
87GA98280

DE FREDLØSE

DE FREDLØSE

ROMAN FRA REFORMATIONSTIDEN

AF

KRISTOFER JANSON

BERGEN
FORLAGT AF MONS LITLERÉ
1894

J. D. BEYERS BOGTRYKKERI

MAGNUS BROSTRUP LANDSTADS

MINDE

TILEGNET

Fortale.

Denne Roman er bygget over Landstads lille Bog: »Sagn om Hjartdølerne«. Disse Sagn greb mig saa ved sin karakteristiske Vildhed, at jeg ikke fik Fred, før jeg havde gjort dem til Gjenstand for videre poetisk Behandling. Jeg venter, at denne Bog skal blive Folkelæsning, og korte mangen Vinterkvæld, naar det blæser og stormer ude og Familien trykker sig sammen om Gruen eller Lampen. Sagnene om Prestesønnerne tilhører efter Landstad en senere Tid; jeg har lagt dem til straks efter Reformationens Indførelse. Og jeg tror, jeg kan være vis paa, at naar Karaktertrækkene i det 17de og 18de Aarhundrede var saa raa og vilde, var de det ikke mindre i det 16de, hvori denne Roman spiller. Jeg maa ogsaa bekjende en anden Anakronisme, for at ikke de lærde Herrer skal komme paa Nakken af mig. Tappen, hvorom Romanens Slutning dreier sig, er jo Teledølernes Reisning mod de tydske Bergfolks Tyranni. Dette fandt efter Historien Sted i Aaret 1540. Jeg har lagt min Roman til 1562 og derefter, for at kunne faa benytte ufor-

styrret Bernardino Ochino og hans Historie som Model for min Signor Bernardo, der maa regnes for en af Romanens Hovedpersoner. Ochino har rigtignok aldrig været i Norge; men da Billederne af disse fremskredne Idealister, der ikke havde nok af sin Samtids Vildfarelser, til at kunne blive taalte med sine revolutionære Reformer, og som derfor blev jagede som Hunde af alle de herskende religiøse Partier, Reformerte og Lutheranere ligesaavel som Katholiker, — uadskilleligt hører med til et Billede af Reformationstiden, har jeg ogsaa vovet dette Brud paa Historien. Den arme Ochino blev jo saagodtsom jaget over hele Europa, og han kunde for den Sags Skyld ogsaa gjerne været i Norge. Hermed være disse Billeder af norsk Liv fra en forsvunden Periode overgivet til mit Folk.

Kristofer Janson.

Første Kapitel.

Laget paa Prestegaarden. En Brudekamp.

Der skulde være Dugnad hos Presten til Hjartdal, Hr. Lars. Bønderne var tilsagte at kjøre Juleved, som Skik og Brug var. Mo'r Sidsel, Prestekonen, havde alt flere Uger i Forveien havt Brygget istand og strævet fælt med Bakerovnen; thi Mo'r Sidsels Ovnsbrød var vide berømte i hele Telemarken, og hun skaffede sig en god Skillings Indtægt Aaret rundt ved at bake og sælge til Bønderne ved deres Bryllupper og Barselgilder. Hun var jo ogsaa en Bakerdatter fra Vestlandet, saa hun havde lært Kunsten til Gangs. Den Bakerovn, som var muret i Ildhuset paa Prestegaarden, var den første i sit Slags i Hjartdal og havde vakt Forundring viden om. Den blev vist til Fremmede som et af Dalens Underverker. Men naar Leret sprak, eller Stene faldt ud, var der Ingen, som kunde eller turde betroes at reparere den uden Mo'r Sidsel selv. Saa havde man da seet hende flere Dage i Forveien rugge afsted i sin blaa, lodne Skindstakk med Ulden

vendt ind, dragende efter sig en Kjelke, hvorpaa var bundet en Hakke og en Spade, og med en Sørpekolle under Armen. Hun stevnede ned mod Søkket, hvor Bønderne pleiede at finde Ler. Der havde hun da arbeidet som en Kar; hakket, saa Is og Sne og Lerstykker føg rundt hende, og havde saa draget hjemover med sin Fangst, vel fortøiet i Sørpekollen. Paa Dagen, da de ventede Bønderne, laa alt Rader af lækkert, brunstegt Rugbrød hopet op paa hverandre i Kjøkkenet som Frugter af hendes Flid; thi hun vidste, at Bønderne havde god Madhug, naar de kom, ofte lange Veie, dragende med sine Vedlass, og de spa'rte heller lidt paa Dugurden den Dagen, da Mo'r Sidsels Ovnsbrød og varme Øl ventede dem til Middags. Langbordet og Bænkene i Kjøkkenet var skurede med Tvaage, saa de skinnede hvidt og alle Ølbollerne og Ølkanderne af solid Valbjørk var nedtagne og kogte i Einelog. Presten, Hr. Lars, gik gjennem Kjøkkenet og udstødte et Suk ved at se alle disse Tilberedelser; thi denne Dag var en af hans Lidelsesdage. Han var en stilfærdig Mand, som helst tog Vare paa Lærdommen og overlod Husets Stel og Styre til sin bedre Halvdel. Og det skar ham i hans Hjerte at høre de drukne Bønder skrige og huje, saa det kunde høres over halve Bygden og det fra selve Prestegaarden — takke til, han ikke fik Søgsmaal for Manddrap efterpaa.

Mo'r Sidsel hørte sin Halvdels Hjertesuk og vendte sig hastigt. »Du behøver ikke sukke saa

fælt hardt, Lars,« sa' hun, »for det er nu idag vi skal leve paa hele Aaret rundt. Og gjødsler du ikke godt i Dag, saa kommer ingen Ting op igjen til Jul og til Pintse. Skvett du paa Bonden, so øys han paa deg,« lagde hun til paa Dialekt, »og du veit, det kjem atte sa' Mannen, ga' Grisen Flesk.«

»Men betænker du ikke den Samvittighedsbyrde, disse Dage lægger paa mit Sind,« svarede Hr. Lars. »Vi skulde advare mod Bøndernes Vildhed og Raahed, og saa siges der, at der er intet Sted, der ules saa stygt, som paa Prestegaarden, naar Bønderne kjører Ved.«

»Du faar ta' Skikken, som den er,« trøstede Sidsel, »og skulde du traktere med Primkjøra og Vassblande, saa fik du Spitord igjen og ingen Sendinger, naar Bønderne skal til Alters.«

Lars sukkede igjen. »Havde ikke du altid taget Bønderne i Forsvar og løftet dem under Armene, saa var vel ikke Sønnerne vore kjendte for at være blandt de værste Slaaskjemper.«

Da blev Sidsel sint. Hun slængte en Rad med Brød hen paa Kjøkkenbordet, saa det smald og sagde: »nei Gudskelov, at Sønnerne vore duger til andet end til at sidde paa Herremakket*) og pluddre Latin. En stakkars Landsprest, som næsten blir sultet ihjel, er nu det usleste Kreket paa Guds grønne Jord, og det er bedre at være de, som trakker, end dem, som skal trakkes paa.«

*) En gammel, isoleret Stuebygning paa Hjartdals Prestegaard, som nu ikke er mere til. (Landstad.)

»Mennesket lever ikke af Brød alene, men af hvert Ord, som udgaar af Guds Mund,« svarede Hr. Lars med Salvelse.

»Aa jeg ser nu ikke andet, end at du ta'r godt for dig af Levserne, naar du er i Bryllup,« svarede Sidsel haansk. »Det er bedst, du gaar ud paa Kirkegaarden og beder baade for de Levende og Døde, som du pleier, saa gaar du ikke i Veien her.«

Hr. Lars bed Spotten i sig; han var saa vant til det Slags. Han vidste vel, at Sidsel mente det ikke saa ilde, og at det var hende, som holdt det hele gaaende ved sin Dygtighed, trods de knappe Indtægter. Uden hende havde han ikke kunnet berge sig.

»Er Lars sendt ud af Huset?« spurgte han bekymret. Lars var den yngste og kjæreste Søn.

»Han reiste op til Kristian for at hjælpe ham mod al Trollskapen, som de har deroppe paa Haugene,« svarede Sidsel.

»Det er godt,« sagde Lars. »Han har bedst af at holde sig borte, hvor der vanker Drik. End de andre Sønnerne, vil de komme skal tro?«

»Han Paal og han Ditlef pleier nu at holde sig fremme, naar de lugter Øl,« svarede Sidsel tørt.

»Ja, Gud give en god Udgang paa det altsammen,« sukkede Lars, foldede Hænderne over sin brede Mave og skred henimod Døren.

Sidsel tænkte sig lidt om, saa foor hun hen, rev Døren op og raabte: »se efter, Lars, om Las-

sene er smaa i Aar, for er de det, spæder vi Vand i Ølet.« Der kom ikke noget Svar, og Sidsel vendte tilbage til sit Arbeide.

Hr. Lars gik ikke ind i »Herremakket,« som han brugte til sit Studerværelse; men han fortsatte Veien hen til Kirkegaarden, der laa tæt ved. Der vandrede han i sin side, sorte Vadmelskjole, fastholdt om Livet med et Læ'rbelte med bred Messingspænde i, op og ned mellem Gravene i dybe Tanker. Bønderne kom alt sigende nede paa Veien med sine Vedlass. Der var Olaf Melland og Anfinn Dysjaa; der var Herbjørn Skaarnes og Torkel Særisland; der var Haus To og Paal Hovdegjordet og Torleif Risvold og mange andre. De Fleste havde langt Haar, som laa ned paa Skuldrene; og under den kvite Vadmelskuften var spændt det uundværlige Belte, hvor den brede Tollekniv sad i Sliren paa den ene Side, men's Haandøksen sad i den anden. Bonden færdedes aldrig paa Veiene, eller kom i Lag i de Tider, uden Vaaben. En kunde aldrig vide, hvor snart man fik Brug for dem. Og Bonden var ikke sen med at gribe til Kniv eller Øks; derfor var den Tid ogsaa Manddrabenes Tid i Telemarken.

»Sjaa, der gjeng Hr. Lars og messar,« sa' Torleif Risvold og pegte paa Presten, som fremdeles vandrede op og ned paa Kirkegaarden med foldede Hænder.

»Han kann ha' Bo aa bea- fyr Sønerne sine,« svarede Anfinn Dysjaa, »for verre Villstyringar finst det ikkje i Bygdi.«

»Aa, du segjer no berre so, av di han Ditlef piskad Son din nedfyre Bakken med Uksepeisen sin, daa han var og sku' fri te Dotteri,« ertede Herbjørn Skaarnes.

»Agta deg, du Bjørnen, at du ikkje fær smaka Uksepeisen min,« svarede Anfinn sint og lettede paa den tunge sølvholkede Svøben sin.

»Det sku' no vel likare Kar enn Dysjaagubben te aa flaa ein Bjørn,« sagde Herbjørn og lo haanligt.

Dysjaagubben havde alt sluppet Tømmen og vilde ryke paa Herbjørn, da de andre lagde sig imellem.

»De vil daa vel ikkje fara aat som Gapegutar og dragast her paa Aalmannvegen; venta iminsto, te de hev fenget litt Øl paa Prestgaren.« Dysjaagubben sakkede tilbage og murrede noget mellem Tænderne, og Herbjørn bare gliste.

»Ja kor som er, so likar no eg baade Presten og Sønerne hans,« faldt Paal Hovdegjordet ind. »Dei er gjemeinslege Karar og nett som ein av oss. Og Mo'r deira er ei gasta Kjering! Gjorde ho ikkje Kjeringi mi god fyr Ikta her ifjor? Ho var so krokutt som ein gamall Furulegg, men jamen vart ho rett. Ho smurde noko Fa'nsty paa Ryggen, som sveid og brann. So las ho yver det, og so beinkast ho.«

»Aa ja, det kann segjast baade det eine og det andre, men eg likar best aa supa mitt eiget Kaal,«

sagde Torkel Særisland. »Og skal det ikkje vera fraa Strilalandet dette Folketyet, som ynglar so utyver Bygdi?«

»Du meiner, at ikkje noko godt kann koma fraa Nasaret, du Torkel,« svarede Hans To, som havde været Kirketjener hos den katolske Presten.

»Eg kjenner Teledølen og veit, kva han er,« sa' Torkel, »dei andre kann det vera so ymist med. Eg sku' meina, me hev havt nok av Utlendingar her eit Bel no.«

Dette var at slaa paa en saar Streng. Den ene kom frem med Historier værre end den Anden om Tydskerne paa Guldnes Verk og i Fyrisdal, og om Hollænderne, som laa paa Møstranden og skulde fange Falke.

»Men er det sant,« spurgte En omsider, da Samtalen syntes at skulle gaa istaa, »at Presten maa bea fyr dei Daude ute, daa han ikkje hev Lov aa gjera det inne i Kyrkja lenger?«

»Veit du ikkje det daa, at det stend skrivet i den nye Læra, som Kongen hev diktat paa oss, at det er Synd aa spendera Latin paa daue Kroppar?« sa' Hans To.

»Det ser skrøpelegt ut fyr deg daa, Dysjaaen,« ertede Herbjørn Skaarnes. »Kor skal det ganga med alle Synderne dine?«

Gamlen paa Dysjaa sendte et Blik nedimod Herbjørn, som vilde han æde ham op, men Hans To faldt ind: »det er best du drikk upp Synderne

hans, du Herbjørn; du veit, det er ikkje berre Presten, som drikk seg full i Synderne vaare no, me fær smaka litt av Vinet me og.«*)

»Ja dei finn paa so mykje rart noumstunder,« tog Anfinn Dysjaa i, »ein veit snart korkje upp elder ned. Det kjem seg vel av di, her vert for mange Skaarnesgutar i Bygdi, som berre flyg etter det, som nytt er.«

»Vil du slita ut det gamle, du Anfinn, so skal eg senda deg den gamle Skinnbroki mi,« svarede den mundkaate Herbjørn.

»Lat oss ikkje kjekla um Trui, Gutar,« tog Olaf Melland i. »Bispen og Presten og Kongen skynar vel det betre enn nokon av oss.«

»Eg held meg no te han Hans To, eg,« faldt Herbjørn Skaarnes i, »han er so lærd, at han kann segja Amen han.«

»Du er ein Kjeftauke!« glefsede Hans To. Men Bønderne lo. »Du bind ikkje Kjeften paa Herbjørn, Hans; han treng meir enn Amen.«

Under slige Samtaler drog Bønderne sig henover Veien. De havde lagt Tømmerne over Vedlasset og gik To og To bagefter Slæden eller i Grupper paa Siden. Saa seg de endelig ind paa Prestegaardstunet. Mo'r Sidsel, som ikke stolede paa sin Ægtehalvdel, naar det gjaldt det praktiske,

---

*) I den katolske Kirke uddeltes, som bekjendt, kun Brødet i Alterens Sakramente, mens Presten alene drikker Vinen for ikke at spilde noget af den dyrebare Vædske.

modtog dem med et Maalebaand, og efterhvert som de havde aflæsset og lagt op Veden i Lag, var hun efter med Maalebaandet og gav fine Lovord, hvis Maalet var rigtig fuldt, men skarpe Spitord, hvis Veden var laak og Maalet knapt. Saa blev da Bønderne budne ind paa Mat. Det svære Langbord var besat med Trebakker, hvor Rømmegrøden laa og flød i Smøret sit. Digre Fleskeskiver og Spikekjøtklanker laa paa Flatbrød ved Siden af høie Bordstabler af Mo'r Sidsels bekjendte Ovnsbrød. Søtprim manglede heller ikke, og det saa ikke ud til efter dette, som de led Nød paa Prestegaarden. Mo'r Sidsel selv og Tjenestegjenten Herdis vartede op ved Bordet. Det vistes ogsaa, at Mo'r Sidsel kjendte Magemaalet til sine Teledøler; thi den ene Rad af Ovnsbrød forsvandt efter den anden, og det var først, da flere lydelige Rap forkyndte, at Gjæsterne begyndte at mættes, at hun listelig saa sig om for at beregne, hvormeget der kunde reddes til Salg ved næste Sammenkomst.

Herdis havde nok med at fare op og ned mellem Ildhuset og Stuen, for at øse det dampende og skummende Øl op i Boller og Kander, og snart begyndte Bøndernes Tunger at løsne, og Matlaget blev forvandlet til et Drikkelag.

»Dei meinar, han skal vera feig no, Sovlandskaksen, han Bjørgulf Bø,« begyndte Olaf Melland.

»Gje det var so vel,« faldt Torleif Risvold ind, »so slapp me ræddast fyr Folk og Fe.«

»Undrast paa, kor mange Drap han Bjørgulf hev paa Samvetet sitt?« spurgte Paal Hovdegjordet.

»Det finst ikkje Tal paa dei,« sa' Torkel Særisland,« men det tryt snart med Betalingi, for han hev bøtt solenge no, at han hev selt ifraa seg baade Gar og Krø'ter.«

»Dei segjer, Futen er komen fraa Skien og skal døma honom fraa Livet paa Torsdag.«

»Daa vert det manntjukt paa Tinget, skal eg segja.«

»Eg er viss paa, han Bjørgulf finn seg eit Revahol te aa smetta ut.«

»Eg skulde ikkje undrast, han hev altid voret ein paahitten Kar.«

»Men korleis gjekk det med han Torbjørn Nilsson?«

»Han som gjorde Ustyr i Kyrkja, so Presten ikkje kunde koma seg te aa preika?«

»Jau han vert dømd te aa betala dubbel Bot.«

»Nei gjorde han det. Eg tenkjer det sveid hardt i Pungen hans.«

»Enn han Øystein Skeid daa? er han dømd?«

»Nei, Saki hans skal og koma fram paa Tinget. Dei segjer, Hr. Lars hev klagat honom.«

»Ja det var ogso Raad te,« faldt Mo'r Sidsel ind. »Der hadde han Fa'r ærlegt og redelegt kjøpt Skaapet paa Aksjonen etter han Bendik Skafsaa, men meiner du ikkje han Styggen kom og hogg Døri vaar upp med Øks og drog Skaapet ut? Skal

slikt vera Log og Rett i Telamark, so maa eg segja, at eg fyrr vilde leva millom Turkar og Heidningar.«

»So dei gjorde aldri slikt paa Strilalandet?« spurgte Torkel Særisland

»Aa nei, dei var Folk der,« svarede bare Mo'r Sidsel tørt.

Torkel foor op med en Ed og slog Neven i Bordet, men Paal Hovdegjordet drog ham ned igjen. »Logna deg, Torkel, ikkje Ustyr i Presten sitt eiget Hus. Det er no noko, som kvar Mann veit, at han Øystein er ein Villgast.«

De blev afbrudte ved, at der lød Bjeldeklang i Tunet, og snart kom to Karer ind igjennem Døren i Skinnbukser og Vargskinspelser. De ruvde som to Kjemper. Den Ene var lang og senestærk, den Anden var mere bred og tykfalden. Det var de to ældste af Prestesønnerne, han Paal Aabø, som var Klokker, og han Ditlef Haatveit. Ditlef havde i Haanden sin digre Oksepeis med Sølvholk. Paa den var hans Bomærke indgravet, og han brugte den som Signet, naar han skulde sætte sit Navn under høitidelige Dokumenter. Begge var kjendte for at være store Slagskjemper, og han Paal havde endog været nødt til at sælge halve Gaarden for at betale Bøter, da han var kommen i Skade for at dræbe en Mand fra Espeliden, med hvem han spændte Belte. Ditlef var verbarket, og det vistes paa de lidt pløsne Kinder, at han var vel kjær i Øl. Begge havde faaet rige og gode Gifter; thi det

var et af Mo'r Sidsels Maal i Livet at faa sine Sønner vel forsørgede paa de bedste Gaarde rundt om.

»Der kjem Barneskremsla!« var der En som sagde, da Klokkeren steg ind gjennem Døren; thi Klokkeren maatte den Tid ogsaa agere Skolemester, og det bestod i, at han paa visse Aarstider skulde reise omkring i Bygderne, holde Skolesamlinger og overhøre Børnene i Salighedslærdommen. Saa fik han nogle Potter Byg paa hver Gaard, men han maatte selv komme og hente dem, og Konerne gav ham gjerne da lidt Uld og Ost, for at han skulde være snild med Børnene. Da sidste Skolemesteren, Stige Dysjaa, var salig hensovet — han fandtes dræbt en Morgen paa sit eget Jorde — saa var der Ingen, som vilde have Bestillingen, indtil endelig Paal Aabø tog den, kjed af Faderens Gnaal.

»Guds Fred i Laget!« hilste Ditlef, da han steg ind.

»Kann nok trengjast, naar Ditlef Presteson er med,« sagde Torkel Særisland. »Tokka dykk undan Gutar fyr Prestesønerne.«

»Lat honom faa sitja attmed Dysjaaen, so kann Gamlen faa smaka Uksepeisen hans liksovel som Sonen,« kastede Herbjørn Skaarnes borti.

»Dysjaaen er ein gasta Kar, og eg vil gjerna sitja med honom,« svarede Ditlef, og satte sig efterat have lagt Vargskinskuften af; »men naar Nattelauparar flyg etter Dotter mi, fær dei Juling, anten dei heiter so elder so.«

»Ja, du hev vel aldri voret paa Nattefriing du, Ditlef?« spurgte Torkel, og de andre Bønderne slog ud i en Skratt; thi Ditlefs Bedrifter i det Stykke fra gamle Dage var altfor velkjendte.

Ditlef drog paa Smilen han og. »Det er ikkje verdt aa grava upp gamle Lik,« sagde han godsligt og langede ud efter Ølbollen.

»Nei dei kunde lufta for stygt,« lagde Torkel til.

Der var en tredie Søn af Presten tilstede, som havde været med i Laget fra Begyndelsen. Han hed Søren. Han var den uheldigste af dem. Mens de andre var vakkre og velvoksne, saa havde Søren Klumpfod og var ustø paa Benene. Desuden var han skakkmynt, stam og styg af Ansigt. Men hvad han ikke havde i Benene, havde han i Armene. Naar han fik stø sig opimod en Væg, lange ud med sine Blæksprutarme og trive Tak med sine Skruestikker af Hænder, var der ingen, som kunde raa Bugt med ham. Der var mange, som bar Ar efter Sørens Klør. Som Tilfældet ofte er med Krøblinge, vilde han gjerne gaa fint klædt. Han forsmaaede sin Mo'rs Skindbukser og gik altid i sorte Vadmelsklær. Dette likte ikke Bønderne, gjorde Nar af ham og kvad Nidviser om ham; men Søren var saa kvas i Munden og bed saa godt fra sig, at det ikke var mange, som vilde hanskes med ham. Han havde længe havt et godt Øie til Herdis, Tjenestegjenten, som havde fulgt med hans Foreldre fra Agdesiden. Men hun syntes,

især i den sidste Tid, lidet at bry sig om Sørens Kjæresteri og mere at holde sig til Tomas, en vakker og staut Gut fra Vestlandet, som ogsaa var fulgt med Sørens Foreldre. Mens Søren flittig langede efter Matfatet og Ølbollen, havde hans Øine uroligt fulgt Herdis, især naar hun havde været lidt længe borte paa en af sine Tappeture; thi Tomas, vidste han, holdt sig et eller andet Sted ude paa Tunet. Endelig blev det Søren for hedt. Han reiste sig fra Bordet og humpede ud. Men straks huggede Paal Hovdegjordet ind med et Stev:

»No tek han Søren te hardt aa furte,
ho Herdis vart so for lenge burte,
det gjeng litt seint me aa tappa Øl,
naar ut i Tunet stend Bedlen sjøl.«

Men Søren stak Hodet ind gjennem Døren og slængte, sint som et Lemæn, Verset tilbage:

»Han Søren hev ikkje Tid aa furta
han lyt nok sjaa, um din Øyk hev sturta,
med framandt Matbord du briskar kaut,
men svelteforer baad' Saud og Naut.«

Bønderne slog ud i en Latter; thi det var en velkjendt Sak, at Paal var en Krøtterplage. »Du maalbind ikkje Søren, Paal, det er best, du let honom fara.«

»Men kom, lat oss stevjast Gutar, det kveikjer Hugen og kvesser Vitet,« sagde Paal Aabø.

»Ja og dreg Kniven or Slira,« lagde Mo'r Sidsel til. »Eg hev set nok av den Leiken, og ikkje

vil eg hava Drapsmaal her i Huset. So skal eg helder laata paa Langeleiken aat dykk.«

»Ja, det var det beste; det er Ingen, som er jamgod med Mo'r Sidsel i Langeleik. Men det maa ikkje vera for grøtelegt« — saaledes lød det rundt om. Idet samme kom Presten, Hr. Lars, værdigt skridende ind. Bønderne reiste sig. »Takk og Æra fyr god Mat og Drykk!« lød det rundt om, og de Nærmeste rakte Hænderne ud mod Presten.

»Og Tak for god Ved,« svarede Presten. »Gud lægge sin Drygsel baade i Maten og Veden!«

»Amen!« lagde Paal Aabø til efter gammel Vane.

»Og saa haaber jeg, at I blir lige flittige til at samles i Kirken og lyde efter Guds Ord, som I er det til at samles om Ølkanden,« fortsatte Hr. Lars.

»Det spyrst, um Gudsordet me fær fraa deg er lika sterkt og godt som Ølet,« svarede Herbjørn Skaarnes.

»Gudsord er en Lygte for vor Fod og et Lys paa vor Sti,« sagde Hr. Lars, »og det kan du vel ikke sige om Ølet, Herbjørn. Forresten saa maa I hygge Eder, saa godt I kan, men sid ikke for længe udover og drik; thi naar Ølet gaar ind, saa gaar Vitet ud, siger et gammelt Ord.«

»Det var vel paa Strilalandet det,« glefsede Torkel Særisland, som ikke var ganske ædru.

»Hald Kjeft Torkel, annars fær du smaka Strilaneven,« sagde Paal Aabø og holdt Næven sin under Næsen paa Torkel.

Hr. Lars var imidlertid forsvunden, og Mo'r Sidsel havde alt lagt Langeleiken sin paa Bordet. Og nu begyndte hun den ene Slaat efter den anden, denne besynderlige, tungsindige, dæmpede Klang, som Huldrespil langt inde fra en Haug. De vilde, halvdrukne Bønder blev stille, de sad og lyttede. Langeleiken øvede sin gamle Troldomskraft over dem, og man saa Taarer stjæle sig ned over Kinderne paa somme af dem. Andre langede hemmeligt til Bollen og drak i Stilhed; mellem dem var Torkel Særisland.

»Her vert so dauvlegt i Laget,« sagde Herbjørn Skaarnes, da Mo'r Sidsel havde standset Spillet, og alle endnu sad som lyttende. »Kann ikkje du Paal fortelja oss, korleis det gjekk te, daa du spente Belte med han Halvor Espelid.

»Det er rimelegt, det er stilt i Laget, naar Mo'r Sidsel hev bryggja Strileøl,« sagde Torkel Særisland, som alt sad og dubbede. »Dei hev so mykje med Vatn Strilarne, veit de, og detta er ‚Skvip te Skrovplaga og vil 'kje i Skallen taka', som det stend i Visa.«

I det samme havde Ditlef plantet sin vældige Næve midt i Synet paa Torkel, saa denne faldt baglænds af Bænken

»Eg skal læra deg, at det er Malt i Strilaølet,« sa' han, og vilde til at tærske løs paa Torkel.

De andre sprang op og holdt ham, og Mo'r Sidsel kastede sig imellem. Ditlef blev ude af sig selv af Raseri. Han tok Mo'r sin i begge Armene og satte hende i Væg, saa det knakede.

»So du vil dragast med gamle Kjeringar no, Ditlef,« sagde Mo'r Sidsel og forsøgte forgjæves at komme løs. »Veit du, at eg hev havt deg yver Fanget og brukt Vidja paa deg so mang ein Gong?«

Ditlef slap hende pludselig og gik ud.

»Eg tykkjer, det var likare, de prøvde Styrken dykkar i Dans ute paa Tunet enn aa sitja her og ertast i ei kvalm Stova,« lagde Mo'r Sidsel attaat. »Eg hev set gjenom Gluggen, at det er Gjentor, som ventar paa dykk derute.«

»Ho!« raabte Herbjørn Skaarnes og gjorde et Kast fra Bænken, hvor han sad, for at vise, hvor spræk han var.

»Tak Spelet med deg daa Mo'r Sidsel, um det ikkje vert for kaldt um Fingrarne.«

Bønderne stimde ut paa Tunet, hvor den nedtrampede Sne laa blandet med Vedfliserne af den afvæltede Ved. Det var en mild Vinterkvæld med Maaneskin. Da Bønderne kom, havde Gjenterne gjemt sig bak Vedstablerne, men de blev snart hentede frem igjen, og nu begyndte Dansen, saa Sneen skvat om Ørene. Unggutter var mødt frem fra de nærliggende Gaarde sammen med Gjenterne. Ølet fik ny, frisk Afsætning, og Mo'r Sidsel kunde

uden Resiko spæ det lidt. Ditlef havde sat Hesten for Slæden og var reist hjem; han var ræd for, at det ellers kunde endt galt mellem ham og Torkel.

Herdis og Tomas havde grebet Leiligheden og faaet sig en Dans. Nu stod de, varme og andpustne bag en af Vedstablerne, da Søren kom lakkende efter. »Det maa verta Slutt paa detta, Herdis,« sa' han. »Eg vil ikkje ganga lenger her som Narret ditt.«

»Kva vil du, eg skal gjera daa,« svarede Herdis.

»Du skal jaga Tomas ifraa deg, so sant som eg skal jaga honom fraa Prestgarden, annars vil eg dragast med honom og dengja honom. Fingrarne mine hev kleiat etter det i lang Tid,« svarede Søren.

Tomas bare stod og lo.

»Du fær freista det daa,« svarede Herdis roligt, »og den som vinn, skal eg gifta meg med.«

Det luede i Øinene paa Søren. Han rettede sig op som et stort Bergtrold og strakte Armene ud efter Tomas. Tomas svarte med at kaste Trøien og gribe Tak i Søren.

»Kom upp! kom upp! rettno vert her Gaman!« raabte Herdis ned til Danserflokken; thi det galdt for hende at faa Vidner paa Udfaldet af denne Kamp. Og hun vidste vel, hvem som maatte vinde; thi Tomas var stor og sterk, og det skulde vel ikke saa meget til at lægge en Klumpfod, især naar han

ingen Væg havde at støtte sig til. Snart var der slaaet en hel Mandgar om de kjæmpende. Herdis stod fremst i Ringen og støttede sig til et Grev, som hun, uvist af hvad Grund, havde grebet der ved Vedstablen. Søren havde været slu nok til at faa draget sin Modstander tæt ind til Vedstablerne, saameget han kunde faa Rygstød der, og saa vilde han forsøge at løfte ham paa sine Kjæmpearme og kaste ham som en anden Vott. Men Tomas var baade sterk og smidig, han lod sig ikke haandtere som en Vott. Og saa holdt de paa at sparke og løfte og valse Ringen rundt. Mændene lo og veg undan for dem, efterhvert som de drog sig nedover, og Herdis drog sig efter med Grevet og fulgte Kampen med spændt Opmærksomhed. Aandedrættet paa de Kjæmpende blev kortere og hurtigere, Ansigterne rødere, Øinene brændte i hverandre, Skjorten til Tomas hang alt i Flerrer nedover. Da fik endelig Søren et grepa Tak i Hofterne paa Tomas og var ifærd med at løfte og kaste hele Karen. I samme Blinken hugger Herdis Grevet rundt Anklen paa Sørens ene Fod, rykker til, og baglænds falder Søren mod Kanten af en stor Slipesten og Tomas oppaa ham. Søren blev liggende med lukkede Øine, Hoftebenet var brudt. Varligt blev han baaren ind paa Prestegaarden i en Skindfeld. Mo'r Sidsel fulgte efter. Hun vendte sig i Døren »Det vart ein braa Slutt paa Gamanleiken,« sa' hun. »Eg tenkjer, det fær vera nok fyr i Kveld.« Bønderne

fandt i Stilhed frem sine Hester og Slæder og drog hjemover. Nu havde de Stof til Prat for en lang Stund. Men paa Tunet paa en nedramlet Vedhaug sad Tomas med sin flerrede Skjorte og lagde ud for nogle Unggutter, som stod omkring, om alle de Kniptak, Søren havde brugt. Og Herdis stod ved Siden og strøg ham en og anden Gang over Haaret. Nu var hun kvit Bergtroldet. Tomas havde kjæmpet for hende og vundet hende. Om Grevet nævnte hun intet.

Men inde paa Loftet i Prestegaarden var der redet Seng for Søren, og Moderen sad ved Siden og forbandt hans Saar. Hoften blev spjelket med store Træfjæler paa begge Sider. Det var vanskeligt at faa dem til at ligge stødt, men Sidsel havde Erfaring i Benbrud og var anseet som Bygdens bedste Dokter, som ofte blev hentet rundt, naar der var Fare paa Færde. Hun syntes ikke at have saameget Medlidenhed med som Harme over sin stygge Søn, som laa og stønnede af Smerte. »Sjaa no, hev du fenget Lærepengar no?« sagde hun. »Slik gjeng det, naar Prestesøner renn paa Flog etter Tenestgjentor. Sa' eg deg ikkje baade tidt og trutt, at du kunde venta, te eg fann ei, som var passe te deg. Og no hadde eg ei; men so gjeng du og vert lam, attaat det du er halt og skakkmynt. Ho Aaslaug Bekkhus er rette Gjenta fyr deg. Stygg er ho, men det nyttar no ikkje deg med dei fine lel, Søren. Og Garen er det likaste, naar det kjem te

Stykkje og honom fær ho. Sjaa no aat, du kann kvikna te atter fort, so du kann koma deg stad og fri.«

Og Søren sukkede; men om det var af Smerte eller ved Tanken paa Aaslaug Bekkhus, som var den hæsligste Gjente i hele Hjartdal, er ikke godt at vide.

Andet Kapitel.

Hestekampen paa Bø. Ditlef kommer i Knibe.

Rygtet om, hvad der skulde foregaa paa Bø i Saudland Tingdagen, var spredt viden om i Telemarken. Folket vidste, at Kongens Foged var kommen op fra Skien for at dømme Bjørgulf Bø af med Livet, da hans Manddrap nu blev saa mange, at de ikke længer kunde udslettes med Bøder. Alt tidligt paa Morgenen kunde man se dem i store Flokke komme dragende fra Nord, Syd, Øst og Vest. Tinget blev et Stevne, hvor mange gamle Tvistemaal og Mellemregninger skulde afgjøres. Det var et malerisk Syn at se alle disse Slæder, fyldte med hvide og svarte Kufter og med Kvindfolkeplag af

alle mulige Kulører, vinde sig nedover Lierne, svinge frem under Bergskorterne og sige afsted paa Veiene. Der var Bønder fra Seljord og Vinje, fra Flatdal og Hjartdal, fra Lardal og Fyrisdal foruden dem, som kom i Følge med Fogden fra Skienskanten. Det ringlede af Bjælder, det sken af Seletøi; thi hver vilde vise sin bedste Stas i Dag, og Hestene var Teledølens Øiesten. Alle Bønderne var fuldt bevæbnede, skjønt det var forbudt at møde frem paa Tingstedet med Vaaben i Haand. Da det var en mild Dag, og Folkemængden var saa stor, blev Retten sat ude paa Tunet. Bygderne slog sig ned hver i sine Grupper, og det var kun undtagelsesvis, at En og Anden gik over og hilsede paa Kjendinge, som var indgiftede i andre Bygdelag. Mo'r Sidsel havde som sædvanligt sine Øine rettede paa lidt Ekstrafortjeneste. Hun havde fragtet med nogle svære Kister af sit bekjendte Ovnsbrød, og Herdis forestod Handelen, mens hun selv vandrede om og falbød Tørklæder og hvide Lærredsplag med Frynser, som hun var en Mester i at kniple, og efter Mønster, som ikke var seede før i Telemarken. Hun havde ogsaa en Tønde af sit berømte Juleøl, som Tomas villigen uddelte til dem, som enten havde blank Mynt eller solide Varer i Bytte; thi den blanke Mynt var en sjelden Gjæst i Telemarken i de Dage. Folket stod og talte om Dagens staaende Emne, han Bjørgulf, som sad i Haandjern, og de kastede et og andet nysgjerrigt Blik ind i Stuen, hvor

Øvrigheden samlede sig, da en Rad med Slæder svingede frem paa Veien nordfra. Det var de tydske Bergmænd fra Guldnes Verk, Bygdernes mest forhadte Fiender. De var klædte i deres Bergmandsbluser med et bredt, sort Læderbelte om Livet og med spidse, graa Hatte. De havde foran sig paa Slæderne Kagger med Øl, og det syntes, som om de allerede havde draget Tappen af Kaggen mere end tilstrækkeligt, da de sang og hujede, saa man kunde høre dem lang Vei. Nede i Svingen ved den aabne Grind, hvor Opkjørselen var til Gaarden, mødtes Tydskertoget med et Bondetog sydfra. En af Bondeslæderne var allerede kommen gjennem Grinden, da Tydskerne uden videre kjører indpaa. Kudsken i den første tydske Slæde løfter Armen med Pidsken, driver til Teledølens Hest, saa den skvætter og kaster sig tilside, og Slæde og Ladning vælter ned i Grøften. Og med Raabet: »af Veien Bondetamper!« suser det hele, vilde Tydskertog opefter Bakken. Skummende af Forbittrelse reiste Bønderne sig i sine Slæder, og en Strøm af Eder og Forbandelser fulgte Udlændingerne. Normændene samlede sig sammen rundt den væltede Slæde og dens Indhold. Hesten laa endnu og sparkede og skalv; de fik den sprættet fra.

»Du kom deg vel ikkje til Skades Endre?«

»Sku' du set slikt!«

»Korlenge ska' me tola detta?«

»Nyttar ikkje, dei hev Kongen i Ryggen.«

»Gjorde me Rett, sku' me tyna dei radt her paa Flekken.«

»Jau, og so verta halshogde etterpaa.«

Saaledes suste det med Bemærkninger efter Tydskerflokken. Men oppe paa Tunet, mellem Grupperne der, blev der Uro. De havde seet, hvad som forefaldt nede ved Grinden.

»Der kjem Graabeinsflokken!« var der En, som sagde.

»Veit du, at dei bryt seg inn i Stabburet te Bønderne der med Guldnes Verk og stel som Ramnar.«

»Og so krev dei av oss, at me ikkje skal selja Mat te andre end te dei.«

»Dei tvingar Folk te aa kjøyra Malm, og so vil dei ikkje betala baketter.«

Saaledes regnede Tydskernes Synderegister ned over dem. Men de syntes ingenting at ændse. Overmodige og trygge under Øvrighedens Beskyttelse svingede de ind paa Gaarden, bar sine Ølkagger ud af Slæderne og erobrede et Hjørne for sig. Deres Høvidsmænd gik uden videre ind i Stuen til Øvrigheden.

Retten var sat. Bred i sin Ulveskindspels tronede Fogden fra Skien i Kubbestolen, som var baaren ud til ham. Ved hans Side sad Ambrosius Zeusler og Melchior Mardorff samt den nylig ankomne Bergmester, Hans Glaser, som var overladt Kong Kristian paa to Aar af Kurfyrsten af Sachsen.

Han sad i en sort Fløiels Vams med en tyk Guldkjæde snoet flere Gange om sit brede Bryst.

Mens de mindre Tvistemaal og Arvesager blev afgjorte, var der stor Uro mellem Mængden; men da saa Bjørgulf Bøs Navn blev opraabt, var der dødsens stilt. Alles Øine vendte sig mod Buret, hvor han holdtes indespærret, og der kom to af Fogdens Haandlangere dragende med ham. Bjørgulf var en Kjæmpeskikkelse. Han var over sine tre Alen høi og — vel rundet over alle Knoklerne. Ryggen var rak, og Gangen spænstig. Han havde svart, langt Haar, som laa nedover Akslerne og flagsede om ham som to Ravnevinger, og svart, langt Skjæg, som laa ned paa Bringen. Han var i sin bedste Alder og kunde ikke have fyldt de 40 endnu. Med Hænderne bundne blev han ført frem for Fogden.

»Er du Bjørgulf Bø?« spurgte Fogden.

»Dei segjer so,« svarede Bjørgulf.

»Bjørgulf Bø, du staar anklaget for Manddrap.«

»Er det det fyste elder det sjaunde, Hr. Foged?«

»Saa du vedkjender dig altsaa at være skyldig?«

»Aa ja, Gud be're.«

»Du har dræbt Torleif Hage?«

»Ja, men han dreiv te meg fyst.«

»Du har dræbt Aasmund Skordseide?«

»Han kallad meg fyr ei Skogbikkje.«

»Du har skamslaaet Tjenestegutten paa Thorset, saa han døde af sine Saar?«

»Kor kunde eg vita, han var so skjøyr, Hr. Foged. Han vilde ikkje lyda meg, Skarven, og kallad meg ein Folkestygg.«

»Og nu sidstpaa har du dræbt en af Tydskerne paa Guldnes Verk.«

»Eg tregar berre paa, eg ikkje fekk tynt dei alle.«

Et Hyl af Bifald reiste sig fra Bondehopen, som stod lyttende omkring. Det blev svaret paa med et lignende haanligt Hyl fra Bergmandshopen, og Hans Glaser smilte overmodigt og tvandt sin Guldkjæde mellem sine Fingre. Fogden reiste sig og slog med Næven i Bordet. »Ærbødighed for Kongens Ret!« raabte han med sine Lungers fulde Kraft. Der blev atter stille, og Forhøret fortsattes.

»Ved du ikke, Bjørgulf Bø, at du er strafskyldig efter Kongens Lov for disse mange Forbrydelser?«

»Eg hev ærlegt og redelegt bøtt fyr dei etter Logi, Hr. Foged. Men kva skal eg gjera, naar baade Gar og Gods er gjengne?«

»Da faar du give dit Hoved.«

»Eg lyt vel det,« svarede Bjørgulf roligt, »for Mikkel og Stikkel, dei tvo Øykjerne mine, vil eg ikkje spendera paa ein Tjenestgut elder ein Tyskar.«

»Har du da ingen Ting at fremføre til dit Forsvar?« spurgte Fogden.

»Det nyttar ikkje meg aa hanskast med Kongen og Logi,« svarede Bjørgulf. »Hovudet skal

so springa ein Gong, og so kann det likso godt springa litt fyrr som litt seinare. Men ein Ting vil eg bea dykk um, høge Herrar av Øvregheiti, at eg skal faa Lov aa halda ein liten Leik med han Mikkel og han Stikkel, fyrr eg døyr — ja rett her paa Tunet no. Eg vilde so gjerna gjeva Sambygdingarne mine ei liti Moro, fyrr eg døyr, so kann dei tenkja litt likare um meg sea.«

Fogden drog paa Smilebaandet og samtalede en Stund med de tydske Herrer. Saa lød Ordren, at Bjørgulf skulde løses af sine Baand og foranstalte Legen. Da Haandjernene blev tagne af ham, gned han Haandleddene, løftede de svære Arme i Veiret som to Vinger og raabte: »fyrr skal Hovudet springa, fyrr eg vil taka slikt Fa'ns Ty paa atter. Takk og Æra, Hr. Foged, og alle I gode Menner, som sit i Retten.« Og med disse Ord skred han stolt hen til Stalden, hvor hans to Yndlingsdyr stod. Da han løste dem og førte dem ud, knæggede Dyrene og strøg sig op mod sin gamle Herre, og Bjørgulf maatte staa stille og lægge Armen rundt Halsen paa hver af dem. Da saa Folk, at Taarerne trilled ned af Kinderne paa den raa Manden. »Det vert siste Gongen me skal leika oss ihop Mikkel,« sa' han og klappede Hesten paa Halsen. »Og du Stikkel skal sleppa aa draga meir paa meg uppetter alle Bakkarne, naar eg er full.«

Der laa en diger Tømmerstok i Tunet med et Hul i hver Ende. Bjørgulf drog et Taug igjennem

og spændte Hestene sine for med Bagen vendt mod hverandre. Selv stillede han sig midt paa Stokken, og Bønderne trængte sig rundt om, ivrige for at faa se. Gjenterne stod op paa Slædekanterne og Gjærderne og tøiede sig alt hvad de kunde. Bjørgulf følte sig som Dagens Helt. Han havde i Stundens Ophidselse glemt, at han skulde miste Hovedet. Han svingede Pidsken over begge Hestene og raabte og skreg, mens han dansede paa Stokken: »drag Mikkel! tak att Stikkel! fort Mikkel! fram Stikkel!« Hestene blev rent rasende ved sin Herres eggende Ord og ved Svøbeslagene. De satte Hoverne i Marken, saa Sne og Jord og Stene sprutede rundt dem, Øinene gnistrede, og Næseborene gik, mens Stokken slæbtes og rullede att og fram, og Bjørgulf stod og lo og svingede Armene og sendte Svøbeslagene susende gjennem Luften. Sand og Snestykker fløi saaledes om Ørene paa Fogden og de tydske Herrer, at de holdende for Ansigtet maatte trække sig tilbage, mens Tingalmuen lo sig mest tvekroket.

»Nu faar det være nok,« raabte Fogden. Bjørgulf tørrede Sveden af Ansigtet og spændte Hestene fra.

»Dei kann no segja um 'n Bjørgulf, kva dei vil, so er han ein gasta Kar.«

»Det vilde vera uboteleg Skam, um dei skulde drepa ein Mann, som hev gjevet oss slik ei Moro.«

»Du Paal, som er boklærd, du lyt snakka te Øvregheiti« — saaledes lød Bøndernes Bemærkninger

rundt om. Endelig traadte Paal Aabø frem, og i en Tale, blandet med Snuhed og Godslighed, bad han paa Bøndernes Vegne om Livet for Bjørgulf.

»Enten er Bjørgulf galen eller og er han klokere end de fleste,« svarede Fogden. Derpaa samraadte han sig med sine Kollegaer. Efter en Stunds Raadslagning blev det forkyndt Bjørgulf, at hvis han, inden næste Aar var gaaet, havde befriet Bygden fra de Ildgjerningsmænd, som laa og huserte i Fjeldene og overfaldt baade Folk og Fæ, saa skulde han berge sit Liv. Bjørgulf paatog sig Hvervet, saafremt han fik beholde sine Heste, og det blev ham lovet. Dommen blev hilset af Bønderne med stor Jubel; thi »Fjørbaugsmændene«*) var meget frygtede. Der havde været opskaaret Budstikke, som stevnede meget Folk sammen fra alle Bygderne rundt om, og de havde gjort Mandgar for at fange de Fredløse, men de havde ingen fundet.

Teledølerne havde en Lidenskab paa den Tid, og det var Lysten til Hestekamp. Synet af Mikkel og Stikkel, som fnyste og drog, havde sat deres Sind i Fyr og Flamme. Der blev Prat om Heste ligemeget som om Bjørgulf, der nu gik stolt omkring, kytte af sine Drap og blev trakteret med Mo'r Sidsels Ovnsbrød og Øl.

»Er det Ingen, som vil vaaga Hestarne sine te Gamanleik daa, Gutar,« raabte Bjørgulf. »Var ikkje Mikkel og Stikkel for trøytte, so skulde eg

*) De Fredløse.

vaaga dei. Men korleis er det med deg, Paal Aabø, du plar no ikkje vera kveppen, naar det gjeld Øykjerne dine.«

»Brunen min rauk ifjor,« svarede Paal med et Smil. »Men kor er det med deg, Aasmund av Natadal? Eg veit Musen din er ikkje aa fantast med.«

»Hadde det voret i Flatdal, kunde eg vel freistat,« svarede Natadalsmanden med et kaut Kast med Hovedet; »men eg held honom for god te aa bitast me alt dette Blandingsskrapet. Han kom te aa tyna dei alle ihop.«

»Der laugst du Flatdøling,« raabte en stærk Stemme, og ind i Ringen sprang Ditlef Prestesøn med en fuldtrigget, fyrig Hest ved Bidslet. »Kom med Musen din du, um du torer vaaga honom. Men Flatdølingen plar jamt gjøyma seg, naar Hjartdølen er ute.«

»Eg vaagar Musen min og hundrad Dalar attaat, um den Krubbebitaren din sku' vinna,« skreg Aasmund haanligt og borede sig Vei mellem Mængden for at rigge op Hesten sin. Folk stimlede sammen om Ditlef, og gav sig til at se og føle paa Hesten hans.

»Han er god i Beini!« — »Kva Tid fekk du honom, Ditlef?« — »Han er ikkje fallen her i Bygdi?« saaledes lød Bemærkningerne rundt om. Ditlef stod i Ringen og forklarede og skrød. Hesten var kommen fra Hallingdal og var Søn af »Kongen« paa Gol; havde været Seirherre i tre Hestekampe, enda han bare var fem Aar.

Men borte hos Paal Aabø stod der en høi, rank Kvindeskikkelse med et alvorligt og klogt Ansigt. Det var Ditlefs Kone, Ragnhild, Datter af Jesper Haatveit, med hvem han havde faaet Gaarden Haatveit. »Kann ikkje du stogga honom Paal, du hev mest Magt yver honom,« sagde hun og greb Paal i Armen.

»Det er forseint no, Ragnhild,« svarede Paal. Du kjenner vel han Ditlef so pass, at du veit, Ingen kann stogga honom no lenger.«

»Han skulde tenkja paa det Tilstandet, eg er i, og ikkje bringa baade seg og andre i Ulukka,« svarede Ragnhild.

»Kva tenkjer han paa, naar det gjeld Hestar,« sagde Paal.

»Kannhenda eg fær Bruk fyr Likskjurta hans idag daa,« svarede Ragnhild, vendte sig og tørrede bort en Taare af Øiet. Det var en velkjendt Sak, at Ragnhild førte Likskjorten til Ditlef med sig i alle Lag; hun kunde aldrig vide, hvordan det kunde ende. Men Paal stod en Stund og betænkte sig, saa gik han stille hen, sadlede op sin egen Hest og bandt den til et Træ. Ragnhild albuede sig gjennem Mængden hen der, hvor Ditlef stod. »Du lyt fara varlegt no, Ditlef,« sagde hun stille og rørte ham ved Armen.

»Eg hev ikkje Tid aa lya paa Kvinfolkepreik,« svarede Ditlef ærgerlig og fortsatte Hestepratet med de andre.

»Du lyt tenkja paa, du snart skal hava ein Erving,« fortsatte Ragnhild. »Gjer ikkje honom fa'rlaus, fyrr han er fødd.«

Ragnhild fik intet Svar; thi i det samme svingede Natadalsmanden ind i Ringen med Hesten sin. En Mumlen af Beundring foor gjennem Mængden; for Musen var et vakkert Dyr. Bredbrystet, med stærke Ben og vakkert rundede Lænder, med flaggrende Manke og gnistrende Øine stod den der, og Kneggingen, som den sendte med Skrald gjennem Lierne, viste, at den forstod, det gjaldt Kamp. Ditlef ledede selv sin Hest frem. Han havde sin velkjendte Oksepeis med Sølvholk i Haanden. Natadalsmanden havde en Pigstav. De ledede først Hestene rundt hverandre, lod dem se og lugte paa hverandre. De vrinskede, steilede og huggede alt med de store Tænder efter hverandre, mens deres Førere smaasnakkede med dem og opmuntrede dem, paa samme Tid, som de holdt dem tilbage. Men Hestene rev og sled, saa de næsten ikke var til at styre. For end mere at hidse dem, lod de en Hoppe føre et Par Gange frem og tilbage i Ringen.

»Er du ferdug, Aasmund?« raabte Ditlef, han var næsten ikke istand, stærk som han var, at holde Hesten sin længer.

»Ja vel,« svarede Aasmund, og i samme Stund slap de Hestene. Som et Lyn foor de sammen og begyndte at bides og spændes. De reiste sig paa Bagbenene og huggede med de svære, jernskoede

Forben. Førerne havde en Snor heftet i Bidslet for at undgaa at komme under Hestehoverne, og de sprang ved Siden, æggede, slog og stak sine Dyr. Bønderne tøiede sig fremover, slugte med Øinene den raa Lek og væddede hver paa sine. Man kunde høre Snøftingen af de rasende Dyr lang Vei, Øinene brændte, Næseborene flammede rødt, og Blodet begyndte at rinde stridt nedover den brede Bringe og Hals.

»Stopp no, annars drep dei kvarandre!« raabte Paal.

»Gakk paa Brunen, gakk paa! spara honom ikkje!« skreg Ditlef og svingede sin digre Oksepeis. Han var aldeles vild, ildrød i Ansigtet af Ophidselse; hans Hest saa ud til at stupe. Det saarede, udmattede Dyr gav et Støn og sprang med fornyet Mod ind paa sin Modstander. Da gjorde Natadalsmanden et Ryk. Musen gjorde et Tverkast og gav Haatveitbrunen et Spark med Bagbenene, saa den sank til Jorden uden en Lyd.

»Der sveik du meg, Natadalsfant!« raabte Ditlef ude af sig selv, løftede sin tunge Svøbe, og med Sølvholken drev han med al Magt til Aasmund lige i Skallen. Uden et Suk sank Natadalskaksen ned ved Siden af sin blødende, pustende, skumsvede Hest, der stod som Seirherre paa Valpladsen. Folk stimlede ihop om den Faldne, men Paal Aabø sprang frem og greb sin Bror i Armen. »Ulykkefugl! kva hev du gjort no! fort, spring upp

paa Hesten her og rid, rid alt du kann og gjøym deg, fyr Øvregheiti legg seg imillom.« Ditlef lod sig ikke det sige to Gange. Han sprang op paa Hesten, som Paal holdt færdig, og forsvandt snart i Lien. Han ændsede ikke, at en Kvinde der i Stimmelen sank overende; thi snart lød Budskabet, at Aasmund Natadal var stendød og »ikkje lea paa seg ein Gong.«

Det blev en sørgelig Hjemfærd for Flatdølingerne. Med Løfte om Hevn samlede de sig om sin døde Høvding. Hans seirende Hest gik med ludende Hoved ved Siden af Slæden, hvorpaa dens døde Husbond hvilede, og Øvrigheden havde faaet en ny Manddrapssak paa sine Lister. Men den dræbte Hest blev efter gammel Skik gravet ned paa Stedet, hvor den faldt, med Bidsel og Sele.

Tredie Kapitel.

Natadalsmændene kræver Hevn. Ditlefs Flugt.

Aasmund Natadal var begravet med al mulig Ære. Bagerst i Ligtoget gik to Kjør, de saakaldte »gravvigsla Naut«, som siden skulde sendes Presten i Foræring for Forretningen. Gravølet var prægtigt

og løb af uden Manddrap. Men alle var enige i det, at slik en Mand som Aasmund Natadal kunde ikke ligge uhævnet.

Da Ragnhild Haatveit kom hjem efter Tinget, tok hun sin Mand for sig for at snakke Vit i ham. Hun gjorde ham indlysende, at han, saasnart det lod sig gjøre, maatte reise ned til Flatdal og byde den Dræbtes Frænder Bøter og desuden betale til Kongen »Thengjeld«; ellers fik han aldrig sidde i Fred paa Gaarden. Men Ditlef svarede, at han ikke var ræd Natadalskakserne; han havde baade Mod og Næver og skulde nok tukte dem, om de kom. »Meiner du, eg vil selja Garen min og leva som ein Sælebotsmann alle mine Dagar og draga Armod yver deg og Borni?« sagde han, »og paa annan Maate kunde ikkje eg skaffa Pengar.«

»Du kunde agtat deg, so sat me ikkje slik i det no,« sagde Ragnhild. »Du veit, eg snart vert liggjande, og kven skal daa vergja og vara deg?«

»Det er ikkje vert aa syta fyr det Ølet, som drukket er,« svarede Ditlef og gik ud.

Saa led det bortimod Jul. Natadalsmændene ventede, at Ditlef skulde komme og byde Forlik, men ingen Ditlef kom. Og Ragnhild speidede Morgen, Middag og Kveld nedefter Veien mod Arnbjørndalen, om hun skulde se noget, som kunde tyde paa Fare. Saa blev hun liggende en Dag, og da Husbonden kom hjem om Kvelden, havde hun Tvillinger ved Brystet. Hun laa og ængstede

sig, for at noget skulde komme paa, mens hun var bunden til Sengen; men intet hændte, og tredie Dagen var hun oppe og indtog sin Post som før.

Det var Skikk paa hver Gaard paa den Tid, at Julekvelden skulde hvert Liv, fra Husbonden og ned til Gjætergutten og Lægdekjerringen, tage sig et Bad. Et stort Bryggekar i Ildhuset blev fyldt med varmt Vand, og efterat Husbonden havde sat op Kornbaandet for Fuglene og korset med Tjære alle Døre, for at ikke Aasgaardsreien skulde volde dem nogen Men, klædte han af sig og steg i Laugen. Naar han var færdig, kom alle de andre Karfolk efter Tur, og sidst af dem Gjætergutten. Naar Skabningens Herrer var rene, kom Turen til de mere underordnede, Kvinfolket, først Matmo'ren og Døttrene, saa Tjenestegjenterne og sidst af dem Budeien. Alle gik de i samme Kar, og som oftest blev ikke Vandet skiftet. Budeien stod derfor ved Randen af Karet og betænkte sig lidt; thi Syndernes Mangfoldighed, som var aftvættede der, var store. Men saa lukkede hun Øinene og plumpede opi. Efter Badningen iførte de sig sine Helligdagsklæder, og de Fleste satte sin Ære i at kunne vise sig i en hel ny Klædning eller med et eller andet nyt Plagg Julekvelden. Naar saa Husfolket var samlet i Stuen, hvor Julegrøden og Ølet ventede, begyndte Festen.

Ditlef Haatveit sad paa en Krak ved Aaren. Han strakte Benene op paa Gruvehellen for at

varme dem efter Laugen, han just var kommen op af. Han sad i bare Skjorten og var i Færd med at drage Strømper og Sko paa. Da kom Ragnhild løbende ind fra Ildhuset. »Eg høyrer Mannamaal og Hestetramp ned med Bekkhus,« raabte hun. »Her er ikkje Tid aa spilla, flyg te Skogs det fortaste du kann!« I bare Skjorten og med Strømperne endnu nede om Benene, sprang Ditlef ud igjennem Vinduet i Koven, som vendte ud mod Heidveien. Der stod Skiene hans. Hurtig som et Lyn havde han dem paa Fødderne og stavede bortigjennem Sneen Det var en forrygende Snestorm, og Ragnhild kunde se Skjorteflaket hans flagre mellem Træerne. Manden maatte jo fryse ihjel. Hun stod en Stund. Saa pakkede hun raadsnar Skindvampen hans sammen, fik fat paa Hunden, surrede den paa Ryggen hans med Knæremspænderne, og slængte saa Hunden ud igjennem Vinduet. Hunden vedrede øieblikkelig Skisporene til sin Herre og var forsvunden i et Øieblik. I samme Stund lød der Hestetramp i Gaarden, og Ragnhild steg ud for at tage imod de ubudne Gjæster. Hun tog Tvillingerne, en paa hver Arm. Tunet var fuldt af Heste, Mændene havde just steget af og holdt paa at binde dem. Hun saa at de var fuldt bevæbnede. »God Kveld og Guds Fred!« sagde hun. »Er Framandtfolk so seint ute Julekvelden? De fær vera so god aa stiga inn.« Mændene stak Ho'derne sammen. Saa saa hun, at Nogle blev

sendte for at lede i Uthusene, Andre blev satte ud rundt Huset som Vagter, Resten gik ind i Stuen efter hende. Ragnhild bad Mændene bænke sig og bar frem til dem Mad og Øl af det bedste, Gaarden havde. Mændene tog godt for sig af Retterne.

»Det er langt fraa Flatdal og hit, og Snjoføykja kvesser Mathugen,« sagde En, og det var den Dræbtes egen Søn, en vakker Gut paa 20 Aar.

»Og Haatveitølet hev Meirsmak,« sagde en Anden og langede anden Gang ud efter Bollen.

»Ingeborg, du fær koma inn og fylla i Trøysen,« raabte Ragnhild udigjennem Døren. Ingeborg, den ældste Datteren, en frisk, kjæk Gjente paa 16—17 Aar kom ind i sin fulde Julepuds, rødmusset og blank efter Laugen. Natadalsarvingen saa paa hende og syntes forundret. »Eg visste ikkje, de hadde vaksi Gjenta paa Garen alt,« sagde han.

»Åa jau, det veks fort upp, og nytt kjem att,« svarede Ragnhild med et Blik paa Tvillingerne, som sov i Armene hendes. Ingeborg gik Mændene tilhaande, og Ragnhild bænkede sig paa det ene Hjørne af Bordet.

Mændene nævnte ingen Ting om sit Ærinde, men speidede rundt omkring sig og syntes en og anden Gang at lytte.

Da de var færdige med Julekveldsmaalet og havde takket for Maten, begyndte endelig Ragnhild: »Det var no vel Husbonden min, de vilde talast ved i Kveld?«

»Var no helst det daa,« svarede den Ældste i Laget.

»Det var Skade, han ikkje skulde vera heima,« sagde saa Ragnhild.

»Julekvelden plar no Folk jamt vera heima,« svarede Natadalsgutten.

»Aa stundom er Folk ute og fer daa og,« sagde Ragnhild og saa nedover Flokken. »Det hadde seg so, at det traut upp med Ved. Og so skulde han Ditlef kjøyra ned noko Fjellved, me hev liggjande uppe ved Sætri. Eg ventad honom i Efta, men venteleg hev han voret rædd Snjokaven og vil notta paa Sætri.«

»Det var Skade aa fara so lang Leid til inkjes,« sagde den Ældste.

»Eg kann skyna, kva de er etter,« sagde Ragnhild, »og eg vil berre fortelja dykk det, at han Ditlef hev grunda Dag og Nott paa, korleis han skulde bøta best fyr dette Drapet. Eg hev ikkje set honom taka seg noko so nær som detta. Han var so uppøst den Gongen, det hende, at han ikkje sansad seg sjølv, og han meinte no ikkje aa drepa, kann de skyna. Det er stor Skade med dette Braasinnet hans, og han renn seg vel sist paa ein Stake i Livet. Han hadde voret longo sea ned paa Natadal og bodet Forlik, hadde han berre havt Pengar nok; men du kann vita, det er ikkje det same aa bøta fyr slik ein fagna Mann, som det er aa bøta fyr ein Tenestgut, sa' han ofta med meg.

Eg hev no boret ihop alt det Sylvet me eig — det maa no vel altid muna litt — og so fær de taka det solenge.«

Ragnhild hviskede noget i Øret paa Ingeborg; hun gik ud og kom snart ind igjen bærende paa en svær Bylt, som hun lagde fra sig paa Bordet. Moderen løste den op, og ud rullede Sølvskeer og Sølvkrus, og i Midten blev liggende en Brudekrone af Sølv med ringlende Løvverk. »Sjaa denne Kruna hev vore nedervd i Ætti vaar i uminnelege Tider,« sagde Ragnhild, »og eg sjølv bar henne som Brud. Eg tenkte minst, eg skulde vera nøydd te aa skilja meg med henne, men kunde eg sosant tinga Fred fyr honom Ditlef, so fekk ho gaa.« Graaten kom op i Maalet hendes, men hun svælgte den ned. »Det er tungt fyr den, som uforvarande kjem i Ulukka,« sagde hun videre. »Og alle desse Sylgjor og Krus og Skjeider, det er altsaman Ervesylv, for Haatveitætti var ein Gong rik og megtug. Du fær ikkje Tak i slike Saker kvar Dag, og dei gjev Æra te Garen, som eig dei. Og so hev eg tvo gilde Skinnfeldar ute paa Buret og ein Rull med Vadmaal, som eg sjølv hev vovet — dei skal eg leggja attaat Haugen, um de so synest. Kva meinar de so um detta Tilbodet?«

Mændene tok og løftede paa Sølvet og veiede det i Haanden. »Det er mykje og godt Sylv,« sa' de; »kva meiner no du, Bendik?«

Sønnen til den dræbte Mand reiste sig og sagde: »De skynar no vel det, at Sylv aldri kann verta Lika fyr daud Mann, og allerminst, naar han var slik ein gasta Kar som Fa'r min. Men eg tykkjer, me hev fenget god Fagnad her, og Husfrøyja hev talat baade godt og vel fyr Mannen sin, so eg vil fyr hennar Skuld taka mot Tilbodet. Og so ser eg, her er komet Smaatt i Huset. Og hev ho gjevet oss sitt Sylv i Jolegaava, so vil eg, at me av vaart Sylv skal gjeva henne ei Barsølgaava.« Dermed løste Bendik af Livet sit sølvbeslagne Belte og lagde paa Bordet. De Andre fulgte Eksemplet og kom frem, Somme med gamle Pengestykker, Andre med Tollekniv i Slir og lagde hen til Beltet. Ragnhild reiste sig og takkede og sagde, at »no fekk ho Syn fyr, at Flatdølingen var likaste Karen i Telamark det«. Saa skiltes de med Fred og Venskab, og Ragnhild fulgte dem helt ud paa Tunet. Men da de vel var reiste af Gaarden og Ragnhild var kommen ind i Stuen igjen, sank hun sammen paa Bænken og raabte til Ingeborg: »Gudskelov, me vart kvitt dei. Du tok vel ikkje av det andre Turklædet og? — So hev me daa endaa litt leivt«.

Fjerde Kapitel.

Den Fredløse. Italieneren. Julenatten paa Fjeldet.

Der levede en enslig Mand, mest paa Skorve- og Melefjeldet eller oppe ved Breidvatnet. Ingen vidste, hvem han var, eller hvorfra han var kommen. Men han maatte nok have begaaet forfærdelige Forbrydelser, thi han turde aldrig vise sig nede i Bygderne. Han gik under Navnet Viking. Bønderne havde gjort Manngar for at fange ham, men han havde undsluppet dem, og uagtet de havde søgt Fjeldvidderne over, kunde de dog ikke finde ham. Han skiftede Opholdssted alt i et. Mest holdt han sig ved Melefjeld, hvor der er et Sted, som endnu kaldes efter ham Vikingbøle. Hvad han levede af, kunde Ingen skjønne; thi han holdt ikke Lag med de andre Ildgjerningsmænd, som plyndrede Bøndernes Stabbure. Rygtet gik, at Paal Aabø stod i hemmelig Pagt med ham og stundom kløvjed op til ham Mel og Mad. Han skulde ogsaa forært ham en Gjed, saa han havde lidt Melk. Ellers var en Hund hans eneste Selskab. Oppe paa Fjeldene levede han da alene baade Sommer og Vinter. Folk, som foor over Vidden, følte sig altid lidt ængstelige. De havde ofte seet ham paa en eller anden Fjeld-

knat sidde og speide rundt, mens Hunden laa ved hans Fod. For at have noget at bestille, havde han bygget sig et lidet Skib, taget en gammel Skjorte til Segl og sat det ud i et Tjern deroppe. Der drev det da fra det ene Land til det andet, eftersom Vinden blæste. Gjætergutterne havde sin store Moro af det, men Ingen turde røre ved det af Frygt for Vikings Hevn. Der stod en overtroisk Age af ham. Mest levede han af Fisk, som han fangede med Krok om Sommeren og spirede om Vinteren.

Det var samme Julekvelden, som Ditlef maatte tage til Skogs. Viking havde krøbet ind i sit Hi, en Steinrøys ikke langt fra Breidvatnet, som han havde tækket indvendig med Jord og Mose. En raa, af løse Stene sammenvæltet Grue fyldte den ene Væg. Inde i den stod en Brandfot, en Kobberkjedel og en Gryde. Nogle Renskind var bredte i det ene Hjørne til Seng. Inde mellem Stenene i Væggene, der næsten gik runde som et Telt, stod stukket Vaaben, flere Knive og en Doggert. En Bue stod paa Gulvet, støttet opimod Væggen. Pilekoggeret stod ved Siden samt et Fiskespir. Paa en Slind, der var stukket ind mellem Gruen og Væggen, hang der en Skindfeld samt nogle Spikekjøtknoker. Ved Hovedgjerdet af Sengen stod en Melsæk og en Øks. Viking sad paa en Krak ved Gruen. Han havde lagt paa et dugelegt Baal af Lyng og Einer, som sprakede lystigt,

og ved Siden laa nogle digre Furrødder, som skulde holde Juleilden vedlige. Han havde begravet Hænderne i sit stærke, brune Skjæg og stirrede ind i Ilden. Han var en ung Mand, kunde i det høieste være 30 Aar. Hunden laa med Snuten imod Varmen og strakte sig ved Fødderne hans. Da spidsede den pludselig Øren og begyndte at knurre. »Stille Balder!« sagde Viking og kradsede den lidt paa Ryggen, »det kjem ingen Jolagjester te oss i Snjoføykja.« Men Hunden vilde ikke lade sig berolige. Den sprang op, gik hen til Udgangen og begyndte at vedre. Saa satte den i en pludselig Gjøen, som blev heftigere og heftigere. Viking stod op, aabnede en Luge i Gulvet, stak sin Bue og sit Kogger nedi, og gik saa langsomt mod Udgangen og lyttede. Gjennem Lugen i Gulvet havde han et Hul ud til vilde Fjeldet. En Fredløs havde at være belavet paa alt. Han hørte som noget sparke og stønne udenfor, og straks derpaa tre Slag paa Døren. Saa raabte en kjendt Røst: »er du inne Viking, fær du lata upp, det er eg, Ditlef Presteson, som er ute paa Jolareid«.

»I Herrens Namn, koss kjem du her?« sagde Viking og slog Stangen fra, som holdt Døren. Det var et underligt Syn, som mødte ham. Ude stod Ditlef paa sine Ski aldeles tilføget af Sne, uden Hue og uden Sko, bare med Saueskindspelsen svøbt kring sig. »No Gudskelov, eg fann fram, og at du var her!« raabte Ditlef, idet han steg ind og strøg

Isjøklerne af Skjægget sit. »Hadde det drygt ein Time te, so hadde det ikkje vore mykje att av Ditlef Presteson. Berre ikkje Tæ'rna er frosne av meg. Du lyt finna noko Snjo i ei Bytta, Viking, og so lyt du verma noko, kva det er. Endaa eg mest sveittar ovantil, er eg som Is nedantil.«

Viking gik ud og kom ind igjen med en Bøtte Sne. Saa stængte han Døren forsvarligt, mens Ditlef rev de vaade Strømpefillerne af, saa det klass, og stak Fødderne ned i Sneen. Han vrængte Vamsen af sig, og da fik Viking se, at han havde bare Skjorten under.

»Men i Guds Namn, korleis er det, du ser ut!« raabte Viking.

»Ja du kann so segja,« svarede Ditlef; »det beiner seg te god Jol, sa' Guten, han fekk Ris Jolefta.« Dermed fortalte han hele Historien. »Enden paa det vert vel, at eg heretter maa liggja ute fyr Hund og Ramn liksom du, Viking, for ikkje vil eg betala ein Skiling fyr den Natadalsskarven. Den gilde Gampen min fær gaa upp i upp med Livet hans, og endaa skulde eg vel havt Pengar imillom.«

»Liggja ute som eg?« faldt Viking ind. »Hm — du veit ikkje, kva du rø'r um Ditlef; helder vera i Helvitet. Meiner du, det er huglegt aa ganga som ein Folkestygg og ikkje hava Heim korkje Vetr elder Sumar? reka fraa Skorta te Skorta som ein jagad Graabein? hava Guds og Kongens Log yver deg, kvar du gjeng? aldri koma te Messa,

aldri sjaa Prest, aldri faa Syndsforlatels? Takk du din Gud, du hev Pengar te aa kjøpa deg fri med. Hadde eg havt det, sat eg ikkje her.«

»Aa ja, det maa vera stuslegt aa vera einsleg stødt,« sagde Ditlef, lettede paa de optøede Fødder og lagde dem op i Gruen.

»Det er verre enn Dauden,« svarede Viking mørk. »Stundom, naar eg sit burtmed Tjerni og ikkje veit, kor eg skal slaa Tidi ihel, fær eg slik Hug te aa støypa meg nedi. Dernede paa Botnen kunde vel ikkje Folk finna meg, og der var kyrt og svalt. Men so er det dette Helvitet, som Prestarne preikar. Eg hev liksom ikkje Hug aa ganga dit helder. Det vilde vera Sælebot, um einkvar kom og slo meg ihel.«

»Snakka ikkje slikt Tull, Viking,« tok Ditlef i. »Livet er kvar Mann kjært. Men korleis kom du eigentleg uppi detta? Du skal hava fortalt det te Paal, og du veit du kann lita paa oss.«

»Eg veit det,« svarede Viking og lagde en Kubbe paa Varmen, »og hadde det ikkje voret fyr han Paal, so hadde eg lenge sea svolte ihel. Sende han meg ikkje her ein Dagen ei Jolasending med Kjøt og Mjøl og ein Kagge med Jolaøl.«

»Du segjer ikkje sant!« raabte Ditlef, og hele Ansigtet skinnede. »Jolaøl heruppe paa ville Fjellet! Fort fram med Kaggen daa Viking, og lat oss faa ein Vermedrykk!«

»Eg hadde so tenkt,« sagde Viking roligt og grov frem af Hullet i Jorden en Kagge, som han rullede hen til Gruen. Ditlef fandt frem en Kniv i Vamsen sin, hjalp ham med at faa Spunset op og slaa af Indholdet ned i Kobberkjedelen.

»So fær eg vel verma litt av Jolagrauten min aat deg,« lagde Viking til og flyttede Gryden hen til Brandfoten.

»Takk som byd,« svarede Ditlef, »eg er svolten som ein Skrubb, og det vert ikkje Folk av meg, fyrr eg fær noko i Skrotten. Og med' du lagar te Jolakveldsmaalet, kann du fortelja meg Soga di, me hev slikt aa gjera no.«

Viking gik fra og til efter Vand, efter Mel og Smør — det syntes, som Paal Aabø ingen Ting havde glemt i sin Julesending — og mens han stelte med Grøden og Ølet, fortalte han følgende: »Eg er fraa Hallingdal og av ei god Ætt. Det hadde fraa gomol Tid voret Strid millom Ætti vaar og Haasteinsætti, um kven som skulde vera den gjævaste. So vart eg kjend med Dotteri paa Haastein, og me tvau vart samse um aa slutta Trætta og slaa Gararne ihop; for var eg Gargut, so var ho Gargjenta. Eg rødde med Fa'r min um det, men han vart so arg, at han svor paa aa gjera meg ervelaus, um eg freistad. Men eg var likso hard som Fa'r min. Eg gjekk te Haasteinsgaren og fridde etter Dotteri. Eg vart jagad fraa Garen som ei onnor Skogbikkja. Daa svor eg Hemn. Ei Nott

braut eg inn i Buret, der Magnhild laag, tok henne ut, sette henne paa Hesten min og reid te ei onnor Bygd. Men dei rekte Faret mitt og dreiv meg derifraa upp paa ville Fjellet. Magnhild var med meg, og dei Dagarne gløymer eg ikkje, daa me laag som ville Fuglar paa Fjellet, skaut med Boge, fiskad og hadde Hus som Haren bak kvar Stein og kvar Buska. Men no gjorde Bønderne Manngar paa meg, og dei fann meg. Solenge det fanst Piler te Bogen min, kom dei meg ikkje paa Livet; men daa dei traut, var eg seld. Dei reiv ho Magnhild fraa meg, endaa ho skreik og bad fyr seg. Daa vart ikkje Livet mykje verdt. Eg foor inn paa Flokken og hogg ifraa meg me Bindøksi mi. Haasteinsgubben stupte fyr Hogget, og dei andre vart rædde. Men eg hadde fenget mange Saar, taka meg levande skulde dei ikkje, so sprang eg fraa dei burtetter Heidi. Dei etter, og der kom eg te Fossestupet. Eg visste mest ikkje av meg sjølv, eg var lika sæl, um eg rauk i Fossen, so sprang eg. Eg vart sovidt hengjande paa andre Sida, og eg var bergad. Kararne skreik, daa dei saag meg springa, men dei vaagad ikkje etter. Som ein saarad Graabein drog eg meg blødande burtetter Fjellvidderne. Eg svalt og leid vondt og bad Gud løysa upp fyr meg. Eg hadde tullat meg hit ned, og her fann Paal meg, han Bror din. Daa var eg mest klar. Han sette meg paa Klyvi si, tok meg i Løyndom ned til Aabø og gjøymde meg i

Koven der, til eg vart god att fraa mine Saar. Der fekk eg spurt, at eg var lyst fredlaus ‚i alle Kongens Riger og Lande,' og at kvar, som vilde, kunde drepa meg uhemnt. So kunde ikkje Paal hava meg paa Garen; men han hjelpte meg med dette Bølet her paa Fjellet og hev haldet Livet i meg, so eg slepp røva og stela lik dei andre, som flyg kring her. Namnet mitt var Torstein, men dei kallar meg Viking. Ho Magnhild hev eg korkje høyrt elder spurt sea.« Det bævrede om Munden paa den stærke Manden, og han vendte sig bort. Saa sagde han til Ditlef, som var bleven ganske alvorlig: »Livet er ikkje altid Solskin, som du ser, og eg undrast ofta paa, um eg var skapt te slikt eit Hundaliv. Eg finn ikkje stor Meining i det.«

Ditlef rakte Haanden ud imod ham. »Det kann endaa retta paa seg, Viking. Sjaa her hev du Handi mi. Vil du vera min Ven skal eg vera din, og ingen skal harma deg, solenge Ditlef kann hjelpa det.«

»Retta paa seg!« gjentog Viking og lo bittert — »ja under Rettaren si Øks kannhenda.«

»Tenk ikkje so stygt. Der syd Ølet, og no skal me vera lystuge og glade,« sagde Ditlef og lettede Kjedlen ned af Brandfoten. »Eg undrast paa, korleids det gjekk paa Haatveit i Kveld. Eg sende Hunden heim, at ho Ragnhild kunde sjaa, han hadde funnet meg, og at eg hadde Vampen.«

Og nu begyndte Ditlef at synge, saa det rungede i Hytten:

»Austan reke
Skyi skeke,
og den kalde Mjølli driv,
betre var det heima vera
skjemta seg med sitt Viv.

Austan reke
Skyi skeke,
det driv so kaldt i Heidi,
Betre var det heima sitja
dei frosne Tær'na tøye.

Betre var det heima vera,
skjemta seg med sin Hest,
hell vera i Dag paa ville Fjellet,
naar det blæse av Nordvest.«*)

Og Ditlef slog Ølet i Bollen og satte den for Munden. Han drak og pustede og drak igjen. Saa strøg han med Haandbaken over Munden og rakte Bollen til Viking. »Orsaka meg, at eg drakk so djupt, men so godt hev ikkje Øl smakat meg, sidan eg vart fødd. Det var, som det lettad i heile Kroppen. Velsignad vera han Paal, og du med, som gav meg Hus. Stakkars den, som skal ferdast ute i Nott. Fær eg no Grauten din attaat, trur eg, det vert Folk av meg med.«

*) Disse Vers er af Landstads Kjempevisesamling.

De to Karene sad snart med Grødfadet imellem sig, aad og snakkede om nyt og gammelt. Ditlef sad i bare Skjorten nærmest Gruen og vendte sig efter hvert som han tørredes. Vamsen havde han hængt paa en Spiker inde i selve Grueaabningen. Han langede flittigt til Ølet.

De blev afbrudte i sin Samtale ved, at Hunden anden Gang blev urolig og begyndte at snuse henne ved Udgangen. Saa saa den paa Herren sin og begyndte at gjø.

»Skal tru, det kjem fleire Gjester?« sagde Viking med et Smil. »Dei set daa vel ikkje Bygdi paa meg ein heilag Jolakveld.«

Hundens Gjøen blev heftigere og heftigere. »Eitkvart maa det vera,« sagde Ditlef og reiste sig fra Krakken. Viking løftede Lugen i Gulvet af, gik saa hen og rakte Øksen til Ditlef. »Eg vonar, du vil verja meg, um galet sku' vera,« sagde han. Saa tog han Buen og Pilekoggeret op af Hullet og spændte Knivbeltet om sig. Saaledes bevæbnet stillede han sig ved Udgangen og lyttede. »Eg høyrer Trokk av Folk og Hest,« sagde han, »dei kjem nærmare, dei kjem hit.« Ditlef stod midt paa Gulvet med Øksen i Haanden. Endelig hørtes som Menneskestemmer udenfor og tre Slag paa Lemmen, som dækkede Indgangen.

»Er her Folk?« raabte et grovt Maal.

»For Guds Skyld! forbarm Eder over os,« sagde et andet Maal, som talte gebrokkent Dansk.

»Vi er Reisende, som har forvildet os paa Fjeldet.«

Viking saa bort paa Ditlef. »Kva meiner du, Ditlef? Skal tru, det er av dei Tyskarane, som er paa Guldnes Verk?«

»Er det det, so slepp dei ikkje inn. Lat dei berre frjosa ihel. Dess fortare me kann tyna dei, dess betre.«

»Fa'r, tror du, de vil slippe os ind, jeg fryser saa,« sagde en fin Kvindestemme, næsten som et Barns og med en stærkt fremmed Akcent. Viking svarede med at slaa Bommen fra Indgangen og aabne Lugerne Veiret stod indigjennem, saa Gnisterne fløi op igjennem Skorstenspiben. Hele Vidden laa der graasvart, svøbt i et eneste Fyg af Snefiller. »Kom inn! fort!« lød Vikings barske Stemme, og ind traadte en høi, underlig klædt Mand, halvt bærende, halvt dragende en ung Pige, svøbt i Reiseklæder.

»Guds Død! eit Kvinnfolk!« raabte Ditlef og sprang efter Vamsen sin; han mindedes, han stod i bare Skjorten.

»Kva skal me gjera med Hesten?« spurgte et Telemarksmaal, »han vil tynast ute i Nott?«

»Drag honom inn!« svarede Viking. »Me fær forlikast, so godt me kann, kor trongt her er. Hestar er no mest som Folk lel, og paa Jolakvelden lyt me syna Miskunn mot alle.«

Skydskaren lod sig ikke dette sige to Gange. Han havde alt sprættet Slæden fra, sat Skjækerne op i Veiret som Merkestænger og drog Hesten ind gjennem Aabningen. Saa kom han dragende ind med en stor Kiste og nogle Hestedækkener. »Dei kann koma vel med no,« sagde han og slængte dem ned paa Gulvet.

Hytten var bleven ganske fuld. Det arme Dyr havde lagt sig ned ved Væggen og laa og pustede tungt, mens Dampen stod af den som en Røg, nu den kom ind i Varmen. Den fremmede Mand havde sat sig paa Gruekanten og taget sin Datter paa Fanget Da hun kjendte Varmen fra Ilden, lagde hun sig ind til Faderen og lukkede Øinene. Hun var bleg som et Marmorbillede, og som hun laa der med de sorte Øienfryndser tegnede paa den hvide Kind, lignede hun en Død. En og anden Skjelving gik som et Ryk gjennem Kroppen, og da drog Faderen Kaaben tættere om hende og saa paa hende med et ængsteligt Blik.

»Det er best, de flytjar dykk herifraa,« sagde Viking, »so skal eg stella te litt Mat og Drykk aat dykk, so som me kann hava det heruppe i Fjellbudi. Ho der kann trengja noko varmt.«

»Var det ikkje best, han la' henne burt paa Sengi, Viking?« sagde Ditlef; »det vert so ikkje Nattero fyr oss tvo lel, skynar eg.«

Viking pegte bare bort paa Renskindene, som laa paa Gulvet, og den Fremmede bar sin Datter

varligt hen, lagde hende ned, rullede sin egen Reisekappe, som var foret med Skind, sammen og stak den som en Pude under hendes Hoved. Selv satte han sig ved hendes Side og stirrede ufravendt paa hende. Baade Ditlef og Viking havde nu god Tid til at betragte ham. Det var en høi, slankbygget Mand, temmelig stærkt til Aars. Ansigtet var brunagtigt og fint, Næsen krummet, Øinene store og mørke. Kindbenene stod temmelig stærkt ud, som hos en Mand, der har lidt og havt Sorg Han havde et fint kruset, skjønt graasprængt Skjæg, der naaede langt ned paa Brystet. Haaret, næsten hvidt, laa alligevel stort og kruset under den firkantede Hue af sort Fløiel, som han bar. En Stjerne af Guld stod foran paa Huen Ellers viste han sig, nu da han havde kastet Kappen af, klædt i en beskeden Husdragt af sort Uld med et Belte om Livet; men Spænden var af fint ciseleret Sølv.

Viking slog af det dampende Øl, som var levnet paa Kjedlen, op i Bollen og gik saa med den til den Fremmede. »Her er noko te deg og henne aa verma dykk paa; det kann gjera godt.«

Den Fremmede tog Skaalen, smakte først paa den og rakte den saa til Datteren.

»Drik Maria! drik!« sagde han til hende i et rent fremmed Maal og løftede med den ene Haand Datterens Hoved fra Puden. Maria aabnede Øinene og drak mekanisk nogle Slurker, saa vendte hun sig bort og rystede paa Hovedet. »Aa, drik mere,

kjære Barn,« bad Faderen, »saa vil du gjøre din Fa'r glad. Saa kan du lægge dig til at sove og vaagne frisk og styrket.« Maria saa mat paa Faderen, saa drak hun mere end første Gang, sank saa ned paa Puden, lukkede Øinene og sov. Faderen sad længe og stirrede paa hende, saa bøiede han sig hen for at lytte efter Aandedrættet. Det var sundt og roligt. Han reiste sig fra Sengen og kom bortover til Viking, som stelte i Gruen. »Du har reddet hendes Liv,« sagde han paa Dansk, »hvorledes skal jeg fuldtakke dig.« Viking saa ikke til Siden engang. »Ikkje aa takka fyr,« mumlede han og stampede Grøden.

»Vær forvisset om, at jeg aldrig skal glemme denne Nat og vor gjæve Redningsmand,« fortsatte den Fremmede.

Da vendte Viking sig pludselig. »Um du elder Karen der« — og han pegte paa Skydskaren, som havde lagt sig ned ved Siden af Hesten — »elder ho paa Sengi nemner eit einaste Ord um, at dei hev set meg elder voret her, so skal denne Kniven sitja i Hjartat dykkar fyrr Kveld.« Og Viking løftede ene Kniven, som sad i Beltet, og Øinene hans lynede. Den Fremmede traadte forfærdet et Skridt tilbage. Viking optog atter sit Arbeide med Grøden, og den Fremmede satte sig paa sin gamle Plads hos Datteren.

Snart dampede en ny Grødforsyning i Trebakken, mens Ditlef havde hentet en Spikebog ned fra

Slinden og skar op Skiver med sin Tollekniv. Skiverne lagde han saa sirligt som muligt paa et Stykke Fladbrød paa Gulvet. Saa ruskede Viking i Skydskaren og bød den Fremmede komme og faa sig Mad. »Du maa orsaka, eg hev berre simple Skeider,« sagde han. Dermed stak han den ene Skeen ned i Bøtten, hvor Ditlef nylig havde stukket sine Fødder, strøg den af paa sin Kufte og rakte den til den Fremmede. Denne takkede, men hentede frem af sin Kjolelomme et Skindfutteral, hvori der stak en Kniv, Gaffel og Ske af Sølv med Skafter af Elfenben, hvori der var indlagt af sort Træ en springende Hjort. Viking pegte paa Datteren, men Faderen svarede: »Lad hende sove; Søvn vil gjøre hende bedre end Mad.«

Den Fremmede takkede snart for Maden og satte sig igjen ved Datterens Side. De tre andre Karer blev siddende rundt Gruen med sit varme Øl, mens Hesten laa og tyggede paa Hødotten, som var kastet hen til den af Sækken, som Skydskaren havde baaret ind.

»Eg tykkjer, eg skulde set deg fyrr,« begyndte Ditlef henvendt til Skydskaren.

»Eg er Gudmund, Son te Olav Espelid paa hi Sida Fjellet,« svarede denne.

»Var det ikkje det, eg kunde sjaa. Men korleis kunde du taka ut i slikt forrykande Ve'r?«

»Det var fint, daa me reiste. Og denne Karen vilde so plent vera paa andre Sida Fjellet i Kveld.

Hadde me ikkje kjent Lukti av Røyken og set Gneistar fara upp her millom Steinarne, so hadde ikkje me set ei onnor Jol.«

»Kva er det for ein Kar denne?« hviskede Viking og skjelede bort paa den Fremmede.

»Veit ikkje. Han høyrer vel ihop med Tydskararne der ned paa Verket. Han laag tvo Dagar hjaa oss paa Espelid. Han hev eit heilt Lass med Kistor og Skrap med seg, og det vil han hava sendt etter seg. Han hev utstoppad Fuglar, som ser ut plent som dei var livande, og alt Slag Fly, stungne med Naaler paa eit Bord, og turkad Blomar og slikt, so eg trur no, Fyren maa vera tullutt. Og so tok han ut eine Kvelden ei lang Røyr, som han kunde slaa ihop, og med den Røyri kjeik han all Notti paa Stjernorne. Undrast paa, um han ikkje driv Trollskap attaat alt det andre.«

»Kva er Namnet hans?«

»Han kallar seg Bernardo, det er alt, eg veit, og skal vera fraa eit Land, dei kalla Italialandet.«

»Kor ligg det Landet, Ditlef, du skulde vel vita det, som er Presteson?« spurde Viking.

»Det er Fa'n i Vold langt sudpaa i Nabolaget te Turken,« svarede Ditlef.

»Ja so,« istemte de to andre og saa betænkelig bort paa den Fremmede.

»Det er der, dei er Antikrister alle ihop,« fortsatte Ditlef, opmuntret ved den Lykke, hans geografiske Oplysning gjorde.

»Nei, nei!« raabte Skydskaren og rystede paa Hovedet.

»Han skal no ikkje kasta ilt paa Buskapen her,« sagde Viking, »for her er ingen, og meg sjølv skal eg nok passa.«

Den unge Pige bort paa Sengen begyndte at blive urolig og slog pludselig Øinene op, to deilige, mørkebrune Øine. Hun saa halvt vildt omkring sig og vidste øiensynlig ikke, hvor hun var. »Er vi ikke paa Fjeldet mere?« spurgte hun paa sit bløde, syngende Maal.

»Nei, kjære Barnet mit,« svarede Faderen.

»Er det ikke Vinden som suser om os?«

»Jo, men du er i en Fjeldbod nu hos snille Mennesker, som vil os vel.«

»Gudskelov og Tak! Vi kommer ikke at fryse ihjel da, Fa'r?«

»Nei, Barnet mit, ikke denne Gang.«

»Og vi behøver ikke at være rædde for Ulven?«

»Nei, kjære Sjæl.«

»Gud er god,« hviskede hun som stille hen for sig og foldede Hænderne over Brystet. »Men er det ikke farligt her, Fa'r? Du husker, de skræmte os saa ned i Bygden med alle de Røvere, som laa paa Fjeldet.«

»Hyss, Barnet mit, tal ikke saa høit,« svarede Signor Bernardo og skottede hen til Verten. Han erindrede ikke, at det Sprog, de talte, var fuldkommen uforstaaeligt for de andre. »De Fredløse

kan ofte være de bedste Folk. Er ikke vi fredløse? og hvorfor? fordi vi har forsøgt at vidne om Guds evige Sandhed. Og var ikke Jesus noget nær fredløs? Han, som sagde, at Rævene have Huler og Himmelens Fugle Reder, men Menneskens Søn havde ikke det, hvortil han kunde hælde sit Hoved.«

»Skal vi da altid være fredløse, Fa'r? Hvorfor vil Menneskene heller være onde mod hverandre end gode, det har jeg ofte tænkt paa.«

»Det kommer af Uvidenhed, Maria. De tror at gjøre Gud en Tjeneste ved at være grusomme, fordi de har valgt sig en grusom Gud.«

Fa'r, ved du hvad jeg drømte om, mens jeg laa her? Jeg drømte om Genfersjøen og de blaa Alper. Er der noget Land saa vakkert som Sveitz, Fa'r? Da levede endnu Mo'r, og Carlo og Anastasia og Ricardo sprang omkring med mig og plukkede Blomster.«

Taarer randt ned ad Bernardos Kinder. »Og dog var vi ikke Himlen nærmere der end her,« sagde han stille. »Dine Smaasødskende, som Pesten tog, er vel forvarede hos Gud.«

»Ja, og vi skal en Gang møde dem og Mo'r, skal vi ikke?«

»Saa er vor salige Tro, Maria, om vi blir trofaste indtil Enden.«

»Husker du, det er Juleaften i Kveld, Fa'r?«

»Ja, Barnet mit, i Nat sang Englene Fred over Jorden.«

»Forrige Jul var vi i Kjøbenhavn, husker du det? Og Kongens Mænd var hos os og viste os stor Ære. Hvorfor var det egentlig, de jog dig bort denne Gang?«

»Det var, fordi de opdagede, at jeg havde vovet at træde op imod Martin Luther i Wittenberg. Martin Luther er bleven Pave i Norden istedetfor den gamle i Rom.«

»Men er ikke Kongens Lande og Enemærker ogsaa heroppe, Fa'r?«

»Jo, Maria. Men heroppe kjender ikke Folk os. Og saalænge, de ikke kjender os, faar vi vel være i Fred. Men denne Samtale anstrenger dig, Barn. Er du ikke sulten? Spis lidt nu og læg dig saa til at sove igjen. Din Fa'r skal sidde hos dig og vaage.«

Signor Bernardo reiste sig og henvendte nogle Ord paa Dansk til de tre Bønder, som endnu sad rundt Gruen og hviskede og skulede med halvt frygtsomme Blikke paa de Fremmede, der pluddrede sit uforstaaelige Maal. »Min Datter er vaagnet,« sagde han, »og vilde gjerne forsøge at smage lidt Mad, hvis der var noget levnet.«

Viking svarede ved at række ham Grødbakken og Ølbollen, mens Ditlef skar nogle friske Skiver af Spikekjødet og leverte det paa sin Fladbrødleiv. Maria smagte lidt paa Grøden, men rystede snart paa Hovedet og lagde Skeen fra sig. Spikekjødet kunde hun vanskelig faa ned. »Du skal faa bedre Føde, naar du kommer ned til Dalen,« hviskede

Faderen til hende. Maria smilte mat og strakte Haanden ud mod Faderen, som tog den i sin. Saa lagde hun Hovedet ned paa Puden og sovnede trygt. Faderen saa ømt paa hende, saa hævede han sine Øine mod Himlen: »Gud Almægtige! velsign hende, og lad mig faa beholde hende! det er min Julebøn!«

Samtalen mellem de tre Bønder havde saknet, og Hovederne begyndte at dubbe; thi det varme Øl gjorde dem døsige. »Me breider Hesteklædi dine ut paa Golvet, so fær me oss ei liti Kvild,« sa' Ditlef til Gudmund Espelid. »Skal ikkje du gjera oss Selskap, Viking?«

Men Viking skottede bort paa den Fremmede. »Fredlaus Mann lyt vera var,« sagde han. »Eg maa mest venja meg av med aa sova.« Saa skridtede han hen til den Fremmede: »Legg deg attmed Dotter di og kvil, du kann vera trygg, eg skal vaka.«

Bernardo saa paa Vikings Knivbelte, han mindedes hans Trudsel og den løftede Kniv. Han rystede paa Hovedet: »Ikke søvnig,« svarede han bare.

Viking tog sin gamle Plads paa Krakken ved Gruen, mens Ditlef alt havde væltet sig ned paa Gulvet, og Skydskaren som før lagt sig ned med Hovedet paa sin Hest. Det blev stille paa Fjeldet. Bernardo sad og vaagede hos sin Datter med hendes Haand i sin, og Viking sad med Haanden begravet i sit brune Skjæg og stirrede ind i Ilden, som han øgede en og anden Gang.

Femte Kapitel.

Morgenen efter. Turen til Bygden. Kirkesagn. Dale-Arnbjørn.

Det er med Naturen som med Menneskene. Man ligger som knust under Stormen af Sorger og Skuffelser, og i næste Øieblik kommer Haabets Sol og jager Skyerne bort, og Livet ligger atter i Solglans med nye Maal og nye Forjættelser. Hvem skulde troet, at det nogensinde skulde blevet Dag igjen efter det forfærdelige Snefyk Julenatten. Det var, som Himmel og Jord havde tvundet sig sammen i en eneste graasort Skodde, ud af hvilken der hvirvlede med haanende Latter en Uendelighed af hvide, stikkende Naale. Og Stormen jagede op hele Skyer af Sne, der jevnede ud Fjeld og Slette. Og nu Juledagsmorgen laa Fjeldsletten saa smilende og jomfruren, som om den aldrig havde gjort andet hele sit Liv end tænke rene Tanker. Solen skinnede paa de tusinde Krystaldiamanter, der glittrede paa den uendelige hvide Flade, og ikke en Vind rørte sig. Det var friskt koldt, saa Skaren bar. Viking havde været ude, endnu før det gryede af Dag og speidet Himmelens Tegn. Italieneren var udmattet sunket ned paa Skindene ved Siden af sin Datter.

Viking vækkede først den snorkende Skydskar. »Vil de naa Bygdi, fyrr Snjoen vert for blaut, so maa de nøyta dykk. Soli vert varm, naar det lid paa Dagen, og endaa ber Skaren.«

Gudmund Espelid rev sig i Øinene, saa huskede han, hvor han var. Han gispede og strakte sig, fik Slæden gravet ud af Snedyngen og bragt paa ret Kjøl igjen, bar ind Havre til Hesten og fik smeltet Sne, saa den fik Drikke. Det stakkels Dyr havde Møie med at reise sig, saa stivt var det i alle Lemmer efter Gaarsdagens Anstrengelser. »Me er yver det verste no, Svarten,« trøstede Gudmund, mens han gned Benene med en vaad Klud. »Det glid lett paa Skaren og sidan haller det undan.«

Ditlef var næsten ikke at faa vaagen. Endelig sad han paa Huk paa Gulvet. »Du lyt laana meg ei Brok, Viking,« sa' han, »eg kann ikkje draga broklaus te Bygdi i slik Kyld og i slikt Selskap.« Viking kastede en gammel Skindbrok til ham.

»So lyt du hjelpa meg med aa steikja den Kaldgrauten, som att er,« sagde Viking, »me hev ikkje Raad aa kasta burt noko her paa Fjellet. Og so fær du sjaa aa faa Liv i denne Turken elder kva han er.«

Ditlef var borte og ruskede i Italieneren. »Soli stend snart høgt paa Himmelen, Herre, og Ve'ret er fint.« Signor Bernardo slog Øinene op og saa sig forvirret omkring. »Sandelig tror jeg ikke, jeg har sovet. Aanden er villig, men Kjødet er skrøbe-

ligt. Kunne I ikke vaage med mig en Time? sagde Frelseren.« Han reiste sig, ordnede lidt paa sin Klædning og efterat have kastet et Blik paa sin sovende Datter gik han ud og indaandede den rene Fjeldluft. Han stod længe og saa udover den snehvide, sovende Slette. »Fred, Fred!« mumlede han, »naar kommer vel Freden paa Jorden? Gud, gjør mig ren i Tanker som Sneen her, men ikke saa kold — ikke saa kold.« Han gik ind igjen, bøiede sig over Maria og vækkede hende med et Kys. Hun slog de store, mørke Øine forundret i Veiret og slyngede sine Arme om Faderens Hals.

»Glædelig Jul, Maria! nu maa du staa op og se alle de Diamanter, som Gud har drysset ned paa Jorden i Nat. Det er Englenes Hilsen til os.« Maria smilte, reiste sig og rystede sin Klædning. »Idag blir der ingen Kirkegang,« sagde hun.

»Siger du det?« svarede Bernardo smilende. »Nu skal vi snart ud og holde Gudstjeneste i den største Domkirke, som er reist, hvor den blaa Himmel er Taket, og Solstraalerne Alterlys, og saa vil Kirkeklokkerne klinge til os, naar vi kommer til Bygden, og ønske os velkommen til vort nye Hjem. Men hvorledes kjendes du i Dag?«

»Jeg er ganske frisk Fa'r, og nu er jo Stormen over, og der er ingen Fare, er der vel?« spurgte Maria, mens hun aabnede det Skrin, som Skydskaren havde bragt hende. Hun tog ud et Haandspeil, gjort af venetiansk Glas med en mat afsleben

Borde, og gav sig til at rede sit lange Haar foran det. Ditlef puffede i Viking og pegte, og snart havde hun alle de tre Karerne staaende rundt sig og glo paa denne Mærkværdighed. »Er det dette, som I synes er saa underligt?« spurgte hun forundret og rakte Haandspeilet frem til Viking. Viking drog Haanden til sig — hvem kunde vide, hvad Trollskap der laa gjemt i slik en Tingest — men Ditlef var modigere Han strøg Haanden af paa Vikings Skindbukse og greb om Haandtaget. Snart storlo de alle tre og saa over Skuldrene paa hverandre. »Nei, sku' du set slikt Underverk! — det maa no vera gjort me Fa'ns Kunster — ser du deg ikkje meir naturlegt enn i Massingfatet heima« — saaledes lød Bemærkningerne. »Den Turken maa vera mangfoldig — er det ikkje han, som salter ned Mannakjøt og et; dei segjer, dei skal faa so god Hamlit av det.« De Reisende blev søte paa med endnu mistænksommere Øine end før, og Viking bestemte sig til for Sikkerheds Skyld at sætte et Kors over Indgangen, naar de vel var reiste.

Hesten var spændt for, den tarvelige Frokost endt, Ditlef stod udenfor med Ski paa Fødderne og Stav og ventede, og de Fremmede stod indsvøbte i sine Reisekaaber og skulde byde Viking Farvel. »Jeg ved nok, at Livet ikke kan betales,« sagde Signor Bernardo, »men jeg beder vor gjæve Redningsmand om at modtage denne Penge som et Minde om denne Nats Eventyr. Kanske kunde vi

træffes siden, og jeg faa Leilighed at vise en Gjentjeneste.« Dermed rakte han Viking en hollandsk Gulddukat. Viking drog Haanden til sig. »Aldri skal det segjast, at eg tok Pengar fyr Hus,« sagde han, »men vilde du syna meg ei Velgjerd, so skaffad du meg Kongens Naade og Fred.«

Signor Bernardo rystede paa Hovedet. »Jeg kan ikke skaffe dig det, som jeg ikke kan skaffe mig selv,« sagde han. »Kongens Naade er unddraget os, men Guds Naade rækker længer, og den vil være mægtig over os begge.« Han trykkede Vikings Haand og der kom Taarer i hans Øine. Viking følte sig saa varm. Saaledes havde Ingen talt til ham før, og han fik pludselig Lyst at følge med. Han satte Hatten paa og spændte Skierne paa Fødderne. Saa drog hele Karavanen afsted, Ditlef og Viking paa hver sin Side af Slæden. Blev Sneen for bløt, saa Slæden sank nedi, var de med at lette den op, og de støttede i de mægtige Skavler, saa de ikke væltede. Hesten havde Truger paa Fødderne, saa den bergede sig. Fjeldluften var saa ren og frisk, og Kulden ikke bidende. Signor Bernardo havde røgt til med Sot nogle Glas, som han havde i en Hornindfatning og bundet dem over Øinene paa Datteren for at beskytte dem mod Sneglimen. Selv var han i et ypperligt Humør. Han fortalte om sine Reiser i fremmede Lande, og han havde været i mange, baade England, Frankrige, Tyskland, Polen og Danmark. Saadant havde

Bønderne aldrig hørt før, og de glemte rent at synes Veien var lang. Ditlef fortalte saa til Gjengjeld Sagn fra Telemarksbygderne om Breidvatsherren, som havde huseret heroppe, og den Fremmede syntes meget interesseret. Han spurgte ham nærmere ud om Folk og Forhold i Bygden. »Er Folket endnu saa stridbart som i gamle Dage?« spurgte han.

»Aa ja, dei er snøgge te aa bruka Kniven,« svarede Ditlef med en komisk, halvt forlegen Mine; thi han havde ikke den bedste Samvittighed. »Men det er ikkje so greidt med det du,« lagde han til. »Ein kann ikkje lata seg sparka som ein Hund helder, og naar nokon driv te meg, so driv eg te dei att.«

»Hevnen hører Herren til, og naar nogen slaar dig paa den ene Kind, skal du vende den anden til,« sagde Signor Bernardo.

Ditlef saa paa ham. »Er du Prest du?« spurgte han.

»Har været det,« svarede Italieneren.

»Det er Fa'r min og. Han er fyste Presten etter den nye Trui, som Morten Luther hev diktat.«

»Ja saa,« og Bernardo maalte Ditlef med Øinene, han fandt ikke Spor af Prest i Sønnen.

»Sosnart me kjem fram paa Kamben, kann du sjaa baade Kyrkja og Prestga'ren,« sagde Ditlef.

Det varede heller ikke længe, før de kom frem paa Fjeldkanten, hvor Veien tog til at skraane ned igjennem Hjartdalslien. Hele Dalen laa udbredt for

dem, belyst af Vintersolen. Kirkeklokkerne begyndte med en Gang at ringe, og de kunde se Slæder og Folk mylre frem paa Veiene som mørke Pletter paa Sneen. Da satte Viking sig ned. Han stirrede ud over Bygden med sine Gaarde, der laa i en Halvkreds under Fjeldet, han saa paa Kirkespiret, han sugede ind Lyden af Klokkerne, som han huskede fra sin Barndom i Hallingdal, og det bævrede om hans Mund. Den Fremmede og hans Datter sad ogsaa fortabte i Vidsynet. Bygden laa som et Snehav foran dem. Op af Snehavet reiste Skogen og de truende Fjeldvægge sig og i Kløfterne blaanede hvidspættede Bergtoppe. Etsteds dernede i Skogene eller mellem Fjeldene skulde maaske blive deres midlertidige Hjem, til Kongens Sporhunde atter drev dem ud. Ditlef pegte og fortalte om de forskjellige Gaarde. Da reiste Viking sig. »Her vil eg bea dykk Farvel,« sagde han. »Bygd og Folk og Kyrkja er ikkje fyr meg. Eg maa heim te Holet mitt og gjøyma meg som Reven. Eg lit paa, at de ikkje vil forraada meg.

»Eg skal senda deg ein Kagge Jolaøl te Takk fyr den, eg drakk upp fyr deg,« sagde Ditlef. »Og kjem du hardt i Beit, so lat meg vita det, og eg skal gjera fyr deg, kva eg kann.« Viking handtokst med dem allesammen og stakede sig saa tilbage til Fjeldensomheden.

»Og no skal du høyra, kva dei fortel um Kyrkja vaar,« sa' Ditlef, da Slæden seg nedover

Lien. Han var bleven rent snaksom. »Jau Folket her var stridt, som du sagde, og daa Kristendomen kom hitupp, so vilde ikkje Bønderne hava honom. Dei var nøgde med dei gamle Gudarne sine og vilde ikkje koma te Kyrkja. So fekk dei, som raadde, fat i tvo glupande Løvor og batt dei med Jarnlekkjor i Kyrkja, ei paa kvar Sida av Altaret, og so trugad dei Folket med di, at vilde dei ikkje lata seg døypa, so skulde dei kastast fyr Løvorne. So vart mange skræmde daa, kann du vita, men sume rømde te Fjells elder grov seg inn i Sandbakken. Ein Dag vart 11 Mann halshogde paa Braadaraaker tett med Kyrkja, og daa Løvorne fekk Teven av Mannablod, vart dei reint ville, sleit seg og vilde ut. Men Kyrkjedøri var gjord av tjukke Furustokkar og jarnslegi, so dei kunde ikkje raa med henne. So tok dei te aa gnaga, og jamen fekk dei tvau Hol so store, at dei kunde stinga Snuten igjenom. Daa vart dei rædde dei, som Løvorne aatte, og torde ikkje anna enn skjota dei ihel. Det vart tvo Spunsar innfelte i Døri, og du skal faa sjaa dei, naar me kjem framum. Dei kallast endaa Løvegnagi.«

Signor Bernardo hørte paa det gamle Sagn med Interesse. »Tror du paa denne Historie?« spurgte han.

»Eg veit ikkje, kva eg skal tru,« svarede Ditlef. »Truverdige Folk fortel no so, og det hende mangt i gamle Dagar, som ikkje me kann utgrunda.«

»Jeg mener, at Historien snarere er en Lignelse,« sagde Signor Bernardo, »at det at forfølge en anden paa Grund af hans Tro er som at slippe paa ham onde Løver, og der kommer intet godt af det. De, som havde Mod nok til at lade sig dræbe for sin Tro, var mere værdt end de, som lod sig kristne.«

»Nei segjer du det,« afbrød Ditlef. »Eg hev ikkje tenkt større etter di, endaa eg er Presteson. Eg kjærer ikkje um aa kjeftast um Trui, det fær Prestarne og Munkarne gjera; men dei segjer no, at dei, som ikkje hev den rette Trui, gjeng te Helvites, og dit skulde eg ikkje hava Hug te aa koma.«

»Den rette Tro er den, som skaber et rent Hjerte,« sagde Italieneren.

»Gud veit, kva som er rett,« svarede Ditlef. »Best som me hev ei Tru, kjem det Kongebod, at me skal hava ei onnor. Me maa lyda Kongen i det som i alt anna, for han er no vel so vis, at han veit det, som er rett. Ellest var det no hendigt med det i gamle Dagar, at ein berre kunde betala bra te Presten, so reinskad han Ein fyr alle Synder og las Messa yver Ein, naar Ein var daud No skal Ein ikkje hava Lov te det lenger.«

»Hvert Menneske maa selv svare for det han har gjort, og Ingen kan tage hans Samvittighedsbyrde fra ham,« sagde den Fremmede alvorligt.

»Ja det er no ikkje, som me lærer det her Nord,« svarede Ditlef. »So fekk Jesus ingen Ting aa gjera daa. Og det er no ei stor Trøyst fyr meg

og mange andre Syndarar, at han hev kvittat fyr alt det ille, me gjer. So no hev me berre aa betala te Kongen og te Futen, naar det skjer eit Mannadrap, og det kann vera hardt nok. Skulde me attaat betala te Gud, so vart her ikkje verande i Telamark.«

Signor Bernardo rystede paa Hovedet, men sagde ikke mere. Ditlef saa endnu en Gang op og ned paa ham; saa gik han en Stund og trykkede sig, men endelig brast det. »Men seg meg, kva er du eigentleg for ein Kar? og kva vil du her? ja orsaka, at eg spyr so beint, men eg tykkjer, me er liksom kjende no.«

»Jeg er ude og reiser i videnskabeligt Øiemed,« sagde Bernardo. »Jeg er slig En, som undersøger og samler Blomster, Fugle og Dyr, kort iagttager Naturens Merkværdigheder.«

»Ja, og du hev ein innhol Stav, som vert lengre, tess meir du held honom i Handi, segjer Gudmund, og med honom peikar du paa Stjernorne. Er det sant?«

»Ja, og du skal faa se i Staven, hvis du vil komme og besøge mig.«

»Nei Takk!« svarede Ditlef ræd. »Men kvar etlar du deg no?»

»Jeg har hørt, der skal være nogle Bergverker her, og jeg mente, det kunde være interessant derfra at studere Jordens Bygning.«

»Eg skynar ikkje, kva slikt skal vera godt fyr,« sagde Ditlef. »Me kann ikkje fuska Gud i Hand-

verket lell, og eg tykkjer, det er liksom noko spelegt aa fara etter i Saumarne det, som han hev gjort. Men du skynar vel det betre du. So du etlar deg te Guldnes Verk; daa hev du sleget ein god Krok paa Vegen, daa du tok um Tudal. Du skulde faret te Seljord og so gjenom Kivledalen. Skal du bu millom Tyskararne?»

»Jeg ved ikke, hvor jeg skal bo. Jeg vilde helst leie mig ind paa et Sted, hvor jeg var langt fra Folk for at faa Ro til at fordybe mig i mine Studier.«

»Daa maatte Arnbjørndalen vera rette Stellet fyr deg. Der er folketomt no.«

»Arnbjørndalen? hvor er det?«

»Der ser du Dalen,« og Ditlef pegte. »Der i Gapet millom Svartdal og Hjartdal. Siste Eigaren laut røma fyr Spøkri, og Ingen vaagar bu der. Er du rædd Skrømt?«

»Den som tror paa Gud og hans Engle, er ikke ræd noget,« svarede Bernardo.

»Dei segjer, det skal vera gamle Dale-Arnbjørn, som fer og spøkjer,« vedblev Ditlef. »Det er han, som hev gjevet Dalen Namn. Han var ein vill Berserk, som foor rundt med Sønerne sine, drap Folk og gjorde Ugagn i gomol Tid. Naar han ikkje hadde andre aa dragast med, so slost han med sine eigne Gutar. Han hadde berre ei Dotter, men henne heldt han mest utav. Han var ein rik Gnast, og han grov alle Skattarne sine ned i Jordi, at ikkje Sønerne skulde faa Tak i dei. Men fyrr han

døydde, fortalde han til Dotteri, kvar han hadde Rikdomarne sine nedgravne. Han vart hauglagd synnan Garen paa ei Øy midt i Elvi, og ein stor Stein stend paa Haugen. Daa Arnbjørn var daud, vilde Sønerne vita, kvar Skatten laag, og dei trugad Syster si paa Livet, um ho ikkje vilde segja det. Men ho tagde, og so slo dei henne ihel. Skatten er ikkje funnen, endaa Folk hev leitat flatt og bratt. Dei segjer, han skal liggja i eit Skrin av Jarn, og Skrinet ligg i ein diger Bukjetel, og yver honom er breidd ei Oksehud. Er du heppen, so kann du slumpa te aa finna honom. Men korsom er, kann du no taka inn paa Garen min, Haatveit. Der ser du han ligg som eit Ørnareid høgt yver alle andre. Me hev ikkje langt att, og baade du og Dotter di treng Kvila. So skal eg vera med deg i Morgon te Arnbjørndalen.«

Signor Bernardo takkede Ditlef for hans Velvilje og spurgte smilende, om han ikke var ræd for at huse en saa farlig Mand.

»Du et vel ikkje upp meg, veit eg,« svarede Ditlef og lo. »Og korsom er, tykkjer eg, det er Hugnad aa svalla med deg. Du veit so mange underlege Ting.«

En Stund efter kjørte de ind i Tunet paa Haatveit, hvor Ragnhild modtog Gjæsterne med al den Værdighed, som det sømmede sig en Husmo'r paa et af de største Bruk.

Sjette Kapitel.

Arnbjørndalen. Bernardos Hjem. Spøgelset.

Som et Dyb, sænket ned mellem vilde Fjelde, ligger Arnbjørndalen. Paa den ene Side løfter Mælefjeldet sit stolte Hoved mod Skyen, og tusinde smaa Løvbuske og kraftige Graner kravler opefter de bratte Styrtninger, som Blomster paa Kjæmpens nøgne Bryst. Paa den anden Side yndige Lider beklædte med Skog og mylrende af Blomster paa Rydningerne i Skogen. Og saa i Midten Elven, skjærende sig sin Vei nedigjennem den trange Kløft, med Stien løbende som en munter Følgesvend ved sin Side.

Hvor der er ensomt, men yndigt i Arnbjørndalen. Vil man være alene med vild og dog frodig Natur, vil man stedes Ansigt til Ansigt med Gud, uforstyrret af Mængdens Larm, da er her Pladsen. Bækken risler fredsælt og mildt om Sommeren og nynner om Guds Skjønhed, Fuglene kvidrer i Trætoppene, den blaa Himmel flagrer over som et Englesløir, og Knauserne og de himmelstormende Fjeldkamme taler om Tordenens mægtige Gud. Man føler sig bortgjemt og liden og dog hvilende trygt i Guds Varetægt.

Her var det, Signor Bernardo og hans Datter havde fundet sig et Hjem. Den gamle Stue, som havde været forladt i mange Aar og laa et Stykke op i Lien, bortgjemt af Skogen, var som skabt for ham, den Fredløse. Den var gjort af gammelt, solid Tømmer, saa der skulde ikke saameget til for at gjøre den beboelig igjen. Den var en Røgstue, aaben under Taget og med Ljore. En bred, stor Skorsten, prydet med udskaaren Kleber, viste, at den, som havde boet der en Gang, maatte have været en Høvding. De smaa Blyruder med halvt grønne Glas havde trodset Tidens Tand og gav et underligt, halvdunkelt Skin til den store Stue. Naar Ljoren var aaben, saa man den blaa Himmel.

Ditlef havde, underligt nok, lagt sin Elsk paa de Fremmede, skjønt han endnu var halvt ræd dem. Han havde hjulpet dem til Rette og faaet kjørt op til dem et stort Langbord, Bænke, Krakke og Senge. De mange Kister med Gods, som Gudmund Espelid havde omtalt, var omsider komne, og dets Hemmeligheder var afdækkede. De indeholdt, foruden de af Gudmund omtalte Planter og Dyr, ogsaa en hel Del Tepper af fin udenlandsk Vævning, som snart ved Marias kunstfærdige Haand havde omdannet de svartrøgede Vægge til en Eventyrstue, hvor Oldtidens Sagn og Legender legte paa de vævede Tapeter. Desuden var der flerarmede Lysestager af Sølv, baarne af Jomfruskikkelser med alvorlige Ansigter, Bægere, Speile og andre Kunstsager, gjorte

af venetiansk Glas. Disse blev satte op paa Hylder, som Ditlef maatte lage og spikre op. Og saa kom endelig det berygtede, lange Rør, som voksede af sig selv, naar man bare drog i det, og som stod paa et stort Stativ, der kunde vendes og dreies, og hvormed Signor Bernardo keg paa Stjernerne. Ditlef strøg Huen af sig i Ærbødighed, da alle disse Skatte blev afdækkede, og han troede sig mest bergta't. Men da Signor Bernardo rettede sit lange Rør mod Himlen gjennem Ljoren og bad Ditlef se igjennem det, saa nægtede han paa det bestemteste. Han var Kar for at banke og slaa ihjel en Mand, men Troldskap vilde han ikke indlade sig paa; man maatte være forsigtig med sin udødelige Sjæl. Baade Bernardo og Maria lo, da de saa hans Frygt, men Ditlef stod fast og lod sig ikke lokke. Hvad Slags Kar var denne Signor Bernardo? Han maatte være en Slags Troldmand, som stod i Pagt med den Onde; for Penge havde han som Græs. Saa ikke Ditlef med sine egne Øine, at han havde en hel Rul med Guldpenge indsyet paa Undersiden af Kjolen sin. Men saa hørtes han ogsaa saa svært gudfrygtig og holdt Bønner og sang Salmer med Datter sin paa et snodigt Maal, som klang saa mjukt og vent. Vel — Djævelen kunde jo ogsaa paatage sig Skikkelse af en Lysets Engel, det var bedst at holde sig paa tre Skridts Afstand. Men det kunde vel aldrig skade at hjælpe Manden til Rettes med Mat og

med Ved, især naar han betalte for det med klingende Mynt; det var ikke værdt at lægge sig ud med den Onde heller.

Det var første Nat Signor Bernardo og hans Datter skulde tilbringe i deres nye Hjem. En lystig Ild sprakede paa Skorstenen, og Ildskinnet legte paa Vægteppet, der forestillede den hellige Ursula og hendes Jomfruer. Signor Bernardo sad i en ægte telemarkisk Kubbestol ved Arnen, og Maria laa, belyst af Ilden paa et Bjørneskind foran Gruen. De havde just endt sit tarvelige Maaltid, bestaaende af Poteter og Smør samt Mo'r Sidsels berømte Ovnsbrød, som Ditlef alt havde gjort dem bekjendt med, idet han havde forsikret sin Mo'r, at hun i dem vilde faa sikre Kunder, der betalte kontant. Begge laa hensunkne i Tanker, men syntes tillige at nyde Hvilen, nu da Strævet var over med at ordne deres nye Hus.

»Vi maa takke Gud, Maria, at vi har naaet saalangt,« sagde Bernardo.

»Ja her kan vel ikke Kongens Sporhunde finde os?« svarede Maria.

»Nei skulde vi være gjemte noget Sted, maatte det vel være her mellem Skog og Fjeld. Det var en Lykke, at jeg fik reddet mine kostbare Dokumenter og Bøger.«

»Tror du ikke, her blir ensomt Fa'r?« spurgte Maria og saa drømmende ind i Ilden.

»Kanske for dig, Barn, men ikke for mig. Jeg længes efter Ensomhed. Jeg har mine Studier og mine Bøger, og kan skrive ned de Verker, som Verden en Gang vil forstaa og skatte, om den ikke vil agte dem nu. Og selv for dig blir det bedre, naar du blir kjendt med Folket her og forstaar bedre deres Sprog. Og saa har du din Broderramme og dine Studier med din Fa'r. Naar Sommeren kommer, hvor skal vi ikke da streife om her paa Fjeldene og samle sjeldne Blomster og Insekter.«

»Ja, naar Sommeren kommer!« jublede Maria, og det lyste rent op i hende.

»Og nu har vi jo faaet det rigtig hyggeligt her, og Ingen til at belure os,« fortsatte Faderen. »Imorgen drager jeg til Guldnes Verk for at se, hvad Slags Folk det er, som regjerer der. Maaske kunde vi der finde en mere dannet Omgang for dig, Barn. Og jeg maa se, om jeg der kan faa vekslet mine Dukater i Kongens Mynt. Naar saa Stormen har lagt sig, og man har glemt at bekymre sig om mig, kan vi vel altid se at komme over Fjeldene til Bergen og der finde et Skib, som vil tage os til England eller Holland.«

»Ta'r du ikke mig med til Guldnes, Fa'r?«

»Ikke denne Gang, mit Barn; vi har at være forsigtige, og disse Mænd er Kongens Mænd, skjønt de er Udlændinge.«

»Men jeg er bange for at være alene.«

»Hvem er du bange for her, Maria? Spurvene, som hopper paa Sneen, eller Ræven, som sniger sig i Fjeldet? Du, som har været i saa mange Farer baade paa Sjø og Land, kan da ikke være ræd Guds frie Natur? Desuden kommer vist Ditlef nedover. Han lovede at faa tinget Hest til mig.«

»Nei, jeg skal ikke være ræd, Fa'r; men du ved, det er saa underligt paa et fremmed Sted «

Bernardo bøiede sig ned og kyssede Maria paa Panden. »Gud vil være hos dig, Barn, og bevare dig. Men lad os nu knæle ned og bede Gud velsigne vort nye Hjem og saa lægge os til Hvile. Dog først maa vi dække vel over Gløderne paa Peisen, at Ilden ikke skal slukkes til i Morgen, og lægge en frisk Kubbe paa.«

Bernardo bøiede Knæ paa Bjørneskindet med sin Datter og holdt hendes Hænder mellem sine. »Gud, du almægtige, hellige Konge og Fader, du som har bevaret os To i alle Farer, som uvidende Mennesker har bragt over os, du vil beskytte og værne os her i vort nye Hjem mellem Fjeldene. Dig tilhører vi, i dine Hænder overgiver vi os. Værg os mod onde Mennesker, og lad din Sandhed spredes som Sollyset, saa det snart maa dages over Verden. Tak fordi du har løst os fra Overtroens Baand, og led os videre frem fra Klarhed til Klarhed. Amen!«

Han reiste sig, omfavnede og kyssede sin Datter ømt: »Min Maria! min Eneste« — —.

En Time efter saa det ud, som alt laa i dyb Søvn. Skyggen af Flammerne paa Peisen dansede spøgelsesagtigt paa Væggen og belyste en og anden Gang den fintslebne, lange, italienske Stilet, som hang der i sin sølvbeslagne Slir. Ikke en Lyd hørtes uden det jevne, sunde Aandedrag af Signor Bernardo, der var falden i Søvn. Men Maria kunde ikke sove. Hun laa og lyttede og lyttede. Hun saa paa Skyggerne af Flammen, som dansede paa Væggen, og hun spandt sig ind i allehaande Fantasier. Da syntes hun pludselig, som om hun hørte Lyd ude i Forstuen, hvor Veden nu laa stablet. Hun reiste sig op paa Albuen og lyttede mere spændt. Jo det ruslede og raslede derude mellem Veden, og — var det ikke som et Suk, et dybt, fortvivlet Suk? Hun begyndte at svede. Stod der ikke nogen der, en høi, dunkel Skikkelse i en brun Kappe? Han stod og saa paa Stiletten, som hang paa Væggen; Maria syntes endog hun saa ham løfte den i sin Haand. Hun vilde skrige, men kunde ikke. »Fa'r! Fa'r!« jamrede hun endelig.

»Hvad er det, Barn?« spurgte Signor Bernardo endnu i Halvsøvne.

»Her er nogen, Fa'r, ser du ham ikke?«

»Du bare drømmer, Maria.«

»Nei, nei, aa lad mig faa komme bort til dig.«

»Kom du, Barn.«

Maria sprang ud af Sengen og lagde sig op til sin Fa'r. Hun var ganske kold og skjælvende, hun

klamrede sig til ham. »Ser du ham ikke, Fa'r? der staar han bort med Døren. Han ser paa din Daggert og saa ser han paa os. Han vil myrde os.«

»Hys, Barn, lad ikke din Fantasi løbe af med dig. Bed dit Fadervor, saa har de onde Aander ingen Magt over dig.«

»Husker du ikke, Fa'r, at Ditlef fortalte os, at det spøkte, saa ingen turde bo her mere. Det er ham, det er Spøkelset. Aa, Fa'r, jeg er saa bange.«

»Bed, Barn, bed.« Maria gjemte sit Hoved ved Faderens Bryst og bad. Signor Bernardo reiste sig op paa Albuen og stirrede ud i Rummet. Han syntes ogsaa, han skimtede Omridsene af en Skikkelse; der hørte han tydeligt den samme dybe Stønnen. Han slog Kors over sig og Barnet og afventede, hvad der vilde ske. Skikkelsen bevægede sig henimod Sengen og blev staaende og stirrede paa de To, som laa der. Bernardo kunde ikke nægte, at han følte sig underlig tilmode. Han havde nok lært i sine Munkedage, hvorledes man skulde haandtere Aander, som gik igjen, men han havde ikke været ude for noget saadant før, og nu var det, som han pludselig glemte alle sine Mane- og Bindekunster. Endelig tog han Mod til sig og spurgte: »Er du en fredløs Aand?«

Skikkelsen sukkede og nikkede paa Hovedet.

»Var det du, som boede her i Dalen før?«

Skikkelsen nikkede atter.

»Hvorfor gaar du her igjen?«

»Uretfærdigt Gods,« lød det som en hæs Hvisken fra Aanden.

»Har du andre Synder paa din Samvittighed?« spurgte Bernardo modigere.

Aanden stønnede.

»Har du myrdet?«

Skikkelsen nikkede.

»Har du røvet og plyndret?«

En ny Stønnen. Saa mumlede Skikkelsen:

»Sønner!«

»Du havde Sønner? dine Sønner ligger dig paa Hjertet?«

»Ak!«

»Var de lige haarde og grusomme som du selv?«

»Værre, værre!«

»Men var det din Brøde?«

»Vilde det saa, opdrog dem saa.«

»Og nu piner dette din Samvittighed?«

»Brænder til Marven.«

»Havde du ingen Datter?«

Skikkelsen syntes at skjælve over hele Kroppen. »Myrdet!« stønnede han.

»Myrdede du hende?«

»Sønnerne.«

»Og nu pines du i Skjærsilden?«

Skikkelsen vred sig som i Pine.

»Og du er dømt at gaa igjen her? hvorlænge?«

»Ved ikke «

»Kan jeg hjælpe dig med Noget?«

»Find Skatten — brug den til godt.«

»Hvor ligger den?«

»Flisingaasen tæt ved Gaarden Gljuv — stor Sten — Bjørk paa Stenen — under der.«

»Vil du faa Fred, naar den er funden?«

»Bed for mig.«

»Vil du faa Fred, naar jeg beder?«

Skikkelsen nikkede «

»Vil du love aldrig mere at komme her og forstyrre os, hvis jeg beder for dig hver Aften?«

Skikkelsen nikkede.

»Er der ikke læst Sjælemesser for dig?«

»Jo.«

»Har ikke de hjulpet?«

Skikkelsen rystede paa Hovedet.

»Hvad har du søgt her alle disse Aar?«

»Et Menneske.«

»Og intet fundet?«

»De har flygtet.«

»Nævn Guds Navn!«

»Kan ikke.«

»Du er bange for hans Vrede?«

Skikkelsen stønnede.

»Du vil ikke gjøre os noget ondt?»

Skikkelsen rystede paa Hovedet.

»Har gjort nok ondt. Bed.«

»Staa stille da, saa skal jeg bede for dig.«

Bernardo lagde sig paa Knæ i Sengen og bad en brændende Bøn for den ulykkelige Aand og for

dens Fred. I Begyndelsen syntes Skikkelsen at vride sig som under Pidskeslag, men eftersom Bønnen skred frem, tonede den bort i Luften. Saa blev alt stille som før.

Maria laa ved sin Fa'rs Side og skjalv.

»Skjælv ikke, Maria, nu er alt over,« trøstede Faderen. »Med Gud i Hjertet og Korstegnet over os behøver vi ikke at frygte. Nu har den stakkels Gjenganger faaet Fred og vil aldrig komme mere og plage os. Nu kan du sove trygt.«

»Men jeg maa faa ligge her hos dig, Fa'r.«

Maria lagde sit Hoved i sin Fa'rs Arm og sovnede træt. Faderen laa endnu en Stund som udmattet af Spændingen og saa paa hende. Saa hørte man paa hans tunge Aandedræt, at ogsaa han var sovnet. Flammerne legede endnu paa Væggen, og Stiletten blinkede glimtvis, men alle onde Aander var bortvegne fra de to Fredløse.

Syvende Kapitel.

Guldnes Verk. Tydskernes Julefest.

Guldnes Verk ved Sundsbarmsvandet i Seljord var først drevet af Biskop Mogens af Hamar. Han fik Brev paa Verket af Kong Fredrik den første,

Aar 1524, hvori der stod, at Verket skulde tilhøre ham og alle hans Efterkommere paa Hamar Bispestol. Men enten nu Biskopen fandt, at Verket ikke svarte sig, eller Retten i den forvirrede Reformationstid blev Bispestolen fratagen — nok er det, at i Aaret 1537 finder vi den danske Konge i Besiddelse af det, og han sendte op en Ladning af tydske Bergfolk under Anførsel af Ambrosius Zeusler og Melchior Mardorff for at drive Verket med Kraft, »da det var et øiensynligt rigt sølvholdigt Verk«. Det er en bekjendt Sag, at de Danske og Tydskerne, som paa den Tid kom ind i Norge, just ikke tog paa Folket med Handsker. Og disse Bergfolk, som stod under Kongens Brev og Beskyttelse, men som alligevel var saa langt fra hans Øine, troede nu rigtig at kunne tumle med de »enfoldige« Bønder, som de selv vilde. Guldnes Verk laa mellem bratte Skogkoller oppe ved et Fjeldvand. Paa mange Steder var Strandkanterne saa steile, at de var ufarbare. Man maatte i Baad for at komme dertil. Der var kun faa Gaarde omkring det ellers deilige Vand, hvor skogklædte Tanger og Forbjerge stak sig ud, ret som det var. Maden, disse Gaarde kunde skaffe, var ikke tilstrækkelig og huede heller ikke Udlændingen, der ikke var vant med gult Flesk og Spekekjøt saa haardt som Sten. Snart udkom derfor det Bud, at Bønderne skulde bringe Kvæg og Madvarer til Torvs i Seljord hver Lørdag og sælge dem til de af Verket fastsatte Priser samt ikke

sælge dem til andre, hverken til »Fogder eller deres Tjenere som forhen, hvilke sender saadant ud af Landet, men alene til lysthavende Bergfolk«. De forlangte, at Bønderne skulde være dem »hørige og lydige« — det vilde da sige i Praksis at gjøre Arbeide og Kjørsler for dem for saagodt som ingen Betaling. Endnu værre blev det, da Kongen i Aar 1539 sendte den tydske Bergmester, Hr. Hans Glaser, som Kurfyrsten af Sachsen, Johan Fredrik, havde overladt ham paa to Aar, op til Guldnes med en ny Ladning af Tydskere. Da fordrede de, at Bønderne ikke alene skulde kjøre for dem og skaffe dem Mad, men at de endog skulde rømme de Verket nærmestliggende Gaarde og overlade dem til Bergmændene. En lydelig Knurren reiste sig mod dette Tyranni over hele øvre Telemarken, og Misfornøielsen var om at koge over, hver Gang der berettedes om en ny Voldsgjerning fra Tydskernes Side.*)

Det var en Dag i Julen — og Julen holdtes efter den gamle Skik til Trettendedagen, hvad Tydskerne ogsaa snart kom efter —, at Signor Bernardo nærmede sig Guldnes Verk. Ditlef havde skaffet ham Tomas, Tjenestegutten paa Prestegaarden, med som Skydskar, og denne havde mer end gjerne grebet Leiligheden til at komme derhen. Thi Herdis, hans dyrtvundne Kjæreste, havde maattet flytte fra Prestegaarden, saasnart som Søren kom

*) Landstad: Sagn om Hjartdølerne.

sig af sine Vunder, især da denne var bleven hoftelam attaat sine mange andre Skrøbeligheder. Han taalte ikke at se dette Tvistens Æble mere, uagtet han nu havde givet efter for Mo'r Sidsels Raad og forsøgte sin Lykke hos Aaslaug Bekhus, den hæsligste Gjente i Telemarken. Herdis havde taget Tjeneste hos Guldnesbonden, med hvem hun var lidt i Slægt, og Tomas ventede sikkert at faa se hende, især da han spurgte paa Veien, at der skulde være Juledans hos Tydskerne samme Kvelden.

Verket gjorde nu Vinterdag et øde og forladt Indtryk. Op fra Snemarken hævede sig en Del Jordhytter og Barakker, hvis Tak var dækket med Sne; hele Berg af sammenkastede Slagger omringede dem. Sneen rundt omkring var skidden og gruset af den megen Kjøring. Da de kom nærmere, voksede disse Hytter og Barakker op til en hel liden By med Gader og Smug. Den laa ligesom bortgjemt i Dalen mellem de to Fjeldvægge, hvori man havde boret Grubegangene. Befalingsmændenes Huse laa oppe paa Fjeldknausen, der løb ud i Sjøen, mellem Ener, Lyng og Birkebuske.

Nede ved Bryggen, den almindelige Landingsplads, gik en Bergmand, klædt i Hjelm og Kyrads og med en stor Landse i Haanden, og paraderede. Han havde et Signalhorn ved Siden. Det var allerede Kveld, da Signor Bernardo kom til Guldnes; men det var klart Maaneskin, saa det var ingen Vanskelighed at finde frem. Han spurgte efter For-

standerne for Verket og blev vist hen til Hovedkvarteret i en af de største Barakker. Da han nærmede sig, klang støiende Latter og Munterhed ud derfra, saa det saa ud, som om Laget derinde alt var i fuld Gang. Ved Døren blev han ogsaa stanset af Vagt. Han maatte opgive sit Navn og Ærinde. Saa blev han ført ind. Tomas gik imens rundt, saa sig om og speidede efter Herdis. Barakken var en eneste stor Bjelkestue uden anden Prydelse end de Grankviste, som var stukne i Vægsprækkerne for Anledningen. Et massivt Langbord tronede midt i Stuen, og rundt det sad med sine Ølboller og Kander de Øverstbefalende ved Verket. Deres rødglødende Ansigter og tindrende Øine fortalte, at de alt havde pokuleret længe. Paa den ene Langvæg af Barakken var placeret et stort Fad Rostockerøl, omgivet med Kranse, og Tappen gik flittigt; det syntes i alle Fald i Kveld at være det vigtigste Møblement i Stuen og den kjæreste Julehilsen, sendt fra deres Fædreland.

»Ah — Signor Bernardo, vor italienske Stjernekiger!« raabte en af Mændene, da Bernardo steg ind. Han sprang fra Bænken og trykkede hans Haand. »Ikke ventede jeg, vi skulde sees saa snart igjen her paa Guldnes. Maa jeg gjøre Selskabet bekjendt med Signor Bernardo, en Mand, som er klogere paa Himlen, end vi er paa Jorden, En af vor Konges Venner og Velyndere, som af ham er sendt op her for at granske Naturens Merkværdig-

heder, og som vi havde den Ære at reise i Selskab med fra Kjøbenhavn og op til Skien. Men har De ikke Deres Datter med, Hr. Bernardo? Han har en Datter, mine Herrer, som er lig en Rose i Saron, lig en Stjerne paa Himlen, lig en — —«

»Hvor har De hende? er hun ikke med Dem, Hr. Bernardo? vil De, sender vi Slæde og Hest efter hende paa flyvende Flekken!« afbrød Selskabet med Øine, som alt var færdige at sluge den stakkels Ubekjendte.

»Jeg takker for saa megen Ære,« svarede Bernardo smilende og bukkende for Selskabet, »men desværre var hun endnu noget upasselig efter Reisen, og jeg kunde jo ikke vide, hvor velkomne — —«

»Kongens Venner er altid velkomne,« afbrød en Tyksak, som sad for Bordenden, finere klædt end de andre, og rakte ud sin Næve.

»Hr. Ambrosius Zeusler,« skyndte Bernardos gamle Kjending sig at presentere.

»Og mit Ærinde hid var snarere Forretninger end Julebesøg,« fortsatte Bernardo.

»Forretninger udsætter vi til i Morgen,« sagde en anden ældre Mand med et kraftigt, skjønt noget øllet Ansigt. »De blir vel hos os i Nat, skjønt jeg ikke vil love Dem megen Søvn, saasom Bergmændene holder Julefest i Kveld.«

»Hr. Melchior Mardorff,« presenterede Bernardos gamle Ven.

»Min Forretning var simpelthen den at udbede mig Tilladelse til at bese Gruberne, undersøge Jordlagene og deres Beskaffenked og dernæst at spørge, om det var muligt at faa vekslet nogle hollandske Dukater i Kongens Mynt,« sagde Bernardo.

»Vi skal putte Dem i alle de værste Huller i Jorden, vi har, Signor Bernardo,« sagde hans gamle Ven, som hed Andreas Metzger, »saa kan De af Hjertens Lyst faa tilfredsstille Deres Muldvarpelyster. Forresten troede jeg, De foretrak at grave i Himlen fremfor at rode i Jorden.«

»Og med Pengene skal vi nok ordne i Morgen,« svarede Ambrosius. »Men sæt Dem nu ned her mellem os og drik Kongen af Danmarks Skaal. Skaal!« Og Ambrosius løftede sin Bolle og nikkede til Bernardo, for hvem der blev gjort Plads ved Bordet. Bernardo bøiede sig ærbødigt og smagte paa Ølet.

»Det har Hjemmesmak, ikke sandt?« sagde Melchior Mardorff. »Det er ogsaa kommet lige fra Rostock med et Skib til Skien for nogle Uger siden. De kan tro Bønderne saa paa det med misundelige Øine, da det blev transporteret herop. Det er ellers daarligt med Provianten i dette fordømte Hul. Men det er sandt, De er jo ikke Tydsker, skjønt De snakker Tydsk som en Indfødt.«

»Jeg har tilbragt næsten ligesaa megen Tid i Tydskland som i mit Fædreland,« svarede Bernardo.

»De har kanske ogsaa seet Morten Luther, som desværre nu er salig hensovet?« spurgte Ambrosius.

»Ja, jeg har ogsaa talt med ham,« svarede Bernardo roligt.

»Ja saa, det misunder jeg Dem — det var en Kjæmpe!« udbrød Melchior Mardorff beundrende.

»Han vovede at have en Overbevisning og at lide for den. Det er ikke mange, som det gjør,« svarede Bernardo.

»Sandt, sandt,« tog Andreas Metzger i og slog Bernardo paa Skulderen.

»Skade, at ikke vor Bergmester, Hans Glaser, er tilstede,« faldt Ambrosius ind. »Han er fra Kurfyrsten af Sachsens Hof og en personlig Ven af Luther; men nu turer han Jul hos Fogden af Bratsberg og vil først være tilbage om en tre-fire Døgn.«

»Jeg haaber, jeg skal have den Fornøielse at træffe ham ved en anden Leilighed,« svarede Bernardo høfligt.

I det samme kom en Bergmand ind og meldte, at Bergmændenes Procession var færdig, om de høie Herrer vilde komme ud og se paa. Herrerne reiste sig fra Bænkene, greb deres Hatte og tumlede ud. Den friske Luft var øiensynlig for meget for mange af dem; de blev saa besynderlig ustø i Benene; men de stivede sig op, og støttede paa hverandres Arm, slentrede de afsted gjennem Sneen. Andreas Metzger havde lagt Beslag paa Signor Bernardo som sin specielle Erobring.

Ved Grubens Aabning var en stor Ild optændt, som lyste nedover Veien, hvor Processionen skulde

gaa. Ildskinnet blandede sig forunderligt med Maanestraalerne paa Sneen. Og der kom vandrende ud af Gruben, ligesom ud af Jordens Indvolde, et forunderligt Tog. Først en Del Hornblæsere, tudende lystigt i sine Horn, saa en hel Del af de mindste Bergfolk, de kunde plukke ud, udstafferede som Dverge med Pukler paa Ryggen og store Næser. De bar Hammere i Haanden og paa Ryg og Bryst Poser med Malm. Saa kom en stor, vakker Ko, omvunden med Granbar og Tytebærløv, som var gravet frem under Sneen, og ved Siden af den, med den ene Arm rundt dens Hals, gik en ung, vakker Gjente med udslaget Haar i den skinnende Telemarksdragt med ringlende Bringesøljer i Barmen. I den anden Haand holdt hun en Lur. En Melkekolle var hvælvet over Hornene paa Koen. Dette skulde forestille Huldren. Saa kom Resten af Bergfolkene i deres Bluser og sorte Læderbelter med Messingspænder og i spidse, graa Hatte. De bar brændende Fakler. Toget blev hilset med stor Jubel af den forsamlede Mængde; thi hvor stort Hadet mod Tydskerne end var, havde dog Nysgjerrigheden været større, og unge Gutter og Gjenter fra Gaardene omkring og fra Nabobygderne havde drevet sammen. Flere Ældre var fulgt med for at passe paa Døttrene sine. Da Toget passerede en Slaggehaug, hørtes pludselig En raabe: »Piskedø! trur eg ikkje, det er ho Herdis!« Huldren saa i Veiret, og der blev almindelig Latter,

for oppe paa Stenhaugen stod Tomas og strakte sig, og Folk vidste vel, hvorledes det var mellem de To. Toget vandrede ned til en midlertidig Hal, som var reist af Grantræer med Toppene sammenbøiede over et Dansegulv, og der blev de modtagne af en underlig Skikkelse, som skulde forestille Bergekongen, og som steg ud af Jorden med et gammelt Drikkehorn fyldt med Øl i Haanden. Han havde et stort tafset Haar af Granlav, en Krone paa Hovedet og et Sølvbelte om Livet. Han holdt en Tale til de Kommende, men det underligste var, at denne telemarkiske Bergekonge snakkede ravende Tydsk, som Bønderne ikke skjønte et Ord af. Saa blev da Tappen slaaet af Tønden, som Bergekongen havde brugt til Tronstol, Bollen gik rundt, Hornene tudede, og Bergmændene svang ind paa Gulvet. Nogle havde faaet sig fat paa Gjenter, andre dansede sammen Par for Par. Bønderne blev indbudte til at komme nærmere og smage paa Ølet, og den Indbydelse var de ikke sene at efterkomme; thi det tydske Ølet var kjendt for at være godt. Ambrosius Zeusler og Melchior Mardorff havde talt nogle Ord til sine Folk og bedet dem more sig godt; saa trak de sig atter tilbage til sit Hi og sit Ølfad. Men Dansen fortsattes i den maanelyse Nat, og eftersom Ølet tøede dem op, blev de norske Bønder mere livlige og begyndte at blande sig med Tydskerne. Flere og flere Gjenter vovede sig med i Dansen, og det syntes, som om det gamle

Had for en Stund skulde være glemt. Da opstaar der pludselig en Tumult. En af Bergmændene, som havde danset med Herdis, havde pludselig kysset hende; men i samme Stund fik han en Næve plantet under Øret, saa han tumlede ned af Dansegulvet. Der blev et forfærdeligt Røre. Tydskerne faldt øieblikkelig over den arme Synder, og Normændene ilede ham til Hjælp. Vagten kom farende op i Stuen, hvor de høie Herrer sad og var drukne og meldte, at de holdt paa at myrde hverandre dernede paa Dansepladsen. De høie Herrer tumlede ud. For et Syn! Hele Dansegulvet var som en Floke af Folk. Nogle var faldne overende, andre stod og tærskede løs paa hverandre. Eder og Forbandelser hørtes, blandet med Kvindernes Hylen og Graad; de søgte forgjæves at skille de kjæmpende. Man saa alt Knive og Hammere blinke i Luften. Da hørtes pludselig fire skarpe Skud efter hverandre, og der stod fire Bergmænd med nogle lange Rør, hvormed de pegte ud i Luften, og der gik Ild ud af Rørene. Det var første Gang Bønderne saa sligt Mirakel. De blev rent vitskræmte og søgte Flugten. Ambrosius Zeusler holdt en Skjendetale paa Tydsk, og befalede, at de Saarede skulde bæres ind i nærmeste Barakke og undersøges af Feltskjæren. Signor Bernardo gik alene tilbage til Hovedkvarteret. Han længtede at komme bort fra al denne Svir og Sværm. Som han skrider forbi en Stenrøys, stikker der pludselig et blodigt Hoved

frem, og en Stemme raaber: »Piskedø! Mester Bernardo, lat oss koma oss burt, annars tyna dei meg. Det var eg, som dreiv til Tyskaren.« Bernardo kjendte Tomas's Røst. En halv Time efter sad han i Baaden; i Forvirringen var han sluppen ubemærket fra sine Verter. Men da det gryede ad Dag, tussede endnu nogle drukne Skikkelser omkring nede ved Øltønden. Det var Bergekongen og nogle af Dvergene; Huldren derimod var flygtet.

Ottende Kapitel.

Mor Sidsel vover sig ind i Løvekulen. Lars blir bergtagen.

Ditlef havde naturligvis berettet hjemme paa Prestegaarden om alle sine underlige Hændelser og om alt, hvad han havde seet hos den mærkelige Mand. Presten Lars havde rystet paa Hovedet og bemærket, at det var bedst man holdt sig paa tre Skridts Afstand fra saadanne; man kunde aldrig vide, hvad sligt kunde føre til, og Dr. Morten Luther havde strengt advaret mod alt Heksevæsen og Troldskab. Men Mo'r Sidsels Nysgjerrighed var

spændt til det yderste, og da et Par Uger var gaaede, kunde hun ikke bare sig længer, men aftalte med Ditlef, at han skulde kjøre hende til Arnbjørndalen. Sin yngste Søn Lars, som endnu var hjemme paa Prestegaarden, tog hun med for at være sikker. Han var en ung, staut Kar paa 17 Aar og kjendt for at være den vakreste Gut i Hjartdal. Mo'r Sidsel havde den Dagen kastet sin lodne Skindstakk og havde iført sig et sort, rynket Vadmelsskjørt og Trøie med en Telemarkssølje i Bringen. Paa Hovedet havde hun et Opsæt af Strimler, der halvt lignede en Hue og halvt en Kappe. En Kaabe rynket rundt Halsen og med Slag, ligeledes gjort af sort Vadmel, havde hun kastet over sig. Det var med bævende Hjerte og rustet med hele sin Prestekone-Værdighed, at Mo'r Sidsel gjorde sin Indtrædelse hos Signor Bernardo.

Bernardo sad og syslede med en hel Del forunderlige Glas og Rør, som han stundom holdt henimod Ilden, stundom op imod Lyset. Der var Vand eller et Slags Saft i Glassene, thi nogle var hvide, andre saa ud som røde eller grønlige. Maria sad længre tilbage i Rummet med sin Broderramme, saa at det sparsomme Lys fra det andet lille Blyvindu kunde falde paa den. Signor Bernardo reiste sig fra sin Stol, da han hørte Lyden af de kommende, aabnede selv Døren for sine Gjæster og bad dem høfligt træde indenfor. Ditlef med Følge steg ind. Mo'r Sidsel kastede et lynsnart, fore-

løbigt Blik rundt Væggene, saa gjorde hun et værdigt Kniks for Husherren og et ditto for hans Datter.

»Dette er Mo'r mi, Hr. Bernardo,« sagde Ditlef, »og dette er yngste Bror min, Lars. Eg hev fortalt so mykje um dykk, at ho fekk Hug aa helsa paa dykk.«

»De er altid velkommen, Frue, og især, siden De er Moder til den Mand, som alt har vist mig saa store Tjenester,« svarede Bernardo og trykkede Mo'r Sidsels Haand.

Maria havde straks reist sig fra sin Broderramme og hjulpet Mo'r Sidsel af med Kaaben. Bernardo satte frem Stole for de Reisende og bød dem tage Plads. Mo'r Sidsel sad paa Vagt med det mest komiske Udtryk i sit Fjæs, paa samme Tid som hun brugte Leiligheden til stjaalent at sluge hele Værelset og Værelsets Indhold. Men Lars havde faaet Øie paa en Ting, som syntes at være nok for ham, og det var Maria. Noget saadant var aldrig før kommet i hans Vei, selv ikke paa de gamle Billeder, som nu var feiet ud af Kirken og lagt paa Mørkloftet. Det fine, olivenbrune Ansigt med de to skinnende, mørkebrune Øine, den yndige røde Mund, som lo en imøde med et venligt Smil, Fylden af sort, blankt Haar, der laa strøget tilbage og holdtes nede ved et Sølvbaand, mens selve Haarfylden var samlet bag paa Nakken i et lidet, perlestukket Næt, de finhudede,

bløde og smale Hænder, der vist aldrig havde løftet paa en Gryde eller skrubbet et Gulv, — alt var en saa ny Aabenbarelse for Lars, at han syntes en Engel havde steget ned fra Himlen til ham. Lars var af et poetisk Sind. Han lyttede med Begjærlighed til de gamle Sagaer og Ridderkrøniker og Sagn om Bergtagne og Huldren, og naar han om Høsten blev sendt op paa Fjeldet for at lede efter Hester eller i andet Ærinde, slængte han sig ofte ned i Lynget, stirrede op i de drivende, solforgyldte Skyer og spandt sig ind i en Eventyrverden, hvor han selv var Helten. Dette fantastiske Rum med Tæpper, hvor Riddere og Jomfruer vandrede mellem hverandre i Søilehaller eller store Templer, med Sølvarmstager løftede af Havfruer eller hvad det var, med mystiske Glas og Rør med bævende og levende Vand derhenne paa Bordet, med skinnende Smykker af Glas, den svære indhule Stav, hvormed man kunde kige paa Stjernerne, staaende midt paa Gulvet, satte hans Fantasi i voldsom Bevægelse. Det var, som om et Eventyr var dalet ned til ham, og mellem disse Eventyromgivelser svævede hun som en Prinsesse, som en Hulder, som en Engel, han vidste ikke hvilket; thi hun skiftede med Fantasierne.

»Og De er altsaa Prestens Hustru her paa Stedet?« begyndte Signor Bernardo.

»Aa ja, Gud bæ're,« svarede Mo'r Sidsel. »Det er en daarlig Bestilling, Hr. Bernardo.«

»Er det det? Jeg troede, det var et herligt Kald.«

»Kontanter er der nu slet ikke at tænke paa, og kommer de saa slængende med en Kalv eller en Saud en Gang imellem, saa synes de, de har gjort store Ting,« svarede Sidsel. »Jeg forsikrer Dem, Bønderne maa formelig fores med Øl og Mad, for at de skal ha noget med sig, som forslaar, naar de skal til Alters.«

»Men jeg troede dog, en Prestekone havde saa stor Anledning at være til Trøst og Hjelp ved Sygeleier og ellers i allehaande Anfegtelser,« tillod Hr. Bernardo sig at bemærke næsten forlegent.

»Aa ja, jeg er jo ganske god til at koppe og aarelade, og jeg har en Salve, som er rent utifraa for Gigt,« svarede Mo'r Sidsel. »Og Anfegtelser er ikke Bønderne her plagede af, uden naar de skal dø og har et Manddrap paa sin Samvittighed. Da er de bange for at komme i Helvede, og den Skrækken kan de have godt af. Men jeg ser, De har saa mange rare Ting rundt her. Det maatte vel ikke være tilladt at se lidt paa dem. Jeg er, uden Fortrydelse, noksaa flink i Haandarbeide selv, ser De.«

»Det vil være mig en sand Fornøielse, Frue,« svarede Bernardo. »Her kan være adskillige Ting, som ikke er seede før i dette Land. Maria, vil du være saa god at forklare for denne gode Frue, hvorledes disse Tæpper væves.«

Maria svarede med et venligt Smil og Nik og fulgte Mo'r Sidsel hen til Vægtapeterne. Mo'r Sidsel vendte og dreiede dem med sine Fingre for at prøve Tykkelsen. Og Maria forklarede paa sit lidt ubehjælpelige Dansk baade hvad de forestilte og hvorledes de blev til. Sidsel var lutter Øre, og saa var Lars. Ditlef var gaaet ud igjen, for at se til Hesten. Det næste til at beskues var Marias Broderramme. Maria forklarede, hvorledes Riddere og hele Turneringer efterhaanden kunde komme frem af Silken og viste Mo'r Sidsel, hvorledes hun skulde haandtere Naalen. Mo'r Sidsel følte i sit Hjerte en vis Respekt, blandet med Misundelse; thi hun selv havde hidtil staaet som Telemarkens flinkeste Sømmerske. Og nu skulde denne unge Pige gjøre hende til Skamme! Men der var Ingen, som vidste, hvormeget af dette skyldtes Troldskab, og hvormeget der gik naturligt til.

Signor Bernardo indbød hende at se i sin store Kikkert; men Mo'r Sidsel afslog lige bestemt som Sønnen.

»Ved De Frue, at det nu er opdaget, at Jorden ikke er flad men rund som en Kugle og svinger sig rundt om Solen?« sagde han.

Mo'r Sidsel saa først spørgende paa Bernardo, saa maatte hun drage paa Smilebaandet. »Kan der virkelig findes Folk saa nautne, at de tror paa slikt?« spurgte hun.

»Jeg er blandt dem, som tror paa det, Frue,« svarede Bernardo med et lunt Smil.

Mo'r Sidsel speidede fremdeles i sin Værts Ansigtstræk. »De tror nu vist, De kan slaa i os Bønder, hvad det skal være,« sagde hun. »Men Teledølerne er ikke saa dumme enda,« lagde hun til.

»Det er en Mand i Polen, som hedder Kopernikus, og som først har opdaget dette,« fortsatte Bernardo.

»Nei for en Bespottelsens Verden, vi lever i,« udbrød Mo'r Sidsel og slog Hænderne sammen. »Tror De ikke, det snart lakker til Dommedag, Hr. Bernardo? Folk ser underlige Tegn i Skyerne, ildspyende Drager og Stjerner med lange Ris. Antikrister og Papister forsøger at ødelægge den Guds Engelen, Morten Luther, og nu skal ikke Jorden faa Lov til at være flad en Gang, som nu hver Mand kan se for sine Øine. Det er underligt, at Gud i sin Langmodighed kan taale det længer.«

Bernardo smilede og opgav Emnet. Da hørtes pludselig et: »det var som Fa'n!« Det var Ditlef, som var kommen ind igjen og havde sat sig paa en Krak i al Stilhed, men nu pludselig sprang op og blev staaende og stirre paa Bernardos Glas henne paa Bordet. »Sku' du set slikt Dævelskap,« raabte han. »Var ikkje dette Vatnet kvitt, daa eg kom inn, og meinar du ikkje, det er grønt no.«

Bernardo lo. »Og nu skal vi forvandle det til rødt,« sagde han stilfærdigt, blandede nogle Syrer

ned i et Glas, heldte opi og forseglede Glasset. Saa holdt han det op mod Lyset. Et Øieblik efter begyndte Saften at boble og syde, og langsomt blev dens Farve forvandlet til rødlig, indtil den var varm som blod.

Ditlef gapte. Han saa paa Glasset og han saa paa Bernardo. »Er du meir enn Menneskja?« spurgte han.

»Nei, kjære Ven,« svarede Bernardo gemytlig og slog ham paa Skulderen. »Det gaar altsammen meget naturligt til, og du skal kunne gjøre samme Kunststykke, om du vil blive her og lære af mig. Naturens Kræfter er mangfoldige, naar man forstaar at benytte dem, og Gud er stor i dem alle. Men det er sandt, Ditlef,« — og Bernardo slog ligesom over i en anden Tone: »De har nu hjulpet mig til Rette med saa meget, De skulde vel ikke ogsaa kunne skaffe mig en Dreng. Jeg skulde have En til at hugge vor Ved, hente vor Mad, holde Sneen borte fra Døren, pudse mine Glas og Redskaber og forresten gaa mig til Haande; men Ulykken er, jeg tror Bønderne her er bange for mig og mistænksomme mod Fremmede.«

»De har ikke havt Grund til andet,« svarede Mo'r Sidsel, »Danskerne og Tydskerne behandler os ikke som Folk.«

»Og saa maa Andre lide for Nogles Synder,« tilføiede Signor Bernardo. »Men tror De ikke, Ditlef, at en eller anden modig Gut kunde lade sig over-

tale til at komme her alligevel? Han skal faa god Betaling.«

Da reiste Lars sig pludselig fra Bænken, hvor han havde siddet som en stum Tilhører den hele Tid. »Eg skal vera Drengen din,« sagde han med straalende Øine. Det gav et Sæt baade i Ditlef og Mo'r Sidsel, de bare gapte i Forundring paa Lars.

»Og er ikke du ræd mig da?« spurgte Bernardo med et venligt Blik paa den vakre, staute Gutten.

»Ein tarv ikkje vera rædd, naar det er slik ein Engel i Huset,« svarede Lars med Øinene paa Maria. Maria smilte og blussede. »Trur eg ikkje Guten — —« udbrød Mo'r Sidsel og glemte at snakke sin fine Dansk, som hun holdt til Selskaber og Søndagsbruk. Men saa tog hun sig igjen. »Vi kan nu altid snakkes om den Ting paa Hjemveien, Lars,« lagde hun roligt til.

»Eg skal koma her i Morgon med Panket mitt,« fortsatte Lars, som om han intet havde hørt af Moderens Ord. »Eg gjeng derheima og sleng, so eg kann likso vel slengja her, som der er noko te aa læra.«

Ditlef hviskede i Øret paa Mo'r si. Hun bad om sin Kaabe og vilde afsted. Bernardo beklagede, at hans Spørgsmaal skulde have vakt hendes Uvilje og spurgte, om hun ikke vilde dele det simple Maaltid med ham og hans Datter. Men Mo'r Sidsel var ubevægelig. De havde Niste med sig i Slæden, sagde hun, og var ikke komne for at volde noget

Bryderi. Hendes Husfolk ventede desuden paa hende hjemme. »Og saa maa de ikke agte paa, hvad denne Gutten sagde,« lagde hun til, da de steg over Dørtærskelen. »Vi har altfor godt Bruk for ham hjemme, til at han kan slippe afsted.« Lars svarte ikke; men da hans Mo'r var vel indpakket i Slæden, og Ditlef havde taget Tømmerne, lod han, som han havde glemt noget og gik ind i Huset igjen. »Eg kjem i Morgon,« sagde han alvorligt og rakte Haanden til Bernardo og saa til Maria. Saa tog han sin Plads bag paa Slæden.

»Det var no vel ikkje Aalvoret ditt dette, Lars?« begyndte Mo'r Sidsel og slog ind i Bøndernes Maal, som hun altid brukte til daglig Lag og i Samtale med sine Sønner. »Du er daa ikkje reint ein Gutagap helder.«

»Eg gjerer det, eg hev Hug te,« svarede Lars barskt.

»Eg tenkjer, du gjerer det, Foreldri dine vil,« sagde Mo'r Sidsel. »Du hev vel ikkje reint gløymt det fjorde Bodet, veit eg?«

Lars bare mumlede noget.

»Kva vil Fa'r din segja, og kva vil Bygdefolket segja, um dei fekk høyra, at du hev gjevet deg den Vonde i Vald?« fortsatte Mo'r Sidsel.

»Den Vonde? du er daa ikkje fraa Vitet, Mo'r?«

»Saag du ikkje, kor Trollskapen laag tjukk utanpaa dei,« sagde Mo'r Sidsel. »Gjorde han ikkje Vatn te Vin elder Blod, med' me stod og saag paa?«

»Ein lyt tenkja paa si udødlege Sjæl, Lars,« faldt Ditlef ind, han skulde støtte Moderen.

»Ja, du kann trengja det du, som tyner Øykjer og drep Folk,« brummede Lars.

Ditlef svarede ikke, bare drev til Hesten med Svøben, saa den skvat.

»Du kann ikkje vita, um den Karen er Papist elder onnor Styggheit,« fortsatte Mo'r Sidsel, »og det høver seg lite for ein luthersk Presteson — —«

»Eg bryr meg Fa'n um baade Luther og Paven,« bed Lars af sint. »Eg vil læra noko, det vil eg, og ikkje berre ganga her og slengja.«

»Jau læra aa halda i Stakken paa den svarte Heksi,« afbrød Mo'r Sidsel haanligt. »Saag eg ikkje, kor du alt vart forgjord i henne? Jau, det skulde sjaa nett ut aa draga slikt Trollty inn i Huset.«

»Snakka um det, du veit Mo'r, og ikkje um det, du ikkje veit,« svarede Lars. »Og segjer du eit ilt Ord um henne, so —.«

Han fik ikke sige mere, før Ditlef greb ham om Armen med den ene Haand. »Du vil daa vel ikkje slaa Mo'r di, Lars? er du gæl'n?«

»Aa, teg still du, som sette henne i Vegg siste Øllaget heima paa Prestgarden,« gnistrede Lars.

Ditlef slap Taket. Det var saa bedrøveligt med det, at alle hans egne Synder mødte ham, hvergang han skulde ud og omvende paa andre.

Mo'r Sidsel var bleven rolig igjen. »Høyr no Lars, Son min, og ver vitug,« sagde hun, »so skal eg fortelja deg noko. Du veit han Søren, Bror din, gjeng paa Friing te henne Aaslaug Bekkhus, som skal hava Garen. Kva meinar no du um ho Marit, Systeri? Ho er likso væn, som ho Aaslaug er stygg, og Hjartdalssoli skulde vel ikkje vera for lite fyr deg?«

»Den Soli lyser ikkje fyr meg,« svarede bare Lars stutt.

Mo'r Sidsel sukkede og taug. »Det finst ikkje meir Vit i deg enn i ein Reivunge,« sagde hun mut. Saa talte hun ikke mere hele Veien hjemover. Men da hun vel var kommen hjem, opsøgte hun sin Herre og Husbond paa »Herremakket« og havde et længere Samraad med ham. Saa blev Synderen Lars stevnet for sin strenge Hr. Fader og bombarderet baade med Bibelen og Luthers Huspostille, men til ingen Nytte.

Der vankede baade Taarer og haarde Ord; thi denne yngste Sønnen var Hr. Lars's Øiesten. Og tilsidst truede Presten med, at gik han nu, vilde han ikke se ham mere paa sine Enemærker. Men Marias Øine og det hele fortryllede Hus havde brændt sig for fast i Sønnen, og aarle næste Morgen saa man ham med Skræppe paa Ryg og Stav i Haand vandre let og glad mod Slottet i Arnbjørndalen.

Niende Kapitel.

Bjørgulf Bø løser sit Liv.

Bjørgulf Bø gik vel løs og fri; men Øvrigheden holdt dog stadig Øie med ham. Han havde paataget sig at renske Bygderne for Ildgjerningsmænd, og det var Øvrighedens Alvor, at saa skulde ske. Saa fik da Bjørgulf Mindelse paa Mindelse om at indfri sit Løvte. En Dag sadlede han op Mikkel og Stikkel, lagde en Kløv med noget Koppeskrap og Madvarer paa den ene og satte sig selv paa den anden. Han strøg indover Fjeldene, hvor Røverne sagdes at have Tilhold. Det varte heller ikke længe, før han var omringet af dem; thi en enslig Mand med en Kløv fuld af Mad var en sjelden Lækkerbidsken for de Fredløse.

»Eg visste nok, eg skulde raaka dykk,« raabte Bjørgulf og sprang af Hesten, »der Aatet er, der kjem Ramnarne.« Mændene havde alt grebet Hestene ved Bidslet og nærmede sig for at binde Bjørgulf. »De tarv ikkje fara slik aat med meg, for no er eg og ein Ramn liksom de,« sagde Bjørgulf. »Sidste Tinget dømde meg fredlaus, av di eg ikkje kunde betala Bøter. Og no er eg komen og vil bjoda dykk Brorskap og Venskap. Eg er godt kjend med Stabburi baade i Saudland og Hjartdal, so me skal

sleppa svelta.« Mændene — de var fire Stykker — samraadte sig en Stund. Saa blev Enden paa det, at Bjørgulf skulde optages i Laget. De førte ham og Hestene hen til deres Skjulested, en Hule i Fjeldet, hvis Indgang var aldeles dækket af Lyng og Buske, saa der skulde et øvet Øie til at finde den. En Glodhaug laa og gløste i Hulen, og Madlevningerne rundt om den viste, at Røverne nylig havde endt et Maaltid. Bjørgulf var snart Kammerat med dem. Han fortalte Bygdeskrøner og Nattefrierhistorier, som ikke altid var af de fineste, og Røverne lo, saa de laa mest flade. Slik Kammerat havde de nok intet imod at faa.

»Eg tenkte, eg skulde finna Viking millom dykk,« sagde han.

»Viking? kjenner du honom?«

»Ja, han dengde meg ein Gong, eg foor med Kløv um Fjellet, og tok Føringi,« svarede Bjørgulf.

Røverne lo. »Aa nei, han Viking held ikkje te med oss, han er for stor paa det. Han rek mykje inn paa Melefjellet og med Breidvatnet, segjer dei. Ellest so veit ikkje me mykje um honom, men dei meinar, at han Paal Aabø og han Ditlef, Bror hans, stend i Pakt med honom.«

Bjørgulf blev flere Dage hos de Fredløse i Fjeldet, og vandt deres Tillid. Saa en Kveld, da de som sædvanligt laa rundt sit Baal, mens En laa udenfor paa Vakt, sagde han: »det er ein Ting, som tregar meg fælt, Gutar, og det er alt det gode

Ølet, eg hadde liggjande i Kjellaren paa Bø. Vil de som eg, so skal me freista draga Tappen or Tunna. Eg skulde hava Hug paa aa gjera eit gasta Lag fyr dei nye Kamratarne mine; men me maa fara varlegt fram, annars kunde Bønderne faa spurt det og svika oss. No skal eg fara i Fyrvegen ned til Bø og sjaa, korleis me best skal laga det, so skal eg senda dykk Bod, naar de kann koma.«

Mændene syntes, dette var vel talt, og Bjørgulf drog i Veien. Han kom til sin forrige Gaard, fortalte Manden der om sine Planer, og denne lovede ham al mulig Hjelp og Støtte. De fik baaret det massive Furubord op paa Buret i det øvre Rum, hvor Bonden altid huste sine mest hædrede Gjester. Bordet bestod af en løs Plade, der var lagt over en Fod. Bjørgulf beslog Pladen under og paa den Side, som vendte mod Langvæggen med kvasse Jernpigger og gav sig til at slibe sin Bredøks, til den var hvinende kvass. Saa gav han Besked om, at de førstkommende Torsdagskveld maatte fylde den store Kobberkjedelen med Øl og hænge den over Ilden, saa alt var færdigt til Natten; thi de kom ikke, før det blev mørkt. Selv lagde han Kløv paa Mikkel, som han havde redet paa til Bø, og i Kløven lagde han Spikekjøt, Flatbrød og Primost. Han styrte bortimod Haatveit til Ditlef Prestesøn.

»Hev ikkje du Bod aa gjeva med te han Viking,« sagde han, da Ditlef mødte ham ude i Tunet. »No

er eg paa Vegen upp til honom, og eg kann trygt nemna det te deg, daa eg veit, du er hans Ven.»

»Kjenner du Viking?« spurgte Ditlef med Forundring.

»Um eg kjenner honom? eg skulde meina det. Han hev ein Gong bergat Livet mitt, so eg kann ikkje fulltakka honom. Eg meinte, det kunde vera skralt med honom i Fjellet no Vinterstier, og so vilde eg upp med litt Jolamat te honom. Veit du, kvar han bøler seg no, Ditlef?«

»Eg veit nok det og,« svarede Ditlef. »Men kann eg vera viss um, du ikkje vil svika honom? Du er vel paa Jag etter Illgjerningsmenner no?«

»Illgjerningsmenner? du kallar daa vel ikkje han Viking ein Illgjerningsmann? Han maa stela, somykje han kann leva, det er sant; men det er ikkje meir, enn Ein lyt gjera, naar Ein er fredlaus. Men ellest so er det ein bra Kar, det kann eg fortelja deg, Ditlef; eg tenkte, du kjende honom for det. Er det ikkje so, han er gift du?«

»Dei segjer, han skal hava ei Kona i Hallingdal,« svarede Ditlef.

»Ja, eg hev høyrt gjete det. So det er ikkje noko, du vil ha' sendt med meg?«

»Det kunde henda det og,« svarede Ditlef. »Hev du Rum til ein Kagge Øl?«

»Kunde nok hava det, berre eg ikkje drikk honom upp paa Vegen,« svarede Bjørgulf og lo. »So det er paa Skorvefjellet, han held te no.«

»Nei, han er med Breidvatnet i Vinter, i Fjellbudi upp me Tjerni — der er han.«

»Ja so fær du koma med Ølkaggen din daa. Er det ellest noko Bod, du vil hava?«

»Du fær helsa fraa han Paal og meg og fraa den framande Karen, han veit. Han er i Arnbjørndalen no.«

»Ja, her skal vera komen slik ein snodig Gris aat Bygdi, hev eg høyrt. Han skal vera Trollmann, segjer dei, men fælt so lærd. Eg fær høyra mejr um honom ein annan Gong, no hev eg ikkje Tid. Ja, ja Farvel; du vil ikkje slaa Fylgje?«

»Hev ikkje Tid.«

»Det er vel so — sjaa der er Ølet. — So god Dag!«

Bjørgulf reiste, og Ditlef stod og saa efter ham. Han kunde vel ikke pønse paa noget ondt? Aa nei, da havde han ikke baaret sig saaledes ad.

Men Bjørgulf lo i Skjægget sit. »Den Gongen kneip eg deg, Haatveitkaksen. Dei er ikkje alle vituge, som er Prestesøner lel.« Og han satte Hælene i Mikkel og forsvandt snart i Lien.

Viking sad paa en Fjeldknaus ved det vesle Tjernet, hvor han havde sit Skib seilende om Sommeren. Han sad iført sin Vadmelsvams og skar ud et Knivskaft af Renshorn. Hans trofaste Hund laa ved hans Fødder. Da Bjørgulf nærmede sig, spidsede den Øren. »Hei, du Viking! kom ned! eg hev Bod og Mat aat deg,« raabte Bjørgulf og svingede

med et Sauelaar. Viking skyggede for Øinene og saa paa ham. Derpaa saa han efter, om Kniven sad ordentlig i Beltet og gik langsomt nedefter. Bjørgulf smilte og nikkede, som var han en af Vikings bedste Venner; han pratede alt i et. »Sjaa her hev eg Føring te deg fraa Ditlef Presteson. Han segjer Takk fyr sist. Han berre tregar paa, han ikkje hadde meir aa senda. Og han Paal Aabø —« Bjørgulf saa sig vart omkring — »Ja, her er vel Ingen, som kann høyra oss her?« — og Bjørgulf bøiede sig hen til Viking og hviskede: »Paal Aabø sender det Bodet, at han hadde ei merkeleg Tidend aat deg, men han maatte segja det med deg sjølv. Han nemnde noko um Kona di.«

»Han hev vel ikkje havt Bod fraa henne Magnhild,« udbrød Viking heftigt og greb Bjørgulf i Armen, mens hans Øine tindrede.

»Eg veit ikkje, kva det var; han sa' ikkje noko te meg um det. Men eg skulde no um Fjellet lel, og daa han visste, eg var ein paalitande Kar, sende han Bodet med meg. Han spyr, um du ikkje kunde møta honom paa Bø i Saudland Torsdagskveld fyrstkomande, for han er der sørpaa og skuler no. Men du maatte ikkje koma, fyrr det var myrkt og venta med Buret. So skal eg møta deg og rettleida deg. Du veit, Ein lyt fara varlegt, naar Ein stend soleis som du.«

»Eg skal koma,« svarede Viking.

»Han Paal er ein grepa Kar. Det var han, som gjorde slik utifraa Tale paa Tinget sist, at han kløkkte baade Futen og alle dei andre. Men du fær segja meg, kvar eg skal avlessa denne Føringi, for eg hev ille Stunder, eg skal endaa langt i Dag.«

Viking fulgte Bjørgulf til sit Stenrøysbøle, hjalp ham at bære ind og sendte mange Hilsener og Taksigelser med baade til Ditlef og Paal. Hvad var det Paal vilde? Ho Magnhild kunde vel ikke være kommen? Hjertet begyndte at banke voldsomt i Viking. Bare han kunde faa Dagene at gaa til Torsdag, da Hemmeligheden skulde opklares.

Men Bjørgulf red glad i Hu indover Fjeldet, hvor de andre Ildgjerningsmænd ventede Bud fra ham.

Buret eller Loftet er Telemarksbondens Stolthed og fornemste Hus. I det nederste Rum har han sin Mad, i det øverste sine Klæder og Kostbarheder. Der er ogsaa hans Gjesteværelse og Brudekammer, og kun dem, man vil vise særlig Hæder, bedes op i Loftet. Dette Hus blev derfor i gamle Dage udstyret med al mulig Pragt, med udskaarne Dørstolper, Døre med svære Jernbeslag, og det øvre Kammer var behængt med Tjeld. Loftet var ogsaa i gamle Dage et Tilflugtssted for dem, som blev forfulgte, og mangen en blodig Kamp er udkjæmpet der. Loftet paa Bø var gammelt og prydeligt og stod nu og ventede sit Bytte. En Dør, aldeles overlæsset med Jernbeslag og med et uhyre Laas, vær-

gede for Indgangen. Det var tækket med rødt Klæde mellem Stokkene istedetfor Mose.

Bjørgulf gik og ventede sine Gjester. Han var i en underlig Stemning, og det var ikke frit for, at hans stærke, knoklede Legeme sittrede en Gang imellem. Han havde øvet op sine to haandfaste Svende, som var Medvidere. Viking var den første, som kom. Bjørgulf mødte ham paa Tunet. »Paal er ikkje komen endaa,« hviskede han, »men kom upp og venta.« Han viste ham op i det øvre Værelse af Buret. Det saa rent indbydende ud. Alle Væggene var behængte med Duker, og her saa ud som laget til Gjestebud. »Eg ventar nokre andre Gjester i Kveld umframt han Paal,« sagde Bjørgulf, »men naar Paal kjem, kann de tvo ganga ned i nedre Rumet.«

Det varede heller ikke længe, før de andre Gjester kom. De var bare tre. »Kor er han Hagbart?« spurgte Bjørgulf.

»Ein laut vera heima og agta Eigorne vaare, so kastad me Terning, og det raakad honom,« svarede Røverne.

»Develen take honom!« murrede Bjørgulf mellem Tænderne. Saa vendte han sig blid mod Gjesterne, rev af sig et lidet Gammensord og viste dem op i Buret.

»Drag deg lengre inn paa Benken, Viking,« sagde Bjørgulf, »og benk dykk no Karar. Ølet syd alt i Kjetelen ned paa Garen. Ein liten Verme-

drykk kan gjera godt etter Langferd. Og no skal me vera lystuge. Eg hev læst Døri, og her ser de Nykelen, so Ingen kann koma uforvarande paa oss. Han Paal vil banka tri Gonger, det er Teiknet,« lagde han hviskende til i Vikings Øre. Bjørgulf havde faaet stelt det saa, at Viking sad i Midten, og alle havde de faaet Plads paa Indsiden af Bordet ved Langvæggen. Svendene øste op af det skummende Øl, som de havde baaret ind i en svær Stamp. De bar flittig rundt, og snart løsnede Tungen paa de tre Stimænd. Viking alene sad mørk og vilde ikke drikke større.

»No skal Vermeskaali ganga, og sea so vil me drikka Ve eskaal og Brorskaal,« raabte Bjørgulf, og Svendene bar rundt. Bjørgulf fortalte Regler og sang, og Mændene lo og berettede om sine Eventyr og Manddrap.

»Du laug ikkje paa Bøølet, du Bjørgulf,« sagde En af Røverne, »sterkt er det og søtt og.«

»Og no sit me her, dei einaste frie Folk i Landet,« sagde en Anden.

»Ja, me slepp krjupa fyr Konge og Fut, Danske og Tyskar,« faldt den Tredie ind.

»Men so lever me og eit Hundaliv,« svarede Viking. »Hadde eg ein Heim, skulde eg gjerna byta.«

»Aa, Fjellet er Heim god nog, naar Ein hev Selskap, og Bygdi hev fullt av Gjentor, so det tryt oss ikkje paa Kjeringar,« svarede En af Røverne. De andre lo. Bare Viking lyttede, om ikke Tegnet

fra Paal lød snart. Han likte sig ikke i dette Selskap, for Mændene begyndte alt at blive drukne. »Kva meinar no du Bjørgulf? Vil du helder sitja i Holet fyr Manndrap enn vera Frikar som me?« spurgte En af dem.

»Eg meinar det, at Ein lyt berga Livet sitt fyrst av alt,« raabte Bjørgulf. I det samme gav han sine Svende et Tegn, alle Tre rendte de haardt imod den svære Furuplade paa Bordet og drev den mod Mændene, saa Jernpiggerne gik ind i Væggen, og Mændene, som lod sig glide ned af Bænken for at komme undan, blev siddende med Halsen mellem Bordet og Væggen, nogle spiddede i sine egne Klær. De skreg, de hylede, de sparkede og slog, men de bare fik sparket Bordfoden helt undan, saa den tunge Plade faldt paa dem med sine Jernpigge. »No elder aldri,« skreg Bjørgulf vildt, greb sin blanke Øks og hug Hoved efter Hoved bortefter. Blodet sprøitede over ham, skvat over Tepperne paa Væggen og flommede ud over Bordpladen og Gulvet. Verket var endt. Med Hænderne rygende af det varme Blod og Øksen endnu klemt mellem dem stod Bjørgulf og stirrede paa de hovedløse Kroppe, der sittrede og drog sig som i Krampe under Bordpladen. Han vilde næsten ikke tro, at det var gjort. Han bare stirrede og stønnede og tørrede Sveden af sig med den blodsmurte Haand. Saa rettede han sig op med en Kraftanstrengelse og raabte: »fort no Gutar, ber Kropparne ut paa Tunet, set Hovudi

paa Stake i Garen, so som eg hev sagt, og vaska upp alt dette Blodet, annars kann det drjupa ned gjenem Golvet paa Maten under. Og so sadle Mikkel fort, det er endaa ein Devel att og honom maa eg hava, fyrr Soli set ein annan Kveld.«

Med Bredøksen ved Beltet, i sine blodige Klæder red Bjørgulf afsted samme Nat. Ved Daggry traf han sin tiloversblevne Kammerat. »No kjem du einsleg?« raabte denne paa Frastand til ham.

»Ja, dei andre var so drukne, at eg ikkje kunde faa dei med,« svarede Bjørgulf og red ind paa ham. »Men so bad dei meg helsa paa det, at du maatte koma og halda dei med Selskap.« I det samme løftede han sin Øks og kløvede Hovedet paa Hagbart. Uden et Suk sank denne til Jorden. Bjørgulf sad endnu paa Hesten; han stirrede paa sin faldne Fiende. Saa kjendte han sig saa underlig svimmel, det begyndte at sortne for Øinene, og en Skjælven og Angst kom over ham. Da han kom til sig selv, fandt han sig liggende paa Sneen ved Siden af sit døde Offer. Han stirrede endnu en Gang paa det, tog bort i det for at kjende, om det ogsaa virkelig var dødt. Saa strøg han langsomt Blodet af Øksen sin, foldede Hænderne over Skaftet og sagde: »so fær du ha' Takk daa Gud og St. Olaf og alle dei andre Hellige! No hev Bjørgulf Bø løyst sitt Liv.«

Ridende paa Mikkel, og med Røverens døde Krop surret fast paa Stikkel, kom Bjørgulf tilbage

til Bygden Men de blodbestænkte Klæder tog han af og hængte op paa Stabburet. Der skulde de hænge til evindeligt Eftermæle for de kommende Slægter om hans Livs største Bedrift.

Tiende Kapitel.

Forsent.

Samme Kveld, som dette forefaldt, bankede det paa Døren paa Haatveit. Ragnhild gik for at lukke op. En Kone stod udenfor med et Barn paa Armen. »Maa eg koma inn og kvila litevetta?« spurgte hun. Ragnhild aabnede Døren helt og bad Konen stige ind. Saa satte hun en Krak bort med Peisen til hende. Konen takkede og satte sig. Hun saa ud til at være mellem de tyve og tredive. Hun var ikke der fra Bygden; thi baade Stakken og Trøien var skaarne paa anden Vis end Brug var i Telemarken. En skulde mest tro, hun var fra Hallingdal. Hun var velklædt, skjønt Klæderne saa ud til at være medtagne af Reisen. Øinene havde et træt Udtryk, og det blege Ansigt tydede paa Lidelse og Sorg. Hun blev siddende stille ved Gruen og varmede sig, tog saa Tørklædetullerne

af Barnet, som sov, og holdt det hen imod Ilden. Ditlef og Datteren Ingeborg var inde i Stuen.

»Langfarande Folk ute og fer?« sagde Ditlef.

»Eg er av Gol i Hallingdal,« svarede Konen.

»Og rek so einsleg Vinterdag?« lagde Ragnhild til.

»Eg leitar etter Husbonden min,« svarede Konen uden at forandre en Mine.

»Hev han rømt fraa deg daa?« spurgte Ditlef.

»Aa nei, han var ikkje av det Slaget, men dei tok honom fraa meg, og no er han fredlaus. Eg hev spurt etter honom fraa Gar til Gar, men Ingen kann gjeva meg Greide paa, kvar han er. Han skal reka her i Fjelli.«

»Kva var Namnet hans?« spurgte Ditlef spændt.

»Torstein,« svarede Konen.

»Du skal sjaa, det er den same, dei kallar Viking her,« sagde Ditlef til Ragnhild. »Han sa' ein Gong te meg, at hans rette Namn var Torstein. Han rømde med Dotteri paa Haastein og kom te aa drepa Fa'r hennar, var det ikkje so?«

»Det var nok altfor mykje so,« svarede Konen med et aandsfraværende Blik ind i Ilden.

»Daa kjenner eg honom,« sagde Ditlef, »og veit, kvar han er.«

Der foor som Gnister op i Øinene paa Konen, Kinderne blev formelig røde, og hele Kroppen spænstig. »Du segjer vel ikkje sant, veit eg?« svarede hun hurtig og blev atter bleg som Døden.

»Sant segjer eg,« svarede Ditlef.

Ragnhild hviskede noget i Øret paa Ingeborg. Denne gik ud, men kom snart ind igjen og dukede Bordet. »Du kann vera baade tyrst og svolti,« sagde Ragnhild, »kom og faa deg Mat.«

»Takk og Æra!« svarede Konen, »men du skulde ikkje kosta deg. Eg var svolti, daa eg kom, men no trur eg ikkje, eg er god te aa svelgja Matbiten, so glad er eg. Og du meiner, du kann finna honom?« fortsatte hun, vendt imod Ditlef.

»Eg meiner det,« svarede Ditlef. »Skal sjølv vera med deg i Morgo tilegt paa Fjellet, so skal me nok raaka honom.«

Konen brast pludselig ud i en Hulken. Hun lagde Hænderne over Ansigtet og bøiede sig ned over Fanget, hvor Gutten laa og sov. Ragnhild benyttede Leiligheden til at hviske i Øret paa Ditlef: »Ver no var og vitug, Ditlef; du held deg so lenge te Vens med dei Fredlause, til du vert fredlaus sjølv.«

»Vara meg, naar eg vil gjera det, som ilt er, men ikkje, naar eg vil gjera det, som godt er,« svarede Ditlef. »Det siste gjeng sjelden paa, Gud be're.«

Konen standsede sin Graad. »De maa orsaka meg, at eg er so veik,« sagde hun, »men eg hev havt det so leidt og ikkje sovet paa fleire Næter. I Natt trur eg, eg skal faa sova, naar eg finn Hus.«

»Du kann vera her,« sagde Ditlef. »Og no skal du eta og drikka og vera glad, alt skal endaa beina seg. Det er ikkje Graave'r og Snjofeykja heile Livet helder. Og det er Guten dykkar detta?«

»Ja.«

»Eit vakkert Mannsemne.«

»Han er lik Fa'r sin.«

»Kva er Namnet hans?«

Konen sad lidt. »Eg hev kallat honom ‚Hemnar',« sagde hun stille. Ditlef nikkede.

»Eg vonar, han ikkje skal faa Bruk fyre Namnet sitt,« svarede Ragnhild. »Det kjem ikkje noko godt ut av Hemn.«

Det var langt paa Nat, før de skiltes. Magnhild fortalte om Torstein og om alle sine Lidelser. Tidligt næste Morgen var de paafærde. Gutten laa vel indtullet i Slæden, og Ditlef kjørte. »Nei kor glad, Viking skal verta,« sa' han. »Detta ventar han ikkje, og han hev snakkat um deg seint og tidlegt.«

De kom til Vikings Bøle, men alt var saa forunderlig stille. Ingen Røg steg op mellem Stenene. »Det ser ikkje ut, som han skulde vera heima,« sagde Ditlef og bandt Hesten til en Staur, som var nedrammet i det Øiemed. »Hunden er her helder ikkje, men so kann me altid ganga inn, han maa vel koma snart.« De traadte ind. Neppe var de indkomne, før Magnhild sprang bort og tog noget op fra Jorden. »Der er Bogen og Pilerne hans!

kor vel eg kjenner att dei. Med denne skaut han mang ei Pil, fyrr dei tok meg.« Hun gik rundt og tog paa alle Ting. Somme Ting kjendte hun igjen fra den korte Sommerdrøm, de levede sammen. »Aa nei, aa nei!« brød hun ud og formelig kjærtegnede hver liden Ting. »At du ikkje skulde voret her no, Torstein, so skulde endaa alt verta godt.«

De sad og ventede og ventede. Saa reiser Ditlef sig med engang ganske bleg. »Han skulde daa vel ikkje hava sviket haade meg og han Viking, denne Bjørgulfen,« mumlede han halvhøit. Saa vendte han sig pludselig til Magnhild, som havde sat sig ned paa Renskindene paa Gulvet og gav Gutten Bryst. »Det nyttar ikkje aa bida her, Magnhild,« sa' han, greben af en uhyggelig Anelse; »me maa leita etter honom ein annan Stad.«

Han satte Hesten for Slæden igjen og begav sig paa Hjemveien. Han talte næsten ikke et Ord hele Veien, og Udtrykket i Ansigtet havde rent skiftet. Han saa nu mørk og barsk ud. Magnhild blev ogsaa greben af hans Ængstelse og sad taus, men med bankende Hjerte. »Eg skal ikkje gjeva meg, fyrr eg hev funnet honom,« sa' Ditlef for ligesom at trøste. Han var indom paa Haatveit og skiftede Hest, saa reiste han med det samme afsted til Bø i Saudland. Det første som mødte dem, da de kjørte ind paa Gaarden, var Vikings Hund, som hylende og logrende kom ned igjennem Bakken. Den havde gjenkjendt Ditlef. Den saa pjusken og

forsulten ud, som om den var jaget men kommet tilbage igjen. Den sprang hylende op paa Ditlef og vilde ligesom drage ham afsted. Ditlef steg af, bandt Hesten, hjalp Magnhild og Barnet ud og fulgte Hunden, som bed ham i Læggen, sprang i Forveien og kom tilbage, ærgerlig over, at de gik saa sent. Hunden drog dem bag Stabburet. Der mødte dem et frygteligt Syn. Nedrammet paa Staker i Jorden i en Halvkreds stod 5 grinende Mandehoveder, og i Midten Vikings. Da hørte Ditlef et skjærende Skrik, som han aldrig siden glemte. Det var Magnhild, som stupte sansesløs omkring, og Barnet faldt ud af Armene hendes paa Sneen. Hun havde gjenkjendt sin Husbond. Ditlef var bleven bleg som et Lik, han skalv i Knæerne, han stod aldeles som lammet; men nu forstod han altsammen. Han gik hen, løftede det skrikende Barn fra Jorden og bar det hen til Vikings Hoved. Han viklede dets høire Haand ud af Kluderne, hvori den var indtullet, fandt frem de tre Fingre, man brugte til Ed, og puttede dem i Faderens blaa, halvaabne Mund. »So sver eg ved den Almektige deruppe, at du ikkje skal liggja uhemnt Viking,« sagde han høitideligt. »Og kann ikkje denne Vesle orka det, so skal eg sjølv freista.« Han drog Barnets Fingre ud igjen, vaskede dem vel af i Sneen og bar saa Gutten hen til Moderen. Saa søgte han at faa Liv i hende. Han vaskede hendes Tindinger med Sne og gned hende. Magnhild slog pludselig Øinene

op og stirrede ind i Ditlefs Ansigt. Saa slog hun ud i en skingrende, uhyggelig Latter. Hun havde mistet sin Forstand. Ditlef rystede i hende. »Kom te Vitet ditt, Magnhild!« raabte han, »sjaa her veks' upp Hemnaren!« Han lagde Barnet i Armen hendes, men hun ændsede det ikke, bare saa ud i Luften med et tomt Blik og'lo. Ditlef tog hende paa Armen og bar hende ned til Slæden. Han redede under hende med, hvad han havde for Haanden og lagde hende ned paa Bunden. Saa hentede han Barnet og lagde i Armen hendes. Han havde alt løst Hesten og skulde til at reise, da slog en Tanke ham. Han tog Sækken, hvori han havde havt Hø til Hesten og gik med den op til Staken, hvor Vikings Hoved stod og grinede. Han løste det varsomt og lagde det ned i Sækken. Det sitrede i ham, da han gjorde det, og der kom nogle underlige Lyd fra hans Bryst som i Krampe. Saa bar han Sækken ned til Slæden igjen, og lagde den ved sine Fødder. Saa gik han endnu engang op paa Gaarden og ind. »Er Bjørgulf heima?« spurgte han, efterat de almindelige Høflighedsformler var udvekslede.

»Nei han er faren te Øvregheiti og skal melda Storverket sitt,« svarede Manden, som han snakkede med. Ditlef stod en Stund. »Godt fyr honom, at han det var,« sagde han sidstpaa; »men vil du helsa honom fraa meg, at han maa agta seg fyr Vikings Hemnar.« Og han knugede Oksepeisen i

Haanden. Det var paa dette selvsamme Tun, han havde slaaet Natadalsmanden ihjel. Dermed vendte han sig og gik. Han steg stille op paa Sædet og kjørte hjem. Vikings Hund løb hylende efter. Men Magnhild laa og pratede meningsløst hele Veien, mens Barnet krabbede rundt og famlede efter hendes Bryst.

Ellevte Kapitel.

Liv i Arnbjørndalen. Bernardos Historie. Sommerdrømme.

Lars var bleven forhekset i Arnbjørndalen. Om Paven havde truet med Ban eller Morten Luther med det evige Helvede eller en Engel fra Himmelen med sit flammende Sværd, havde han ikke været at flytte fra Bernardos Hus. Han havde lært mere den Vinter end ellers i sit hele Liv, og Bernardo behandlede ham mere som en Søn end som en Tjener. Naar han havde gjort sit Arbeide, fik han Lov at sidde inde og deltage i de Undervisningstimer, som Bernardo gav Maria. Og denne brugte da for hans Skyld det danske Sprog, saa det blev

en fornyet Øvelse baade for Bernardo og hans Datter. Men naar Talen faldt paa religiøse Emner, brugte altid Bernardo Italiensk, hvad der pirrede Lars's Nysgjerrighed. Det maatte vist være noget rangt med Troen deres, men det fik være det samme. Naar Lars sad inde og pudsede Signor Bernardos Glas og Instrumenter, lærte denne ham, hvad de skulde være til allesammen, og hvorledes de brugtes. Han fik ogsaa Lov til at se i den store Kikkert, og Bernardo lærte ham om Stjernernes Baner, og hvorledes man af Planeternes Stilling kunde beregne Menneskenes Skjæbner. Han indviede ham i Blandingen af de forskjellige Syrer og fortalte ham, at Videnskaben paa denne Maade mente snart at kunne løse det Problem at gjøre Guld. Lars havde af sin Fader hørt Tale om Folk, der havde forskrevet sig til Djævelen og undertegnet Kontrakten med sit Blod for at opnaa denne Verdens Visdom, og han tænkte stundom med Gru paa, at Bernardo var slik En; thi der var jo ikke den Ting mellem Himmel og Jord, som han ikke vidste Besked om. Han maatte være jamgod med Salomo, som kunde fortælle om Isoppen paa Væggen. Ja han foor ligefra Stjernerne paa Himlen og til Makkerne i Jorden, og han vidste, hvorledes det var indrettet altsammen. Det var mer end overmenneskeligt dette. Men saa saa ikke Lars noget stygt og hørte ikke noget stygt heller hverken om Natten eller om Dagen. Folk havde fortalt, det skulde spøke der i Huset; men

Lars saa ikke noget til Spøkeriet. Og Lars mente nu det, at saalænge han ikke selv gjorde nogen Kontrakt med den Onde, kunde det ikke skade ham at faa vite lidt mer, end han vidste før, selv om hans Mester skulde være Fandens Lærling. Saa sugede da hans letnemme, videbegjærlige Aand ind alt, som han bare kunde overkomme, og Bernardo maatte smile af denne sin Elev med de store, tindrende Øine, der slugte og slugte og aldrig blev mæt. Det var den taknemligste og tillige den troskyldigste Elev, han nogensinde havde havt. Og Lars blev, for hver Dag som gik, bunden med usynlige Baand til Bernardo og hans Hus. Og saa kjærlig og god, som denne Husbond var. Aldrig hørte Lars et ondt eller raat Ord, aldrig var det Banding og Skjænd, som naar Tydskerne kommanderte, og alligevel stod der slik Age af ham, at naar han bad om en Ting høfligt og pent, var det, som det alt var gjort. Det gik ikke an at komme med Indvendinger der. Lars følte, at han kunde lægge sig ned og lade sig mørbanke for Bernardos Skyld; han vilde gaa gjennem Ild og Vand for ham. Og saa var det jo Maria. Om Bernardo var en udklædt Djævel, hvor gik det an, at han da kunde have slik en Engel til Datter? Lars følte sig fristet til at folde Hænderne, hvergang han saa hende. Hun var saa ligetil og venlig, som om hun havde været hans Søster. Hun mødte ham altid om Morgenen med et Smil og et Nik, hun talte til

ham, som om han havde været hendes Lige. Og saa som hun elskede sin Fa'r! Lars var ikke vant til at se slikt mellem Forældre og Børn, og dog syntes han, det gjorde ham godt, og han blev ganske varm indvendig. Naar hun slog Armene om Faderens Hals og kyssede ham eller satte sig paa hans Fang og lagde det yndige Hoved ind til hans Bryst, kom denne samme Trang op i Lars efter at folde Hænderne, sætte sig stilt ned i Kroken og bare se paa det som paa et Billede. Saaledes sad de for det meste efter endt Dagsverk, naar Ilden flammede paa den store Peis, og da fortalte Signor Bernardo om alle sine Reiser. Lars sad stille, gjemt i sin Krok, og lyttede med Mund, Øine og Øren. Han vandrede i de store kjølige Domkirker under Kupler og mellem Søiler, han deltog i Kirkeprocessionerne med Musik og Silkebannere, han var Tilhører ved de store Kirkemøder, hvor Bisper, Prester og Munke stredes om Troen, han var indespærret med Kjætterne i deres kvælende Fangehul, spændtes med dem paa Pinebænken og førtes med dem til det luende Baal. Han flygtede forklædt og eftersat af Riddere og Bødler, han optraadte i Dansen ved Fyrsternes Hof, han hørte Morten Luther paa Rigsdagen i Worms, han gjennemgik de utroligste Eventyr paa Land og Hav, han led alle Pestens Rædsler. Ja hvor fandtes den Plet af Jord, hvor Signor Bernardo ikke havde været, og det Syn, han ikke havde seet. Lars sad urørlig i sin

Krok og stirrede paa Bernardo, mens han fortalte, og paa Maria, som ved sine Spørgsmaal: »Husker du Fa'r?« drog de brogede Minder frem for ham. Dette var dog andet til Eventyr end om Bergkongen, som tog Margit Hjukse, eller om Nissen, som drog Hø fra Torleif Strand. Arnbjørndalen, Prestegaarden, Telemarken og Hjemlivet var forsvundne, og Lars var løftet op i en anden finere og rigere Verden, hvor Kampen var større end om en Hest, og Mandefaldet værre end et stakkars Manddrap i Sinne.

Vaaren var kommen. Snemasserne var forsvundne, og Elven, som om Sommeren næsten var udtørret, svulmede op til en rivende Strøm, der skar sig under Bredden, rev med sig store Stykker Jord og bruste saa, at man kunde høre Susen af den som en Fossedur op til Bernardos Stue om Kvelden. Blomsterne begyndte at mylre frem i Dalbunden, og Løvbuskerne at sprette i Lierne. Den vilde Stenur blev omskapt til en yndig Løvskog, og Blomsterduften fyldte Dalen. Først begyndte de store Soløier nede ved Elvekanten paa vaad Grund, saa begyndte Ranunklerne og de blaa og gule Violer at titte frem mellem Stenene, blandede med Blaaveis og Hvidveis. Liljekonvallerne og Skogstjernerne gjemte sig blyge i Bakkeheldene, og Erlen kom og vaskede Vingen i Alkemillebladets Vanddraaber. Balderbraa og Storkenæb struttede snart i Lien, og den røde og hvide Kløver lokkede den surrende

Humle. Der blev Insektliv og — Fugleliv. Som Bjørnen drager sig ud af sit Hi om Vaaren, saa krøb ogsaa Bernardo med sin Datter ud af sin Vinterstue og ombyttede den med Fjeldet, nu det var bleven fuld Sommer. De kunde være borte flere Dage paa sine Farter indover Vidden, overnattede paa Sætrene og kom hjemdragende med hele Las af Blomster og Planter. Lars var da fordetmeste med og bar hjem Fangsten i en stor Kasse, gjort til at bære paa Ryggen. Saa blev da Blomsterne tørrede, pressede, sorterede og opklæbede paa store Blade af Papir. Bernardo var henrykt over den norske Fjeldflora. Han saa næsten forelsket paa *Salix Alpina*, som med sine nydelige, grønne Blade dækkede Stenene lig en kjærlig Mo'r. Han forsmaaede ikke Rævebjælderne eller *Digitalis purpurea*, som han kaldte dem paa sit klingende Latin. Han samlede de sorte Bær af den giftige Paris og den foragtede Løvetand og Gjøgesyre. Han faldt rent i Henrykkelse over Saxifragaen, som han fandt paa de høieste Fjeldtoppe, ikke at tale om den fine, duftende *Linnea borealis*, som han ikke havde seet før og ikke vidste Navn paa.

Maria og Lars sad paa en Fjeldknaus og sorterte Blomster. »Veit du, kva me kallar denne Blomen?« spurgte Lars og løftede en liden gul Blomst i Veiret. »Me kallar honom Maria Gullsko og denne her Maria Nykleband. Eg tykkjer, det er

fine Namn, endaa me hev ikkje Lov aa tru paa Jomfru Maria lenger.«

»Jeg elsker Jomfru Maria, gjør ikke du Lars?« spurgte Maria.

»Jau, eg hadde Hug te,« svarede Lars, »men so veit eg ikkje, um det er rett etter den nye Trui.«

»Alt det, som gjør os gode, er ret,« svarede Maria, »saa siger Fa'r.«

»Ja, han maa vel vita det, han som er so lærd. Men veit du, kva me kallar denne Blomen?«

»Nei.«

»Me kallar honom Balderbraa av di han er so kvit. Dei hadde ein Avgud her i gamle Dagar, som dei kallad Balder, og han skulde vera rein og skuldlaus, sa' dei. Og so kallar dei denne Blomen Augnebrunerne hans. Ellest er det sume, som kallar honom Prestkrage, av di han er so lik Kragen, som Fa'r brukar kring Halsen i Kyrkja. Hev du høyrt Fa'r min preika?«

»Nei.«

»Du kann tru, han hev godt Maal; det er, som det skranglar i heile Kyrkja, og Bønderne rister mest i Stolarne sine.«

»Nei er det sandt?«

»Og veit du, kva Bønderne gjerer med denne Blomen?«

»Det er *Tormentilla crepta*,« sagde Maria.

»Ja, eg kjenner ikkje desse prestlærde Namn, som de brukar,« svarede Lars. »Me kallar honom

Blodrot, av di han er god fyr Blodsott. Mo'r er svær te aa laga alt Slag Salve og Helsedrykk. Veit du kva Bod ho sende hin Dagen?«

»Nei?«

»Ho sa', at naar eg gjorde meg lik ein Saud og gjekk og aat Gras i Fjelli, so kunde eg likso gjerna samla litt Kjørvel og Blodrot og Baldrian te henne, so ho kunde ha te Sjuklingarne sine te Vinters.«

De lo begge.

»Ja du kann tru, ho Mo'r er ein snodig Gris, men eit gasta Kvinnfolk er ho,« sagde Lars. »Ho maa stødt hava noko te aa putla med. Men nei — enn hev me ikkje her ein Jonsokurt, og med Rot paa. Veit du, kva du skal gjera med den Maria?« Og Lars løftede i Veiret en Plante med store grønne, saftfulde Blade og hvid Blomsterklase. »Jau du skal stinga han inn i Mosen millom Stokkarne heima i Stova. Gror han daa i Mosen, skal du faa fyllt det beste Ynsket ditt.«

»Du faar ønske du og da Lars.«

»Ja eg veit vel, kva eg vilde ynskja.«

»Nu?«

»Eg vilde ynskja, at eg altid skulde faa vera, der du er,« svarede Lars.

»Det blir vanskeligt det Lars, for vi har ikke blivende Sted paa Jorden,« sagde Maria med Taarer i Øinene. »Ret som vi tror, vi skal faa være i Fred, saa kommer de og jager os.«

»Men korleis kann det hava seg? Hev Fa'r din gjort noko galet daa?« spurgte Lars forandret.

»Kan du tro noget sligt om min gode Fa'r; men det er, fordi han siger Folk Sandheden, og det taaler de ikke. Jesus blev ogsaa korsfæstet, fordi han sagde Folk Sandheden.«

»Dei trur, han er ein Trollmann her i Bygdi,« svarede Lars leende. »Men fortel meg no, me sit so godt her, litt um Fa'r din, og kvar de hev livt, og korleis det eigentleg heng ihop med dykk.«

Maria sad en Stund og betænkte sig, saa sagde hun: »Jeg kunde gjerne gjøre det og, for jeg ved, at du Lars ikke vil fare med Sladder. Min Fa'r er fød i Italien, om du ved, hvor det er. Det er langt Syd herfra. Der er deiligt kan du tro. Der vokser Vindruer og Apelsiner, og der slipper vi at have Sneen liggende opefter Vinduerne som her.«

»Er det varmt hele Aaret rundt der?« spurgte Lars.

»Aa nei, i Januar og Februar kan det være noksaa koldt, men saa gaar det snart over. Og ved du, hvad Fa'r min var for noget?«

»Nei?«

»Han var Munk.«

»Munk? slike Brunkjolar og Svartkjolar, som me hadde heruppe te for nylegt, som ikkje gjorde det gudsskapte Gran anna enn aa leta seg og tigga kring um paa Gardarne?«

Maria lo. »Fa'r var vel ikke saa slem, men en Brunkjole var han. Luther var ogsaa Munk, ved du.«

»Ja var han det? men han kom seg ut or Holet i Tide.«

»Det samme gjorde min Fa'r. Men du kan tro, han kunde prædike! Der var ikke de Kirker, som var store nok, og han prædikede baade i Napoli og i Firenze og i Venezia og alle de store Byer i Italien. Og Folk strømmede til, og Keiseren og alle de Store kom og skulde høre, og Keiseren sa': ‚den Mand kunde jo røre en Sten!' Ja saa har Folk fortalt mig idetmindste, for det var nu længe før jeg var til.«

»Ja det var vel det,« svarede Lars. Munkarne hev ikkje Lov te aa gifta seg — er det ikkje so? Men Gud skal vita, dei hev Ungar nok utyver Bygderne lel.«

Maria lod, som hun ikke hørte Lars's sidste Hjertesuk; hun fortsatte:

»Ja da gjorde de Ære paa min Fa'r, kan du tro. Alle de Store bad ham til sig, Paven gjorde ham til sin Skriftefader og Kapucinermunkene i Firenze gjorde ham til General. Ved du, hvad det er Lars?«

»Ja er det ikkje slik ein, som slær ihel Folk?«

Maria lo. »Tror du, Fa'r slaar Folk ihjel da Lars? Nei det er den, som kan byde og raade over alle Munkene, og de maa lyde ham.«

»Han var ein megtug Mann daa?«

»Ja, men han brydde sig aldrig om de Fines Stas. Tænk du, han gik barfodet paa alle sine Reiser, og han sov paa den bare Jord, selv om han var i de Stores Paladser, og han spiste ingen af de fine Retter, de diskede op for ham. Men derfor har han ogsaa siden kunnet taale, hvad det skulde være. Stakkels Fa'r, ja den Tid havde han det godt, og han drømte vist ikke om, hvad som skulde komme.«

»Kom det noko leidt daa?« spurgte Lars

»Ja du, han læste og læste saalænge i Bibelen, til han fandt ud, at Paven og Munkene ikke havde Ret, og saa reiste han fra det altsammen og op til En, som de kaldte Johan Calvin, og som bor i Sveitzerland i en By, som heder Genf. Du har vel hørt snakke om ham?«

»Nei. Hev han og lagat ei ny Tru?«

»Ja, og han var som en Konge dernede i Genf. Paa den Tid var Fa'r bleven glad i Mo'r, han tog hende med sig og giftede sig med hende der. Da var han 55 Aar gammel.«

»Det er ikkje Under, at Folk trur, han maa vera Bedstefa'r din,« sagde Lars.

Fa'r begyndte da at prædike Guds Sandhed, som den staar i Bibelen, men det taalte ikke Paven, og saa sendte han Bud, at han skulde komme til Rom og svare for sig. Han kunde været Kardinal eller øverste Biskop i Pavekirken, om han havde villet, men han vilde ikke. Saa lurte de paa ham

og vilde dræbe ham. Far troede endda, at Paven var ærlig, og saa reiste han afsted. Men da han kom til Bologna, saa fandt han en Ven af sig, Kardinal Contarini, som laa for Døden. Han sagde, at han var forgiftet af Pavens Folk, at de vilde gjøre akkurat det samme med Fa'r, hvis han kom til Rom, at han heller maatte skynde sig og flygte. Saa flygtede Fa'r tilbage til Genf igjen. Derfra drog han op til Wittenberg til Luther; men han kunde ikke rigtig forliges med ham om Troen, og saa taalte Luther ingen andre ved Siden af sig. Saa maatte han reise derfra ogsaa.«

»Nei han skal vera svært te Pave Luther, segjer dei,« afbrød Lars.

»Saa var der en Del Italienere i Byen Augsburg, som bad ham komme og være Prest for dem, og saa reiste han did. Der er jeg fød. Men vi fik ikke være der mere end 1½ Aar, saa kom Keiserens Soldater og tog Byen, og vi blev jagede ud. Da havde Fa'r faaet Bud fra England, fra En, som hedte Cranmer, og som var øverste Biskop der, om at komme over og hjælpe ham med at indføre den nye Tro, og saa reiste vi did.«

»Det var svært te Reising!« udbrød Lars.

»I England fik vi være i Fred i 6 Aar, og Fa'r blev udnævnt til Domherre i Canterbury og fik Løn af Kong Edvard selv. Hvor deiligt vi havde det der! Der levede jeg min Barndom, saa du ser, jeg

er lidt af en Italiener og lidt af en Tydsker og lidt af en Engelskmand.«

»Difyr er du som ein Blome med mange Liter,« sagde Lars og saa forelsket paa hende.

»Men saa døde Kong Edvard, og saa kom den fæle Maria. Hun var en Ven af Paven og af den gamle Troen, og hun begyndte at halshugge, hænge og brænde alle dem, som troede paa Sandheden. Cranmer blev brændt, og Fa'r reddede sig bare med at flygte. Vi reiste til Strassburg og derifra igjen til Genf. Men der havde netop Calvin brændt en Mand, som hedte Servet, fordi han ikke kunde tro netop som han, og det blev Fa'r harm over, og han irettesatte Calvin. Saa maatte Fa'r ogsaa rømme fra Genf. Og nu kom en Række sørgelige Aar. Aldrig fik vi være i Fred noget Sted. De var efter os baade Pavens Folk og Calvins Folk og Luthers Folk. Og fik de vide, det var os, saa ud og afsted. Vi sov næsten ikke trygt nogen Nat. Ofte maatte Fa'r springe ud af Vinduet midt paa Natten, naar de bankede paa Porten og vilde ind efter ham, og luske sig afsted udklædt. Saa sad Mo'r og vi igjen i Angst og skjalv, indtil der kom et hemmeligt Bud, at vi maatte reise der og der, for der havde han nu gjemt sig. Kan du forstaa, Lars, at Menneskene skal være saa onde, at de vil skade og forfølge Folk, som aldrig gjør dem det bitterste Fortræd, og som bare vil godt?«

»Nei, du kann so segja, Maria. Menneskja er eit snodigt Krøtter. Men korleis kom de herupp?«

»Ja vent nu bare, saa skal du faa høre,« fortsatte Maria. »Endelig fik Fa'r Bud fra Italienerne i Zürich om at komme did og prædike for dem, og saa reiste vi did; men da var Mo'r død. Reiselivet og den stadige Angst havde taget for haardt paa hende. Aa du skulde kjendt hende Lars, hvor sød og elskelig hun var og saa taalmodig.«

»Ho maa hava voret lik deg,« svarede bare Lars.

»Min Søster — for jeg havde en Søster, som var ældre end mig, og to Brødre — blev nu Husmo'r, og vi indrettede os paa at være i Zürich. Men saa skrev Fa'r en ny Bog, og saa var det ude med Freden igjen. Midt i haardeste Vinteren, uden Varsel og uden Barmhjertighed blev vi af Raadet jagede ud af Byen og ud af hele Landet. Vi maatte pakke sammen det, vi kunde bære med os, og flygte over Hals og Hoved. Saa drog vi til Krakau i Polen. Men der kom Pesten og rev bort alle mine Søskende. Aa Lars, du kan ikke tænke dig en saa forfærdelig Tid. Jeg troede mit Hjerte skulde briste — at se dem lide saa, og Fa'r bøiet af Nattevaag og Sorg. Og neppe havde vi faaet dem i Jorden, saa kom en Forordning fra den katolske Øvrighed, at alle fremmede Kjættere skulde udvises af Polen. Vi maatte atter ud i den vide Verden, og jeg glemmer ikke det Blik, hvormed

Fa'r saa paa mig, da han krystede mig til sig og sagde: ‚Maria, nu er du den eneste, skal tro jeg faar beholde dig'?«

Lars bare saa paa hende. Han var om at faa Taarer i Øinene han og. »Du hev prøvat mangt, so ung du er,« sagde han stille.

»Da var det Far reiste til Danmark,« fortsatte Maria. »Saa langt Nord troede han, han maatte faa være i Fred. Han maatte give sig et andet Navn; men hans fine Væsen og hans mange Kundskaber skaffede ham snart Adgang til Hoffet, og de talte endog om, at gjøre ham til Professor ved Universitetet. Da han havde reist saa meget i fremmede Lande og været nødt til at bruge saa mange fremmede Tungemaal, havde han faaet en vidunderlig Lethed til at lære Sproget, hvor han var, og derfor lærte han fort Dansk og underviste mig. Da blev det opdaget — jeg ved ikke hvorledes — at han havde disputeret offentlig mod Morten Luther i Wittenberg og hvem han egentlig var, og der udkom en kongelig Forordning, at Fa'r skulde være banlyst fra alle Kongens Riger og Lande og være ude af Byen inden 24 Timer.«

»Det var hardt,« sagde bare Lars.

»Heldigvis laa der et Skib i Havnen, som skulde gaa til Norge med nogle tydske Bergfolk. Vi fik komme med, for Ingen ombord vidste, hvem Fa'r var. Og saa reiste vi op i Landet for at gjemme os mellem Fjeldene, til bedre Tider kom.

Og nu sidder vi her, Lars. Men du kan tro, Fa'r er en god Mand. Og han vilde saa gjerne gjøre alle godt og belære dem om Sandheden; men de fleste vil ikke høre og ikke forstaa.«

»Giv, e g kunde høyra og forstaa,« mumlede Lars, han sad der tankefuld. Han mindtes, hvor fredeligt hans Barndom havde gledet hen. Og denne uskyldige Stakkeren her havde tumlet saa omkring. Hvor forskjelligt det kunde være laget. Med sin Blomsterskat vandrede de saa hjemover, men glemte rent at stikke Jonsokurten i Bjelken.

Et af Marias Yndlingssteder var den store Kjempehaug paa Øen midt i Elven. Naar denne ikke var for strid, vadede hun og Lars over, eller Lars tog hende paa Armen. Saa satte de sig med Ryggen mod Bautastenen og saa sig rundt. Den blaa Himmel hang som en Stribe over deres Hoveder, de bratte Lier reiste sig kjækt paa begge Sider med sin friske Løvskog, og saa havde de den sladrende Elv nede ved Føddeme. Lars var en Mester baade til at lage og spille paa Seljefløyte. Han kunde lokke de vemodigste Toner ud af dette simple Instrument. Saa kom en og anden Saud eller Gjed, som havde forvildet sig og saa paa ham. Lars lærte Maria, hvorledes hun skulde haandtere Fløyten. »Du skulde høyrt henne Signe Bondal laata,« sagde Lars, »det var annan Laat enn Stakarsdomen min. Naar ho sette seg i Solhallet og tok te aa blaasa paa Fløyta si, so kom alle Sauder

og Gjeiter og Lamb og flokkast kring henne. Ja um dei var aldri so langt burte, høyrde dei Fløyta, so kom dei farande. Aldri miste ho eit Krøter, so lenge ho gjætte. So kom det ein ung dansk Riddar upp her, send fraa Kongen. Han vart so hugstolen av Spelet hennar Signe, at han gjekk kvar Kveld te Bekkhus og skulde lyda paa. Han hadde aldri høyrt slikt Spel, kvar han hadde faret, sa' han. Og Signe var no og slik nauvakker Gjenta. So fridde han ein Dag etter henne, men Faderen svarad berre: ‚Fanten øder, og Bonden føder', og dermed laut han gaa. Ho vart sea gift te Tudal, te han Olav Bondal, men jamen hende det, at Riddaren gjekk lange Vegjer yver Heiderne for aa sjaa henne og høyra henne laata. Ho fekk ein syrgjeleg Ende, ho Signe. Ho rodde ut paa Bondalsvatnet ein Dag, ho var einsleg heima og skulde taka upp nokre Fiskegarn. Med det same ho bøygde seg ut yver Baatkanten, so kantad Pramen, og Signe bleiv. Men hennar Like te aa leika paa Seljefløyta vil aldri koma i Telamark.«

»Spil nogle af hendes Slaatter, Lars,« bad Maria, »saa faar vi se, om Sauene og Gjederne vil komme til os.«

»Me fær vel nøgje oss med Buskapen vaar, som er Fugl og Humla og Maur,« svarede Lars og lo. Saa spillede han for hende.

»Er her mange Sagn om gamle Kjæmper her i Dalen?« spurgte Maria.

»Ja her var sterke Folk i gamle Dagar, og dei vaagad seg i Kast baade med Folk og Troll,« sagde Lars. Og han sang for hende om Aasmund Fregdegævar og Koppen Illhugin og Hemingen unge. »Me sitt nettupp paa Haugen aat ein av dei, men han skulde voret ein Stygging. Det var han, dei sagde gjekk og spøkte uppe paa Garen; men eg hev no korkje set eller høyrt noko.«

Maria saa sig halvt ængsteligt omkring. »Han har været der, Lars — en Gang.«

Lars satte store Øine paa Maria. »Du segjer ikkje sant, veit eg.«

»Jo, første Natten vi laa der — aa hvor livende ræd jeg var — en stor Skikkelse i en brun Kappe. Han stod og saa paa og legte med Dolken til Fa'r.«

»Men han gjorde dykk ikkje noko?«

»Fa'r talte med ham, og han sagde, at han fik ikke Fred, før Skatten var fundet.«

»Skatten, segjer du? nemde han Skatten? Du kann tru, Bønderne hev søkt etter honom flatt og bratt, men inkje funnet.«

»Fa'r min ved, hvor den er, jeg har glemt Navnet.«

»Nei du segjer ikkje — —.« Lars kunde ikke komme sig af sin Forundring. »Men hev ikkje Fa'r din? —«

»Fa'r har vist glemt af det hele,« svarede Maria. »Penge bryder han sig ikke synderligt om.

Men en Ting er det, han ikke har glemt — at bede for den fredløse Aand hver Aften.«

»Men Skatten — —.« Lars var bleven aldeles fortumlet i Hovedet ved Tanken paa Skatten. Han glemte at spille, han glemte at fortælle, han saa sig om, som om Guldet alt glimtede bagom Stenene. Nu skulde det da være vist, at han skulde tale med Mester Bernardo om baade det ene og det andet.

Det var ikke altid, Lars havde Tider til at følge Maria paa hendes Farter. Saa sad hun da alene paa en Sten eller paa Marken, hvor Stien snoede sig forbi. Det morede hende at se Folk paa Veien, og hun var saa kjendt, at hun ikke var ræd længer. Men de fleste, som reiste, var Malmkjørere fra Guldnes Verk. Og de dobbede sløve forbi, uden at ændse hende. Men en Dag, hun sad paa en mosgroet Sten ved Veien og spandt paa Haandten, saa hun pludselig op, og blev til sin Forfærdelse var en Skikkelse paa en Hest lige foran sig. Han saa paa hende med ligesaa stor Forbauselse, som hun paa ham. Han havde øiensynlig betragtet hende der fra Hesten i længre Tid. Han var en bred, kraftig Skikkelse i sin bedste Alder; et stærkt, brunt Skjæg, meget sirligt klippet og kjæmmet, fyldte næsten Nederansigtet, og et Par hvasse Øine stak frem under de haarede Bryn. Han havde en Fløyels, perlestukket Baret paa Hovedet, sort Fløyels Vams, hvor de posede Over-

ærmer var indlagte med kulørte Silkeindfældinger. En Dolk hang i Beltet; en rig Guldkjæde var snoet flere Gange om hans Bryst. Maria vidste ikke, enten hun skulde sidde eller flygte. Var det en af de Skikkelser, som Lars havde sunget om, eller Ridderen, som besøgte Signe Bondal?

Manden saa hendes Ængstelse, og han smilte. »Vær ikke bange, skjøn Jomfru, jeg skal ingen Fortræd gjøre dem,« sagde han paa en snurrig Blanding af Dansk og Tydsk.

»Jeg er ikke bange nu længer, jeg forstaar, at De er en af Ridderne fra Guldnes Verk,« svarede Maria paa rent Tydsk.

»Hvad? De taler mit Modersmaal?« udbrød Manden med synlig Glæde. »Det er formodentlig Datteren af den fremmede Herre, som bor her i Arnbjørndalen, jeg har Æren at tale med. Mit Navn er Hans Glaser, og jeg er kongelig Bergmester her.«

»Min Fader har talt om Eder,« sagde Maria.

»Vist ikke om mig, skjønne Jomfru; thi jeg havde ikke Æren af at være nærværende, da Deres Hr. Fader var saa venlig at aflægge Guldnes et Besøg. Men saa haaber jeg, vi snart ser ham igjen i Deres Nærværelse. Det er ikke til Hverdags, vi holder saadanne uhyggelige og blodige Scener, som dem, der skræmte Deres Hr. Fader bort den Aften, og vi beklager meget, hvad som forefaldt.«

»Min Fader har saa travelt med at samle Urter og Blomster, at han tænker ikke paa andet,« svarede Maria.

»Men vi har Fjeldets Urter og Blomster at vise ham i Sølv- og Kobberaarer,« svarede Hans Glaser. »Og han maa ikke spærre sin vilde Fugl rent i Bur heller.«

»Jeg har min fuldkomne Frihed til at gaa, hvor jeg vil,« svarede Maria smilende.

»Saa kommer jeg en Dag og henter Dem til Guldnes,« sagde Hans Glaser. »Vi har deilige Heste, og nu staar Dalen i sin Pragt. Liker De at ride, Jomfru?«

»Det er min største Fornøielse,« svarede Maria straalende ved Tanken. »Aa at flyve afsted, saa Vinden suser om En, det er næsten som at være en Fugl.«

»For os paa Guldnes, der maa tilbringe vor meste Tid uden kvindeligt Selskab, vilde et saadant Besøg være uforglemmeligt,« sagde Hans Glaser. »Jeg haaber altsaa paa glædeligt Gjensyn!« Hans Glaser lettede paa sin Baret, satte Sporerne i Hesten og var snart forsvunden. Men Maria stod i Tanker og saa efter ham. Det var som en Aabenbarelse fra en anden Verden.

Tolvte Kapitel.

Troldom.

Mo'r Sidsel sad i Stuen sin og spandt paa Haandten. Stuen var ikke udstyret som Prestegaardsstuer nutildags. Der fandtes hverken Gardiner eller Komode eller stoppede Stole, men blot Bænke og Krakker. Et Nøgleskab hang paa Væggen, og i det tronede de 14 Sølvspiseskeer, som var Husets Stolthed, og som Mo'r Sidsel selv havde bragt med som sin Part af Boet. Paa en Hylde stod Ølkander og Kopper gjorte af Valbirk. Mo'r Sidsel sad og tænkte paa de mange underlige Haandarbeider, hun havde seet hos Maria, og ærgrede sig over, at hun ikke havde taget med i sin Taske nogle Prøver af sine navngjetne Kniplinger, for der havde hun da noget, som den italienske Heksen ikke kunde klare. Skjønt Gud ved! Djævelens Kunster var saa mangfoldige i disse Dage. Da ramlede det ude i Forstuen, og ind kom hendes Søn Kristian, den snilleste og fredsommeligste af alle Sønnerne.

»Langfarande Folk ute og fer,« sagde Mo'r Sidsel og vedblev at spinde. »Er det no galet igjen med henne Brynhild?«

»Ja so reint galet, at eg veit ikkje, kor eg skal standa det lenger,« sagde Kristian og satte sig.

»Tepass te deg,« glefsede Mo'r Sidsel. »Var det ikkje det, eg sa'? Du kunde ha' teket henne Kirsti Frøland, som eg baud deg. Men Egget skulde vera klokare enn Høna. No kann du hava det so godt.«

»Men eg elskad Margit, Mo'r, og hadde alt lovat henne,« svarede Kristian stilfærdigt.

»Aa elska meg her og elska meg der,« raabte Mo'r Sidsel. »Slikt Gjenteprat skulde ikkje du koma med, Kristian. Ja det er ikkje fyr det, ho Margit er ei bra Menneskja, og ho hadde Gar og, men dette gamle Trollet, Mo'r hennar! Ja, det ligg no utanpaa henne, kva ho er — Ryggen so stiv som ein Grindstolpe, Nasakamben so kvass som eit Knivsblad, og Tennerne so skarpe, so dei kunde bita ein tvert av. Gamle Kjeringar skulde aldri vera te — naar dei er av det Slaget daa,« skyndte Mo'r Sidsel sig at tilføie.

»Du veit, ho segjer seg vera av Kongsblod,« sagde Kristian.

»Eg tenkjer, det Kongsblodet er fælt vassblandat,« lo Mo'r Sidsel med en haanlig Latter. »Og kann Ein ikkje syna Kongsætti si i anna enn aa vera stursk og sur mot sine Medmenneskje — ja so vilde eg fyrr vera av Bondeætt.«

»Men det er ikkje det denne Gongen; det er Trollskapen, som no er ute igjen,« sagde Kristian.

»So ho driv paa likeins endaa?« spurgte Mo'r Sidsel.

»Ja ho driv paa. Du skynar deg paa so mykje, Mo'r, kva vilde du raa meg te aa gjera.«

»Den, som skal kunna magta Trollskap, maa hava paa seg Ervesylv og jordgravet Jarn og aldri hava gjort Ervesvik,« svarede Mo'r Sidsel værdigt og alvorligt.

»Eg trur ikkje paa det Slaget,« svarede Kristian. »Eg trur, Guds Ordet er det einaste, som kunde hjelpa.«

»Kvifyr kjem du te meg daa?« bed Mo'r Sidsel i. »Det er bedst, du gjeng te Fa'r din um det. Han styrer Bibelen. Eg trur no meir paa dei gamle Husraad. Elder so kann du ganga te denne Talienaren, han skal vera utlærd Trollmann han.«

»Ja, han Ditlef snakkad um honom. Kva er det for Slag Kar?«

»Eg veit det ikkje, og Ingen andre veit det. Men han er ein faarleg Gudsbespottar, han trur, Jordi er rund.«

»Du segjer ikkje sant, veit eg.«

»Og so kik han paa Stjernorne i ei lang Røyr og spaar av dei.«

»Du hellige Vidunder! — men daa maa han vera ein Tosk lel?«

»Han er 'kje det helder, for Lars segjer, at han veit alt millom Himmel og Jord.«

»Ja, han Lars tener der, hev eg høyrt.«

»Han Gutagapen! — meinar du ikkje, han hev forsett seg paa Augo te denne Heksi, Dotter hans.

Difyr vilde eg gjerna, du skulde lydast dit med Kristian.«

»Trur du, eg skulde vaaga det?

»Han er ein svert finsleg Mann so utanpaa. Du veit, at Djevelen kann skapa seg um te ein Ljosengel,« segjer Boki. Og eg vilde gjerna faa vita noko um han Lars. Men du maa bruka Augo dine, Kristian.«

»Eg skal det.«

»Du maa sjaa etter, kor Augo hans Lars fer, og korleis han legg sine Ord.«

»Skal so gjera.«

»Eg hev fenget Fa'r din te aa lesa ei serleg Bøn fyr han Lars kvar Kveld, og daa legg eg altid ein Kross af Salt paa Bordet. Salt skal vera godt imot vonde Aander, veit du. Og sjaa her fær du taka nokre Hosar med te honom — han er no Guten min lel.«

Enden paa Samtalen blev, at Kristian reiste til Hr. Bernardo med Skreppen fuld af gode Raad og Anvisninger. Han traf Lars ude i Tunet ifærd med sit daglige Arbeide at hugge Ved.

»Er den Karen ute og fer,« sagde Lars, da han fik Øie paa Broderen.

»Er so det ja,« svarede Kristian og rakte ham Neven. »Takk fyr sist! No — korleis gjeng det?«

»Det gjeng bra med meg; eg er i Paradis eg,« svarede Lars og lo, saa han viste de hvide Tænderne sine.

»Du lengtar ikkje heim?«

»Aa nei, Primkjørr og Vassgraut og Preikorne te Mo'r er ikkje so svært te traa etter,« svarede Lars.

»Hjartdalssoli spyrr etter deg,« sagde Kristian.

»Eg hev likare Sol her,« svarede Lars.

»Agta ho ikkje brenner deg,« hviskede Kristian.

»Ho vermer, men brenner ikkje,« svarede Lars. »Men kva er ditt Ærend hit?«

»Eg skulde snakka ved Husbonden din. Er han heima?«

»Ja, han sit inne og steller med Blomarne sine. Han veit mykje, kann du tru.«

»So høyrer eg. Trur du, han skynar seg paa Trollskap?«

»Barnavas. Det er ikkje meir Trollskap med honom enn med meg.«

»Nei, eg meinte det ikkje soleis. Eg meinte, um han kunde driva burt Troll?«

Lars saa sig forsigtig omkring. »Trur nok det,« hviskede han. »Veit du, Kristian, at han Arnbjørn, Kjempa, spøkte her med det same dei kom, men no er her so trygt som paa Mo'rs Fang. Bernardo hev drivet honom burt. Men kom no, skal eg fylgja deg inn te honom.«

Lars gik i Forveien, Kristian efter. Maria sad mod Sædvane inde i Dag; thi Veiret var graat. Hun gik straks ud, da hun saa, der kom Fremmede.

»Her kjem eg med ein annan av Brødrerne mine,« sagde Lars. »Han vilde gjerna faa spyrja deg etter noko.«

Signor Bernardo vendte sig paa sin Stol, reiste sig saa høfligt, hilste og satte frem en Krakk til Gjæsten. Kristian trykkede og vendte Huen sin i Haanden. Han kastede stjaalne Blikke rundt om i Værelset og standsede ved alles Skræk ved Kikkerten. Lars gik ud igjen til sit Arbeide og til Maria. Efterat Kristian var bleven lidt beroliget ved Udvekslingen af de forskjellige Høflighedsformer og Tale om Veir og Avling, rykkede han endelig ud med sit Ærende. »Er det so, du skynar deg paa Trollskap, du?«

Bernardo smilte. »Jeg hverken skjønner mig paa Troldskab eller tror paa Troldskab,« sagde han. »Jeg tror, at alting gaar saare naturligt til. Men hver ny Tanke eller Opdagelse synes for Samtidens Mennesker Troldskab, fordi de ikke endnu kjender Aarsagerne dertil.«

»Ingen veit, kor Skoen klemmer, fyrr han fær han paa,« svarede Kristian. »Og eg veit no, der er Trollskap, for det hev eg set med mine eigne Augo.«

»Det vil interessere mig at høre hvorledes,« sagde Bernardo.

»Du veit kanskje ikkje, at eg er gift med henne Margit Haugane og fekk Gar med henne — ja det vil segja, eg hev ikkje fenget Garen endaa, for Mo'r hennar liver. Og denne Mor hennar er det argaste Trollet, du kann tenkja deg.«

»Samme gamle Historie i alle Lande,« sagde Bernardo og rystede godmodigt paa Hovedet. »,Den,

som faar en Svigermoder i Huset, faar et Helvede,' siger Ordsproget.«

»Ja, og denne Vermo'r mi vil styra alting, ser du, og ho er seig som Bjørkeved. Ho er komi fraa Nisi i Gransherad og skal vera av Kongsætt, segjer ho. Og difyr skal ho halda paa alle dei Uskikker, dei hadde i gamle Dagar. Tenk, ho hev fleire Avgudsbilæte standande inne paa Romet sitt, som ho tilbed, og so ber ho Mat te Tussarne og mykje slikt. Ja, det er so sant, som eg sit her.« Og Kristians trohjertige Ansigt antog et forfærdelig alvorligt og bekymret Udtryk

»Saa, din Svigermo'r er altsaa endnu en Hedning?« afbrød Bernardo.

»Gud veit, kva ho er,« svarede Kristian, »ho veit det visst ikkje sjølv. Men no skal eg fortelja deg, korleis det gjekk te siste Jolekvelden. Ho Brynhild — for det er Namnet hennar — hadde aust upp Mjølkegraut i tvau Fat og lagt Smør i. Det eine Fatet sette ho paa Bordet og bad Folket setja seg innaat, det andre gjekk ho ut med. Ho vart lenge burte. Daa ho kom inn att, hadde me etet upp Grauten og var endaa ikkje mett, for Brynhild er svært knipen paa Maten. ‚Du lytt skaffa oss meir Graut, Vermo'r,' sa' eg; ‚store Fat og liten Mat munar ikkje i Skrovi.' — ‚So fyll den tome Vombi di med Vassgraut,' svarad Brynhild og sette fram eit Fat med Kaldgraut. ‚Nei Takk,' sa' eg, ‚me et ikkje Kaldgraut Jolekvelden. Du fær koma

inn med det Fatet, du bar ut,' sa' eg. — ‚Det var ikkje fyr deg det,' svarad Brynhild, ‚og er du ikkje nøgd med Kosten, du fær her, so drag dit, du kom fraa. Heimanfylgja di var ikkje større, enn du godt ber henne paa deg.'«

»De Ord gjorde ikke godt,« afbrød Bernardo.

»Eg vart harm, kann du skyna, treiv Gamla i Armen og vilde vita, kva ho hadde gjort med Grauten. Brynhild meinte, det kom ikkje meg ved, at baade Huset og Maten høyrde henne te, og ho gjorde med sitt, kva ho vilde. ‚Det laugst du,' sa' eg. ‚Veit du ikkje, du skal gjera Reknskap te honom, som hev betrutt deg Godset sitt?'

‚Trur du han spyrr etter Grauten min daa?' skreik Gamla i fullt Sinne. »Eg skal gjera Reknskap fyr min Herre, so kann du gjera det fyr din; og slepper du meg ikkje, so skal han koma paa deg, som held deg med hardare Hender, enn du held meg'. Ho meinte vel den Vonde sjølv, kann eg tru.«

»Sandsynligvis det,« svarede Bernardo.

»Eg slepte henne ikkje,« fortsatte Kristian, »men drog henne ut med meg paa Tunet. Der stod ein diger Osk, og med Roti var det eit djupt Hol, som var gjøymt med ei diger Steinhella. Og i dette Holet hadde Brynhild set Grautfatet, og det var tomt. Men daa sleit ho seg fraa meg og var burte heile Notti.«

»Jeg tænker, Katten og Hunden har fundet Vei til Grøden,« sagde Bernardo, han morede sig øiensynlig ved denne Historie.

»Vel, no skal du høyra,« fortsatte Kristian. »Same Notti høyrde eg noko tusla burt med Sengi mi, og der stod ein liten Kall med kvitt Skjegg og raud Huva. ‚Kvar er du ifraa?' spurde eg.

‚So klok som du vil vera, so veit du ikkje, kvar eg og mi Ætt er komi fraa lel,' svarad Kallen.

‚Jau, du er komen fraa Djevelen,' sa' eg.

‚Der tok du i Mist Kristian Sjølvgod,' sa' Kallen; ‚me er Halvsystkjen te dykk, og det er stygt av dykk ikkje aa vilja kjennast ved oss.'

‚Eg veit ikkje um noko slikt Skyldskap,' sa' eg.

‚Jau, no skal du høyra,' sa' Kallen. ‚Daa Eva fyrste Gongen skulde ut og vaska Smaaborni sine, kom Herren og spurde, kor mange Born ho hadde. Daa vart ho so livande rædd, at ho sleppte det eine Barnet i Vatnet, og av det er me komne.'

Daa vart eg so harm yver slikt Tullsnakk, at eg svor paa, Kallen skulde ut, og det gjenom det ufjelgaste Holet i Huset. Og jamen laut han upp gjenom Peispipa.

Men daa eg skulde ut um Morgonen, var Døri stengd, so me ikkje kunde faa henne upp paa noko Sett og Vis. Eg laut krjupa ut gjenom Glaset, og daa fann eg, at all Veden, som paa Tunet laag, var staplat upp mot Døri. Men ho Brynhild, som

var atterkomi, berre gjekk og log. No, kva segjer du um slikt? er ikkje detta Trollskap?«

Bernardo sad og saa ud i Luften med et lunt Smil paa Læben. »Drak I ikke meget Øl den Aften?« spurgte han bare.

»Det var, som det plar det — du veit — Jolekvelden —,« sagde Kristian.

»Og saa har du kanske havt fuld Mave og været lidt øren i Hovedet, da du gik tilsengs, og da hænder det saa let, at man faar Mareridt og synes man hører og ser saameget.«

»Eg var so ljosvaken, som eg er no,« forsikkrede Kristian.

»Og Veden,« fortsatte Bernardo med det samme lune Smil, »den tænker jeg nok, Brynhild og hendes Haandlangere har besørget stablet op for at skræmme dig.«

»Eg skynar, du er likso vantru, som alle dei andre,« sa' Kristian modfalden. »Men kva segjer du um det, at me aldri maa spinna Fredag og Laurdags Kveld, og etter Solarglad maa me leggja eit Plag paa Golvet, at ikkje Staaket vaart skal uroa dei, som under bur?«

»Jeg siger, det er en sørgelig Overtro,« svarede Bernardo.

»Ja, du maa so segja,« tog Kristian atter til Orde. »Eg sende han Eystein Nordigar, som er framsynt, upp te Jutulen i Nordjust — du veit, kvar Nordjust er, gjerer du ikkje? Det er langt Nord i

Fjellet millom Møystrondi og Haukelid. Der bur han i ei diger Hola. Ja, eg hev ikkje set honom, men dei segjer so. Og han skal kunna spaa. Jau, eg sende han Eystein tri Torsdagskvelder paa Rad nordigjenom, og eine Torsdagskvelden hadde han med seg ein Spikabog og andre Kvelden ei Fleskesida og tridje Rjomekling, for han spaar ikkje, minders han fær noko fyrr det, Jutulen. Og han svarad, at solenge det fanst nokon att av Brynhilds Ætt paa Garen, vilde aldri Folk der faa vera i Fred fyr Tussarne. No tykkjer eg, at detta er fælt, og eg vilde spyrja deg, um ikkje du, som er so lærd, skulde vita Raad.«

»Mit Raad er, at du skal lade være at tro paa slike Ting, saa vil de blive borte af sig selv,« svarede Bernardo.

»Nei, daa veit du ikkje, kva du snakkar um,« svarede Kristian overlegent. »Hev ikkje du gjenget Wittenbergskulen?«

»Nei, jeg har ikke det,« svarede Bernardo.

»Der skal dei vera so svære te aa lesa og mana,« sagde Kristian. »Ja ikkje fyr di, Fa'r min er svær han og, og so hev han eit Maal, so Daudingarne vert reint rædde honom, endaa han berre gjekk paa Skule i Kjøpenhamn og kom seg ikkje te Wittenberg. Men i Wittenberg skal dei hava Svarteboki.«

»Har du forsøgt at give Gud dit hele Sind og Hjerte og saa bedet om at faa Fred baade for Levende og Døde?« spurgte Bernardo.

»Du veit, me er berre Bønder,« svarede Kristian, »so me kann det ikkje so vel med Skrifterne. Eg segjer berre, naar eg høyrer det tuslar og brakar um Næterne: ‚reis te Helvite, Fa'ns Ty!'«

Bernardo kunde ikke holde sig fra at smile.

»Daa Munkarne var her,« fortsatte Kristian, »var dei bra te aa skvetta med Vigselvatn og slikt noko. Men so jagad me dei.«

»Er der endnu megen Overtro i Bygderne?« spurgte Bernardo.

»Aa ja daa,« svarede Kristian, »tjukt av henne. Ja er det ikkje skrøpelegt, at Bønderne skal vera so uvitande,« lagde han til i Følelsen af sin Værdighed som Prestesøn. »Men eg tykkjer, at de, som lærde er, skulde kunna gjera meir mot dei vonde Magter, enn de gjerer. No Fa'r min te Dømes, han er svær mot Daudingar og alt Slag Spøkels, men Haugfolk og Smaatroll klarer han ikkje.«

»Følg mit Raad og ikke tro paa dem længer, saa vil de gaa af sig selv,« sagde Bernardo.

»Daa maatte ikkje Brynhild vera Brynhild,« svarede Kristian. —

Det var med uforrettet Sag Kristian drog hjemover. Mo'r Sidsel havde længe speidet efter ham fra Svalen. »No saag du han Lars?« spurgte hun.

»Javisst,« svarede Kristian.

»Og saag du Heksi?«

»Du meiner Dotter hans? Ho saag meir ut te ein Engel.«

»Kva slag? er du og hugstolen Kristian? Eg tykkjer, du kunde hava nok med henne Margit og henne Brynhild. Men korleis var det med han Lars? var han i Lag med henne?«

»Han stod ute og hogg Ved, og daa eg kom inn, so smatt ho ut.«

»Ut te Lars?« spurgte Mo'r Sidsel forfærdet.

»Eg veit ikkje, kvar ho gjekk, eg kann daa ikkje sjaa tvert igjenom Veggen, Mo'r?«

»Du er ein Tosk, Kristian.«

»Kva vilde du, eg skulde gjera daa? Eg kunde vel ikkje fara ut, best som eg rødde med Mannen, og gjeva meg te aa glo etter Lars og Kjærasten hans?«

»Og det er alt, du hev aa fortelja? Reis no heim og bed henne Brynhild reiva ein Bleie kring deg og leggja deg ned i Vogga.« Og dermed vendte Mo'r Sidsel foragteligt Ryggen til Sønnen sin og gik ind.

Trettende Kapitel.

Sørens Frieri.

Aaslaug Bekkhus, Søster til Hjartdalssolen, var ligesaa hæslig, som Søsteren var fager. Forældrene ansaa hende for en Byting, og Moderen havde,

mens hun var Barn, riset hende mangen en Torsdagskveld paa Søplehaugen, saa Ungen havde skreget himmelshøit og vridt sig som en Skogbikkje. Men det havde ikke hjulpet. Aaslaug blev ikke ombyttet alligevel, og saa fik de drages med hende, saaledes som hun var. Nu gik, som før er berettet, Søren Prestesøn paa Frieri til hende. Siden han blev hoftelam efter Dragsmaalet med Tomas, maatte han altid gaa med Stav og kaldtes derfor Søren Staven. Det var kommet saa vidt mellem dem nu, at Aaslaug havde samtykket i at tage Søren i Mangel af noget bedre, hvis han kunde opnaa Forældrenes Samtykke. Saa humpede da Søren en Dag hen til Jesper Bekkhus, da han var alene paa Stabburet, og begjærte Aaslaug.

Jesper saa paa ham op og ned »Du ser meg ikkje nett ut som ein høveleg Friargut, Søren,« sagde han, »men so er no ikkje Jenta av fyste Slaget helder «

»Utan krank innan blank,« svarede Søren.

»Eg veit, du er kvassmynt, Søren, og hev godt Vit. Og so er du Presteson attaat, det gjerer sin Mun det og,« fortsatte Jesper. »Men det er ein Ting i Vegen.«

»No?«

»Du kjenner han Mons Landverk?»

»Han, Slaastkjempa?«

»Nett han. Du veit, han hev sett ut ei Nidvisa um meg, og no i Sumar paa Stølen snauklipte

han alle Gjeiterne, skar Rumpa av gildaste Øyken min og hengde henne paa Burdøri. Slik Tort hev ikkje nokon Mann lidet her i Dalen fyrr.«

»Nei det var stygt.«

»Hadde det voret i mine unge Dagar, skulde nok Bekkhusen sjølv hava kravt Bot, men no er eg for gamall og er berre ei Krusla, som ikkje Kleggen kann av seg klora,« sagde Jesper. »Og no hev eg svoret det, at Ingen skal verta Maag her i Huset og taka Garen, minders han hemner den Skammi, eg hev lidet.«

Søren fik Rynker i Panden. Han stod og betænkte sig. Bekkhus var en god Gaard, og han fik da en Kjerring i Aaslaug, om ikke den fineste. Saa svarede han: »Det vilde vera raadelegst fyr meg aa lata Mons vera, for eg ser no ikkje ut te aa vera Mannen, som skal kunna leggja honom i Golv, slik Kjempa, som han er. — Men det er det same, kann eg ikkje paa annan Maate faa Dotter di, so skal Ein av oss rjuka, anten det gjeng paa Liv elder Lemer laust.« —

Mons Landverk var en af de værste Kjæmper i Dalen. Der var Ingen, som turde give sig i Kast med ham, og derfor bar han sig ad, akkurat som han vilde. Han var en rig Mand, saa han kunde lade andre arbeide for sig. Helst sad han inde, garvede Skind og syede Skindfelde, eller pusled med noget lettere Arbeide, mens Husmændene hans brød Sten og ryddede Skog. Han havde altid

godt Øl og aad Gjestebudskost baade Helligdag og Hverdag.

En Dag stod Mons paa Stabburet og aad Lefsekling, da han fik se Søren Staven komme humpende over Tunet. Det var ved Dugurstid. »Du stend her og et,« sagde Søren, da de havde skiftet de almindelige Hilsener.

»Gjerer so, som du ser,« svarede Mons.

»Eg tykkjer, du var meir te Mann, um du stod ute paa Marki og sveitta enn aa staa her og eta Gjestebodskost paa Kvardag.«

Da lo Mons Landverk. »Ikkje Under, du missunner meg Maten, du som er uppfødd paa berre Vassgraut,« sa' han. Og dermed kastede han følgende Stev i Synet paa Søren:

»Dei Egdesønerne lest so kaute,
men jamen er dei i Mergi blaute;
dei er uppalne paa Graut og Sild,
so dei vert skakke og lame til.«

Men Søren var ikke sen til at svare:

»Den Landverkskaksen gjeng rundt og raper,
han trur, at Kytet hans Storverk skaper,
men alt, som kjem av hans Skryt og Agg
er Hesterumpor og Gjeiteragg.«

Mens Søren sang, fik han Øie paa en diger Sauesaks, som hang paa Væggen. Han tog den ned, vendte og dreiede paa den. »Er det denne du brukar, naar du er uppe i Heidi og skjer av Hesterumpor fyr Hjartdølerne?« spurgte han.

»Det er ventelegt det,« svarede Mons og gliste.

I det samme svingede Søren en af sine uhyre Arme og borede Saksen dybt ind i Brystet paa Mons. Mons lukkede Øinene og faldt baglænds over Burrammen. Men Søren humpede ud af Buret. Paa Tunet stod en af Mons's Heste bunden. Han løste den og jog alt hvad Remmer og Tøi kunde holde hjemover. Hjemkommen jog han Hesten tilbage igjen, efter at have klippet Rumpen af, paa samme Maade som gjort var med Jespers Hest. Før gamle Bekkhusen anede det, stod Søren i Tunet. »No fær du laga te Brudlaups, Bekkhusen,« sa' han, »no skjerer ikkje Mons Landverk av fleire Hesterumpor.«

Fjortende Kapitel.

Mester og Lærling.

Lars sad i Bernardos Stue. Hans store Øine hvilede med Beundring blandet med Frygt paa sin Mester, der sad bøiet over sine Manuskripter. Efter Samtalen med Maria saa han paa sin underlige Husbond med end større Ærbødighed end før. Man saa paa Vridningerne af Kroppen og paa Træknin-

gerne af Munden, at det var noget, Lars havde paa Hjertet, men som han havde ondt for at komme frem med. Endelig brast det ud: »Du skulde vel ikkje vilja snakka ved meg um Trui di?«

Bernardo vendte sig med et venligt Smil. »Har du og opdaget min svage Side?« spurgte han. »Det er det, som har ført mig i Ulykke hele mit Liv, at jeg ikke har kunnet holde mig fra at disputere om Religionen. Naar jeg ikke har kunnet gjøre det mundtligt, har jeg sendt ud disse mine Pile her.« Og han løftede paa Manuskripterne.

»Piler, segjer du,« afbrød Lars.

»Ja, et Skrift, der gaar imod den bestaaende Mening, er som en skarp Pil. Den skjærer og saarer, og om den ikke dræber de gamle, udlevede Meninger, efterlader den et Mærke, som sætter Ar. Jeg betragter det som min Mission i Livet at sende saadanne Pile ud over Verden. Her i Ensomheden, alene med Gud, mine Tanker og min Samvittighed, lager jeg dem til og skjærper dem. Naar jeg saa kommer ud til de store Samfund, lader jeg dem flyve fra Strengen paa de forskjellige Sprogs Vinger, og jeg haaber til Gud, at de skal sætte Mærke. Og nu vil du tale om Troen? er du da ikke bange for mig, Troldmanden?«

Lars smilte foragteligt. »Kjeringslarv!« raabte han bare.

»Og hvad er det saa, du i Særdeleshed ønsker at vide?« spurgte Bernardo.

»Jau, ser du,« svarede Lars og vred paa Huen sin, som han holdt i Haanden. »Her hadde me no nokre Aar sidan den katolske Trui, so kom det ein god Dag Bod te oss, at ho ikkje var god nok, ho var ikkje rett, no skulde me hava den Trui, som Morten Luther hadde diktat. Og no høyrer eg, at du hev stadet upp imot Luther, so er kanskje helder ikkje han rett? Naar dei Lærde er so usamse, kva skal daa ein ring Bonde gjera, og kva skal han tru?«

»Er det Maria, som har været ude og sladret?« spurgte Bernardo, og Ansigtet fik et næsten saart Udtryk. »Et saadant Ord kan koste os Livet, ved du det, Lars?«

»Du kann lita paa meg, Bernardo,« svarede Lars, og Øinene lyste. »Eg skulde fyrr lata meg hakka sund, enn eg skulde svika dykk. Um du vil, skal eg gjerna slaa Kross paa Halsen og be' Fa'n — — aa nei, det er sant, det er berre slikt eit stygt Ordtak, som me hava heruppe.«

Bernardo havde taget en Plante, som stod i et Glas og holdt den i Haanden frem til Lars. »Se her, min Ven, er Svar paa dit Spørgsmaal,« sagde han. »Hvad var denne Plante, før den kom saa langt? jo et Frø, som laa skjult i Mulden. Men saa spirede og vokste det ved Solens Varme og ved Naturens Kræfter og blev et grønt Straa, og Straaet fik Blade, og Bladene fik Blomst, og Blomsten fik Kraft til at sætte nyt Frø. Saaledes er det og

med Mennesket og dets Tro. Den begynder smaat, som en gudgiven Trang til Religion, der ligger som et Frø begravet i hver af os — du husker, Johannes siger: ‚dette er det Ord, som oplyser hver, som kommer til Verden' — og saa vokser det til Straa og Blomst, eftersom vor Kundskab om Gud og hans Love vokser. Og det, som gjelder om hvert enkelt Menneske, gjælder ogsaa om Nationerne. En Nation staar tilbage for en anden, fordi den ikke har lært saa meget som denne. Tyrker og Hedninger staar tilbage for de kristne Nationer; men de har dog det samme Frø, som ogsaa hos dem skal vokse sig til Blomst, naar Tidens Fylde engang kommer.«

Lars lyttede. »Du meiner soleis, at ikkje alle kann hava same Tru paa same Tid?«

»Netop. Se paa Skogen i dens Mangfoldighed Der er Gran og der er Furu, der er Bjørk og der er Older. Den ene kan ikke være den anden, for den har ikke samme Betingelser, og dog er alle Træer, og denne Mangfoldighed af forskjelligt Løv gjør netop Skogen rig og vakker. Se ogsaa paa Blomstervrimmelen! Hvor mange tusinde forskjellige Former og Farver! Og dog er alt Blomst. Saaledes er det ubilligt at fordre, at alle Mennesker skal tænke eens og tro eens, saa længe deres Hjerner er saa forskjellige, og deres Opdragelse saa forskjellig, og deres Kundskab saa forskjellig. Det vilde være at nægte al Vækst hos Mennesket. Naar derfor Pavekirken vil paastaa, at det, som den lærer

i Dag skal være gjeldende for alle Tider, saa vil den gjøre Menneskeheden til en ufølsom Sten, der ikke kan og skal vokse, og derfor vil den ogsaa forbyde Folket at læse Bibelen, denne dyrebare Bog, som skulde give vor Aand Næring til guddommelig Vækst. De evige, guddommelige Sandheder blir naturligvis uforandrede og uforanderlige; men vi er blinde og famlende, fordi vort Øie er formørket af Synden, saa vi ser dem bare stykkevis. Og derfor strides vi om dem og famler os forsigtig fremover ligesom Planten, der strækker sig mod Sol og mod Lys.«

»Og du meinar soleis, at ikkje Luthertrui helder skal standa evigt?« spurgte Lars.

»Vi skulde haabe det, min Ven,« svarede Bernardo; »thi det vilde hindre Aandens frie Vækst. Naar Menneskeheden har forvildet sig derhen, at den vil standse sin egen Fremgang, naar den vil forvandle Troen til et Stenaag om sin Hals istedetfor en fri Søgen og Stigen opimod Gud, saaledes som Pavekirken nu har gjort, da sender Gud saadanne Mænd som Ulrich Zwingli og Morten Luther, Johan Calvin og Mikael Servetus, Juan Voldez og Lælius Socinus og alle disse andre store Læsere, vi har havt i disse Tider, for at bryde i Stykker dette Stenaag. Men Ve os, om vi begynder at smede disse Mænds Lære om til et nyt Aag, saaledes som vi er paa Veie til at gjøre. Da gjør vi bare den gamle Daarskab opigjen, som Pavekirken har gjort og fører os ind i ny Fordærvelse.«

Lars sad lidt. »Men korleis kann no du vita at det, som du trur, er likare enn det, som Luther trudde?« sagde han omsider. »Ja, du maa orsaka meg, at eg spyrr so endeframt, men eg hev grundat so mykje paa dette, utan aa hitta Grunn i det.«

Bernardo smilte og klappede Lars paa Skulderen. »Tal bare aabent, min Ven, det er saaledes vi kommer til Sandheden. Nei, du har Ret i det; om jeg vilde udgive mine Tanker i Dag for ufeilbar Sandhed til evige Tider, da vilde jeg være den største Daare, lige stor som Antikristen i Rom. Jeg vilde derfor heller ikke sige: mine Tanker er bedre end Luthers, men jeg vil sige, de er ikke akkurat de samme som Luthers i alle Dele. Og saa sender jeg dem ud og giver mine Grunde for dem, for at Folk kan vælge, hvad de synes er Ret. Man kan nemlig ikke tale mod sin Overbevisning. Om jeg vilde sige: denne Plante er rød, naar jeg ser den er grøn, saa vilde jeg lyve og bevidst søge at bedrage Verden. Men om en Anden kommer — du ved kanske ikke, at for mange Øine viser den grønne Farve sig som rød — om en Anden, som havde denne Øienfeil, kommer og siger: »denne Plante er rød«, saa maa han have Lov til det, og han bedrager ikke bevidst Verden, fordi i hans Øine er Planten virkelig rød. Saaledes ser vi ogsaa paa aandelige Ting med forskjellige aandelige Øine, og vi kan skifte Syn paa dem, eftersom vi selv vokser. Ulykken er den, at Menneskene vil tvinge det, som

de tror i Dag, ind paa alle andre Mennesker som evige Sandheder, og derved foraarsager de al denne Forfølgelse og Strid, som hersker nu om Dagen.«

»Du meinar soleis, at det ikkje er Rett aa forfylgja nokon for Trui hans?«

»Ja min Ven, det mener jeg. Hvis Menneskene havde taalt andre Meninger end sine egne og ikke sat sig op til Paver, ja gjort sig til den ufeilbare Gud selv, saa vilde det gaa raskere med Verdens Vækst end det nu gjør, og saa vilde ikke Menneskene have saa meget uskyldigt Blod paa sin Samvittighed. Men naar et Menneske skal jages som et vildt Dyr rundt Landene og trues med Baal og Sværd, fordi han siger: ‚den Plante er grøn', mens en Anden siger: ‚den er rød', saa handler vi som Daarer og hindrer den frie Vækst, som Gud har villet, saa bærer vi os ad som En, der vilde sige: ‚alt, som heder Blomst, skal kun have een Farve, alt, som heder Træ, skal kun være Gran'.«

»Du meinar soleis, Ein kann skifta Tru fleire Gonger, liksom Ormen skyt Ham?« spurgte Lars.

»Dit Billede var ikke galt,« svarede Bernardo. »Ormen skifter den gamle Ham, naar den er udslidt og derfor ubrugelig; men der er en ny vokset under, og Ormen er den samme, bare at dens ydre Dragt undergaar en stadig Fornyelse, og den selv derved blir større og stærkere. Det indre Gudsliv blir saaledes det samme, bare at det vokser i Styrke og Inderlighed, saaledes at det sprænger de gamle For-

mer, der passede for det, da det endnu var Barn. Jeg er selv et levende Billede paa, hvad jeg her siger. Jeg selv er bleven ført gjennem en underlig Vækst, gjennem at kaste Ham paa Ham. Jeg maa saaledes dømme mangt af det for Vildfarelse, som jeg for 30 Aar siden troede var Sandhed.«

»I gamle Dagar sa' dei, at Ein maatte verta Munk, skulde Ein verta rett hellig. No jagar dei Munkarne ut or Landet. Korleis kann det hava seg?« spurgte Lars.

»Det har sig saaledes,« svarede Bernardo, »at Munkedømmet var ment at være en Indvorteshed, men er blevet en Udvorteshed. Og naar det indvortes Liv forstener sig til en udvortes Form, har det dødsdømt sig selv. Jeg har selv været Munk, som du kanske ved, og troet at behage Gud ved Bod og Faste og Selvplageri. Nu er jeg kommen til det, at der kun er en Orden, som behager Gud, og den tæller Medlemmer over hele Jorden og mellem alle Nationer. [I denne Orden forandrer man ikke Bolig men Sæder, ikke Klædning men Liv; man skjærer af alle syndige Tanker og Begjærligheder og ikke Haaret; man beder med Hjertet og ikke med Læberne; man lyder Gud og ikke Mennesker. Kun ædle Sjæle kan træde derind]*). Og denne Orden er Guds Riget paa Jorden.«

---

*) Alle de i [ ] satte Ytringer er Citater af Bernardino Ochinos Skrifter.

»Her driv dei hardt med aa lesa i Bøneboki, naar dei hev gjort noko galet — dei, som kann lesa daa. Trur du, det hjelper?« spurgte Lars.

»Intet udvortes hjælper, det kommer an paa Hjertets sande Omvendelse. Der er en Bøn, som altid hjælper, den at gjøre godt i Kjærlighed. [Den, som ikke ophører at gjøre godt, ophører heller ikke at bede]. Du taler om at læse i Bønnebogen. Jeg vil heller anbefale at læse i en anden Bog, som du ikke behøver at være læsekyndig for at forstaa. [Naar du gjennemblader og studerer den, naar du læser den op og opigjen, saa vil den oplyse dig og belære dig og sige dig, hvad som er godt, og hvad som er ondt. Denne Bog er din egen Samvittighed]. Ingen udvortes Læsning hjælper, ikke engang Guds eget Ord til os i den hellige Bibel. Vor Læsning maa blive Kjød af vort Kjød og Ben af vore Ben, maa omstøbe eller styrke vort Tankesæt og Karakter, før den kan siges at hjælpe. Vi skal saaledes læse i Bibelen for at komme til Syndserkjendelse, og vi kommer til Syndserkjendelse [ved at vi i ren Tro og brændende Kjærlighed betragter os selv i Speilet af den for os korsfæstede Kristus. Speiler du dig i ham, saa vil du paa Grund af hans Lys erkjende dit eget Mørke, paa Grund af hans Ydmyghed din egen Hoffærdighed, paa Grund af hans Uskyld din egen Ondskab, paa Grund af hans Gavmildhed din egen Gjerrighed, paa Grund af hans Sagtmod din egen Anmasselse, paa Grund

af hans talløse Velgjerninger din Utaknemlighed, kort: alle Dyder og alle Goder ser du lyse i den af Kjærlighed fyldte Kristus og paa den anden Side al Elendighed og alle Synder ser du i dig selv].«

»Du negtar soleis ikkje Kristus?« spurgte Lars.

»Skulde jeg nægte Guds eget kjødblevne Ord?« svarede Bernardo. »Men jeg tror rigtignok, at der drives et forfærdeligt Afguderi med hans Blod og hans Død, og Pavekirkens Messeoffer er en Vederstyggelighed for Herren. [Vi indtager kun den rigtige Stilling til Kristi Død, naar vi betragter ham i hans Lidelser som et Forbillede. Naar det er en Ære at tjene under en tapper jordisk Hærfører, saa er det en endnu større Ære at tjene under Kristus som Hærfører; thi han er den tapreste af alle. Mens andre seire ved talrige Hære, ved Geværer og Skudvaaben, ikke sjelden ogsaa ved List og Tilfældets Gunst, kommer Kristus alene i Verden og ta'r Kampen paa sig uden verdslig Magt og Gunst, væbnet kun med Sandhed, Ydmyghed, Taalmodighed og Kjærlighed]. Deri skal vi blive ham lige.«

»Men du gjekk ut or Kyrkja? gjorde du ikkje?« spurgte Lars.

»[Jeg forlod ikke Kirken, men den Gudløshed og Overtro, som falskelig tilriver sig Navnet Kirke]. Den sande Lykke findes ikke i noget enkelt Kirkesamfund. [Lykken er i os selv, vi behøver ikke at gaa udenom for at finde den. I Gud stilles al

vor Længsel. Den, som derfor tænker at mætte sin Længsel med Verdens Ting, er lig Manden, som søgte at slukke sin Tørst ved at spise Salt. Den, som vil slukke sin Tørst, gaar til Kilden, i hvilken alle søde Vande flyder tilsammen, klar, ren og uudtømmelig].«

»Men vert du ikkje harm, naar du tenkjer paa dei, som jagar deg rundt som eit villt Dyr?«

Bernardo smilte vemodigt. »Det kan ofte være haardt for Kjød og Blod; men naar alle andre Støtter falder, lærer man at læne sig helt til Gud, og da er man tryg. Og husker du Jesu Ord paa Korset: ‚Fader, tilgiv dem, de ved ikke, hvad de gjør'. Den Bøn haaber jeg at kunne gjøre til min. Og skal ikke en Kristen være beredt til at lide for sin Overbevisning? [Naar den vakre Borger bringer sit Liv som Offer for sit Fædreland og vil for Fædrelandets Skyld forsage alt andet, som er ham kjært, hvormeget mere kan og skal da den gode Kristen sætte sit Liv ind for sit himmelske Fædreland og for Gud og elske ham mere end sig selv, som ogsaa Martyrerne og alle de Hellige har gjort].« Bernardo vendte sine store, udtryksfulde Øine mod Himlen. Lars syntes, han saa en Taare funkle i dem. »O, min Gud!« bad han stille, »om det er din Vilje, at jeg skal give mit Liv for Sandhedens Skyld, lad mig være villig og give det med Tak for din Naade!« Han sad en Stund saaledes som hensunken. Saa vendte han sig med en pludselig

Haandbevægelse mod Lars. »Og saa, min unge Ven, faar vi slutte vor Samtale for dennesinde. Vi kan kanske fortsætte den, om du vil, i vore stille Aftentimer ved Arnen. Nu venter mine Manuskripter paa mig.« Bernardo vendte sin Stol mod Bordet igjen, og Lars vaklede ud, fortumlet af hvad han havde hørt.

Femtende Kapitel.

Andet Angreb paa Haatveit. Ditlef gjør sig fredløs.

Ditlef havde siddet i god Ro paa sin Gaard nu en Stund og troede al Fare forbi, og saa troede ogsaa Ragnhild. Men Grunden under dem var ikke tryg. At Bendik Natadal havde taget Bod for Fa'r sin i Sølvstasen paa Haatveit, blev forskjelligt bedømt. Saa kom ogsaa det Ordet ud, at Ditlef i godt Lag havde skrydt over, at Ragnhild havde taget Flatdølingerne ved Næsen, at de aldrig skulde faaet saameget som en Sølvske, havde han været hjemme, da hans gilde Hest vel maatte være jamgod med en Kar som Aasmund Natadal. Dette æggede Flatdølingerne end mere, og Bendik fik høre ilde for sin Vekhed baade hjemme og ude. Saa var det en Kveld, at Ditlef var kommen hjem fra Sæteren

med en Kløv. Ingeborg, Datter hans, stod ude paa Tunet og hjalp ham med at læsse af. Da blev hun var en Flok med Folk, som bandt sine Heste nedenfor Bekkhus. »Kva Karar er detta, som ikkje torer koma ridande te Gars?« tænkte hun og blev staaende og stirre paa dem. »Det er bedst du hev deg undan no, Fa'r,« sagde hun saa pludselig og vendte sig mod Faderen; »eg trur, at Natadalsfolket er ute og spøkjer.«

Ditlef stod med Haanden paa Kløven, han skyggede for Øinene. »Eg trur mest, du er sannspaad, Ingeborg,« sagde han. »Eg meinte, det Liket var gjøymt no; men det ser ikkje ut til di. Gakk inn etter Øksi og Knivarne mine.«

»Du vil daa vel ikkje føra deg og oss alle i Ulukka no paa nytt Lag, Fa'r?« sagde Ingeborg, og Graaten skjalv i Maalet. »Nei, du fær skunda deg inn i Laaven og grava deg ned i Høyet solengje, so skal eg breia yver deg.«

Ditlef stod og maalte sine Fiender, som de langsomt seg op efter Bakken. »Kor mange er dei daa? ein-tvo-tri-fire — so pass mange kunde eg vel klara,« og Haanden klemte sig uvilkaarlig om hans berygtede Vaaben Oksepeisen med Sølvholken — »femseks-sjau« — Ditlef kløede sig i Hodet. »Eg fæler, detta vert for drjugt fyr ein Mann.«

»Skunda deg, Fa'r, fyrr det vert forseint, snart fær dei Auga paa deg,« bad Ingeborg.

Ditlef slap Kløven og gik hen til Laaven. Ingeborg hjalp ham med at grave sig ned, bredte saa efter ham at Ingen skulde mærke Hullet, stengte for Døren med en Bom og satte Træklugen for. Saa fik hun fat paa den gale Magnhild med Barnet hendes og lod hende sætte sig paa Vagt ved Indgangen. Selv gik hun saa rolig — hun greb en Melkekolle i Farten — over Tunet til Stuebygningen. Mændene stod alt 9 Mand stærk paa Gaarden De havde Haandøkser og Drabsknive i Beltet.

»Er det Veidemenner, som er ute og fer?« spurgte Ingeborg, »eg ser, de hev baade Øks og Kniv. Og du er og med Bendik? Takk fyr sist!« Og Ingeborg rakte Haanden frem til Sønnen paa Natadal. Bendik rødmede let, men tog den dog. »Takk skjølv fyr sist!« svarede han sagte.

»Jau, me skulde ut aa veida ein gamall Rev,« tog en ældre Mand Ordet, og det var ingen anden end Bendiks Fa'rbror, der havde været med ogsaa første Gang.

»Ja so,« svarede Ingeborg. »Det kann verta kjeidt Arbeid, for Reven hev so mange Hold, segjer dei. Men skal de ikkje lydast inn?«

»Me skulde vel fyrst lydast ute,« svarede Fa'rbroren, som var Lederen denne Gang. »Han er vel ikkje heima Fa'r din?«

»Han er nok ikkje det,« svarede Ingeborg.

»Eg hev aldri kjent Bonde, som var so sjeldan heima,« sagde Fa'rbroren.

»Tru de meg ikkje, so fær de leita,« sagde Ingeborg og gik fra dem ind.

En liden Stund efter traadte Husfruen, Ragnhild, ud paa Tunet. Hun havde seet dem komme og havde iført sig sin bedste Stas. Værdig traadte hun ud mellem dem, mens de stod og samraadde sig om, hvad de helst skulde gjøre.

»Er Kararne ute og skal bea te Brudlaups?« spurgte hun.

»Det maatte vel helder vera te Gravøls,« svarede Fa'rbroren.

»Er det Gravølet hans Ditlef, du meiner, kann du koma aa bia lenge,« sagde Ragnhild. »Haatveitørni er ikkje aa taka som Trost i Snara.«

»Folk fortel, at du stødt dreg Likskjurta hans med deg i Lag?« sagde en anden; »det ser ut, som du jamt ventar, noko skal henda.«

»Men den Likskjurta skal ikkje dragast paa av Flatdølshender,« svarede Ragnhild stolt. »Ørni kann slaa ned og hemta seg eit litet Kid imillom i Flatdalen, men Gud naade Dalbuen, um han vil freista og taka ho i Reiret.«

»Eg visste ikkje, at ei Fiskeørn var so faarleg,« sagde Fa'rbroren, »og denne skal vera fraa Strilalandet, segjer dei.«

»Det kann du sjølv svara paa, naar du hev freistat Kloi hennar,« sagde Ragnhild. »Ellest so trudde eg det, at du Bendik Natadal var ein sætande Kar, og at eit Ord av ein Flatdøling var likso

godt som Ord av ein Hjartdøling. Men no veit eg ikkje, kva eg skal tru. Minnest du Bendik og du Asbjørn Natadal den Jolekvelden, de sat ved mitt Bord og brukad store Ord og tok alt Sylvet mitt i Fredkaup? Laug de den Kvelden elder korleis? Baade han Ditlef og eg hev altid havt Vyrdnad fyr Fa'r din og hans Minne, og difyr var Ordet ditt Bendik so godt som Gull. Men no kjem du idag mannsterk og bryt ned med Øks og Kniv ditt eiget gode Namn, og skal det heretter heita, at ein Flatdøling er ein Ljugar, so skal du bera Skuldi fyr det.« Ragnhild vendte sig stolt og gik fra dem.

Bendik bed sig i Læben og var bleven rød, men Fa'rbroren sagde bare: »Eg undrast paa, kva Tid Tunga tryt i Kjeringkjæft«. Og dermed satte han Folkene til at lede. De randsagede Stuen og Stabburet og Fjøset og ligetil Grisestien, men ingen Ditlef blev funden. Fa'rbroren bandte og var sint. Bendik og to Mand med ham var gaaet hen til Laaven. Der kom Magnhild gaaende mod dem med Gutten sin paa Armen.

»Kjem de for aa hemna Viking?« spurgte hun og saa paa dem med sine forvildede Øine. »Saag de Hovudet hans? — ussa meg for eit Syn! — han hadde so kvit ein Hamlit og var so blaa paa Lipporne. Er det du, som er Hemnaren?« lagde hun til og tog bort i Trøieknappen til Bendik, »so fær du taka denne daa — han er ogso ein Hemnar.« Hun lagde Barnet hen i Armene paa Bendik, og

denne maatte tage det, ellers var Ungen faldt ned paa Marken. Magnhild slog ud i en skraldende Latter. »Byss, byss, byss, byss,« sa' hun, »ha, ha, ha, ha — nei sjaa den eine Hemnaren byssar den andre — byss, byss, byssa honom no -- nei kor løgje!«

»Gud veit, kva du stend der og lyer paa den tullutte Kjeringi etter,« raabte Mændene; de havde sprængt sig ind paa Laaven og stukket i Høet med Knivene sine, som de havde bundet paa lange Stænger. »Det vert nok Skamferd fyr oss idag. Denne Haatveiten er liksom Aalen, han smyg ut millom Fingrarne vaare.«

Bendik var bleven saa underlig tilmode. Han lagde skyndsomt Ungen paa Marken og fulgte de andre. Slukørede samlede de sig alle paa Tunet; Ingen havde fundet Ditlef. Efter et kort Samraad drog de sig langsomt ned efter Bakken til Hestene sine. Men oppe paa Bakkekammen stod Ragnhild og raabte efter dem: »De fær koma attende, de gløymde aa leita etter i Vogga aat Tvillingarne.«

Faren var over, og Ditlef blev gravet frem af Skjulet sit. Han var varm og sved i Ansigtet, Haar og Klær ganske dækket med Hø. Men den ene Strømpen hans var farvet rød, og en Strøm af Blod seg langsomt ned paa Marken fra Skoen hans.

»Raakad dei deg?« spurgte Ragnhild ængsteligt og bøiede sig ned for at undersøge Saaret.

»Aa det er ingen Ting,« svarede Ditlef. »Han rispad meg litt med Kniven, han som stakk i Høyet.

Slike Knivrisp er eg van med. Men verre er det, at eg no maa segja Velfar te baade Hus og Heim og liva som eit Dyr paa ville Heidi.«

»Du meinar ikkje det, Ditlef?« sagde Ragnhild og plukkede Straaene af ham.

»Eg meinar det altfor vel, Ragnhild,« svarede Ditlef. »Her vert ikkje Fred fyr meg etter denne Stund korkje Nott elder Dag. Dei vil liggja etter meg baade seint og tidlegt. Og raakast me, vert det Manndrap paa Manndrap, det veit du. Det vart Spaadom i det, at eg raakad Viking, no fær eg taka Bølet hans.«

»Skal du sjaa etter Viking?« raabte Magnhild og brød sig Vei frem til ham. »Daa vil eg vera med. Me skal sitja der i Bølet og venta paa honom liksom hin Dagen. Han kjem, naar det lid paa.«

»Slaa deg no til Ro, Ditlef,« trøstede Ragnhild. »Eg skal nok vaka og hava Auga paa kvar Finger, so Ingen skal røyva deg.«

»Du synest ikkje, du hev havt Uro nok fyr mi Skuld,« sagde Ditlef. »Eg hev ikkje gjort deg anna enn Leielse fraa den Stundi me kom ihop. Det er paa Tide det sluttar.«

»Eg vilde daa ikkje velja onnorleis, um eg kunde velja uppatter,« sagde Ragnhild og saa paa ham med stor Kjærlighed.

Men Ditlef stod fast i dette. Han vilde til Fjelds straks og bad dem stelle til lidt Mad og Føring. »De veit ikkje, um Ramnarne kjem att til Notti,« sa' han.

Ragnhild gik ind, men tørrede en Taare af Øiet, da hun vel havde vendt Ryggen til Ditlef. Ingeborg gik paa Stabburet for at finde Niste. Ditlef humpede med sin saarede Fod, som han ikke agtede, om paa Tunet for at stelle Hesten sin istand. Bedst som han staar der, kommer Bendik Natadal ridende mod ham. Som et Lyn kaster Ditlef sig over ham, haler ham ned af Hesten og holder ham liggende paa Ryg paa Tunet, med et Tak som en Smedjetang over hver Arm.

»So du var heima lel, Haatveiten?« sagde Bendik og gjorde ingen Modstand.

»Armarne mine er heima iminsto,« svarede Ditlef og slap ikke Taket.

»Du drap Fa'r min,« sagde Bendik, der han laa.

»Eg gjorde so,« sagde Ditlef, »og no kunde eg drepa deg og, um eg vilde; men eg vil ikkje. Og hadde eg sansat meg sjølv, hadde eg ikkje drepet Fa'r din helder. Men var det meg, du søkte denne Gongen, so hev du meg no.«

»Eg søkte ikkje deg denne Gongen, eg søkte Svipa mi, som eg gløymde her paa Tunet,« svarede Bendik. »Det er ei Drapssvipa, so det er ilt Varsel, um ho skulde verta liggjande her paa Garden. Det var henne, Fa'r min hadde med seg den Dagen, han vart drepen.«

»Eg skal finna Svipa aat deg, um du ikkje vil svika meg,« sagde Ditlef.

»Eg skal ikkje svika deg, og hadde det gjenget etter Viljen min, so hadde me ikkje faret denne Ferdi,« sagde Bendik.

Ditlef slap Taket, og Bendik reiste sig. Han havde baade Kniv og Øks i Beltet; Ditlef var ubevæbnet. Ditlef humpede hen og fandt Svøpen, som laa ved Slipestenen. Han rakte den til Bendik. Bendik tog den og steg til Hest.

»Agta deg fyr Fa'rbror min, han vil deg ikkje vel,« sagde han, i det samme han reiste. Men til Kammeraterne sine fortalte han ikke et Ord om, at Ditlef havde været hjemme alligevel, eller om det forefaldne.

Ditlef gjorde sig færdig og strøg til Fjelds samme Kveld. Da han satte Sporerne i Hestens Sider, hørte han et Kvindfolk raabe: »Tak meg med, tak meg med!«

Det var Magnhild, som kom farende efter med Barnet. Ditlef ændsede hende ikke, han red videre. Men Magnhild løb skrigende efter hele Lien opover.

Ditlef naaede lykkelig og vel Vikings Fjeldbod og satte sig istand. Bedst som han gik der og puslede Dagen efter, ser han et Kvindemenneske komme vandrende bortefter Lyngvidden med en Tull paa Armen. Det var Magnhild med Barnet sit.

»Du strauk fraa meg du, so eg laut liggja Notti ute paa Fjellet,« sagde hun. »Han er vel ikkje komen endaa han Viking. No skal me sitja her og venta paa honom.«

Sekstende Kapitel.

Skole og Skolemester. Paal Aabø som Ægteskabsstifter.

Ragnhild Haatveit grundede Dag og Nat paa, hvad hun skulde gjøre. At Ditlef skulde ligge ude aarevis i Skog og Mark som en anden Fredløs, kunde aldrig gaa an, og dog vidste hun, at Fred vilde han ikke faa paa Gaarden, førend det var bleven lovligt ordnet i Vidners Overvær med Natadalsfolket. Saa klædte hun en Dag paa sig sin Søndagsstas og begav sig ned til Ditlefs Broder, Paal Aabø, som var Klokker og Skolemester og en klog og anseet Kar. Før hun gik, havde hun en lang, hemmelig Samtale med Datter sin, Ingeborg.

Hun fik spurgt, at Paal var paa en Gaard længre sørpaa, og havde begyndt Skolen igjen, saa gik hun didned.

Paal sad netop midt i Undervisningen, da Ragnhild kom ind. Han sad i Skjorteærmerne og havde et Ris i Haanden, det uundværlige Vaaben for alle Skolemestre paa den Tid. Læsning eller Bøger var der ikke Tale om. Læreren fortalte, og Børnene sa' efter. Paal var ellers barnekjær, saa han brugte sit Ris mere til at slaa i Bordet med end til at

slaa Børnene. Han vidste ogsaa, at der vankede flere Sendinger, naar han var snild mod Børnene, end naar han slog dem. Ragnhild var borte og hilsede paa Husets Folk, saa nikkede hun til Paal, som drev paa med Undervisningen som haardeste.

»Me held paa med aa tyna Filistrar her, Ragnhild, so du lyt ve ta, til me er ferduge. Det er vel meg, du skal snakka med, veit eg. No, Gunnar, kva var det han heite han Storkjempa i Israels Land?«

»Han heitte Samson.«

»Det er Rett. Og kva var det, han dreiv med?«

»Han tynte Filistrar.«

»Du er flink i Dag! Kva er Filistrar for noko, du Tolleif?«

»Det var noko Fantety, som aat upp Folket.«

»Ja var det ikkje det? Hev me Filistrar her i Landet, du Lars?«

Lars sad og betænkte sig lidt.

»Kongen,« sa' han endelig og saa op paa Skolemesteren.

Paal kløddе sig i Ho'det. »Du kann gjerna hava Rett, fyr alt de me veit um honom. Men so er det vel ikkje verdt aa kalla Kongen Filister heller, og so lever no ikkje han her i Landet. Veit de fleire, Gutar?«

»Tyskararne paa Guldnes,« skrek somme.

»Futen,« raabte andre.

»Presten,« sa' en Tredie.

»Presten? er du galen du Gulleik, du kallar daa ikkje Fa'r min ein Filistar?«

»Han Torkel Særisland sa' her ein Dagen, at Tysken han bit oss upp, men Presten han et oss upp,« gneldrede Gulleik i.

»Eg trur ikkje, Torkel er nokon Godbit, minders han er ein Godsaud,« svarede Paal, og Børnene storskrattede.

»Nei, men Tyskararne, det er anna Slag,« fortsatte Skolemesteren

»Dei et oss snart ut baade fraa Gar og Grunn. Kva skal me gjera med dei?«

»Me skal finna ein Asenkjæft og slaa ihel tusinde Mann,« raabte Gunnar.

»Ja, du fer leita etter honom heima i Saudland, du Gunnar, de har kanskje Æslar der, og so fær du taka paa deg hundrad. Kor sterk var denne Samsonen?«

»Han reiv ihel ei Løva!« — »Han lyfte baade Grind og Grindstolpar og bar dei upp paa Berget.« — »Han slo ihel tredive Mann og stal baade Kufta og Brøker,« surrede det rundt Skolemesteren.

»De er svært so flinke i Dag, sagde Paal fornøiet. »Er her slike sterke Folk i Bygdi?«

»Han Torleif Gljufe lyfte ein tri Aars Øyk under Vombi her ein Dagen,« raabte En — »Han Bjørgulf Bø tynte fem Røvarar paa ein Kveld,« skreg en Anden

»Han drakk dei fulle og sveik dei — eg kallar ikkje det Storverk!« sa' Paal harm.

»Men han Øystein Skeid la' tri digre Slaaskjempor i Golv paa siste Marknaden,« raabte En.

»Det var godt gjort, han er sterk,« sagde Paal Skolemester. »Men so er det ikkje alle, som kann vera Samson helder.«

»Han Paal Aabø drap Espelids-Kjempa i Beltespenning,« vaagede En sig til at yttre.

»Sat du ikkje so langt burte, skulde eg naatt deg med Riset,« sagde Paal. »Det kostad honom Paal halve Garen hans, so det var klent Dagsverk. Men kva var det, som gjorde, at Samson var so stærk?«

»Han hadde slikt langt Haar.«

»Det er Rett. Og korleis miste han Styrken sin?«

»Han vart snauklipt av ei Gjenta.«

»Det er sant, og kva kann me læra av detta?«

»At me aldri skal snauklippa oss.«

»Eg trur helder ikkje paa den nye Maaten aa snauklippa Haaret, naar du berre ikkje fær for mange Lyser i det,« sa' Paal. »Kann me læra meir?«

»Me skal agta oss fyr Gjentor.«

»Der sa' du eit sannare Ord enn du visste, Tolleif. Me skal agta oss fyr Gjentor ja. Gjenta er skapt berre til Forderv. Kva er det, som veld dei fleste Manndrap her i Bygdi? er det ikkje Gapa-

gutar, som slærst um ei Gjenta? Var det ikkje Eva, som gav Adam det Eplet, som han aat seg sjuk paa? Men meiner du, Gutarne vert klokare? Dei renn etter Gjenta, so fort dei berre kann kneppa Broki paa seg sjølve. Agta dykk fyr Gjenta, Gutar. Ho kann snauklippa dykk, fyrr de veit det, og det er ikkje alle, som kan faa slik bra Kjering, som eg hev fenget. Ja, no hev me snakkat um Filistrarne her i Telamork. Finst der Filistrar i det store Utlandet, der som er store Land og Byar og fullt med fine Folk, som gjeng klædde i Fløyel og Silke?«

»Morten Luther,« foreslog En.

»Morten Luther? er du reint rispande gælen? Morten Luther ein Filistar! Kor hev du Vitet ditt i Dag? Nei, Morten Luther var den største Samson, som hev livt, og han slo med Asenkjæften sin — ja de skynar det, det var ikkje noko af Bein, men den verkelige Kjæften hans — slo han den store Antikristen og Filistaren i Rom, som kallast Paven, so baade han og Kardinalarne hans og heile Sulamitten datt i Svime og so dreiv han dei Latfantarne, Munkarne, og dei Lausfyrkjorne, Nunnorne, vekk ifraa Land og Strand, so no er me kvitt dei, og so stelte han paa Trui, som dei hadde kvaklat med, so ho ikkje dugde lenger, han stelte paa henne, so ho vart brukande, skynar de, so no kann me vera visse paa aa koma til Himmerike, um me berre held paa den nye, reine Trui. Og Fa'r min hev sjølv voret i Kjøpenhamn og stadet

Læra, so han er paalitande og kann fortelja oss nett korleis dei lærer i Wittenbergskulen, og det er ikkje alle, som kann det. — Men no fær det vera nok med dei Store, no er det dei Smaae att, som kavar med Bokstavarne endaa. Kor mange Bokstavar hev me du, Lars Melland?«

»Sju og tjuge.«

»Det er Rett, og dei stend so strake paa Lina som Skor paa ein Pundar. Kva heiter so fyrste Bokstaven?«

»A.«

»Det er sant, og han er gjævaste Guten, han er Hovding fyr Flokken, han. Og kven er det, som tidaste brukar Bokstaven A?«

»Klokkaren i Kyrkja, for han segjer *Amen*,« raabte alle Børnene i Kor.

»Det var Rett, de er flinke i Dag,« opmuntrede Paal. »Og no du vesle Guro Dysja, kva heiter so siste Bokstaven?«

Guro havde det netop saa travelt med at stikke Sidemanden sin med en Naal, saa hun ikke hørte Spørgsmaalet, blev bare rød i Hausen. I det samme flyttede Ragnhild Haatveit sig lidt paa Krakken — hun begyndte at blive utaalmodig — og dermed kom en Snip af Stakken kendes til at staa indpaa en Kasse, som stod der i Peiskraaen. Med et begyndte det at blive levende i Kassen, og en liden Koppgris, som havde fundet det betimeligst at sove under Fortællingen om Samson, blev pludselig vaagen, stak

Trynet ud igjennem Spilerne og begyndte at grynte: »øh! øh!« saa det havde god Skik

»Høyr paa Grisen, du,« sagde Paal Skolemester, »um han ikkje hev betre Vit paa Bokstavarne enn ho Guro. Han kjenner siste Bokstaven han. Eg vilde no ikkje hava den Skammi, at ein Gris skulde vita meir enn eg sjølv lel. No — kva er no siste Bokstaven i Alfabetet?«

»Ø«, svarte Guro skamfuld.

»Øh! øh!« gjentog Grisen.

»Grisen gjev seg ikkje han,« vedblev Paal. »No, fyrste Bokstaven høyrde Klokkaren til og siste Bokstaven høyrer Grisen til. Naar dei no ganga ihop og slutta ein Ring, so vert det Klokkaren, som skal faa Grisen, og det lyt de fortelja Foreldri dykkar, naar Skulen er ute. Men eg ser, at ho Ragnhild vert so utolug der burt paa Krakken, so det er best, de spring ut og luftar dykk litt no, Ungar. So kann de koma inn att um ein halv Time. Men slaast no ikkje for mykje.« Dermed tumlede Ungerne ud under Latter og Spektakel, og Paal og Ragnhild blev alene inde.

»No, Ragnhild, kva er det, som klemmer deg i Dag?« sagde Paal. »Han Ditlef hev vel ikkje drepet ein Kar te.«

»Nei, men eg er rædd, dei skal rettno tyna han Ditlef. Trur du ikkje, dei kom i Flokk og Fylgje fraa Natadal her ein Dagen? Me maatte gjøyma han Ditlef i Høyet, og dei fann han ikkje. Men

no sit han oppe i Bølet til Viking som ein annan Fjørbaugsmann og vaagar seg ikkje til Bygdi meir. Han veit, han fær ikkje livande Fred Natt elder Dag.«

»So, Sylvet var ikkje godt nok.«

»Det synest so, men Skam er det av Natadalsfolket fyrst aa lova og so ikkje aa halda Lovnaden. Eg trur, han Bendik er ein beinsam Kar; men det er Fa'rbror hans, som øser honom upp.«

»Og kva er du no meint paa aa gjera?«

»Det var det, eg vilde raadføra meg med deg um Paal, for du er baade klok og vitug og vil oss vel. Ser du, ho Ingeborg er no so vaksi, at me lyt sjaa oss ikring etter eit høveligt Gifte te henne, og no — — —.«

»Ho ho — jau no veit eg, kvar du stilar,« sa' Paal og lo. »Kunde eg ikkje skyna, det vart noko med Gifting, naar Kvinfolk skal ha' Fingrarne i Fatet. Men kva trur du, han Bendik segjer?«

»Han Bendik saag paa henne Ingeborg, te han raudnad og undrast, at me alt hadde slik vaksi Gjenta paa Garen, og eg veit, at ho Ingeborg likar honom, for han er ein staut og væn Kar.«

»No — og so?«

»So vilde eg, at du Paal skulde gjera deg Ærend ned te Natadal og slaa paa detta. Eg er viljug te aa gjera alt, um det so var aa selja Garen, kunde eg sovisst skaffa han Ditlef Fred og Trygd.«

»Du er ei gild Kjering, Ragnhild, du er mest likso gild som Ragna mi eigi, og det vil segja

mykje,« sa' Paal. »Det er eit Under, at tvo slike Villstyringar som han Ditlef og eg kunde faa slike gasta Kjeringar.«

»Du ser, han Bendik fekk Brurkruna mi av Sylv, og kunde ho sitja kring Hovudet paa henne Ingeborg, so kom Kruna attende i Ætti. Eg tok det som eit Varsl,« sagde Ragnhild.

»Eg skal gjera, kva eg kann, Ragnhild; men eg kann ikkje lova noko visst. Og du sparer ikkje paa Heimanfylgja.«

»Eg gjev inntil halve Garen,« svarede Ragnhild. »Er ho Ingeborg fyrst Garkjering paa Natadal, kann me taka det atter.«

Paal og Ragnhild stak endnu Hoderne længe sammen og planlagde Felttoget mod Bendik Natadal.

Og saa skinnede da Solen en Morgen paa Paal Aabø, iført sin bedste Stas, med et fint Knivbelte spændt om Livet og Lommerne fulde af Foræringer, vandrende gjennem Arnbjørndalen og Svartdalen og saa over Heien til Natadal. Han gav sig Tid, for han studerede paa, hvorledes han helst skulde grave Grøften, hvori Bendik og Natadalsgaarden skulde falde. Han stod og saa udover Natadalsjorderne en Stund og lagde ihop, »kor mange Krøter dei vel kunde føda«; han var borte og saa paa den namngjetne Oksen, som gik og beitede i Tjor. Saa tørrede han Sveden af Panden og skred ind paa Tunet. Fa'rbroren, den værste Fiende at beseire,

stod netop i Tunet og gjorde istand noget paa et Kjærrehjul.

»Langfarande Folk ute og fer?« sagde han, da Paal Aabø hilsede.

»Er so ja,« svarede Paal. »Eg er ute paa Øykjeleiting. Svarten min hev slitet seg og rømt. De skulde vel ikkje set noko til honom her paa desse Kantar?«

»Ikkje det eg veit,« svarede Fa'rbroren; »men klær du deg so fint, naar du skal paa Øykjeleiting?«

»Eg hadde tenkt aa snerta meg innum Guldnes Verk og helsa paa Tyskararne med det same, og daa tenkte eg, det var best aa taka Stasen paa,« svarede Paal og smilte.

»Kor er det med Ditlef, Bro'r din? er han heima no?« spurgte Fa'rbroren.

»Veit ikkje, han ligg mykje i Fjellet,« svarte Paal. »Han leitar etter Reinshorn. Han er so hugad paa aa skjera ut i Bein. Her ser du siste Arbeidet hans.« Paal løste Knivbeltet af sig og rakte det til Fa'rbroren.

»Fint Arbeid er det,« sagde Natadalsmanden og vendte og dreiede det paa alle Leider, »eg hev mest ikkje set finare. Han er ein hendig Kar han Ditlef.«

»Hendig? ja det finnst ikkje hendigare Kar i Bygdi. Og godsleg og snil er han attaat. Var det ikkje fyr dette Braasinnet.«

»Ja det leider mang ein Mann i Ulukka,« sagde Fa'rbroren og gav Beltet tilbage.

»Du maa gjerna hava Beltet, um du likar det,« sagde Paal. »Han Ditlef hev ofta snakkat paa det, at han skulde likt aa senda dykk noko her paa Natadal; han hev so mykje aa sona.«

»Aa du skal ikkje kosta deg,« sagde Natadalsmanden, men tok Beltet. »Du fær sjaa innum og kvila litt.«

»Takk,« sagde Paal og fulgte med ind. »Gild Gar, de hev her.«

»Ikkje med dei laakaste,« svarte Natadalsmanden stolt.

Bendik sad inde og telgede paa et Økseskaft. Han saa forundret paa Paal, men reiste sig saa og hilste med det sædvanlige: »Framandfolk ute og fer!« Han bad Paal sætte sig, og Kvindfolket, som stelte der, kom med en Skaal Melk.

Der blev en lidt trykkende Pause; men Fa'rbroren løste den ved at vise frem Knivbeltet, han havde faaet.

»Vakkert Arbeid!« sagde Bendik og saa beundrende paa det; thi Knivbelter var Teledølernes Svaghed ved siden af gilde Heste.

»Her er meir av same Slag,« svarte Paal og drog frem af Lommen nogle løse Knivskaft og flere kunstigt udskaarne Skeer af Horn og Ben, som han lagde paa Bordet.

»Ja men er han ein hendig Kar han Ditlef,« lød det beundrende baade fra Fa'rbroren og Bendik. Tjenestegjenten maatte ogsaa hen fra Gruen og se paa.

»Det kann vera maata Skjeider til ditt Brudlaup, Bendik,« sa' Paal og drog paa Smilen, »for du tenkjer vel snart paa aa forandra deg.«

»Veit ikkje noko um det,« svarte Bendik. »Eg lyt vel finna ei Gjenta fyrst.«

»Det tryt ikkje paa Gjentor fyr deg, som er Gargut og væn attaat,« sa' Paal. »Rett ut Handi, og det kjem tjuge paa.«

»Det vart for mange det,« svarte Bendik, »ei vert ofta for mykje, segjer dei, som veit um slikt.«

»Ja det er ikkje verdt aa forhasta seg i slike Ting,« lagde Fa'rbroren til.

»Du hev vel snart ei gifteferdug Gjenta du Paal?«

»Ikkje eg, men Bro'r min, Ditlef,« svarte Paal saa rolig og ligegyldig som muligt.

»Ho skal vera lovad burt til Løkslid, hev eg høyrt,« sa' Bendik.

»Aa nei, du kann vera trygg, den Gjenta tek ikkje den fyrste den bedste, som kjem. Ho er lik deg i det Stykket, Bendik,« svarte Paal. »Han Løkslidguten fer der og flyg og mange med honom, det er sant, for Gjenta er baade væn og vitug, men ho vyrder dei ikkje. Eg ertar henne no med det, at ho hev set for djupt i Augo dine, Bendik, den

Jolekvelden du sat med Bordet paa Haatveit og tok mot Sylvet i Forlik fyr Fa'r din, og kvar Gong eg segjer det, raudnar ho og skundar seg ut.« Paal saa, at Bendik rødmede og telgede ivrigere paa Økseskaftet end før.

»Aa Kvinfolk vert raude fyr minder enn det,« sa' Fa'rbroren, »slikt er ikkje sætande.«

»Men sidan me no snakkar um Ditlef, Bro'r min,« fortsatte Paal, »so vilde eg gjerna høyra, um det ikkje paa nokon Maate kunde verta Fred og Forlik millom Gararne. Eg tykkjer, det er baade Synd og Skam, at dei gildaste Folk i Telamork skal liggja og lura paa aa taka Livet av kvarandre, og det set slikt daarlegt Eksempel fyr Smaafolket. Det er so gildt, at eg kann snakka so beint fram um detta med dykk, for det er ikkje altid ein hev slike fine og vituge Folk aa gjera med i slike Emne.«

»Sylv kann aldri verta Like fyr daud Mann,« svarte Fa'rbroren alvorlig.

»Ingen er meir sams med deg enn eg i det Stykkje,« svarte Paal, »og serleg, naar det er Tale um han Aasmund Natadal, som var slik velvyrd Mann utyver alle Bygderne. Men me maa no og tenkja paa det, at daud Mann kann me ikkje vekkja upp att, og um du sette Kniven i Bringa paa han Ditlef, vilde han Aasmund liggja lika kald i Gravi si som fyrr, og daa vart det berre upp i det same som i gamle Dagar, Blod paa Blod og

Mord paa Mord Ætterne nedyver, og no skulde me daa vera kristne Menneskje og ikkje fara aat som ville Heidningar.«

»Eg hev ikkje set noko til, at han Ditlef hev bodet Forlik, tvertum segjer dei, at han set Spitord ut um oss i Bygdi,« svarte Fa'rbroren.

»Ein skal ikkje tru alt det, som Slarvekjeringar fer med,« svarte Paal.

»Ho Ragnhild var hard med oss sidste Gongen me var paa Haatveit,« sagde Bendik.

»Du veit Kjeringar brukar altid Kjæft, naar dei er sinnad,« sagde Paal. »Det er ikkje sætande, og du kann vita, Ragnhild var arg, daa ho meinte, du braut Forliket. Men som Fa'rbror din sa', Bendik, Sylv kann aldri verta Like fyr daud Mann, og um du kunde faa Hug te henne Ingeborg Haatveit og det vart visst millom dykk, so vart det daudt, som vart bøtt med livande, og det maatte vel gaa an. So kunde de verta samse um Godset sidan. Eg veit no det, at detta er ei Hjartasorg baade fyr han Ditlef og henne Ragnhild, og han sa' te meg, at han gjerna vilde lata te halve Garen, kunde so sant detta Forliket koma istand.« Og nu begyndte Paal at udbrede sig om Ditlefs og Ragnhilds Anseelse i Hjartdal og om Ingeborg Haatveits Klokskap og Dygtighed og andre Dyder, og før han sluttede, havde han faaet Bendik rent opsat paa Giftermaalet, og Fa'rbroren mildere stemt. De bad Paal være der om Natten, og han tog imod

Indbydelsen. Der blev varmet Øl om Kvelden, og Paal fortalte morsomme Historier baade fra Skolen og fra de Barsel- og Bryllupsgilder, hvor han var selvskreven som Klokker. Næste Morgen fulgte Bendik ham endog et Stykke paa Veien til Guldnes Verk; men neppe havde Bendik skiltes fra ham, før Paal gjorde tvert om og tok en Krok tilbage igjen til Hjartdal. Ragnhild ventede paa ham med Spænding; hun mødte ham alt i Tunet. Hun saa straks paa Smilet hans, at han kom med gode Tidender.

»No — kor gjekk det?« spurgte endelig Ragnhild saa roligt som muligt.

»Jau, du fær laga deg paa, at han Bendik med Fylgje snart kjem paa Friarfot til Haatveit, men daa maa du ikkje bruka Munn paa dei som sidst,« sagde Paal.

»Denne Gongen skal dei faa Lefsekling og Rjomegraut,« svarede Ragnhild; »men no maa du gjera meg den Beinka aa fara upp paa Fjellet til han Ditlef og bea han halda seg roleg der, te han fær Bod. Kjem han hit og ser dei, so kunde kanskje Sinnet taka honom, og han spilla heile Greida. Og so fær du hava Takk daa, Paal, du er no Meisteren lel. Kom no inn og faa litt i Skrotten.«

Syttende Kapitel.

Hr. Lars maner Djævelen.

Kristian Larsson kom en Dag lunkende ind paa Prestegaarden.

»Er det no galet med Brynhild igjen?« sagde Mo'r Sidsel. »Eg ser det paa Fjæset ditt, du ser ut, som du hadde voret hengt og skoret ned atter.«

Kristian lod sig falde ned paa en Krak. »Aa ja, no gjeng det rettno forvidt,« sukkede han, »og no vil eg rett bea deg hjelpa meg, Fa'r.«

»Hvad er det, som er paafærde?« sagde Hr. Lars, han drev frem og tilbage paa Gulvet og tyggede paa en Skive Smørrebrød.

»Jau ser du, ho Brynhild skulde gjevet Garen fraa seg longo sea, etter som Avtalen var; men so gjorde ho det ikkje fyrr her i Vaar var. Ho vart kjeid av Gnaget mitt, ser du. Men eg fekk ho ikkje te, fyrr eg maatte setja Namnet mitt under eit Brev. Ja her kann du faa sjaa Brevet.« Dermed rakte Kristian et Brev til Hr. Lars og denne læste: »Herved gjøres vitterligt, at jeg, Undertegnede, Kristian Larsson, forpligter mig til at give min Vermoder, Brynhild Haugene, Follaugsbrød for hende og hendes Hund, saa længe begge leve, saaledes:«

»Hendes Hund?« afbrød Hr. Lars forundret.

»Ja, les berre vidare,« sagde Kristian sukkende.

»Bemeldte Brynhild Haugene skal have Fjerdeparten af al den Avling, som paa Gaarden bekommes, samt skal der bygges et særskilt Fjøs for hendes tvende Kjør. Item skal hendes Hund Grane kaldet, have trende Maal om Dagen, hvoraf det ene skal bestaa af Kjødmad, de øvrige af Brød og Melk, og skal bemeldte Brynild have Raadighed over alt sit Gods, som hun selv lyster, og skal ingen Indblanding ske i hendes Sager, enten fra bemeldte Kristian eller hans Kvindes Side.«

Hr. Lars holdt Brevet i Haanden og lo.

»So du skal ala upp Bikkjor fyr gamle Kjeringi no Kristian,« ertede Mo'r Sidsel.

»Du kann snakka, du Mo'r, som ikkje stend midt upp i det,« sagde Kristian. »Veit du kvifyr ho so plent vilde hava Kryteri sine fyr seg sjølve?«

»No?«

»Berre for at driva Trollskapen sin dess friare og setja ilt paa Kryteri mine,« sagde Kristian. »Men so lurde eg henne, kann de tru Daa Fjøset var ferdugbygd, so vigslad eg det og sette ein diger Tjørekross yver Døri. Men daa skulde du set kor arg ho var. Ho skreik og knytte Neven og trappad i Golvet aat meg, og eg ventad mest, ho skulde rivnat av Sinne, liksom Trolli i Eventyret. Etter den Dagen veit ho ikkje kva illt ho skal gjera. Ho negtad meg Saakorn, men eg hev no so mange

Kjenningar og Venner her, so det fekk eg lel. Men no hev ho slept heile Tusseskapen paa meg. Det er slikt Dunder og Brak og Banking i Veggjer og Golv, at Kjeringi mi mest gjeng fraa Vitet, og bedst som det er, kjem det Steinar ned igjenom Ljoren og Krakkar vert kastad burt etter Golvet. Me hev freistad med Krossteikn og Salt; men det munar ikkje. Siste Sundag stal eg meg upp paa Kyrkjelemen og skrapad litt Maaling av Bilæti, som vart kjøyrde ut or Kyrkja; men det hev ikkje hjelpt det helder. Og no vil eg rett bea deg, Fa'r, som er so svær i Lestren og so god til at binda og mana, at du vil koma upp og freista med henne Brynhild; for jamen trur eg, det maa vera Djevelen sjølv, som er faret i henne og daa hjelper ikkje anna enn Guds Ord.«

Hr. Lars var bleven alvorlig.

»Dette er en meget betænkelig Sag, Kristian,« sagde han; »thi Djævelens Magt er stor, naar han først har faaet Indpas i Huset, og han kan tilkalde Legioner af Djævle til sin Hjælp. Denne Hunden, som hun dægger saa for, er ikke han svart?«

»Jau, pikkande svart som Ramnen.«

»Der har vi det. Lutherus siger, at Slanger og Abekatte fremfor alle andre Dyr er Fanden undergivne; at han farer i dem og besætter dem og bruger dem til at bedrage og skade Folk med*); men jeg

*) Heksevæsen og Troldskab i Norge. S. 41.

ved forvist, at svarte Hunde ogsaa er et af Djævelens villigste Redskaber Hvis du kunde tyne den Hunden, Kristian, vilde Djævelens Magt minke betydeligt.«

»Trur du Øks eller Pil bit paa honom daa, Fa'r?«

»For Sikkerheds Skyld kan du gnide Øksen godt ind med Salt først, dernæst skjære et Kors i Skaftet og saa sige: Jesu Navn med det samme du slaar til. Og saa skal jeg komme op i Morgen Kveld; men jeg maa ruste mig til Kampen ser du, for det er ikke som at kjæmpe med Kjød og Blod.«

Hr. Lars rustede sig til den farlige Holmgang først ved at sætte tillivs 4 Æg og tre digre Skiver Ovnsbrød, dernæst ved at tilbringe en Time paa »Herremakket« i al Stilhed. Men, hvad han gjorde derinde, fik Ingen vide; thi han havde slaaet Bolt for Døren; dog hørte man ham bede og paakalde med høi Røst. I Mørkningen saa man ham skride i fuldt Ornat med Hænderne foldede over Maven opover Lien til Haugene, sit store Blækhus havde han hængende i en Seilgarnssnor rundt Halsen. Samme Dags Morgen var Grane fundet liggende paa Jordet, ikke langt fra Gaarden, med kløvet Skalle; men hvem, som havde gjort denne Nidingsdaad, var der ingen, som vidste. Brynhild havde været ude af sig af Sorg og Vrede. Hun havde øst ud over Kristian alle de Forbandelser, som Sproget var mægtig; men Grane forblev lige sten-

død. Da Hr. Lars traadte ind, gik endnu Brynhild paa Gulvet og rasede. Kristian sad ved Bordet og saa dum ud. Datteren, Konen til Kristian, havde gjemt sig i Vedhuset af Frygt for Moderen.

»Kva skal du her, Svartkjole?« skreg Brynhild, da hun fik Øie paa Hr. Lars. »Hava me ikkje nok av Yngelen din her fyrr? Forbannad vere den Dagen, daa denne Blautfisken kom inn her med sine Guds Ord og Salmar. Ut med deg, eg hev ikkje bodsendt deg.« Og hun for bort og vilde trive Hr. Lars i Armen. Da reiste Kristian sig, tog imod Brynhild og sagde bare roligt:

»Du maa hugsa paa, at Garen er min no.«

Idet samme nikkede han til sin Fa'r, at det var Tid at begynde. Hr. Lars skred værdig midt frem paa Gulvet, drog et stort Stykke Kridt op af Lommen paa Prestekjolen og afridsede 3 store Ringe paa Gulvet, den ene indenfor den anden. Selv stillede han sig i den inderste. Saa slog han et stort Kors foran sig i Luften og raabte med sterk Røst:

»*Apage, Satanas!*«*)

Da begyndte Brynhild at le.

»Eg meiner, han skal til aa mana Fa'n'en!« raabte hun. »Det er best, du fyrst manar honom ut or Kristian og dei andre Sønerne dine.« Men Hr. Lars lod sig ikke forstyrre, han lukkede Øinene og begyndte at ramse Latin, saa det durede i Væg-

---

*) Pak dig, Satan!

gen. Kristian foldede Hænderne i from Beundring, men Brynhild lo enda værre.

»Hev du set Make te Julebukk,« raabte hun. »Aa, gak heim med dette Vaset ditt, og statt ikkje der og skap deg til.«

Men Hr. Lars drev paa like radt.

»Kva er du for Ein, som kjem her og skal døma andre?« skreg Brynhild. »Ein forbannad Trave av ein Stril, som ikkje hev korkje Vit elder Folkeskikk. Det var betre, du agtad paa Sønerne dine, som foor her nokre Aar sea og fyllte Bygdi med Lausungar, enn aa koma her og bruka Munn paa Folk, som var vaksne, daa du laag paa Fanget og fekk Ris av Mo'r di. Veit du, at det er Kongeblod i meg og mine? veit du, at mine Forfeder styrde Land og Rike, med' dine vart selde som anna Naut og labbad rundt i Treskor og grov i Jordi som Makkar?«

Kristian rystede paa Hovedet. En trængte ikke mere Bevis paa, at Brynhild var besat af Djævelen, end at høre paa slik Formastelse. Hr. Lars svedede. Latinen havde sluppet op for ham, og endnu var Ondskabens Magt lige stor. Men saa huskede han paa, hvad Morten Luther havde gjort, da Fanden plagede ham paa Wartburg og ikke vilde rømme for Latinen. Han rev af Snoren, som holdt Blækhuset hans, og kylede det i Maven paa Brynhild. Djævelen for dog ikke ud; men den for ind paa Hr. Lars, og før han vidste Ordet af det, tærskede

Brynhild løs paa Kinderne hans med sine knoklede Næver. Kristian sprang imellem for at rive Brynhild løs og det blev rent et Basketak mellem de To. Da randt det Hr. Lars i Hug, hvad hans Herre og Mester, Morten Luther, formener, naar Besværgelser og Trudsler ikke hjælper til at drive Fanden bort, at man nemlig bør gaa hannem paa Livet med grove spottende Ord og Gebærder. Han slap pludselig Latinen, og øste nu ud over Brynhild og Djævelen de værste Skjældsord, han kunde hitte paa.

»Du elendige Pjalt af en Djævel, som hovmoder dig, fordi du haver besat dette Legeme, som er undfangen i Synd og født i Misgjerning og ler i Skjægget, fordi nogle gamle Kjærringer rider paa Kosteskafter til Blaakulla og slikker dig bag! du ynkelige Hund, som maa krybe ind i Rotter og liderlige Abekatte — tror du, vi er bange for dig? Vi skal jage dig ned i det dybeste Helvede, hvor du hører hjemme, og løber du ikke for Guds Ord, saa kan du løbe for den,« — idet samme dreiede Hr. Lars sig rundt paa Hælen, vendte Bagen til Brynhild og udsendte en høist upassende Lyd. »Tag den og far med den til Paven i Rom, din rette Herre!«*)

Dette blev for stærkt selv for Djævelen. Han satte paa Dør og tog Brynhild med sig.

---

*) Se Heksevæsen og Troldskab i Norge. S. 41.

Men Hr. Lars stod igjen paa Gulvet og tørrede sin svede Pande, mens Kristian langsomt aabnede Døren for at slippe ud den stygge Lugt, som altid følger med, naar Djævelen fjerner sig.

Morgenen efter fandt man Brynhilds Lig liggende nedenfor nærmeste Bjerghammer. Om hun i Sinnet uforvarende var gledet udfor, eller Djævelen havde kastet hende ned, for dog at faa Kroppen ødelagt, naar han ikke fik Sjælen, det var der ingen, som vidste. Men Kristian drog et Lettelsens Suk, og Hr. Lars's Ry som Djævlebesværger steg end mere.

Attende Kapitel.

Magnhild og Maria. Marias Bortførelse. Festen paa Guldnes.

Sommeren stod endnu i sin fulde Pragt. Bernardo og Maria gjorde endnu sine Streiftog i Skog og Mark, fulgte af Lars, der villig gjorde Tjeneste som Kløvhest. Siden den Samtale med Bernardo, hvor denne fortalte ham om Troen, havde Lars faaet mere Mod til at spørge, og Bernardo havde Glæde af at øse i dette tomme Kar, der aabnede sig saa villigen for Kundskabens Vin.

En Dag, som Maria sad i Bakken udenfor Huset, saa hun pludselig en forunderlig Kvindeskikkelse staa foran sig. Hun var klædt i den almindelige Bondedragt, men havde spjaaket sig ud med gule, røde og blaa Traaddokker over hele Brystet. Hun stod halvt gjemt bag en Busk og gloede paa Maria. Da Maria saa paa hende, bare lo hun. Maria blev halvt bange. Hun talte til Skikkelsen; men denne bare lo. Saa randt det Maria i Hug, hvad Lars og Ditlef havde fortalt hende om den gale Magnhild; det maatte være hende.

»Er det du, som hedder Magnhild?« spurgte hun blidt.

Skikkelsen bare lo, men kom forsigtig nærmere og saa ufravendt paa Maria. Saa tog hun bort paa hende, men rykkede straks Fingeren til sig og lo. Saa pegte hun paa Huset og lo atter.

»Har du Lyst til at se Huset vort og alle Sagerne mine?« spurgte Maria. »Kom og følg mig!« Maria reiste sig, rystede de afklippede Traade, der hang fast i Kjolen efter hendes Arbeide, af, og gik henimod Huset. Magnhild fulgte smilende efter — dog paa Afstand. Da hun kom ind, gav hun sig til at glo paa alle Vægge. Hun tog bort paa alle Ting, men rykkede Haanden atter til sig, som om hun tog i Ild. Maria holdt sit Haandspeil foran hende. Magnhild saa først forfærdet i det, saa gjenkjendte hun sit eget Ansigt og begyndte at le, slaa sig paa Laarene og danse omkring som vild og saa

atter kige ind i det underlige Glas for at fortsætte paa samme Maaden. Saa fik hun se den italienske slebne Daggert, som hang paa Væggen i sin Slir og Belte. »Viking!« raabte hun, rev Daggerten ned, besaa den paa alle Kanter, men rystede paa Hovedet.

»Hev Viking voret her?« spurgte hun pludselig; »han kom ikkje dit aat Fjellbudi, — vart kjeid av aa venta paa honom. Ditlef sit endaa deruppe, han Tosken.«

Maria forsikrede, at Viking ikke havde været der.

»Hev du møtt honom? du hev faret so vidt,« spurgte Magnhild.

»Jeg har aldrig mødt ham,« svarede Maria.

Magnhild rystede paa Hovedet.

»Kjem nok att, skal vel finna honom ein Gong.«

Efter den Dag kastede Magnhild sin Elsk paa Maria. Hun var nede i Arnbjørndalen som tideste, stod bag en Busk og keg paa hende og var usigelig glad, hvergang Maria bad hende ind. Maria syntes nok i Begyndelsen, hendes Besøg var lidt ængstelige og plagsomme; men saa blev hun vandt til dem og lod Magnhild stelle sig selv, som hun vilde, thi hun var fuldkommen harmløs. En Gang havde Maria for Moro Skyld klædt paa hende en af sine Kjoler, da de var nogenlunde lige af Figur; men en saadan Henrykkelse og Forbauselse havde hun sjelden seet. Da hun holdt Haandspeilet foran den forvandlede Magnhild, stod denne først med

sprikende Arme og stirrede, saa begyndte den gamle Dans endnu mere henrykt end før. Men Maria angrede næsten, at hun havde gjort det; thi nu forlangte Magnhild dette gjentaget hver Gang, hun kom der.

En Dag, Maria sad alene paa en stor mosgroet Sten ikke langt fra Alfarveien, samme Sted, hvor hun havde mødt Hans Glaser den Gang, hørte hun pludselig Hestetramp. Hun saa op, og var det ikke selvsamme Hans Glaser, som sad der paa Ryggen af en vakkert rigget Hest? En anden Mand, ligeledes til Hest, fulgte efter ham, holdende en fyrig, vel pudset Hingst ved Bidselet. Hingsten havde en Kvindesadel af Form som en Stol paa Ryggen. Den anden Mand saa ud til at være en simpel Bergmand.

»Godmorgen, skjøn Jomfru, allerede ved Syrammen?« raabte Hans Glaser og lettede paa sin Baret. »Nu kommer jeg for at indfri mit Løvte.«

»Deres Løvte?« spurgte Maria og rødmede let.

»Ja, erindrer De ikke, at jeg lovede at komme og hente Dem en Dag til Guldnes Verk? og De forsikrede mig, at Deres største Glæde var at ride.«

»Men min Fader er ikke hjemme i Dag.«

»Det var Skade; thi jeg vilde gjerne havt Æren og Glæden af hans Selskab ogsaa,« svarede Glaser høfligt. »Naar kommer han hjem?«

»Jeg tænker sent i Aften,« svarede Maria; »han red op paa nærmeste Sæter for at se efter nogle Planter, han endnu savnede i sin Samling.«

»Vel, da lader jeg Brauer her« — han pegte paa Bergmanden — »blive tilbage med sin Hest, og saa kommer Deres Hr. Fader efter os. Han kjender jo Veien, han har jo været der engang før, da jeg desværre ikke var tilstede — ja, ogsaa blir jo Brauer med som Veiviser. Det vilde være for stor Synd, om vi lod denne deilige Dag gaa fra os. Saa vidt ikke min Hukommelse slaar feil, erklærede De ogsaa, Jomfru, at Deres Hr. Fader var vant til at lade Dem have Deres fuldkomne Frihed til at gaa og komme, saa han vil ingen Ængstelighed føle. Jeg antager, han reiser den kjølige, lyse Sommernat, og saa har vi ham paa Guldnes i Morgen tidlig, og Laget, vi skulde holdt til hans Ære i Aften, opsætter vi simpelthen til i Morgen Aften. Ser De, Deres Hest sparker alt utaalmodig med sin Hov, den venter sin skjønne Byrde.«

»Aa, det skal blive deiligt at ride!« jublede Maria og saa med Glæde paa det stolte Dyr. »Men jeg maa ialfald hjemom først og skifte Klæder.«

»Behøves ikke, skjøn Jomfru. Vidste De blot, hvor denne simple Dragt klæder Dem. For hvem er det, De vil pynte Dem? — for Myggene og Sommerfuglene, eller for os simple Bergmænd, der gjemmer os som Muldvarpe i Jordens Indvolde?«

»Aa nei — jeg kan ikke gaa saaledes, og desuden maa jeg bringe hjem min Syramme.«

»Som De selv ønsker, skjønne Jomfru, De er uindskrænket Hersker over mig i Dag. Vil De da

tækkes at stige op paa min Haand og lade mig løfte Dem i Sadlen? Saa ride vi til Gaards, som det sømmer sig Storfolk. Tillader De saa, at min Svend her vander vore Heste paa Deres Faders Tun, medens De gjør Deres Forberedelser til den store Reise?«

Dermed sprang Hans Glaser ned af sin Hest og holdt frem sin Haand for at hjælpe Maria i Sadlen. Hun sprang op i den let som en Erle og greb med vante Hænder Tømmerne.

Ikke en Time efter var Hans Glaser og Maria paa Veien, mens Tjeneren med sin Hest blev tilbage i Bernardos Tun. Hans Glaser havde indskjærpet ham forskjellige Ordrer, mens Maria var inde og skiftede Dragt. En af disse var, at saasnart hans Herre med sit Bytte var vel af Sigte, skulde han ad Kivledalen vende tilbage til Guldnes Verk uden at oppebie nogen Bernardo. Glaser agtede at føre sin Fangst gjennem Mandalen, hvor Baade ventede ved Sundsbarmsvandets Ende. Men hvad Hans Glaser ikke havde gjort Regning paa, var det Ansigt, som forbauset bag en Busk tittede ud efter ham og Maria, da de i let Galop satte nedad den støvede, flade Vei gjennem Arnbjørndalen. Det var Magnhild, der, som sædvanligt, var kommen for at besøge sin Ven Maria, men var standset paa Veien ved Synet af de fremmede Mænd.

Hun stod først som naglet fast til Flekken og stirrede efter dem. Saa sprang hun let som en Kat

opover Lien og op til Sætren, hvor hun vidste, at Bernardo og Lars var. Hun forfærdede dem rent, som de sad og nød sin Melkekolle med Fladbrød til, da hun kom farende ind og raabte:

»Viking komen! reist med Maria!«

Bernardo slap sin Ske og saa paa Lars, der havde reist sig.

»Hvad siger hun?« spurgte Bernardo.

»Viking komen! — stor — pen — brunt Skjegg — fine Klær — aa, so fine! — Fløyels Huva med Fjør — snakkad babela-be-la-be-la« — og Magnhild lo; hun havde ikke skjønnet Tydsken.

»Men Maria, kva ho?« spurgte Lars med Angst i Maalet.

»Maria — aa, so fin — lang, lang Kjole« — og Magnhild skabte sig til, som om hun drog Stakken efter sig paa Gulvet — »krotad i Bringa. Og dei reid — hui — som Nordanvinden — hui — Steinarne sprutad —.«

»Du skal sjaa, det er denne Tyskarfarken, som var her den Gongen, og som no er reist med henne,« sagde Lars og slog i Bordet.

Bernardo var bleven rent bleg.

»Du maa skaffe mig en Hest — straks, Lars. Jeg maa efter hende. De er reiste til Guldnes Verk.«

»Aa, lat meg faa vera med — eg er vegkjend, og eg kann vera te Nyttes fyr deg,« bad Lars. »Og eg vil vaaga Livet fyr dykk, um det trengst,« lagde han rørende til.

Bernardo bare trykkede hans Haand og fik Taarer i Øinene.

»Tak,« sa' han, »men vær snar! Med Guds Hjælp skal de ikke røre hende. Guds Engle holde sin Vagt over hende!«

Da Lars kom ned i Bygden, løb han fra Gaard til Gaard for at tinge Heste. Han løb, saa Tungen næsten hang ud af Halsen paa ham. Folk mente, Gutten var rent gaaet fra Forstanden. Det var ingen let Sag at skaffe Heste nu; de, som man ikke netop trængte til Gaardsbruget, var slupne paa Havnegang i Fjeldet. Han maatte lige til Aabø til sin Bro'r Paal, før han fik nogen. Paal var kjendt for sine gode Heste, og man sagde, at alle disse Hestene hans aad op det, som Gaarden lagde af sig.

Bernardo sad igjen paa Sætren med Angst i Hjertet for sin dyre Skat; han var ude og speided' mange Gange nedefter Sæterstien; han begreb ikke, hvor Lars blev af. Endelig viste han sig ridende paa en vakker, stærk Hest og ledende en anden fuldt sadlet efter sig. Paa Sadelknappen af sin egen Ganger havde han hængende et langt Reb og en Haandøks, mens han havde spændt om Livet Broderen Paals Knivbelte. Paa Bernardos Sadel havde han bundet dennes italienske Stilet.

»Gudskelov, du er her igjen,« raabte Bernardo, idet han svingede sig i Sadlen. »Men, hvorfor har du dette Reb med?«

»Kann aldri vita, kva du fær Bruk fyr paa slik ei Ferd,« svarede Lars. »Med eit Reip kann du binda ein Mann og heisa deg upp paa Tak; der er Krok i Enden, ser du, og ingen Teledøl reiser utan Bindøks.«

»Haaber, du ikke skal faa Brug for nogen af Delene,« sagde bare Bernardo, idet de red langsomt ned ad den bratte Skraaning til Hjartdal. Det var ud paa Natten, før de kom afsted. Da de havde redet gjennem Arnbjørndalen og over Heien mellem Svartdal og Flatdal, raadslog de, enten de skulde tage Mandalsveien eller Kivledalen. De spurgte paa Gaardene; men kunde ingen anden Oplysning faa, end at En havde seet en Bergmand ride nedover Flatdal mod Seljord. Saa havde de ventelig taget Kivledalsveien da, som ogsaa gav Anledning til det længste Ridt. Men Glaser med Maria havde, som sagt, redet den anden Vei, der paa Grund af den megen Malmkjøring var udbedret.

Det var en deilig Dag, ikke altfor varm, og Maria nød Farten med en uskyldig Ungdoms hele Friskhed. Det var ikke første Gang, hun sad paa Hesteryggen — hun mindtes alle de Gange, hun og hendes Moder og Søskende hemmeligt havde maattet flygte om Natten for at undgaa Forfølgelse, havde maattet færdes i Regn og Kulde paa de halvt ufremkommelige Veie, havde maattet vade Elve og sætte over i Færger, havde maattet gjemme sig i Bondehusene af Frygt for Inkvisitionens Forfølgere.

Gudskelov, at den Tid var over! Nu var der Ingen, som truede hende. Ved Siden af sin ridderlige Beskytter og Ven, havde hun intet at frygte, og Bønderne her var Gudskelov endnu ikke begyndt at strides om Troen. Og her oppe paa Fjeldheien, med milelange Lyngvidder bredte foran sig, med stolte Tinder som Vagt i det Fjerne, med blinkende Smaavand, hvorfra der klang en enlig Heste- eller Kobjælde, hvor var her ikke herligt at aande. Eller i de høit liggende trange Fjelddale, med steile Urer, hvor Troldene syntes at have legt med Fjeldstykker, med mørke truende Granskoge paa begge Sider, hvor Luften var krydret af Harpixlugt, over skummende Bræelve og Slug, over smale Klopper, hvor et eneste Feilsteg af Hesten kunde slynget hende i Dybet, hvor var det ikke storartet og majestætiskt. Selv den trange Arnbjørndal blev liden og yndig sammenlignet med dette Vildspil af Naturen. Naar hun saa kunde sætte Sporerne i sin Hest, saa den gallopperte hen over Vidden, eller den flade Dalvei, og hun maatte strække Kroppen fremover, mens hendes lange Slæbekjole fløi efter hende, da jublede hun; al Ungdommens Livslyst suste om hende som kvidrende Fugle. Og hendes Ridder var Opmerksomheden selv. Han fortalte Oplevelser fra Kurfyrsten af Sachsens Hof og forsikrede, at havde han vidst, til hvilket Forvisningssted Kong Kristian havde villet sende ham, saa havde han aldrig ladet sig laane ud af sin tydske

Herre. Han havde ikke den ringeste Anelse om, at der laa nogen Tornerose slumrende herinde mellem Fjeldene. Nu skulde han gjerne leve her for Resten af sit Liv, hvis han blot kunde faa være saa lykkelig at faa vækket Tornerose, og hun vilde bo med ham paa det fortryllede Slot.

Det var saa uvant for Maria, at høre den Slags Sprog og modtage den Sort Galanterier, at de morede hende. Hun lagde ikke større Betydning i dem; hun vidste, det var saaledes Riddernes Skik. Før var hun vant at behandles aldeles som et Barn. Hun sladrede med frimodig Tillidsfuldhed og fortalte om alle sine Reiser i de fremmede Lande. Da de kom til den første Sæter paa den anden Side af Skorvefjeldet gjorde Hans Glaser Holdt. Han bredte ud paa Marken en hvid Dug, han tog ud af sit Sadelhylster tilligemed nogle Flasker afkorket Rostockerøl, som han først lod afkjøle i Kilden. Han lod dernæst bringe ud fra Sætren den bedste Kost, som i en Fart kunde opdrives og bød saa Maria tage Sæde hos sig. Hestene slap han ind paa Sætervangen for at græsse imens.

»Ja, nu maa Tornerose tage tiltakke med, hvad denne syndige Verden formaar,« sagde Glaser, idet han drog Korken op paa den ene Ølflaske. »De ser vi Tydskere kan ikke leve uden Øl. Og da De, skjøn Jomfru, ikke forsmaar vort Sprog, saa haaber jeg, De heller ikke forsmaar at kredense det tydske Bæger.« Med disse Ord rakte han Bæ-

geret med den skummende Drik til Maria, der smilende tog imod det og raskt tømte det, da hun var tørstig efter det stærke Ridt.

»De er skabt til at være en Tydskers Hustru,« sagde Hans Glaser og keg med komisk Forundring ned i det tomme Bæger. »De kjender vel de skjønne Ord af min gode Ven, Morten Luther: ‚Wer nicht liebt Weib, Wein und Gesang, der bleibt ein Narr sein Leben lang'. Nu har vi her paa denne velsignede Dag de to første lutherske Velsignelser, — ja, det er jo rigtignok Øl istedetfor Vin; men det kommer paa eet ud, da jeg selv har seet, at Luther kunde gjøre god Vei for sig ved Ølbollen, men Sang har vi ikke faaet. Skulde ikke De, skjøn Jomfru, være at formaa at synge en liden Sang?«

»Hvis jeg havde min Luth her, skulde jeg gjerne sunget,« svarede Maria.

»For en Gangs Skyld kan vi vel lade Luthen fare, saa nyder vi desmere Deres Stemmes søde Klang,« sagde Glaser.

Maria saa ud for sig, saa begyndte hun at synge med spæd, men yndig Stemme følgende italienske Sang:

»Der var engang en liden Fugl,
den fløi saa glad og fri,
den Jæger kom med Snaren sin
og lokked' den deri.

Saa blev den sat i gyldent Bur,
man gav den Vin for Vand;
men Fuglen sørged sig ihjel
der paa den gyldne Sand.

Hvad er et Bur mod Himmel blaa
og Skog af Blomster fuld?
en Lænke er en Lænke dog,
om hvert et Led var Guld.«

Den tungsindige Melodi havde bragt Taarer op i Marias Øine. Hun sad og saa ligesom efter sin egen Tone.

»Den Sang var sørgelig,« sagde Hans Glaser, »og De, som er ung og freidig, burde ikke synge slige Sange. De gjør En bare syg i Sindet. Nei, da er vor Bergmandsvise muntrere.« Han reiste sig og med en lidt raa, men kraftig Bas istemte han følgende Vise:

»Hvor er sig den Ridder, frank og bold,
hammerle, hammerle, hammerle bum,
som vover en Dyst mod Dybets Trold,
hammerle bum, bum, bum.

Frem tren den Bergmand med Hammer og Skind
hammerle, hammerle, hammerle bum,
Hr. Konge, jeg vove skal Ryggen min,
hammerle bum, bum, bum.

Han bored' sig ind i Jordens Dyb,
hammerle, hammerle, hammerle bum,
han frygted' ei Drager og Bergets Kryb,
hammerle bum, bum, bum.

Han bored' sig længre og med et Klask,
hammerle, hammerle, hammerle bum,
han kløvede Troldets Pandebrask,
hammerle bum, bum, bum.

Han røvede Skatten — med Haanden fuld —
hammerle, hammerle, hammerle bum,
han kastede ud baade Sølv og Guld,
hammerle bum, bum, bum.

Og Konger og Fyrster stod op i Hast,
hammerle, hammerle, hammerle bum,
de undte sig hverken Ro eller Rast,
hammerle bum, bum, bum.

Og Kjøbmænd, Prelater de rendte væk,
hammerle, hammerle, hammerle bum,
saa det værkede i deres Mavesæk,
hammerle bum, bum, bum.

De reves som Hundene om et Ben,
hammerle, hammerle, hammerle bum,
at klore til sig den gule Sten,
hammerle bum, bum, bum.

Men Bergmanden saa paa dem og lo,
hammerle, hammerle, hammerle bum,
»se nu har I faaet det gildt — jo — jo!
hammerle bum, bum, bum.

Vi kløvede Skallen paa Troldet bøs;
hammerle, hammerle, hammerle bum,
men alle hans Unger er slupne løs,
hammerle bum, bum, bum.

De før laa gjemte i Jordens Skjød,
hammerle, hammerle, hammerle bum,
nu volder de baade Krig og Nød,
hammerle bum, bum, bum.

For strides man skal om det røde Guld,
hammerle, hammerle, hammerle bum,
til Kroppen sænkes i Dybets Muld,
hammerle bum, bum, bum.«

»Jeg synes nu ikke, den Vise heller var saa forfærdelig munter,« lo Maria.

»De kan ha' Ret,« svarede Glaser; »men den er nu i alle Fald sand. Hvor kjæmper og strider man ikke for det røde Ler, som dog ikke er mere værd end Mulden i min Haand, naar vi skal puttes i Graven. Jeg mindes de ophøiede Ord af min Ven Luther i en af hans Prædikener — ja, jeg ved ikke, om jeg husker dem ordret; — men det er nu Meningen i alle Fald — man byder Menneskene Guds Naade og al Himmelens Herlighed, og der er faa, som gidder reise sig for at tage den; men man skulde budt dem en Pung med rhinlandske Gylden, og du skulde se for et Kapløb der vilde blive.«

»Og dog vilde jeg gjerne have mange Penge,« sagde Maria.

»De vilde klædt Dem i Gyldenstykkes Kjortel og Zobel og Maar, som der staar i Visen? Se, saaledes er alle Kvinder! det, som glimrer, det — «

»Ikke saaledes, Hr. Glaser,« afbrød Maria, »med mig kunde det være det samme. Men jeg har seet saamange Bønder, der sultede, saamange Enker, der græd, saamange Børn, som gik om uden Hjem — aa, kunde jeg gjøre noget for dem allesammen, jeg skulde være saa lykkelig.«

»De er god, som De er skjøn,« svarede Glaser og saa med Beundring paa den fine Skikkelse, som pressede sine Hænder mod Brystet med sværmeriske Øine.

»Men, nu faar vi nok videre, hvis ikke vore Kammerater skal vente for længe paa os.« Dermed hentede Glaser Hestene, vandede dem og løftede saa Maria i Sadelen. Han benyttede Leiligheden at kysse hendes Haand.

»Saaledes viser vi Damerne Ærbødighed ved Kurfyrstens Hof,« lagde han til.

De red nu ned ad Skraaningen mod Sundsbarmsvandet. Der laa en Baad og ventede paa dem, mens Hestene blev satte ombord i en af de Færger, hvormed man førte Malmen til Landingsstedet. Det var udpaa Aftenen, da de kom til Guldnes Verk; man havde øiensynlig ventet dem. Poster var udsatte, som skulde melde, naar Baaden nærmede sig, Signaler blev givne, og Skud samt en lystig Marsch paa Bergfolkenes Horn modtog dem, da de steg iland paa Verkets Grund. Verkets høiere Befalingsmænd stod en paa hver Side af Bryggen med blottede Hoveder.

»Her kommer den hvide Due, som drister sig til et Besøg mellem alle Falkene,« sagde Hans Glaser. »Hun er endnu alene; men hendes Hr. Fader vil være her senest inden imorgen tidligt,« lagde han til og blinkede listigt til Kammeraterne.

Maria hilsede venligt smilende til alle Kanter.

»Jeg ønsker helst at blive anvist et Værelse, hvor jeg kan oppebie min Faders Ankomst,« sagde Maria.

»De vil da ikke være saa grusom at berøve os Festens eneste Smykke,« sagde Hans Glaser. »Her har disse mine værdige Kolleger ventet paa denne Overraskelse som tørstige Pilegrime paa Kilden, og saa vil De lade en Sky gaa for Solen, med det samme den begynder at skinne. Husk paa, at De her staar under min Beskyttelse. De er nu hed og træt efter Ridtet. De ønsker at svale Deres Ansigt og Hænder i Bjergkildens friske Vand og kanske hvile lidt efter Anstrengelsen. Vel — vi vil anvise Dem Deres Værelse og sende Dem kvindelig Betjening; men om en Time venter jeg udenfor Deres Dør for at føre Dem til Festen.«

»Men Festen skulde jo opsættes til i Morgen?« sagde Maria.

»Vi holder Fest baade i Dag og i Morgen,« svarede Hans Glaser muntert. »Vi Tydskere griber gjerne Anledningen til at pokulere, ved De.«

Under munter Sang blev Maria eskorteret ned til en af de nedre Barakker, hvor Herdis, der endnu tjente hos Guldnesbonden og var hentet over for Anledningen, ventede hende.

En Time efter holdt hendes galante Ridder, Hans Glaser, udenfor med to Heste; hun skulde ride op til Festsalen. Det var den samme Stue,

hvor Bernardo havde været modtaget ved Juletider; men nu, da Sommeren bød frem af hele sin Fylde, var de nøgne Bjelkevægge næsten dækkede af Grene og Blomster. Det bekjendte Fad med Rostockerøl tronede paa sin Plads, og Marias Sæde ved den øvre Bordende var en eneste Løvsal. Vokslys i flere Rader skinnede langs Væggene, hvor simple Armstager, omvundne med Grønt, var indskruede. De gode Tydskere, som saa længe havde maattet undvære alt kvindeligt Selskab undtagen Bondekonernes og Bondegjenternes, syntes rent ellevilde af Glæde. De saa paa Maria med tilbedende, næsten hungrige Øine Hun mindte dem om Hjem, om Civilisationen, de havde forladt dernede i Tydskland for at begrave sig heroppe i Vildmarken, hvor der tilbødes dem god Løn. Tale afløste Tale og Sang afløste Sang, og Hans Glaser var især uudtømmelig at udøse Virak paa Alteret til »Jomfru Maria«s Ære.

»Min gode Ven Lutherus« — han glemte aldrig at tilføie »min gode Ven«, naar han nævnte Luther — »har jo rigtignok lært os, at det skal være forbi nu med Dyrkelsen af Jomfru Maria,« sagde han, »men i Aften vil vi alle være gode Katoliker og forene os til at synge vor Jomfru Marias Pris.« I det samme løftede han Bægeret og bøiede sig for Maria, og Jubelen var uendelig.

Maria sad som forvildet i en Drøm. Alt dette var saa nyt, saa uvant, og dog smigrede det hende

saaledes at være Gjenstand for alle disse Mænds ærbødige Hyldning. Hun vidste ikke, hvad hun skulde svare; saa lyste hun bare ud over dem med sine Smil og nikkede barnligt.

»Som Kvinde kan jeg ikke belægge mine Ord og sømmer det sig heller ikke for mig at tale i en Forsamling af Mænd,« sagde hun. »Min Fader vil, naar han kommer, tale for mig. Men hvis I vilde, skulde jeg gjerne synge lidt for Eder; det pleier jeg gjøre for min Fader om Kvelden, og jeg ser, at der hænger en Luth derhenne, hvis Nogen vilde række mig den.«

En Tre, Fire sprang op fra Bænken og kappedes om at bringe hende den.

»I maa vide, jeg er egentlig Tydsker jeg og,« sagde Maria lidt koket, mens hun stemte Luthen. »Jeg er født i Augsburg.«

En Storm af Haandklap fulgte denne Meddelelse. Og nu sang Maria den ene tydske »Volkslied« efter den anden. Et formeligt Brøl af Jubel fulgte, da hun leverede Luthen fra sig igjen. De gode Tydskere syntes at skulle gaa ud af sine barkede Skind.

En Stund efter foreslog Hans Glaser Bergmandssangen, og nu klang den anderledes end oppe paa Heien. Hans Glaser sang Teksten alene; men naar det kom til Omkvædet: »hammerle, hammerle, hammerle bum!«, som syntes at være det vigtigste ved Sangen, saa dundrede Tydskerne med sine Knoker

saaledes i Bordet i fælles Takt for at efterligne Hammerslag, at Lerkrusene formelig hoppede og dansede.

Den stadig friske Forsyning af Tønden gjorde imidlertid Tungen usikrere og Talerne mere vrøvlede, ja, da Melchior Mardorff stod op for femte Gang for at udgyde sin Talekunst, havde han glemt, hvad han skulde sige og maatte sætte sig. Maria reiste sig og bad om at maatte blive anvist sit Rum, og Hans Glaser, der var en Smule omtaaget, sprang straks op, beordrede Vagt til at følge og fik selv tændt en Lygte, da han ikke vilde betro sin skjønne Ledsagerske til andre Hænder end sine egne. Hele Sværmen, som vilde være med, blev beordret tilbage, og Hans Glaser med sin Lygte i Haanden stolprede i Vei paa sine ustø Ben for at eskortere Maria til hendes Bur. Fire Bergmænd, bevæbnede med Landser, fulgte. Da de var komne til Barakken, befalede Glaser Bergmændene at vente udenfor; selv steg han alene med sin Lygte op Trappen, fulgt af Maria. Han aabnede høfligt Døren, han tændte med egen Haand den lille Bergmandslampe paa Bordet, men satte sig saa med sin Lygte i Haanden paa den hyndebelagte Træbænk.

»De faar undskylde, at Værelset er tarveligt; men det er det bedste, vi har,« sagde Glaser med tyk Tunge, som den friske Luft ikke havde gjort bedre. »Og herefter vil det blive helliget ved, at De har boet her.«

Maria saa sig om. Værelset var et Loftsrum, aabent opunder Røstet. Det var smykket og gjort hjemligt med vævede Tæpper, der var laante fra Bøndernes Stabbure, og som nu var hængte rundt Væggene. Den eneste Belysning, Værelset fik, var gjennem en Ljore i Taget og en aaben staaende Glug i Smalvæggen; thi Rummet benyttedes ikke til Vinterhus. Paa Sengen laa et spraglet Sprede; paa Bordet stod et Glas med Markblomster, som Herdis havde sat op. Maria ventede paa, at Glaser skulde gaa; men han blev siddende paa Bænken.

»Det har været en herlig Dag og en herlig Kveld, ikke sandt, skjøn Jomfru?« halvt mumlede han. »Og dog er den ingen Ting mod, hvad vi kunde havt den i Wittenberg ved Kurfyrstens Hof. Jeg vankede ved Kurfyrstens Hof, ser De, jeg og min gode Ven Martinus Lutherus, som Latinerne siger. Skulde De have noget imod at følge mig didned og blive min Frue og faa baldyret Kjortel og Gyldenstykkes Hue, som det staar i Visen — der staar meget rart i de Viserne, De —. Men De skulde blive godt forsørget alle Deres Levedage, og saa kunde Deres Fa'r faa rode i Bøgerne og kige paa Stjernerne i Fred.«

Maria begyndte at blive ængstelig. Hun forstod, at Glaser var temmelig omtaaget og vist ikke tilregnelig for, hvad han sagde. Hun saa sig omkring efter en Udgang. Men saa sløv han syntes, opfangede Glaser dog hendes Blik.

»Aa nei, lille Jomfru, bliv ikke bange; der er Ingen, som vil gjøre Dem noget ondt, naar De bare er snil og føielig,« sagde han, mens han lod Lygten slingre paa sin ene Finger. »Men her er De i min Magt, ser De. Udenfor staar der fire Bergmænd med Landser, der ubetinget lystrer min Kommando, og jeg kan ikke tro, De har Lyst at brække Nakken ved at springe ud gjennem Gluggen der. Men vil De være føielig, saa —« og her saa Glaser hen paa hende med et Blik, som fik hende til at stivne af Rædsel. Hun følte det, som skulde hun falde om; men hun skjønte, at det eneste Middel, som kunde frelse hende nu, var at være rolig og overlegen.

»Jeg forstaar nok, at De skjemter, Hr. Ridder,« sagde hun, mens hun holdt sig i Sengestolpen og Knæerne skalv. »De maa vente til i Morgen, til min Fader kommer, saa kan De tale med ham om saadanne Ting; han er den, som raader for min Skjæbne.«

»Deres Fader — Deres Fader!« og Glaser brast ud i en Latter, der fik Maria til at isne, — »saa, De venter paa Deres Hr. Fader! kan Skam vare længe, før han kommer. Min Tjener er kommen igjen med den Besked, at han fandt ham ikke hjemme.« Og Glaser lo frydefuldt over sin List.

»Vel — da faar vi afhandle den Sag videre i Morgen,« svarede Maria med næsten overmenneskelig Anstrengelse. »Nu synes mig ikke netop er den beleilige Tid. Og saa Godnat! Jeg anbefaler

Dem i Guds Varetægt, Hr. Ridder, og takker Dem for den behagelige Aften.«

Disse Ord formelig forvirrede Glaser. Han stirrede paa hende med et næsten dumt Udtryk og reiste sig med Lygten i Haanden. Men Maria forandrede ikke en Mine i sit Ansigt; der var et Udtryk af alvorlig, afvisende Værdighed, der forbød al Tilnærmelse. Men saa samlede Glaser sig ligesom sammen. »Ved De, hvorledes man sagde Godnat ved Kurfyrstens Hof?« spurgte han og plirede skjelmskt med Øinene. Og før Maria vidste det, havde hans ene Arm omslynget hende som med Jernklør, og hun følte et skjægget Kys paa sin Mund. Hun vilde løfte sin Arm til at slaa, da Glaser trak sig tilbage til Døren og sagde:

»Godnat da, skjøn Jomfru! i Morgen tales vi mere ved.« Han gik ud, og den tunge Dør smald i efter ham. Men saa hørte Maria en Lyd som af en Bolt, der blev slaaet for. Hun var indlaaset, en Fange, uden Haab om at kunne undkomme. Og dog virkede denne Lyd, af at en laaset Dør skilte hende fra den forfærdelige Mand, beroligende paa hende. Hun sank ned ved Sengen og brast ud i lydelig Hulken. Hvad havde hun indladt sig paa! Og dog, hvem kunde anet nogen Uraad. At hun og hendes Fader blev indbudne som Gjæster til Guldnes Verk, var jo noget, som længe var ventet. Hun havde bare været uskyldig nok at tro paa Glasers Opspind; men hvor kunde hun vide, at det

var Opspind. Maria græd bitterlig, og saa øste hun sit Hjerte ud i Bøn til den Gud, hendes Fader havde lært hende at elske og trøste sig til, og det gav hende en Slags Fred. Men Angsten for Morgendagen sad der endnu, og hundrede Planer om, hvorledes hun skulde fri sig ud af Fængslet, krydsede hendes Hjerne. Der var ikke Tale om Søvn den Nat. Og under alle sine Tanker hørte hun Skildtvagtens monotone Skridt udenfor sit Fængsel.

Nittende Kapitel.

Morgendagen. Lars's Heltebedrift. Bernardos og Glasers Møde.

Maria havde ikke klædt sig af. Hun havde kastet sig med Klæderne paa over Sengen og forsøgt at sove efter at have givet sig i alle de Helliges Varetægt. Men Søvnen vilde ikke komme. Hvad Morgendagen vilde bringe, stod for hende i al sin Forfærdelighed. Hun havde lovet sig selv, at før skulde hun dø, før hun skulde plette sin Ære. Hun havde ordnet sit Haar, vasket sit Ansigt og fjernet Sengedunet fra sin Kjole. Nu sad hun stille med Hænderne i Fanget og Tankerne i Bøn

og ventede sin Skjæbne. Det varede heller ikke længe, før hun hørte den massive, jernbeslagne Dør nede knage paa sine Hængsler og stærke Skridt i Trappen. Bolten blev slaaet fra og ind steg Hr. Hans Glaser. Rusen var nu sovet ud, skjønt han var noget rød i Øinene endnu.

»God Morgen, skjøn Jomfru,« sagde han »Undskyld, at jeg kommer saa tidligt og uden Varsel; men jeg følte Trang til at bede om Tilgivelse for igaaraftes, om jeg skulde have opført mig uhøvisk. Ølet havde været noget for stærkt for det øverste Stokverk, ser De,« og han pegte paa sin Pande.

Maria havde reist sig og veget tilbage, eftersom han skred frem. Hun var bleg; men Ansigtet fuldt af Værdighed.

»Jeg forlanger kun en Ting, Hr Ridder,« sagde hun, »og det er, at der øieblikkelig gjøres en Baad istand, og at jeg blir ført hjem til min Fader.«

»Saa sagte, saa sagte, skjøn Jomfru,« svarede Glaser — »Veien er lang hjem til Deres Fader nu, og Ingen ved, hvor De er bleven af. Jeg vædder, man alt søger efter Dem i Elven og Fjeldkløfterne.«

»Gid jeg laa der heller end at taale denne Skam!« udbrød Maria.

»Der er intet Ondt overgaaet Dem, og det skal heller ikke ske, naar De blot vil bruge Deres Fornuft,« svarede Glaser. »Hvis De lover helligt at blive min og at reise hjem for at forkynde denne Forbindelse, saa skal jeg selv være rede at ledsage Dem i dette Øieblik.«

»Det skal aldrig ske, saalænge mit Hoved er oven Mulde,« raabte Maria med funklende Øine.

Et haanligt, koldt Smil legte om Glasers Mund.

»Ikke saa kjæphøi, lille Jomfru,« sagde han. »Naar De har siddet her og sultet et Par Dage, saa blir vel Modet spagere. Og det sværger jeg, De kommer ikkė ud af dette Rum, før De gi'r Deres Samtykke og blir min. Paa behageligt Gjensyn!« Glaser vendte sig hurtigt om og gik ud. Maria hørte atter den smikkende Lyd af Bolten, som blev slaaet for udvendig, og Slaget af den knirkende Jernport, som fløi i. Hun hørte Glaser sige til Skildtvagten udenfor: »Du slipper Ingen ind her uden mig — hører du? Hvis du er ulydig mod denne Ordre, vil dit Hoved springe. Det er bedst, du tager Nøgelen ud af Døren og forvarer den i dit Belte. Vil Nogen trænge ind, det være hvemsomhelst, støder du ham ned.«

Derpaa fjernede han sig med tunge Skridt.

Indespærres — udsultes — det var altsaa, hvad hun saa imøde. Hun sank ned paa Knæ ved Sengen: »min Gud og min Fader! du, som gav mig Livet, tag det igjen; men lær mig at dø værdig min Fader og lad ikke hans Hjerte knuses ved dette.« Hun blev liggende længe der i stille Bøn.

Straks efter Glasers Besøg hos Maria kom Bernardo og Lars til Guldnes. De havde redet hele Natten og spurgt efter paa Gaardene langs Veien; men Ingen havde seet to saadanne Ryttere fare der.

Bernardos Hjerte sank, og yderst modløs og i Angest naaede han Verket. De havde taget en ledig Pramme, som laa ved »Sanden«, og roet sig det korte Stykke over. Hestene havde de tjoret mellem Buskene paa Sanden. Bernardo spurgte efter Hans Glaser og blev ført til dennes Arbeidsrum, men blev betydet, at han maatte vente udenfor en Stund, da der var Mænd inde hos Verksbestyreren, som han maatte tale med i Enrum. Bernardo satte sig ned paa en stor Sten udenfor og tørrede sin Pande. Lars slentrede imens omkring og saa sig om. Han saa ikke et Liv. Alt var som uddød. Alle Arbeiderne var farne ned i Gruberne for længe siden. Jo, der saa han en enlig Skikkelse vandre frem og tilbage udenfor et Hus, der laa skilt fra de andre. Han stilede derhen. Det var en Skildtvagt, som paraderede op og ned med en Landse i Haanden og en stor Portnøgel stukken i Beltet. Med engang syntes Lars at høre en besynderlig Lyd, han skulde kjendes ved. Han gik et Stykke tilbage, hvor Vinden bar imod, og nu hørte han tydelig en Sang — en blød, fin, vemodig Sang, der skar lige ind i Hjertet paa ham. Thi det var Marias velkjendte Stemme og velkjendte Sang: »der var engang en liden Fugl«, den, som hun saa ofte sang for sin Fader i Skumringen. Han gik efter Sangen og merkede, at den kom fra det enlige Hus, hvor Skildtvagten paraderede for Indgangen. Lars sneg sig bag Huset og speidede. Der var ingen anden

Indgang end den jernbeslagne, svære Dør; men der var en Glugge paa Smalsiden af Huset, som stod aaben. Lars sneg sig under den.

»Maria,« hviskede han. Intet Svar.

»Maria!« lidt høiere. Der stak et Hoved ud gjennem Gluggen.

»Lars! Lars! er det du? for Guds Skyld red mig!«

Lars truede med Haanden og saa nedover mod Hjørnet, hvor Skildtvagten gik; men denne syntes at have sat sig ned ved Porten nu.

»Fa'r din er her, ver ikkje rædd. Lat som ingen Ting, um du høyrer aldri so mykje Staak; men hald deg ferdug, so skal eg koma,« hviskede Lars. Dermed fjernede han sig forsigtigt, som han kom. Med bankende Hjerte saa Maria efter ham ud gjennem Gluggen; men hun følte en jublende Glæde inderst inde, der overvandt al Frygt. Hun vidste ikke, hvoraf det kom; men hun følte sig saa tryg, siden hun saa Lars. Lars ilede ned til Prammen, tog Tougrullen, som han havde efterladt der, og saa efter, om Bindøksen sad godt i Beltet. Saa gik han roligt fløitende henimod Skildtvagten. Maria fulgte aandeløs alle hans Bevægelser, til han forsvandt om Hjørnet. Hun hørte, han gav sig i Prat med Skildtvagten.

»Kven er det, som syng so vent inne her?« spurgte Lars.

»Det skil ikkje deg,« svarede Skildtvagten morsk.

»Ikkje so bøs, Kar, eg skal ikkje eta upp deg,« sagde Lars. »Er det Nykelen til Porten, du hev der i Beltet?«

»Gjeng du ikkje med deg, skal du faa smaka Spjotet mitt,« svarede Skildtvagten og fældte Spydet mod ham.

Lars saa sig om — der var ikke et Liv at se, saalangt han kunde øine. Iet Nu rev han Øksen af Beltet, drev til Tydskeren i Planeten med Øksehammeren, saa han faldt omkuld uden et Suk, satte sig paaskrævs over ham og gav sig til at surre baade Hænder og Fødder med Tougrullen.

»Stakkars Krok!« mumlede Lars, mens han bandt Knuderne godt fast, »eg meinte ikkje aa gjera deg noko ilt — men naar det ikkje kann vera paa annan Maate so. Eg vonar, du kraanar te igjen — Tyskarar er seige dei.« Dermed rev han Nøgelen ud af Beltet, laaste op og stormede op Trappen. Maria hørte Porten knirke, hun hørte Stormløb i Trappen, der blev Bolten slaaet fra Døren og ind foor Lars.

»Kom ut — fort!« var alt han fik sagt, idet han drog Maria med sig. Da de kom forbi Tydskeren, laa han og sled i sine Baand og begyndte saa smaat at bande.

»Gudskelov, han bannar!« sa' Lars, »so er han ikkje slegen kvekk ihel! Kom denne Vegen ned te Sjøen — Vent, eg trur eg tek det Tyskarspjotet med som eit Minne.«

Som et Lyn var Lars oppe og nappede Landsen, som var faldt ud af Tydskerens Haand.

»Sov godt, Kammerat!« sa' han, idet han med Spydet i Haand sprang efter Maria. Snart hørte man kraftige Aareslag paa Vandet. Det var Lars, som roede, saa det fossede. —

Imidlertid var Bernardo omsider sluppet ind til den værdige Hans Glaser. Denne modtog ham meget høfligt, bad ham undskylde, at han ikke før havde faaet Audiens. Det var formodentlig den fremmede Herre fra Arnbjørndalen, han havde Æren af at se. Han spurgte, hvori han kunde være ham til Tjeneste.

Bernardo fæstede sine Øine gjennemtrængende paa Hans Glaser, hans Mund bævrede, men han beherskede sig og sagde saa roligt, han kunde:

»Jeg søger min Datter!«

»Deres Datter?« gjentog Hans Glaser yderlig forundret. »Hvorledes falder De paa at søge hende her?«

»Det er mig fortalt, at De har bortført hende,« svarede Bernardo.

»Jeg?« og Hans Glaser lo. »Med al Ære for Deres skjønne Datter, er min Tid altfor optaget til at tænke paa Elskovseventyr, Hr. Bernardo.«

»Ikke destomindre maa jeg forlange, at der sker en Undersøgelse her paa Verket. Folk har seet Eder sammen, og Synet kan ikke lyve. Hun er min eneste Skat, Hr. Ridder — jeg har mistet

Hustru og tre Børn i Pesten — hun har fulgt mig i alle mine Farer og Trængsler og været Lyset paa min Vei. Skal jeg miste hende, vil mit Hjerte briste.«

Og Bernardo sank ned paa Bænken, gjemte sit Ansigt i sine Hænder og brast ud i en lydelig Hulken.

Glaser saa paa den gamle, nedbøiede Mand og blev formelig rørt.

»Om Deres Datter befandt sig i mine Hænder, vilde hun være fuldkommen tryg. Der skulde intet Ondt vederfares hende,« sagde han. »Og nu kan jeg betro Dem en Ting, Hr. Bernardo. Jeg elsker Deres Datter, jeg elskede hende fra den første Gang, jeg saa hende. Hun var som en Aabenbaring fra en renere Verden. Vil De betro mig denne Deres Skat.«

Bernardo stirrede forbauset paa Glaser; han vilde ikke tro sine egne Øine.

»Maria er jo kun et Barn endnu,« sagde han. »Og jeg tror aldrig, hun vilde forlade sin Fader. Forresten beder jeg Dem undskylde, at jeg ikke bedre kunde gjøre Vold paa mine Følelser; men min Angest i denne Nat lader sig ikke beskrive.«

Glaser havde ikke faaet sine Øine fra Bernardo. Der dagede et Minde i ham; men han kunde ikke gribe, hvad det var.

»Jeg har seet Dem før,« sagde han bare og tog ikke Øinene fra ham.

»Jeg ved ikke, jeg har havt den Ære,« svarede Bernardo.

»Jo, nu mindes jeg, hvor det var. Det var i Wittenberg ved en af de store Disputatser der. De vovede at træde op imod min gode Ven Morten Luther og forsvare Kjætternes Paastande om Nadveren. Deres Navn var Bernardino Ochino.«

Bernardo stod som lynslagen.

»Og De er den selvsamme Mand, som under et foregivet Navn stjal Dem ind i den danske Konges Riger og Lande; men som ogsaa der blev opdaget og jaget ud. De er en Erkekjætter, en af den argeste Satans Yngel.«

»Jeg er den Mand, De nævnte,« sagde Bernardo stille. »Om Satan har nogen Del i mig, det faar han selv dømme om. Jeg troede her at have fundet et Fristed; jeg ser ogsaa, det skal nu blive nægtet mig. Jeg vil ogsaa snart se at komme over til et Land, hvor jeg kan faa dø i Fred.«

»Det spørges, om man vil lade Dem komme over, Hr. Bernardo,« tog Glaser i overlegent. »Ved De, at De nu ganske er i min Vold, at jeg kan lade Dem fængsle og henrette?«

»Ikke uden Kongens Dom,« svarede Bernardo.

»Men den er det snart nok at indhente,« svarede Glaser. »Vi lever i et kristeligt Land, hvor Bespottelser mod Gud og min gode Ven Morten Luthers Lære straffes med Døden. Men giv mig Maria, og jeg skal fra en Fiende forvandles til Ven og yde Dem min Beskyttelse.«

I samme Øieblik blev Døren revet op, og ind styrtede Lars ganske hed i Ansigtet. Han saavidt bukkede for Glaser og sagde:

»Orsaka meg, men det var noko, eg hadde aa segja Husbond.«

Han bøiede sig ned til Bernardos Øre og hviskede:

»Maria er bergat — gjøymd hjaa ein Bonde i Kivledalen — eg skal bringa henne heim um eit Par Dagar. Sjaa aat aa koma deg burt som snaraste. Ventar med Baat ned med Bryggja.«

Dermed forsvandt Lars igjen.

Bernardo pustede ud, saa foldede han Hænderne og saa op til Himlen med taknemlige Øine.

»Hr. Glaser,« sagde han stille, »jeg stoler paa Deres Ædelmodighed. Jeg er opdaget, og jeg er i Deres Vold. Læg ikke den Byrde paa Deres Samvittighed, at De har knust en gammel Mands Hjerte og jaget ham ud i Mulm og Mørke. Forresten overlader jeg alt til min himmelske Fader, han vil beskytte mig og Sandheden.«

Dermed skred han stille ud.

Hans Glaser sprang op og tog i Døren; men saa betænkte han sig og strøg grundende Haanden over sit stærke, brune Skjæg.

Tyvende Kapitel.

Maaneskinsdrømme.

Hans Glaser skummede af Raseri, da han opdagede, at Buret var tomt, og Fuglen fløien. Nogle Bergfolk var komne op og havde meldt, at en af deres Kammerater laa bunden og halvt ihjelslaaet udenfor en af Barakkerne. Skildtvagten blev løst og baaret i Seng; men han laa og talte vildt, saa der var ingen Greie at faa paa ham. Glaser sendte Mænd ud til Hest og til Baads i alle Retninger for at lede efter Maria, men forgjæves. Ingen kunde finde Spor af hende, og Bønderne forsikrede, at de intet havde seet. Den gamle Bernardo var redet forbi ganske alene paa Veien gjennem Kivledalen. Da gik Glaser hjem, skrev et Brev til Kongen, hvori han angav Bernardo og udbad sig Kongens nærmere Ordre. En Kurer blev øieblikkelig sendt afsted med det til Skien, hvor der altid laa Skibe, som kunde bringe det videre.

Imidlertid laa Maria godt gjemt hos en Bonde i Kivledalen. Hun havde maattet laane Klæder fra Datteren i Huset for at være desto tryggere, og Lars holdt Udkig, man kunde næsten sige Nat og Dag, og meldte hver Gang Nogen nærmede sig

Gaarden. Da maatte Maria gjemme sig i Høet for at komme ud, saasnart Faren var over. Naar Lars engang imellem maatte sove, havde han altid en Mand i sit Sted til at holde Udkig. Der havde flere Gange været Mænd fra Verket der, som havde snuset rundt, men ingenting fundet. Bonden vidste naturligvis om Intet og brugte Mund paa Tydskerne, naar de kom der for at snuse. I tre Dage og Nætter var Maria gjemt hos Kivledalsbonden, saa kom endelig Tiden, da Lars vovede at tage hende hjem. Det var overskyet Himmel den Natten, skjønt Maaneskin, saa det var lettere at slippe frem useet. Lars havde beholdt den ene af Paals Heste, den, hvorpaa han selv var kommen. Han havde spurgt Maria, om hun turde sidde paa Sadelknappen hos ham, for han turde ikke lade hende ride alene af Frygt for, at hun skulde skilles fra ham i Forvirringen, hvis de skulde blive overfaldte. Maria bare saa taknemligt paa Lars og smilte; hun var villig til alt, kunde hun bare komme hjem til sin Fa'r i Arnbjørndalen.

Saa red da det underlige Par afsted i den halvdunkle Nat. Tydskerens svære Landse var bunden ved Hestens Side, Bindøksen og to hvasse Knive sad i Lars's Belte. Han saa morderisk ud, Lars, og Gud naade den, som havde villet vove at røre Maria; hans Liv havde ikke været meget værdt. Maria sad foran ham paa Sadlen, med Hovedet hvilende mod hans Bryst. Hans ene Arm, som

holdt Tømmen, omslyngede hende, og hun hvilte lænet mod den og mod Brystet som i en Gynge. Hun havde lukket Øinene; et saligt Smil legte om hendes Mund. Hun følte sig saa tryg der hos sin stærke, trofaste Ven. Og Lars sad stille som en Støtte. Han vovede neppe at trække Veiret fuldt, for ikke at forstyrre den hvilende Skikkelse i sin Arm. Ikke et Ord mælte han, bare speidede med sine trofaste Øine ud i Natten, om han skulde opdage noget, og lyttede efter hver Lyd. Maria havde endnu Bondegjentens Klæder paa; hendes egen Kjole laa surret i en Byldt frempaa Sadlen. Naar Maanen en og anden Gang stjal sig frem, saa han nedover den hvide Skikkelse, der laa saligt smilende i hans Arm, og som syntes endnu hvidere i Maaneskinnet. Og dog levede og aandede hun; han følte Varmen af hendes Legeme mod sin Arm og sit Bryst, og en sælsom Følelse gjennemsitrede ham. Det var Eventyrets Prindsesse, som han bortførte. Eller var det Huldren, som havde listet sig op i hans Arm og spændt sine listige Garn om ham? det var jo, naar alt kom til alt, en norsk Bondegjente, som laa der. Nei, det var en Martyrinde, en af de mange, som Maria havde fortalt om, som var død for sin Tro, hvis Aand var fløien til Paradiset, men hvis Legeme laa igjen her saligt forklaret. Lars's Fantasi begyndte at spinde, han red jo ogsaa i en Eventyrdal. Snart bar det langs vilde Slug, hvor de sorte, steile Fjeldvægge næsten lukkede over

Elven, der skummede i Dybet, og hvis Susen trængte op til Lars som Orgeltoner, dobbelt stærke i Nattens Stilhed, snart gjennem Skove af Furu, Gran og Birk, hvor det hviskede og susede, og hvor Øksen havde maattet skaffe Vei for den smale Sti, hvorpaa de red, snart langs grønne Rydninger, hvor man øinede et tarveligt Hus langt oppe, og hvor Bonden møisommelig sled Brød ud af Stenene. Buskene kastede ogsaa underlige Skygger, Maanestraalerne legte Gjemsel bag det tunge Løvværk i Skogen, tittede frem mellem Stammerne og gjemte sig saa igjen for at efterlade alt i Tusmørke. Der var hviskende, hvislende Lyd i Græsset. En Frosk, som kvækkede, en Akerrikse, som malede, en Fugl, som skræmtes af sin Nattero, et Ekorn, som hoppede, en Orm, som smøg, Taagedotter, som strøg henover Myren — alt blandede sig i Nattens mystiske Dunkelhed sammen med Billederne, han drømte i et forunderlig broget Virvar, hvor alle Grændser veg. De underjordiske i røde Topluer keg frem bag Stenene og lo ad dem, Huldren lokkede fra de dulgte Smaadale og Grønninger, og han hørte Klangen af hendes Bjeldeko i det fjerne; han syntes, han hørte Strængespil fra Haugene, sagte, sagte som Smaabølger, der skvulper mod Stranden — men han ændsede det ikke. Han havde Korsets Tegn foran paa sin Hest, og en af Guds Engle laa jo i hans Arm — saa kunde vel ikke Troldskaben røre ham. Han mindedes alt, hvad Bernardo havde for-

talt om de fremmede Lande. Han syntes, han var i en af de store Domkirker, det bruste om ham med Salmer og Røgelsedampe, han saa Billederne og Vokslysene og Silkefanerne, han hørte det usynlige Kor af Nonner synge bag Gitteret. Processionen kom af Munke og Prester med tændte Fakler, saa en hel Flok af hvidklædte Piger med Brudeslør; det var dem, som vilde gaa i Kloster. Men den fremste af dem, kjendte han ikke hende? Det var jo Maria lyslevende — og hun vilde begrave sig i et Kloster? det skulde aldrig i Evighed ske. Aa, nu skjønte han det — det var denne Skurken, denne Hans Glaser, som var efter hende. — Som et Lyn brød Lars sig ind; han ændsede hverken Bønner eller Salmesang, han løftede hende op paa sin Arm og bar hende ud, og Mængden veg tilside for ham. Der stod hans Hest opsadlet; han løftede hende paa Sadelknappen, svang sig selv efter, og afsted bar det gjennem Krat, gjennem Skog, over Fjeld og Dal til det fortryllede Slot i Arnbjørndalen; der skulde hun være tryg og gjemt.

Men var de ikke ude paa Havet i en liden Baad — hun og han? Baaden var dreven fra Land, og de vippede og gyngede og slyngedes fra Bølgetop til Bølgetop. Snart løftedes de saa høit, at de næsten naaede Himlen, og Arme rakte sig ud for at tage dem, men saa sank de ned igjen. Og dog var hun ikke ræd; hun laa med lukkede Øine og et blegt, mildt Smil i hans Arm, og de vippede og gyngede, vippede og gyngede — —

Var det Skyer, som drog saa blødt forbi Aaskammen derhenne, eller var det Engle i hvide Slør? Kom de for at hente Maria? Aa ja, hun hørte jo ikke hjemme her, hun skulde være mellem de hellige Aander, der sang Guds Pris for Lammets Trone. Men endnu levede hun, endnu havde han Ret til hende. Havde han ikke været i det hellige Land og revet hende ud af de Vantroes Hænder, og kom nu ridende hjem med hende? Hvilte hun ikke ud fra alle sine Gjenvordigheder i hans trygge Arm?

Bah! Sludder og Vas! Hvad var det for Tøv, han for med? Var han søvnig og udaset af Nattevaagen, eller havde han Feber? Han var jo en uselig Telebonde, Lars Larsson, og hun en fortryllet Prindsesse i Gyldenstykkes Kjortel; han kunde jo aldrig eie hende.

Men følge hende kunde han, følge hende vilde han. I Telemarken skulde han ikke blive, hvis hun reiste. Men hvorledes skulde han skaffe Penge til at reise? det kostede Penge at komme til fremmede Lande. Og saa Margit Bekkhus, Hjartdalssolen! Lad hende graate; han havde ikke lagt sig ud efter hende, om Mo'r hans var gælen. Og Penge skulde han skaffe. Han skulde finde Skatten — Arnbjørnskatten, den som Aanden havde pegt paa, og det skulde han gjøre straks. Han skulde ikke være ræd hverken Skrymt eller Draug. Naar han nu havde klaret Tydskerne paa Guldnes, saa kunde han vel klare Spøgelserne i Arnbjørndalen. Ja, han vilde

følge Maria herefter, hvor hun stod og gik, flyve med hende gjennem Luft, over Hav, værge hende mod alle hendes Forfølgere. Og ve den, som vilde røve hende. Lars tog sig paa Knivbeltet, saa efter Øksen, følte om Landsen var der — jo, han vár beredt. Han skvat ved, at Hesten snublede i en Sten. Hvor var han? Han var allerede ved Kanten af Lien, som hæller ned mod Seljord. Han saa over Skogtoppene det blinkende, store Vand ligge dernede og Lifjeldenes og Melefjeldets stolte Linjer løfte sig tilvenstre. Saa lukkedes de igjen af Skogen, der i sin Frodighed slog sammen over deres Hoveder og stængte for at dukke frem i ny overraskende Skjønhed paa næste Skrænt. Var han først nede i Dalen, skulde det gaa i strakt Galop henefter den flade Sti langs Flatdalsvandet, og saa var det ikke langt igjen, bare Svartdalsaasen.

Han saa ned paa Maria. Hun aabnede Øinene og smilte til ham. Stakkels Lars! snart er denne Nats Salighed forbi og med den Drømmene. Saa kommer atter det daglige Livs Vane. Men din Aand har været til Kirke i Nat, er bleven adlet og døbt til uklare, men mandige Forsætter, der engang vil føre til Daad. Du har sprængt Uvidenhedens Fjeldgar og vil ud til de større Syner og Vidder, hvor du skal slibes i Livets store Kampe. Det er din gode Engel, som hviler der i din Arm; hun skal føre dig som Engelen førte Petrus ud af Lænkerne og Fængslet til Lys og Frihed.

Et og Tyvende Kapitel.

Bryllupet paa Natadal. Sørens Drab. Det samler sig til Hevn.

Paal Aabøs diplomatiske Sendelse havde ført til det forønskede Resultat. Trolovelsen mellem Bendik Natadal og Ingeborg Haatveit var foregaaet med stor Høitidelighed. Det blev fastslaaet fra begge Sider, hvor store Bøderne for Bendiks dræbte Fa'r skulde regnes, og Forlig var drukket.

Ditlef var kommen ned fra Vikingbølet og kunde atter stelle sin Gaard og sine Heste i Fred. Da de Unge ingenting havde at vente efter, blev Bryllupet berammet snarest muligt, saa kunde Ingeborg være til Hjælp i den travleste Tid i sit nye Hjem.

Bryllupet skulde vare i fem Dage.

Presten, Hr Lars, havde udgydt sin Salvelse over Brudeparet i Kirken; thi det var den første Sønnedatter, han viede. Det lange Brudetog, Størsteparten tilhest, vandt sig saa ned igjennem Skogen og op til Natadal, hvor det egentlige Hjemkomstøl skulde holdes. Det var da først Hr. Lars med sin værdige Halvdel Mo'r Sidsel, der med Stolthed saa paa sine Stabler af Ovnsbrød, saa Paal Aabø med sin Hustru Ragna, Ditlef med sin

Ragnhild, Kristian med sin Margit saa glad som en Lærke over at være bleven gamle Brynhild kvit, og Lars, som drømte om sin Maria. Søren var den eneste af Sønnerne, som ikke havde indfundet sig med sin skjønne Aaslaug, men han kom vel, naar det led paa. En af Unggutterne mente, at ho Aaslaug ikke torde være med i Brudetoget, for hun var ræd for at skræmme Hestene. Saa var der samlet Bønder fra de bedste Gaarde i Flatdal, fra Minnisjordet og Sundbø, fra Aarhus og Tvingelid, fra Eisand og Læxhul og fra Hjartdalsgrænden Paal Hovdejordet, Torkel Særisland, Hans Ton, Herbjørn Skaarnes, Olav Mosebø, Olav Mæland og Mændene paa Overbø og Nordbø, paa Risvold og Dysjaa, paa Løxlid og Funer og Flateland.

Paal Aabø var udnævnt til Kjøgemester og bedre Mand kunde de ikke faa. Han holdt Liv i Laget baade ved Taler, Vittigheder og Sang. Det var udpaa den anden Dag. Ceremonien med Sengebestigningen var lykkelig overstaaet. Under Sang og Spil og med tændte Tyrifakler var Bruden ledsaget til Brudekammeret, der afklædt i alle Gjæsternes Paasyn af Brudepigerne og lagt i Sengen. Brudgommen maatte vente udenfor saa længe. Saa kom endelig hans Tur til at blive afklædt af »Reiddeigja«, hvorpaa han, fuldstændig i Adams Dragt, gjorde et vældigt Spring op i den taarnhøie Seng og anbragte sig ved Brudens Side, der blufærdigt skulde vende sit Ansigt mod Væggen. Efter at

Brudeparret da var salvet med Bøn og Salmesang, blandet med solide Kjøgemestervittigheder, samt havde faaet sig en Hjertestyrkning paa Sengen, som Gjæsterne ogsaa delte, blev Døren laaset igjen efter dem. Men først maatte »Reiddeigja« tage Kronen og alle Smykkerne i Forvaring, drage Sengetæppet over Parret og lukke Gardinerne paa Himmelsengen. Gjæsterne drog som ofteste ned igjen i Gjæstestuen og fortsatte Kalaset. — Nu var Middagen overstaaet den anden Dag. Maden var tagen af Bordet, og Gjæsterne overbød hverandre i Lovord over den gilde Traktering. Der var ingen Ting sparet; selv Honningkageskiver, svømmende i varmt Øl, var budt rigelig rundt. Ungdommen havde imens samlet sig ude paa Tunet, hvor de haabede, Dansen snart skulde gaa igjen ligesom igaar, bare Spillemanden var at faa vaagen; han laa endnu og sov inde paa Laaven. Imens blev Langbordene ryddede inde i Stuen, og svære Ølboller, der kunde rumme en Skjæppe, blev satte frem langs efter Bordet. Ølbollerne var malede røde og grønne og blaa med Roser og Blomster og gilde Inskriptioner, og en udhulet Øsekop i Form af en And laa og svømmede i dem. Skjænkesvendene øste da af denne op i mindre Træboller og Skaaler, der saa gik rundt. Kvinderne sad ved den nedre Bordende, Mændene ved den øvre. Brud og Brudgom var hentede ind fra Tunet for at indvie Drikkelaget. Det var et vakkert Brudepar. Brudgommen saa sund og spræk

ud, da han stod der i sin hvide Trøie med Sølvknapperne med sit rødmussede Ansigt, og Bruden, liden og rund, med smørgult Haar under den tunge Krone, lyste af Mildhed og Lykke. Thi nu var Ragnhilds »Liljarskaut«, som det kaldtes, atter hentet frem og atterkommen i Ættens Eie. Det var en Krone, dryssende fuld af Løvverk og forgyldte Skaaler i den øvre Rand. Forsmædelsen at maatte have solgt dette Arvestykke for Ditlefs Synder, var nu borttaget. Det var med Ængstelse, at Ragnhild havde seet Ditlef fare til dette Bryllup. Hun havde holdt en Formaningstale til ham, og han havde lovet at være snil Gut. Mindet om det uhyggelige, ensomme Liv oppe i Vikingbølet virkede ogsaa skræmmende paa ham.

De ældre Gjæster var bænkede med Bruden og Brudgommen om Langbordene, og Samtalen var alt livlig.

»Men korleis er det med denne Drøsa um henne Sidsel Bondal?« var der En, som spurgte.

»Det kann daa ikkje vera sant, veit eg?«

»Sant er det,« svarede en Anden; »eg hev sjølv set Steinarne, som han Olav, Mann hennar, hev reist te Minne etter henne og Gutten.«

»Er Bjørnen so mannbisk?«

»Ikkje alle —; men det er dei, som kallast fyr Illjas-Bjørnar, og dei er fæle etter Kvinfolk, som er med Barn.«

»Korleis kann det hava seg?«

»Jau, det var ein Gong — ja, so fortel no gamle Folk iminsto — det var ein Gong ei Drotning, som forgjorde fyrst Stjupsonen sin og so Mannen sin og skapte dei om til Bjørnar, som rann te Skogs. Av dei er dei største og verste Bjørnarne komne, og dei er det dei kallar Illjas-Bjørnar.«

»Og dei er so galne etter fremmelege Kvinfolk?«

»Ja, det kjem seg av, at dei vil løysast or Trolldomen, ser du, soleis som det stend i den gamle Visa:

Og det vart Fruga Sigaros,
slo til med Tussegreivi,
skapad ho dei i tvo Augnebjønnir,
dei laggad der nord yver Heidi.

Ho slo til med Tussegreivi
og i den samre Tid:
der skal vera tvo Augnebjønnir
og laupe i rosands Lid.

So lenge skal dei Bjønnir vera
og heran paa Skogni gange,
til dei teker Barnet 'tor Mors Mage
og føder det upp til Manne.*)

»Sku du høyrt Maken? Og ho Sidsel vart teki av slik ein?«

»Ja, ho skulde vera paa Sætri um Sumaren — du veit, Sætri er berre ein Fjordung Veg fraa Bondal, for dei er no mest Sætrar alle Gararne der uppe i Tudal. Olav, Mann hennar, bad henne vera

*) Landstads Kjæmpeviser.

var, for det skulde vera stygt med Bjørn deruppe, og han song fyr henne Visa um Fruga Sigaros; men ho meinte det berre vart Tull og Tøv, og so gjekk ho lel. Men Olav, han spende Bogen sin og lagde Pil paa Strengen.«

»No?«

»Ja, vent no skal du berre høyra. Ein Dag gjeng Sidsel med Buskapen sin i Marki — ho hadde den vesle Stjupsonen med seg — og daa ser ho Bamsen. Han gjekk der og aat Ber i Myri. Det saag ikkje ut, som han vyrde Krøteri større, men han burad og skjeglad burt paa henne Sidsel. Um Kvelden, daa ho kom heim til Stølen, veit ho ikkje Ordet, fyrr Bjørnen er i Hælarne paa henne. Ho braasnudde seg, dreiv til honom med ein Kjæp, ho trefte te aa hava i Hondi, sprang inn i Selet og stengde Døri etter seg.«

»Gjekk Bjørnen daa?«

»Jau, du meinte det, du. Nei, best som det var, høyrde ho Bjørnen krabba paa Selstaket, og det varad ikkje lenge, fyrr han hadde gravet Hol og stakk Snuten nedigjenom.«

»Kva gjorde ho Sidsel daa?«

»Jau, ho tok ei brennande Tyristikka og stakk lukt i Nasa paa Bjørnen. Daa burad han stygt og krabbad seg ned atter, og so vart det stilt rundt Selet. Men Sidsel vart hjartarædd. Aa vera der paa Fjellet einsleg med den vesle Guten var raadlaust, for ho visste, Bjørnen snart vilde koma atter,

og aa ganga heim no det vart skumt, vart mest likso galet. Men noko maatte ho gjera, og so valde ho det sidste. Ho bad vesle Guten ganga framfyr seg, at han ikkje skulde vingla seg burt, daa der var stygt Ulende der. Sjølv tok ho ei Ryngja med sødt Prim, og ei Spon nedi, paa Armen — du veit, Bjørnen er fælt kjær i Søtprim — og so lagde ho i Vegen i Guds Namn.«

»Kom Bjørnen daa?«

»Ja, giv mig no Tid aa fortelja, so skal du berre høyra. Jau, ho var ikkje komi langt ifra Selet — der kom Bjørnen labbande. Sidsel tok daa ei Skjeid med Prim og slepte paa Vegen og skundad seg vidare, so fort ho kunde. Bjørnen vedrad Primet, stansad og sleikte det upp. Sidsel hadde fenget ei liti Fyremun; men det var berre nokre Sprang, so var Bjørnen lukt i Hælarne paa hende atter. Daa slepte ho litt Prim igjen, og so dreiv ho paa, alt til ho ikkje hadde meir. Daa heiv ho heile Ryngja og sprang fyr Livet. Men Bjørnen etter, og der greip han henne kring Midja. Det var ikkje lenger burte, enn ho kunde sjaa Garen. Mannen høyrde Skriket hennar og kom rennande med Bogen sin.

‚Kjære, skjot! skjot!' ropad ho, ‚eg vil helder falla fyr Mannahand, held bitast av Bjørnetan.' Mannen stod tvihugad, for Bjørnen heldt Kona framfyr seg millom Labbarne sine; endeleg so skaut han. Bjørnen trillad; men Sidsel laag daud paa

Marki, med Barnet sitt med Føterne. Bjørnen hadde klemt henne ihel. Pili hadde ikkje raakt henne. Soleis miste Olav Bondal andre Kona si. Du veit, han vart fyrst gift med Syster hennar Sidsel, ho Signe, som let so vakkert paa Fløite. Og no hev han reist tvo Steinar, ein liten og ein stor, paa Stellet, der Sidsel fall, og du kann sjaa dei, naar du gjeng yver Bondalsjordet til Gaukstad!«

»Nei, aldrig trudde eg, Bjørnen kunde vera so mannbisk.«

»Han Olav Bondal hev rett voret ein uheppen Mann.«

»Men lat oss ikkje fortelja meir slike syrgjelege Hende, det gjerer berre Hugen tung, og no skal me vera lystuge og glade. Kva meinar de um me tok til aa stevjast litt?« sagde Paal Aabø. »Eg skal byrja.« Og dermed begyndte Paal at synge paa den gamle Stevtonen:

Eg hev farit baad' Land og Strand,
ridet og sum Tid gjenget,
men fagrare Brud og venare Møy
eg hev ikkje set paa lenge.

Vænt det var med Hjartdals Kyrkja,
daa Bruri ho kom inn,
dei tar 'kje bry seg for Ljosi bera,
det lyser av Blomekinn.

Haaret hev ho som Tiriltunga,
og Halsen er som Mjell,

og Augo er i Hausen sjaa
som Soli kjem upp fyr Fjell.*)

»Nei, no gjerer du meg mest bljug, Paal,« sa' Bruden, »det er best du skryt upp han Bendik lite vetta no.«

Og Paal fortsatte:

Innum Skugg og ut fer Glugg,
og ut paa Vidderna vide,
der finst ingen i Flatdals Bygdi,
som tor han Bendik bide.

Saa tog Ditlef i, mens han langed' efter Ølbollen:

Eg var med paa Gladheims Berge,
eg saag meg ut saa vide,
ho Ingeborg leikad' i Hugen min,
som spunnet Gullet det fride.

Fisken uti fag'ran Vatnet
og Ikonn upp i Tre,
den, som vil hava Dotter mi
maa eiga Gull og Fe.

»Eg tykkjer, de er klene Karar til aa kvea fyr honom Bendik,« lo Ingeborg, »so lyt vel eg te daa.« Og nu sang hun med bløď, fin Stemme:

Um alle Gutar stod i ei Line,
fyrst dei ljote og so dei fine,
um alle Gutar stod i ei Rad,
eg visste vel, hokken eg vil ha'.

---

*) Disse saavel som de følgende Stev er alle hentede fra Landstads Kjæmpevisesamling.

Og Guten min, han er nyssupprunnin,
i Andlet er han som Eggjeplomin,
i Atgjerun er han no utifraa,
finare Gut sell' du aldri sjaa.

Da lo Bendik og begyndte paa sin Kant:

Eg hev ei Gjenta, ho er so fine,
at Soli maa 'kje paa henne skine,
kring Vangann er ho baad' raud og kvit,
der maa 'kje Smaagutann koma dit!

Aa aldri hev eg slik Gjenta funnet,
og aldri hev meg i Sinne runnet,
og aldri hev eg i Hugen set
den, som var so ven og so snaal og nett.

»Jau, jau, no ber det laust,« sagde en gammel Kall. »Dei er i Kjælemaanaden endaa maavita, so kjem Kloremaanaden og sidstpaa Bitemaanaden.«

»Er det Røynsla di, stakkars Krok?« svarte Bendik, »so er det syrgjelegt med deg.«

Men Gamlen tok til at synge:

Eg hev voret upp under Sky
og ned att paa Havsens Øyar,
fire Gonger hev eg voret gift
og allstødt hev eg fenget Møyar.

I det samme kom Herbjørn Skaarnes farende ind fra Tunet hed og sved af Dansen. Han skulde øiensynlig ind og hente noget for en Gjente.

»Stopp no, Herbjørn, og ver med aa stevjast; eg veit, du er god,« raabte Paal Aabø. Herbjørn

blev staaende midt paa Gulvet, tog til at spænde og sparke med Fødderne som i Reel, mens han sang:

Det stend ei Bjørk paa Bjaalands Tune,
er runnet upp med Roto,
og den, som tore stevjast med meg
maa spenna imot med Foto.

Det stend ei Bjørk i Skorto Nord,
er runnet upp med Steine,
men vil du stevjast med meg idag,
daa stande du stø paa Beine.

Men Gamlingen var ikke sen. Han greb Hansken og kvad:

Eg hev voret upp under Sky
og ned att paa Havsens Oddar,
den, som vil mine Fotspor fylgje,
han maa 'kje dansa paa Laddar.

Du er no 'kje allstøtt slik ein Kar,
som du no tikjest fer meg,
stundom dansar du berføtt
med bøtte Buksor paa Kne.

Saa svarede Herbjørn:

Eg skal giva deg Nevahogg,
so Tanngaren din skal singre,
og den, som tore klorast med meg,
han maa 'kje vera veik i Fingro.

Men Gamlen var ikke sen at svare:

Staven stend i Forstoga,
er bend i baade Endar,
den skal yver Nakken din,
um du ikkje Stevet vender.

»Hui!« svarede Herbjørn, gjorde et Rundkast og skyndte sig ud igjen paa Tunet til Ungdommen.

»Det er best, du held deg til Gjentorne, du Gunnar,« sa' et gammelt Kvindfolk med et polisk Fjæs, som sad ved Bordenden med sin Kop Øl foran sig, som de andre Karer. »Kanskje du daa kunde fanga den femte Kjeringi.«

»Hadde du ikkje voret av Lardal, kunde det voret Von fyr deg og,« svarede Gunnar. Og dermed begyndte han atter at synge:

Det var dei leide Lardalsgjentunn
hev fenget so stygt eit Lyte,
dei steikjer Stumpen i Maurtuva
og knadar i Ospeskryte.

Bønderne lo; men Lardalsjenten var ikke sen; hun kastede i Gunnar igjen:

Og ikkje vil eg til Saaheimsgrendi,
der er so mange Gapar,
litet hava dei til Jolaved
og ikkje til Smør paa Kaka.

Saa kom Gunnar:

Me Saaheimskarar syp Saup og Mjølk,
gjer Kaka av feite Gron,
men Lardølen bite av Sildenakken,
det er litet til Matavon.

Men Kvindfolket blev ikke Svar skyldig:

Upp so kjem dei Saaheimskarar
med sine store Magar,
og naar dei kjeme til Lardalsbygdi
so eta dei, so dei rapar.

»Det er Rett, det er Rett, Guro! du maalbind ikkje henne, Gunnar,« lød det rundt om. »Men der kjem Lars. Du Lars, korleis var det med den Gjenta, du fridde fraa Tyskararne? Kom no og kvil litt — eg ser du er trøytt etter Hallingen. Kom no og ver beinsam.« De tokkede sig undan for Lars, gav ham Plads ved Bordet og rakte ham en Bolle. Saa begyndte en anden Gamling at synge, opmuntret ved at se den store Bolle gjøre sin Runde en Gang til.

Der kom ein Kall og ei Kjelle
med Kufta graa
yver Dovrefjelle,
lat Bollen gaa, lat Bollen gaa.
Eg var saa glad, mi Tunna rann paa Tofte,
men endaa gladar, eg Gjenta fann,
det er so vondt sova eismall paa Loftet.

»Det er vel ikkje meg, du stilar paa?« sagde Lars og reiste sig hidsig.

»Logna deg, Lars — du ser, han er litt øren, — kom no og fortel oss um Tyskararne,« sagde Bruden og drog Lars ned paa Bænken.

Lars fortalte alt det, som vi før ved om.

»Nei, sku du høyrt slikt.«

»Det er daa Troll te Karar!«

»Kor lenge skal me tola slik Mannstygg imillom oss!« Saaledes lød det rundt om.

»Gjorde me Rett, so jagad me dei yver Heidi, so dei aldri kom att,« sagde Ditlef.

»Ja, daa fekk du anna aa bruka Oksepeisen din paa enn paa Natadalsøykjenn,« sagde gamle Fa'rbroren til Bendik. De gamle Saar sad der endnu og brød op igjen nu, da Øllet varmede Blodet.

»Ingen Ufred i Laget,« raabte Paal Aabø, »der er Fred og Forlik no, Gamlen!«

Men den første Gamling, som havde ærtet Lars, begyndte at synge:

Eg foor villt i Vedaskogen
kring um ein Elvesteine,
Framandførkja narrad meg
eg fann ikkje Vegen heim.

Eg foor vilt i Vedaskogen
kring um ei Elverunne,
Framandførkja narrad meg,
eg hev ikkje Vegen funnet.

Eg hev voret med Jutelen
og Jutelen etter meg rann,
Gjenta sa', eg lokkad henne,
um eg henne aldri fann.

»Den Karen skal eg stoppa Munnen paa,« skreg Lars rasende, rendte op af Bænken og vilde hoppe over Bordet, hvor han sad; men Folk holdt igjen i Trøien hans og drog ham ned.

»Stogga deg no, Lars, han er ikkje sætande — du vil daa ikkje dragast med ein gamall Kall?« saaledes lød det rundt om.

»Men korleis er det egentlig med denne Framandkaren der i Arnbjørndalen? Folk meinar, han er Trollmann.«

»Og eg segjer, at var alle Folk slike som han, so fanst der ikkje Synd paa Jordi. Og var alle Gjentor slike som henne, so hadde me berre Guds Englar millom oss,« raabte Lars varm, treiv Huen sin, og gik hurtigt ud.

»Han er forgjord! han er bergteken!« klang det hviskende rundtom. »Han Lars stiler for høgt, stiler han paa henne.«

Idetsamme stod Lars igjen i Døraabningen rent bleg og forstyrret.

»Du, Far, du lyt kome ut lite Grand, og du Paal og Ditlef og — —«

»Er det noko galet hendt?« sagde Paal, og reiste sig straks; Ditlef og Hr. Lars fulgte. Mængden, som var nysgjerrig og anede Uraad, seg langsomt efter.

Ude paa Tunet havde Dansen gaaet lystigt fine Sommerkvelden. Støvet havde hvirvlet rundt Hælene paa de spræke Hallingdansere, og Gjenterne ilskreg af bare Livslyst, naar Karerne tog Ryggetag og valsede rundt Tunet, saa bare paa Moro. Spillemanden sad paaskrævs over en Tønde, med Ølbollen plantet ved Siden af sig, og tog sig en Hjertestyrkning mellem hver Halling eller Springar. Støien og Stimen fra Ungdommen bar ind gjennem de aabne Glugger, til de, som ved Ølbordet sad og bragte gamle Ungdomsminder op i dem. De fik formelig Hug at være med; men Fødderne var for stive og Ryggen kroket.

Nu var det ganske tyst, og man havde stimlet sammen om en gammel Mand, som stod og fortalte.

»Han Søren Bekkhus, Prestesonen, er dræbt!« gik det hviskende fra Mand til Mand.

Presten og Sønnerne hans brød sig Vei gjennem Mængden.

»Er det du, gamle Jesper? vaagar du deg so langt paa Hesteryggen?«

»Eg maatte stad. Der var ingen til aa sende, dei er alle her til Brudlaups,« svarede gamle Jesper, og tørrede Panden med en Klud.

»Og no Gud hjelpe oss alle i Naudi. Hr. Lars, han Søren, Son din, er gjengen framfyr sin Domar.« Og Bevægelsen tog den Gamle, saa han begyndte at hulke. Hr. Lars's stærke Skikkelse rystede og Munden skalv; men han betvang sig.

»Du faar komme ind i Stuen og hvile,« sagde han, »saa kan du melde dine Tidender med større Ro. Guds Domme er urandsagelige og hans Veie usporlige.«

Jesper blev ledet varsomt ind og bænket, og en Ølbolle rakt ham. Da han var kommen lidt mer til Ro, begyndte han. Stuen var fuld af Folk og Ungdommen trængtes i Gangen og i Døren for at faa høre.

»De veit alle det,« sagde Jesper, »at den Nidingen, Mons Landverk, hadde skoret Rumpa av Hestarne og Gjeiterne mine uppe paa Fjellet her ein Sumaren og gjort meg Skade paa ymse Leider. So sa eg rett det med Søren, daa han fridde etter Dotter mi, at ingen skulde faa Garen, minders han hemnde dette Nidingsverket.«

»Hevnen hører Herren til,« mumlede Hr. Lars.

Jesper lod, som han ikke hørte det og fortsatte. »Han Søren gjorde dette Verket so vel, at me trudde, Mons aldri skulde set Soli meir. Han kjøyrde same Sauesaksi, som Mons hadde brukt til Herverket, i Bringa paa honom. Me trudde, me skulde havt Fred fyr honom etter den Dagen, men Ugras døyr ikkje so snøgt, veit de, og han Mons kraanad til.«

Hr. Lars sukked; thi nu forstod han, hvad som skulde komme.

»So var det i Dag tidlegt,« — og Maalet begyndte at briste for gamle Jesper, — »at han Søren

stod einsleg paa Stabburet; han skulde finna fram Stasklædnaden sin og klæda seg te Brudlaups, daa stend Mons Landverk attmed honom som skotet fram or Jordi.

‚Tvi vore Strilen, som ikkje betre Saksi kann bruka,' ropad han og kjøyrde i det same Kniven i Bringa paa Søren radt til Skaftet. Søren sokk ned utan aa mæla Ordet, og han Mons sette i tanande Spranget av Garde paa Hesten sin. Daa me fann Søren, var det sovidt Liv i honom, at han kunde fortelja, korleis alt var tilgjenget; men han døydde millom Henderne vaare der paa Stabburet.«

»Kvar er Oksepeisen min?« hørte de et Maal runge, og op røk Ditlef og saa sig omkring.

»Ditlef! Ditlef!« raabte Ragnhild, og fristede at komme bort til ham. »Du, Paal, stogga honom, annars fær eg eit nyt Manndrap aa sona, fyrr Soli renn.«

»Bruk no Vetet ditt, Ditlef,« sagde Paal og tog Ditlef i Skulderen. »Kann du vekkja Søren uppatt med aa drepa Mons?«

»Du vil kanskje, me skal sjaa paa, at Teledølen slagtar oss ned som Naut,« skreg Ditlef hidsigt.

»Men naar du ingenting vinn med det, anna enn aa missa anten Hovudet ditt eller Garen din, so tykkjer eg, du kunde bera deg aat som vitugt Folk du og ein Gong,« sagde Paal og slap ikke Taget i Ditlef.

»Ja, du tenkte vel so, daa du spende Belte med Espelidskjempa,« hvæste Ditlef.

Mor Sidsel sad omringet af Kvinderne og sukkede og rystede paa Hovedet og fortalte om Søren, og græd imellem.

»Nei, at det skulde gaa slik med han Søren — ja, vakker var han ikkje; men det er ikkje Vænleiken, som skal gjera det. Og Vit — ja han hadde Vit! — han hadde tolv Manns Vit, som ein Bjørn. Skakkmynt var han, men kvassmynt var han og, — det var ikkje dei, som torde hanskast med honom, og so skulde han faa slik syrgjeleg Ende — aa nei, aa nei! Og ho Aaslaug, som no sit som Enkja paa Garen, det er vel ingen, som vil hava henne, so styg som ho er. Men, te Søren var ho so maate.«

»Teledølerne faar meget at svare for paa Dommens Dag for alle sine Manddrab,« sagde Hr. Lars og reiste sig. »Aa, Paal, du vilde vel ikke være saa snild og spende for Hesten min, det er paa Tide at komme sig hjem.«

Paal gik, og Bønderne samlede sig om Hr. Lars og Mor Sidsel og forsøgte at trøste. Mange Historier og Ord efter Søren blev gravne opigjen for at vise, hvilken skarp Kar han havde været; men det viste sig og paa alt, at han Søren var den af Prestesønnerne, som havde været mindst likt i bygden.

Ungdommen drog sig lidt efter lidt ud paa Tunet igjen.

»Eg tykkjer, han Søren fekk det just maate,« var det En som sagde. »Er det Folkeskikk aa kjøyra ei Sauesaks i Ein, um han klipper Rumpa av ein Hest?«

»Aa ja, no hev me eit Bergetroll mindre i Bygdi,« svarede en Anden.

Det blev stilt, da Hr. Lars, Mor Sidsel og gamle Jesper kom ud. Ditlef vilde ogsaa til Bekkhus og se Søren, og Ragnhild fik Paal overtalt at være med. Lars reiste hjem til sit lune Tilflugtsted i Arnbjørndalen.

Laget holdt paa at sprænges, og Stemningen var rent brudt. Neppe var Kjærrerne og Hestene forsvundne bag det sidste Skogholt, før der blev en Sammenstimling og Uro længere henne paa Tunet, ledsaget af Rop og Skrig. Der var kommen en enslig Mand ridende op Bakken. Men hvorledes saa han ud! Et gabende Saar tvært over Panden, hvorfra Blodet randt nedover Kinden og dryppede paa hans Klæder; hele Ansigtet besmurt med Sved og Blod; han saa fæl ud, det ene Øie var ganske blaat, og Klæderne forrevne, som om han kom fra Slagsmaal.

»Eg meiner, alle Helvetes Aander er slopne lause i Kveld,« sagde gamle Fa'rbror, og nærmede sig, »kva er detta for noko?«

De nærmeste havde hjulpet Manden af Hesten og ledet ham hen til en stor Sten i Tunet. Der sank han ned. Andre sprang efter Vand og Øl.

Brudgommen var ogsaa kommen ud, lokket ved Larmen.

»Er det ikkje han Torgeir paa Guldnes? I Guds Namn, korleis er det, du ser ut?«

Torgeir svarede ikke; han tog dybe Drag af Bollen, som blev rakt ham og lod sig stelle med af dem, som forsøgte at vaske det værste Blodet af Kinderne hans. Saa løftede han endelig Ansigtet og saa med et halvt forvildet, halvt bønligt Blik udover Flokken, som var stimlet rundt ham.

»Aa Gud hjelpe og trøyste oss alle, kva Tider er det, som er komne i Telamork no?« udbrød han med Graaten skjælvende i Maalet.

»Kva er det, som er hendt, Torgeir?« sagde gamle Fa'rbror.

»Ja, vil me endaa liggja og sova og ingen Ting gjera, so segjer eg, me er noko Kjeringar alle i hop,« raabte Torgeir og begyndte at snakke sig varm.

»Men fortel daa, kva er det?«

»Herdis — de kjenner Herdis, Systerdotter mi — ho er voldteki av ein av desse Tyskararne, og no drog dei med henne til Verket, og vil venteleg tyna henne. Eg freistad verja henne so godt eg kunde; men kva er Ein mot so mange, og det var ein heil Flokk av dei, og de ser, korleis eg ser ut.«

Han kom ikke længer, før en ung, spræk, kraftig Kar med kruset Haar brød sig igjennem Flokken og trev Torgeir med begge Hænder i Bringen.

»Herdis, sagde du? du meinte vel ikkje Herdis?« og han rystede Torgeir, saa Tænderne skranglede.

»Er det du, Tomas?« sagde Torgeir roligt, »Gud hjelpe deg fyr Festarmøyi di no; ho er ikkje mykje verd.«

Aarerne paa Panden til Tomas svulmede, Øinene stod, som vilde de fare ud af sine Huller, og han skreg ud i løse Luften som en Besat.

»Kvar er Øksi mi! kvar er Øksi mi!« raabte han og begyndte at lede rundt.

De andre Ungdommerne tog ham i Armene og holdt ham, »Du er daa ikkje galen, Tomas! du vil daa fara vitugt aat?«

»Slepp meg!« skreg Tomas og sled sig fra dem, hev Trøien af, rev op en stor Sten paa Tunet og kastede den fra sig. »Han er gjengen fraa Vitet! stogga honom — han gjerer ei Ulukka paa seg!« saaledes lød det rundt. Den Ene puffede i den Anden, men Ingen havde Hug paa at binde an med den rasende Tomas.

»Kom med meg no, so skal me tyna dei paa Flekken,« skreg Tomas. »Kva ventar de etter, Bønder? Vil de, at siste Sauebogen og siste Mjøltunna skal stelast utor Stabbudi fyrst? Vil de venta paa, at Dotter dykkar og skal voldtakast? Er Telebonden vorten slikt useligt Krek, at han berre kysser den Hondi, som slær? Det var daa Merg og Makt i honom i gamle Dagar.«

»Det nyttar litet aa binda an med Tyskararne, so lenge dei hava Kongen og Logi i Ryggen,« sagde En af de gamle.

»Der maa daa vera Vit og Rettferd hjaa Kongen og, endaa han høyrer til Storfolket,« sagde Tomas.

»Men Kongen veit ikkje, korleis Folket hans fer aat. Og det kann daa aldri verta Log og Rett aa voldtaka Gjentor? Men naar Øvregheiti ser, at me tolar alt og berre fara aat som Slagtesauer, so røyver ikkje ho ein Finger.«

»Han Tomas hev Rett! han Tomas segjer sant!« raabte Ungdommen rundt omkring.

»Dess tolugare me er, dess ramare vert Tysken; men, ser han ein Gong, det er Mannsmot og Hjarta i oss, so vert han spakare,« fortsatte Tomas.

»Ja, lat os jaga honom og reinska Bygderne fyr Fant,« raabte Ungdommen.

»Kva Vaageverk skulde det vera aa jaga honom,« tog Tomas atter i. »Det er ikkje stor Flokken korkje her elder i Fyrisdal. Og um me berre stemnde Bønderne ihop fraa Flatdal og Hjartdal, vilde me vera so mannsterke, at det var gjort paa nokre Timar.«

»Ja, og so vart du dømd fraa Livet etterpaa, naar Øvrigheiti kom,« sagde gamle Fa'rbror.

»Det er svært so vár du er i Kveld, Fa'rbror,« sa' Bendik, »annars so plar daa du vera ein 'ta dei verste te aa skjella Tyskararne.«

»Og um so Hovudet mitt sprang,« sagde Tomas, »trur du, Livet er mykje verdt fyr meg etter denne Dag?« Og Smerten tog den unge Gutten saa voldsomt, at han kastede sig næsegrus paa Bakken og begyndte at hulke.

»Stakkars Guten! — jamen er det Synd paa honom — ja vert ikkje detta hemnt, so skjemmest eg kallast Teledøl lenger. — Kva er Paal Aabø?«

»— Aa, me kann no vel hjelpa oss utan han Paal. — Det skulde vel vera Hemn fyr denne Framandfyrkja, som slapp utor Henderne paa dei, detta? — Lat oss jaga denne Trollmannen og Fyrkja hans utor Bygdi med det same —,« saaledes lød Beretningerne rundt om.

Torgeir Guldnes blev ledet ind, og hans Saar stelte, mens Ungdommen fremdeles slog Vagt om Tomas, der talte, saa det spruted' Gnister om ham derude paa Tunet. Brylluppet var sprængt; men før Gjæsterne skiltes, var det aftalt, at der skulde skjæres Budstikke, som hemmelig skulde gaa over hele øvre og midtre Telemarken, og stevne Bønderne til et hemmeligt Ting i Arnbjørndalen en Uge fra denne Dag. De bedste Bønder, som i Gildet var, blev udnævnte som Ledere. Saa skiltes Gjæsterne; men Tomas blev med Guldnesbonden nedover, dog paa det høitidelige Vilkaar, at han ingen Voldsgjerning skulde foretage sig paa egen Haand.

To og Tyvende Kapitel.

Lars som Skattegraver.

Signor Bernardo havde slaaet flere Gange paa, at han maatte se snart at komme sig over Fjeldet til Bergens By, for derfra at prøve at faa Skib over til Holland. Her begyndte at blive utrygt selv her mellem Fjeldene. Det skar i Lars, hver Gang han hørte dette bragt paa Bane; thi hvorledes skulde han kunne undvære Signor Bernardo og fremfor alt Marias Selskab? Signor Bernardo havde slaaet op for ham Kundskabens store Port, og der havde aabnet sig Syner for Lars, som han aldrig havde drømt om, og som engang seede, aldrig kunde glemmes. Han maatte øse mere og mere af denne uudtømmelige Kilde. Telemarken var bleven ham for trang; han længtede ud i den vide Verden. Mon det var muligt, at Signor Bernardo vilde tage ham med? — ja kanske, hvis han kunde koste sig selv Reisen; men en slig Reise kostede mange Penge, og hvor skulde han faa dem fra? Som Tjener kunde han ikke vente at faa være med; thi hvad Nytte kunde Bernardo have af en Tjener, som ikke forstod de fremmede Sprog, og som vilde staa som forvildet, naar han kom ud i den vide Verden. Til

sin Fa'r nyttede det ikke at gaa; han havde ikke mere end Maden i Mund, og han havde jo sagt, han ikke vilde se ham for sine Øine, gik han til Arnbjørndalen, skjønt det havde vist sig, at han ikke kunde være saa streng i Gjerning, som han havde været i Ord. Og hans Brødre havde vanskelig nok for at klare sig, da de ret som det var maatte betale Bøder for Manddrap, eller Hestedrap. Men Skatten! — Skatten, som skulde ligge i Flisingaasen efter gamle Arnbjørn, og som saa mange forgjæves havde ledt efter! Skatten, som Aanden selv havde bedet dem grave op for at skaffe ham Fred. Siden den Dag nede ved Kjæmpehaugen, da Maria betroede ham denne Hemmelighed, havde han ikke faaet den ud af sine Tanker. Han havde mange Gange besluttet sig til at forsøge; men altid havde han opsat det. Det var saa sin Sag at indlade sig paa sligt. Lars havde stor Respekt for Troldom. Og dette Skattegraveri stod paa en eller anden Maade i Forbindelse med den Onde. Han havde hørt saa mange Sagn om sorte Hunde med gnistrende Øine, der laa paa Vagt over Skatten, ja paa somme Steder fortalte de, der skulde være ildspyende Drager. Folk, som havde forsøgt det, havde seet og hørt saa mange stygge Ting — hovedløse Mennesker vandre omkring, Skrig af Hubro og Ugler og uhyggelig Susen som af tusinde Fugles Vingeslag. Det var nok bedst at være belaget paa lidt af hvert paa slig en Færd; det var nok bedst

at have Salmer og Skriftsprog og Bønner med sig. Og mens En grov, maatte En være taus. Om En saa aldrig saa meget stygt, maatte En ikke mæle et Ord — ellers vilde Skatten synke i Jorden for aldrig at blive funden.

Lars gik og grundede paa alle disse Ting, til han blev rent ør; han fik ikke sove om Nætterne. Han maatte forsøge om ikke for andet, saa for at faa Ro i sin Sjæl. Han havde udspurgt Bernardo, saa han havde faaet vide akkurat det af Aanden opgivne Sted. Og fandt han Skatten — aa da aabnede jo Himlen sig for Lars, da fik han jo Midler til at komme afsted, til at kunne følge, ja kanske hjælpe Bernardo til Tak for alt, han havde været for ham.

Endelig en Nat kom Lars sig afsted. Han havde ikke betroet sin Hemmelighed til nogen. Han havde været oppe i Havnegangen og taget en af Broderen Paals Heste og faaet fat paa en Kløv og nogle gamle Sække at tømme Skatten i om fornødigedes. Ellers var han væbnet med Hakke og Spade, og for sit eget Vedkommende med behørige Bønner samt et Stykke Tøi tilhørende Maria, som han havde stjaalet for Leiligheden af hendes Arbeidskurv og lagt paa sit Hjerte. Det maatte kunde holde alle onde Aander borte.

Han havde hørt, at det altid var Uveir og Storm, Regn, Lynild og Torden, naar Folk var ude i saadanne Ærender, og han havde ventet paa slik

en Nat; men den vilde ikke komme. Saa maatte han tage til Takke med den, som den blev, en deilig, stille, maanelys Nat; men kanske Uveiret kom, naar han begyndte sin Graving. Med Hovedet fuldt af de besynderligste Fantasier red Lars afsted Skridt for Skridt igjennem Skogen. Han var mange Gange fristet til at vende om, men Tanken paa, at hele hans Fremtid laa i denne Nats Hændelser, drev ham atter afsted. Han mødte Ingen paa Veien, men hver Lyd skræmte ham op. Han nynnede sagte paa Marias Vise: »Der var engang en liden Fugl«, for at stille sit Hjertes Slag, og med Sangen kom hendes yndige Billede dalende ned over hans Fantasi og jog bort alle ildevarslende Drømme. Lars fandt Stedet, Stenen med Bjørken paa; det var under der, Skatten skulde ligge. Han steg stille af Hesten og bandt den et Stykke ifra. Saa tog han med begge Hænder om Stenen; men den rikkede sig ikke, og Lars syntes tydelig, han hørte en haanende Latter, enten den kom fra Stenen eller Jorden under. Han saa rundt sig — Ingen, bare Maanens blide Ansigt, som seilede deroppe paa det blaa Hvælv. Lars løsnede Jorden rundt Stenen med Hakken — atter et Kjæmpetag, der næsten bragte Blodet til at sprænge de opsvulmede Aarer — ikke et Fodbred lod Stenen sig flytte. Lars saa sig om fortvivlet. Han kunde jo ikke tilkalde Folkehjælp, og her stod han lige nær. Han maatte grave sig ned under Stenen fra Siden og se, om det kunde gaa.

Et Øieblik efter sprudede Jord og Stene omkring for Lars's kraftige Hakkeslag. Han brød sig ikke om, at Sveden randt ned af ham i store Strømme, nu gjaldt det hans Liv. Da han syntes, han var kommen dybt nok, grov han paa skraa. En Gang imellem maatte han rette sig op og skyde Pusten, støttet til Hakken eller Spaden. Hvor øde her var heroppe! ikke et Træ, knapt nok en Busk; bare en liden Bæk silrede mumlende ned gjennem Stenene. Lars var henne og drak og badede sine Hænder og sit Ansigt. Men saa til Verket igjen! Bare ikke Dagen vilde komme og overraske ham; det gjaldt at skynde sig. Han saa sig ængsteligt om imellem; men han kunde ingen hovedløse Folk se, heller ikke ildspyende Drager, og ingen Ugler tudede heller — bare Maanen, som smilte hvidt udover Lyngvidden og paa ham. Han hakkede, og han grov; men ingen Skat kunde han opdage. Han satte sig ned i stille Fortvivlelse; snart orkede han ikke mere. Han havde hulet ud et sligt Hul under Stenen, at han ventede, den skulde ramle ned over ham og knuse ham hvert Øieblik. Han syntes alt, han saa Bjørken paa Toppen svaie. Han sad og stønnede og tørrede Ansigtet med Skjorteærmet. Da saa han pludselig, som han slog Øinene op, en Mand sidde der paa Stenen. Han var klædt i en brun, sid Kappe, og hans Ansigt var forgroet af Skjæg. Lars stirrede paa Manden, og hans Lemmer begyndte at skjælve. Manden rørte sig ikke, bare

sad med Øinene stivt heftede paa Lars igjen. Endelig syntes Lars, han hørte Manden sige:

»Mere tilhøire! mere tilhøire!«

Lars greb instinktmæssig Hakken og gjorde nogle nye Slag; men mellem hvert Slag maatte han se op, om Manden sad der endnu. Han havde mest Lyst at kaste Hakken og alt og løbe nedover mod Bygden igjen; men han var som lammet, som bunden der til Flekken af en usynlig Magt. Da klang pludselig Hakken mod noget haardt som af Metal. Lars blev som greben af et febrilsk Raseri; han ændsede hverken Manden eller noget andet, bare hakkede og grov, hakkede og grov, indtil en Side af en stor, erret Metalkjedel laa blottet i Maaneskinnet. Der var Hank paa Kjedelen. Lars fik boret tre Fingre ind og rundt Hanken og drog til af al Magt. Men Kjedelen stod lige bundfast, og han tumlede bagover, idetsamme Hanken glap. Han havde bare revet Øret ud, hvori Hanken sad. Han syntes, han hørte Manden i den brune Kappe skratte. Da blev Lars greben af et sandt telemarkisk Sinne. Han sprang op og greb Hakken, og svingende den over Hovedet til et Dommedagsslag, raabte han: »Anten du er av Gud elder av Djevelen, so skal du te no!«

Han hørte et Smeld, et Brag, som af noget, der sprak; saa tumlede han bagover bevidstløs. Han havde talt, han havde brudt Skattegraverkontrakten; Skatten var nu for evigt sunken i Dybet.

Da Lars vaagnede, saa han sig forvildet omkring. Manden paa Stenen var forsvunden, Hakken laa ved Lars's Side, Bækken mumlede sin Vise og Maanen smilte lige blid, skjønt blegere; thi Dagslyset begyndte saa smaat at arbeide sig frem. Hvor var han? Da erindrede han pludselig Alt, Hullet laa jo der og gabte ved Fødderne hans; men Skatten? Han turde næsten ikke vælte sig frem saameget, at han fik kige ned. Men hvad saa han? Det blinkede gult og hvidt dernede, og der laa Kjedelen med et gapende Saar, spaltet tvert over, og ud af den var noget af Skatten rullet. Lars turde ikke tro sine egne Øine. Varsom som et Barn, der første Gang vover sig til at klappe en Hund, stak han Haanden nedi. Jo, det var Penge, virkelig faste Penge. Han løftede en af dem op. Den var gul med Stempel paa, men af en Sort, han ikke før havde seet der i Bygden. Og dog maatte det vist være Guld! Han kastede Mynten mod Stenen — jo, den gav god, ægte Klang. Lars saa sig stjaalent om. Kunde det være virkeligt alt dette? laa han ikke bare og fantaserte og drømte i sin Seng i Arnbjørndalen? Han saa op paa Maanen og saa igjen ned i Hullet. Nei, der laa Pengene som før. Lars sprang efter sine Sække. Han øste opi med begge Hænder. Nei, for en Rigdom! Der var Ringe med kostbare Stene i, Søljer af et underligt Skab, gammeldagse Smykker. Lars tog Hakken og slog Revnen i Kjedelen endnu større,

saameget han kunde faa en Haand ind. Han karede ud alt, som fandtes. Nu var han ikke ræd længer; en stormende Glæde havde betaget ham. Han var reddet, Bernardo var reddet, Maria var reddet. Her var nok til alle, og det var jo bedre, Pengene blev brugte til noget Godt end laa der i Jorden og tærtes. Og Kongens Snushaner havde ingen Ting med den Sag at gjøre; Lars skulde vist ikke fortælle det til Nogen.

Stolt og alvorlig som en Konge kom Lars ridende tilbage til Bygden. Han havde en Tversæk liggende paa Ryggen af Hesten. Han syntes flere Aar ældre som en alvorlig, myndig Mand.

Tre og Tyvende Kapitel.

Hans Glaser fuldender sin Hevn. Hr. Lars ruster sig mod Djævlene.

Hr. Lars blev ikke lidet forundret, da han hørte Hestetramp udenfor sin Bolig og saa en fint antrukken Ridder stige af. Han aabnede Døren til »Herremakket« og bad den Fremmede komme ind. Han gjenkjendte straks Bergmesteren, Hans Glaser. Glaser bandt sin Hest til et Træ og steg ind.

»Undskyld jeg søger Dem saa tidligt paa Dagen, Hr. Pastor,« sagde han, »men jeg kommer i et vigtigt Anliggende.«

»Er der Brev fra Kongen angaaende Bergverket?« spurgte Hr. Lars.

»Ikke just det,« svarede Glaser og satte sig paa den frembudte Stol, »men ved De, at De alt længe har næret en Slange ved Deres Barm?«

Hr. Lars tog sig uvilkaarlig til Brystet; men han kunde ikke finde nogen Slange.

»Hvad mener De?« spurgte han forundret.

»Jeg mener, at De uden at vide det har huset her i Byggen en af de argeste Kjættere, som nogensinde har levet.«

»Mener De Signor Bernardo?«

»Netop ham. Ved De, at han er den berømte og berygtede Bernardino Ochino, som har været jaget først fra Papisterne og saa fra Kalvinisterne og saa fra Lutheranerne, jaget alle Steder, fordi Ingen kan taale hans Gudsbespottelser?«

»Er det muligt? Jeg har længe havt en Frygt for, at han drev Troldom,« sagde Hr. Lars.

»Troldom — ja, vær De vis paa, at han har underskrevet Kontrakt med den Onde,« svarede Glaser. »Han opholdt sig under et andet Navn i Kjøbenhavn i over et Aar og satte Folk Blaar i Øinene ved sin Lærdom og sit venlige Væsen. Men saa blev han opdaget og forvist fra alle Kongens Riger og Lande. Ikkedestomindre har han seet sit

Snit til at liste sig herop med den sidste Ladning Bergfolk, som kom, for at begynde i Stilhed at undergrave den rette Tro her mellem Fjeldene og hindre min gode Ven Luthers og Kongens store Verk.«

»Jeg staar som himmelfalden!« udbrød Hr. Lars, »hvilken uforskammet Frækhed!«

»Men straks jeg fik se Karen, saa kjendte jeg ham,« fortsatte Glaser. »Han havde nok ikke gjort Regning paa, at en Mand fra Kurfyrsten af Sachsens Hof skulde findes heroppe. Men jeg var tilstede, da den Ræv traadte frem for en stor Forsamling i Wittenberg og vovede at paastaa i Ansigtet paa min gode Ven, Morten Luther, at Jesu Legeme og Blod ikke er tilstede i den hellige Nadvere; men at Brødet og Vinen bare er Tegn.«

»Den treenige Gud tilgive ham hans Synd,« faldt Hr. Lars i.

»Jeg skrev til Kongen og fortalte ham Opdagelsen og udbad mig nærmere Ordre, og nu er den kommen,« og hermed drog Glaser frem af Barmen et stort Brev med kongeligt Segl, og leverede det til Hr. Lars.

»Heri bemyndiges jeg, i Samhold med Fogden i Bratsbergs Amt, til fængslig at anholde bemeldte Kjætter, og at lade paa offentlig Thing Dommen forkynde over ham, at have sit Liv forbrudt, saa som han har overtraadt Kongens Dom, at være udenfor Kongens Riger og Enemærker inden 20 Dage.«

Hr. Lars lod sit Øie fare nedover de store Bogstaver i Dokumentet.

»Men først ønsker Kongen, som De ser der,« — og Glaser pegte paa Stedet — »at Bygdens Prest paa førstkommende Søndag maa formane Folket mod alt Kjætteri, advare mod Djævelens Fristelser og Troldoms Vederstyggelighed og udpege Synderen, til Skræk og Advarsel for Ligesindede. Derhos vilde det være tjenligt, at han blev udstillet nogle Dage i den offentlige Gabestok.«

Hr. Lars læste og bare rystede paa Hovedet.

»Jeg kan derfor Intet foretage, før Søndag er over, uden hemmelig at bevogte ham, saa han ikke undslipper,« fortsatte Glaser. »De maa ogsaa holde et Øie med ham, Prest, og De kan vel det saa meget lettere, som jeg hører, at en af Deres Sønner« — — —

»Den arme, arme Lars,« sukkede Presten, »han er nok alt indviklet i Djævelens Snare.«

»Han kan nu sone sin Synd ved at udspeide, hvor han færdes, og overgive ham til os,« sagde Glaser.

»Bange, det ikke nytter,« svarede Hr. Lars og rystede paa Hovedet, »han er bunden paa Hænder og Fødder i Heksens Garn.«

»Heksen?«

»Ja, Signor Bernardo har en Datter, og Eva har jo altid været Djævelens Haandlanger.«

Glasers Ansigt klev mørkt, og Hr. Lars sukkede igjen, ventelig ved Tanken paa sin Eva, Mor Sidsel.

»Altsaa, jeg venter, at De gjør deres Pligt, Hr. Pastor,« sagde Glaser og reiste sig. »Jeg skal gjøre min. Jeg vil selv være tilstede i Kirken Søndag. Faa Kjætterhunden derhen paa en eller anden Maade. Imidlertid er det ikke værdt at arrestere ham der; vi ved ikke, hvad hemmeligt Tilhæng han kan have mellem Almuen, eller hvor vidt hans Troldkunster rækker.«

Dermed tog Hans Glaser Afsked, efterat have forvaret sit dyrebare kongelige Dokument paa Indsiden af sin Kjole.

»Hvor hen gaar Færden nu?« spurgte Hr. Lars, der han stod i Døren og saa Glaser svinge sig i Sadlen.

»Til Fogden i Bratsberg, for at pleie nærmere Underhandlinger med ham,« raabte Glaser. »Skal være tilbage her paa Søndag.«

Hr. Lars sank sammen i Stolen, da han var bleven alene, rystede paa Hovedet og mumlede Noget for sig selv. Saa gik han hen til Hylden, hvor der laa nogle gamle Skindbøger, bundne i Træbind fra hans katholske Forgjængers Tid, og bladede i dem; han skulde ruste sig til sin store Prædiken om Djævelens Fristelser.

Den Søndag var Hjartdals Kirke stappende fuld, saa Folk stod udigjennem Dørene. Men Anlednin-

gen var ikke den, som Hr. Lars smigrede sig med, at Rygtet om hans Tordentale var kommen ud og havde vakt Folks Nysgjerrighed. Men Anledningen var den hemmelige Budstikke, som havde gaaet fra Gaard til Gaard, fra Bygd til Bygd, og som stævnede Folk til at møde fuldt bevæbnede i Arnbjørndalen Morgenen efter ved Daggry.

Signor Bernardo var i Kirken, og Hans Glaser sad saaledes, at han kunde vogte hvert hans Træk og Minespil. Maria sad ved Bernardos Side, og Lars igjen ved hendes, skjønt det var mod Bygdens Skik, at Kvinder sad paa Mandfolkesiden. Hr. Lars saa usædvanlig dyster ud den Dag. Han saa hverken til Høire eller Venstre; der rugede som en Tordensky baade over ham og Forsamlingen. Hans Glaser bemærkede imidlertid, at ligesaa mange Blikke var vendte mod ham selv, som mod Bernardo, at Bønderne skulede, naar de saa paa ham, og at der glimtede noget farligt i deres Øine.

Endelig var Hr. Lars kommen paa Stolen og slog til Lyd.

»Mine dyrekjøbte Medforløste!« begyndte han, »det er med Hjertets Bævelse, jeg staar her i Dag; thi det er bleven mig aabanbaret ved Herrens uransagelige Visdom, at vi allesammen har staaet i længere Tid paa Randen af en Afgrund ligesom Blinde, at Djævelen har sneget sig rundt mellem os med sine utrolige Kunster for at fange os i sine snedige Garn, og at han har iklædt sig Skikkelse af

en Lysets Engel, for des tryggere at besnære os. Men takket og lovet være den Herre Zebaoth, som beskytter og bevarer sit Zion, Bindet er nu afrevet af mine Øine, og Bindet skal afrives af Eders Øine ved den Hellig Aands Hjælp, som vi paakalde.«

Bønderne spidsede Øre og saa paa hverandre; hvad var dette for noget?

Hr. Lars fortsatte:

»Jeg vil vie denne Søndag til Betragtelse over Djævelens Kunster og Anfald; denne gamle Arvefiende, som er ligesaa listig, som han var i Paradisets Dage, da han iklædte sig Slangens Skikkelse. Siden Adams Fald har han sneget sig daglig om paa Jorden; men aldrig har han vist sig saa mægtig og saa virksom som i disse Dage, ved at oprette alle Slags Kjættere og Sekter, som vil forvanske Guds Ords Sandhed og berøve Menneskene deres dyrekjøbte Salighed. Der er skrevne Bøger af fromme Herrens Tjenere, som vidner om, hvorledes Djævelen har forfulgt dem paa alle mulige Maader og brugt alskjøns List for at fange dem i sine Garn, og vor høihellige Mester og Lærer, Martin Luther, bevidner, hvorledes Djævelen har buldret ude paa Gangene paa det Slot Wartburg, ligervis som naar man ramlede med Tomtønder, har paasat ham Hovedpine og Tandpine, bare for at forstyrre ham i hans Arbeide med at oversætte Guds hellige Ord paa Modersmaalet; ja, Morten Luther har endog maattet reise sig fra sin Stol og

brydes med ham og kaste sit Blækhus efter ham, før han fik ham paa Dør. Djævelens Frækhed overgaar alle Grænser, mine Venner. Han har ikke alene paataget sig Skikkelse af Munke, Prester og Biskopper, og er befunden under hellige Jomfruers Senge; men han har endog paataget sig Skikkelse af vor Herre og Frelser selv. En Dag viste han sig for den hellige Martin i en Purpurkappe med Kronen paa Hovedet og forgyldte Sko og sagde til ham: ‚Kjender du mig ikke? Jeg er Kristus.' Men Martin svarede: ‚Kristus? hvad Snak! Kristus bar hverken Purpur eller Krone, og jeg kjender ham bare nøgen, som han hang paa Korset. Djævelen er du!' Og da maatte den Onde vige. Ja, hans Argelist gaar saa vidt, at han engang, som en hellig Krønike beretter, skabte sig om til et Barn, og i denne Skikkelse bad om at blive optagen i et Kloster, der stod i særdeles Ry for Hellighed; thi Hellighed staar som en slem Lugt i Djævelens Næse. Abbeden, som var en snil Mand, tog sig af Barnet, underviste det og takkede Gud for det, da det viste sig meget lærenemt og velopdragent. Da Barnet blev voksent, bad det om at maatte optages som Munk i Klostret, og da Abbeden døde, blev det enstemmig valgt til hans Efterfølger. Men snart begyndte den nye Abbed at slaa sig løs. Han tillod Fraadseri og Drukkenskab, fritog Munkene fra deres Bodsøvelser, og fik endog Nonner fra et Søsterkloster over til dem, og snart

var hele Klostret forvandlet til en Satans Hule*). Siden den Tid har Satan særlig huseret i alle Klostre, og Munkene og Nonnerne har været hans udklædte Tjenere; derfor har vi ogsaa nu jaget dem paa Dør. Djævelen er saare opfindsom i at plage Menneskene og drive Ap med dem. Af den hellige Morandus drog han Sengetæppet, slukkede Lyset for den hellige Gudula, mens hun bad, og væltede Lysestagen for den hellige Theodebert. Han fyldte Drikkevandet med Fluer for den hellige Francisca og har sin Lyst i at gjemme bort Bønnebøger eller Prestedragter for Guds Tjenere. Naar han ikke kan faa sin Vilje frem med at smigre, saa søger han at skræmme. Han kan brøle som en Løve, hyle som en Ulv, skrige som en Ørn og hvisle som en Slange. Han kan hviske En ind i Øren uanstændige Viser, rasende Skjældsord, frygtelige Forhaanelser, rædsomme Trudsler, og naar han da alligevel ser, det ikke nytter, fjerner han sig med en hæslig Stank, som ikke ligner nogensomhelst jordisk, hvad jeg selv nyligen haver erfaret. Han kan, sammen med alle sine Hærskarer af Smaadjævle, antage de besynderligste Skikkelser, som Dverge, der spruder Gnister, og som store kulsorte Kjæmper, der puster og fræser Ild. Ja, Gud tillader ham endog, for at prøve sine Troende, at mishandle dem korporligen. Saaledes maatte

*) Se Arturo Graf: Djævelens Naturhistorie S. 85 og 87.

St. Everard taale at blive ørefiget Nat og Dag uden Ophør fra Langfredag til Pintse — tænk paa det, Venner, i hele 52 Dage, og en anden hellig Mand blev af ham væltet frem og tilbage i et Tornekrat. Mange er blevne overøst med Stenkast under deres Bøn. St. Antonius er nær pryglet halvdød af Djævle, og Mørkets Fyrste forsøgte at ombringe den hellige Katharina i Sverige, og opbrændte den hellige Wilhelm i hans Seng i Roskilde. Djævelen bankede den hellige Gerardesca, kastede hende omkuld og forsøgte at drukne hende i Elven, da Jomfru Maria og Englene kom til og til Gjengjæld gav Djævelen Prygl. Og tænk paa den hellige Kristina af Stammelse, som blev plaget af 200,000 Djævle*)

Ak, Venner, det er forfærdeligt at tænke paa, hvad Magt der er givet ham. Og saa kan han fare i baade Mennesker og Dyr. I kjendte alle den svarte Hunden hendes Brynhild Haugene — der var nok meget underligt gjemt i den svarte Hunden. I Okser, i Sauer, i Flaggermus, i Slanger, Padder og svarte Fugle tager ofte Djævelen sin Bopæl. Men værre er det, naar han farer i Folk. Jeg vil ikke tale om Hekse og Troldkarle, disse, som rider til Blaakulla og Hekkenfjeld paa Kosteskaft og deltager der med den Onde i hans gruelige Fester, og som maa forsværge sin Daab og sin

*) Arturo Graf: Djævelens Naturhistorie S. 94—96—98—99—118.

Kristendom med saa skrækkelige Ord, at de ikke uden Anstød og Forargelse kan nævnes, disse, som lærer ved Hjælp af Haar og Negle og Ben og Fjær at vække Storm og sætte Ilt baade paa Folk og Fæ, disse, om hvem Martin Luther siger, at han ønsker, de var brændte alle tilhobe.*) Men jeg vil tale om de meget farligere Troldmænd, disse, som efter at have sluttet Kontrakter med Djævelen og underskrevet dem med deres eget Blod, bliver af Djævelen indviet i Naturens Mysterier og hemmelige Kunster, hvormed de søger at forføre sine Medmennesker og rokke deres Saligheds Tro. De har Smaadjævle indesluttede paa Flasker og i Ringe; Pengepunge, hvortil Guldet, som de giver ud, altid vender tilbage, ja en af de største Troldmænd, som nylig døde i Tyskland, Theofrastus Bombastus Paracelsus, havde en Djævel indesluttet i Knappen paa sin Kaarde. Der er dem, som er saa underfundige i sine Kunster, at de kan gjøre talende Ho'der, der besvarer alle Spørgsmaal, saasom en Munk, der kaldtes Roger Bacon gjorde, og Albertus Magnus. De kan lave Elskovsdrikke, paasætte Ildebrand, fremkalde Haglskure, skaffe Folk Vaaben, der kan modstaa Jern og Ild, bygge op Borge og Paladser paa en Nat og lade dem forsvinde igjen, formørke Luften ved et Ord, forvandle Skarn til Guld og Guld til Skarn, ja de kan gjøre Reiser paa Djævelens

*) Heksevæsen og Troldskab i Norge. S. 56, 58. 190.

Ryg og komme i en Haandevending fra den ene Side af Jorden til den anden.*) De har en stor Skole for Troldmænd nede i Rom, og derfra er de fleste Paver og Kardinaler udgangne, og man har fundet Breve fra Satanas selv til Pavekirkens Biskoper som hans Venner og Haandlangere.**)

Hvor maa vi ikke prise vor Gud, Venner, at vi lever saa langt borte fra denne Vederstyggelighed. Vi har længe kunnet glæde os i, at vi her imellem Fjeldene har sluppet fri fra denne Slags Satans Besnærelser; men vor gamle Fiende er argelistig og har ikke kunnet taale, at den gamle Paveovertro, som han havde faaet istand, skulde væltes fra os og Martin Luthers rene Lys skinne for os. Saa har han sendt en saadan Troldmand af det farligste Slags hidop for under Skikkelse af en Lysets Engel at besnære de Uskyldiges Hjerter.«

Alles Øine vendte sig mod Signor Bernardo, for man vidste, det var ham, det gjaldt. Bernardo ændrede ikke en Mine; men han havde halvt lukket sine Øine og saa lidende ud. Maria havde uvilkaarlig grebet hans Haand og saa ufravendt paa ham med et ængsteligt Blik.

»Denne Mand har ikke alene i hele Sommer samlet Urter paa Fjeldene for at lave sine Troldmediciner, hvormed han ventelig vilde sætte Ondt paa Kreaturer og Folk i Vinterens Løb; men min

*) Graf: Djævelens Naturhistorie. S. 175, 176, 271.
**) „ — — S. 18[illegible].

Hustru har seet ham med sine egne Øine forvandle Vand til Blod. Og vi ved alle, at han har en stor Troldstav, hvormed han kiger paa Stjernerne, for derudaf at beregne Folks Skjæbner, og man siger, at Djævelen har givet ham en Tinktur, hvormed han kan forvandle simple Kobbermynter til Guld; thi Penge har han og man ved ikke, hvor de kommer fra. Ja, han har endog havt den Frækhed, at ville forvanske Herrens egen Skabelse; thi vi har Vidner paa, at han har sagt, at Jorden er rund istedetfor flad, og det er dog noget, vi kan se med vore Øine, at den er flad, og som vi finder saa ofte stadfæstet i vor hellige Skrift. Han faar nok finde dummere Folk end vi er, hvis de skal tro paa slige Taabeligheder. Og saa skal han i sine mangehaande kjætterske Skrifter have lært den Gruelighed, at Smaabørn, som dør udøbte, ogsaa kan have Haab om Salighed og spotter derved Kirkens allerhelligste Naademidler. Ja, han skal endog ville forsøge at fratage os Troen paa et evigt Helvede. Jo, da skulde nok Djævelen smøre sin Kraas, om dette blev afskaffet, da skulde der blive nok af Mord og Hor og Uterlighed i Telemarken, da kunde Folk synde, saa meget de lystede og Intet behøve at frygte. Ser I, hvor snedigt Djævelen vil svøbe sine Garn om Eder? Men denne arge Kjætter, denne Djævelens Udsending skal nok engang faa prøve, om der er noget evigt Helvede eller ei, da naar hans Sjæl skal steges som Flesk paa en Pande,

til den smelter og siver ned paa Kulgløden nedenunder; da, naar den arme Sjæl angribes af Djævle med Spader og Møggreb, der kaster den fra Ilden til Isen og tilbage igjen, naar den sønderslides Led for Led af Uhyrer med glødende Tænger, styrtes i Svovlelve, hvorfra der opstiger en uudholdelig væmmelig Røg og sidst paa sluges af et Bæstie, større end det største Bjerg, knases, males sønder og slippes ud igjen den anden Vei for atter at belives og martres paa nyt. Da sidder han ikke saa rolig som nu under det hellige Kirketags Beskyttelse, naar han flaaes, sønderslides, klypes, hakkes, hamres paa gloende Ambolter, og knases mellem Djævelens Tænder. Da vilde han nok ønske, han havde ladet være at slutte den Kontrakt med den Onde og ikke havde udslynget den Gudsbespottelse, at Jorden er rund. Men om vi end trygt kan overlade Troldmanden til hans visse og sørgelige Skjæbne, saa kan vi dog ikke taalmodig se paa, at han ødelægger Ungdommen i vor Bygd; thi det er vel dem, han nærmest stoler paa. Vi maa værge os mod ham, vi maa jage ham fra os, og nu er der kommen Ordre fra Kongen om, at den, som huser eller hjælper en Kjætter tilrette, skal regnes som meddelagtig i dennes Forbrydelse. Derfor advarer jeg Eder i Dag i Herrens Navn mod at have noget med denne Kjætter at gjøre. Han er forvist fra Kongens Riger og Enemærker; men alligevel har han havt den Frækhed at sjule sig her i vore Skoge

og mellem vore Fjelde. Men nu er han opdaget, og Lovens Arm er ham vis.« Hr. Lars endte sin Prædiken med nogle forfærdelige Veraab over dem, som syndede mod Guds Ord og Kongens Lov og steg saa, efter den almindelige Kirkebøn og efter at Velsignelsen var lyst, ned af Stolen. Bernardo og hans Datter havde reist sig under Velsignelsen og Folket stirrede paa dem i Rædsel, visse paa, at Lynet vilde slaa ned og dræbe dem. Men Lynet kom ikke. Da Bernardo med Følge steg ud, veg Mængden ræd tilside, saa der blev aabent Rum, hvor han vendte sig. Men Folk talte sig imellem om, at i Dag havde Hr. Lars havt Aandens Salvelse over sig, og de takkede og haandtoges med sin modige og djerve Prest.

Fire og Tyvende Kapitel.

Lars værger om Reden.

Lars fulgte som bedøvet efter Bernardo og hans Datter. Hvad han havde hørt idag af sin egen Fa'rs Mund, havde oprevet ham aldeles og ladet ham føle formelig Foragt og Had til sin Hjembygd. Det hulkede i hans Indre af Skamfuldhed og Sorg,

naar han saa Bernardo vandre der stille bortefter Veien med sin Datter ved Haanden. At Bygden kunde nænne saaledes at skyve fra sig den Haand, som vilde læge den; at den kunde kaste Sten paa den, som bare vilde gjøre dem godt. Lars kunde ikke hjælpe det; men pludselig, da de var komne ud af Syne paa Folk, kastede han sig ned ved en Busk paa Veien, og begyndte at hulke som Hjertet skulde springe paa ham. Bernardo hørte det, stansede, vendte sig, gik hen til ham og lagde Haanden paa hans Hoved:

»Ikke græd for mig, Lars,« sagde han venligt, »dette er ikke andet, end hvad jeg længe har ventet.«

»Eg gret ikkje fyr deg — eg gret fyr alle hine,« hulkede Lars, »eg skjemst ved aa vera Teledøl i Dag.«

»Det er ikke andet, end hvad Uvidenheden gjør til alle Tider,« svarede Bernardo. »Den som vil gaa først i Fylkingen, maa være belavet paa at blive skudt; men her kan vi altsaa ikke være længere.«

Lars væltede sig rundt og klyngede sig til Bernardos Fødder.

»Aa, lat meg faa vera med deg,« bad han rent febrilsk. »Eg vil døy, skal eg verta att her. Det skal ikkje kosta deg noko, eg skal halda meg sjølv baade Reise og Klær. Eg maa faa læra meir, eg maa faa verta som du.«

Bernardo blev rent overrasket ved den Varme, som strømmede fra Lars.

»Det vil være mig kjært, Gutten min, om du vil følge. Det vil være den bedste Gave, jeg kunde faa; saa har jeg en Beskytter for Maria. Jeg har længe ønsket dette; men jeg har ikke villet rive dig fra dine.«

Lars sprang op fra Marken straalende af Glæde.

»Du segjer vel ikkje sant, veit eg — skal eg faa vera med? Mine? lat dei sitja, so lenge dei lyster og rotna i dette Lortholet sitt — eg skal ikkje draga ein Sukk etter dei. Trur du, eg kann vera i Lag med Folk, som er so nautne, at dei tru paa det, Presten vasad um i Dag?«

»Det er ikke andet end Flertallet tror,« svarede Bernardo.

»Nei, skal eg faa vera med? Hui!« Lars gjorde et Byks som en kaad Fole.

»So reiser me langt burt fraa Pratet deira og alt Slag. Og det segjer eg, det skal Ingen røyva eit Haar paa Hovudi dykkar, so lenge eg er i Live.«

Dermed tog Lars Huen sin, som laa paa Marken og sprang Veien tilbage, som han var kommen.

Bernardo saa efter ham med et vemodigt Smil, saa tog han atter Marias Haand og sagde:

»Naar vi nu kommer hjem, maa du pakke sammen dine Eiendele, Maria. Vi maa afsted, om det saa var imorgen den Dag.«

Lars sprang, som han havde Ild i Fødderne forbi Kirken. Kirkealmuen saa efter ham og raabte til ham; han svarede ikke, men løb lige ind paa

Prestegaarden. Hr. Lars sad ved Bordet og styrkede sig efter sin Anstrengelse ved et Fad Rømmegrød og en Bolle Øl. Han saa op, da Sønnen kom ind.

»Er det du, Lars,« sagde han, »kommer du som den forlorne Søn angrende hjem til din Faders Skjød?«

Det gnistrede op i Lars.

»Nei, eg kjem for at segja deg det, at eg skjemst fyr aa kallast Son din, og ikkje skal eg myrkna din Durstokk tiare.«

Hr. Lars reiste sig fra Bordet.

»Du dreiv meg fraa Huset ditt den Gongen eg gjekk til Bernardo og sa', du vilde ikkje kjennast ved meg som Son,« sagde Lars videre. »No skal eg helder ikkje krevja Namnet.«

»Men er du da rent rasende, Lars,« raabte Faderen, »er du da helt forblindet af Djævelens Kunster?«

»Du kann faa hava Djevelen fyr deg sjølv, eg hev ikkje Bruk fyr honom lenger,« tog Lars atter i, »men det vil eg segja deg, at hadde du ein Flekk av den reine Saali, som du sende til Helvites idag, so kunde du vera glad.«

»Jeg mener, Heksen rent har kvervet dine Øine, Lars,« raabte Faderen i Fortvivlelse.

»Nemn ikkje henne!« skreg Lars rasende, »annars slær eg. Men eg kom for aa segja deg det, at eg synest du kunde hava anna aa gjera som Prest enn

aa fylla Bygdi med gamle Rødur og Kjeringslarv; det hev dei nok av fyrr. Um du lærde dei upp te ikkje aa bruka Kniven og slaa kvarandre forderva og drikka seg full i Gjestebodi sine, so gjorde du endaa noko te Nyttes. Men aa læra dei upp te aa hata og døma og steinkasta Folk, som veit mykje meir enn dei sjølv, og som berre vil læra dei det, som godt er, det er ikkje Prestegjerning det. Det er Djevelens Gjerning det, som du pratad so mykje um idag. Men no er eg glad, eg stryk fraa det altsaman, so kann de sitja att i Myrke og Vankunna so lenge de lyster.«

»Reiser du, Lars?« — og Maalet til Faderen blev næsten ømt.

»Ja, no reiser eg, og kjem aldri att.«

»Men hvor vil du hen?«

»Ut i vide Verdi — til ein Stad, der dei ikkje sender Gudsenglar te Helvite.«

»Men hvem koster Reisen?«

»Aa det gjer Djevlarne dine. Du veit, at Bernardo hev ein Pung, som fyller seg sjølv med Gull. Var det ikkje so, du sa'?«

»Lars, Lars, min stakkers forførte Søn!« udraabte Presten med aabne Arme mod ham. »Vil du skilles saaledes fra din Fa'r i Vrede? med Hjertet fuldt af Bitterhed?«

»Det er du, som hev gjort det so beiskt, Fa'r,« sa' Lars, heldede sig mod Dørkarmen og begyndte pludselig at græde. »Aa, Fa'r, at du, som er ein

god Mann, skal tulla deg burt i al denne Striden um Trui. Kjende du honom, som du fordømde i Dag, vilde du ikkje talat so, som du gjorde. Aa vera i Lag med honom er som aa vera i Kyrkja stødt.«

Hr. Lars gik bort til sin Søn.

»Hvad jeg gjorde idag, gjorde jeg efter Kongens Bud og Befaling, og jeg har gjort min Pligt,« sagde han. »Gud bevare dig, Lars, fra alle Djævelens lønlige Snarer og lade os mødes engang i Paradis.« Han rakte Sønnen Haanden. Lars betænkte sig en Stund; saa tog han den.

»Helsa te Mo'r, eg er ikkje god te aa sjaa henne no, og so fær du leva so vel.« Dermed trykkede han Faderens Haand og gik.

Hr. Lars gik hen til Vinduet og saa ham gaa over Tunet. Hvor vakker den Gutten var! Hr. Lars foldede Hænderne, der han stod, og bad, mens Taarerne trillede nedad hans Kinder. Lars havde været hans Yndlingssøn.

Lars var alt kommen til Grinden, da det randt ham i Hug, at han vilde faa Brug for nogle stærke Gjurdingstaug nu, da alle Bernardos Pakker og Kasser skulde sendes afsted. Han kunde lige saa godt laane et Par her paa Prestegaarden. Han gik ind i Vedskaalen, hvor de i Almindelighed hang, tog et Par af de bedste paa Armen og vandrede hjemover mod Arnbjørndalen.

Da han kom nær til Huset, saa han to Mænd, han ikke kjendte, luske deromkring. Lars løsnede

instinktmæssig Knuden paa det ene Taug, som endte i en massiv Jernring, og nærmede sig Mændene.

»Godkveld, Godtfolk!« hilsede Lars.

»Godkveld,« svarede Mændene, og Lars hørte straks paa Udtalen, at de var Tydskere.

»Kva gjerer de her?« spurgte Lars.

»Det skil ikkje deg,« svarede Tydskerne.

»Jau, det skil meg so mykje, at eg segjer, de skal burt her ifraa,« svarede Lars.

»Ja so, du er Jordeigar her du kanskje,« sagde En af dem.

»Og gift med Dotteri,« lagde den Anden til.

Lars tvingede sig.

»Trur de ikkje, eg veit, at det er denne tjukke Farken, Glaser dei kalla, som hev sendt dykk? Han sat og breidde seg i Kyrkja i Dag og aat Bernardo mest upp med Augo sine. Og no skal de standa Vakt her, at Bernardo ikkje skal smetta undan. Aa jau, eg kjenner nok til det.«

»Du maa vera klok du,« svarede Tydskerne og lo.

»Anten eg er klok elder toskutt, so skal de ut herifraa, segjer eg.«

»Ja so, du er sterk attat,« svarede Tydskerne og lo endnu mere.

I samme Stund havde Lars svunget Tauget med Jernringen i og gav den ene Tydsker en Drei under Øret, saa han styrtede, og byksede øieblikkelig ind paa den anden. Det blev en haard Kamp, for Tyd-

skeren var stærk; men Lars brødes som en Løve og laa tilsidst oppaa sin Modstander paa Jorden og holdt begge hans Arme, mens hans Knæ hvilte paa Tydskerens Bryst. »No er du min Gris,« sagde Lars og langede ud efter Taugrullen, som laa paa Jorden. »Vil du no liggja still, med' eg bind deg, annars tyner eg dykk baade tvo.«

Tydskeren svarede ikke; han laa mest som halvdød. Lars bandt Hænder og Fødder baade paa ham og Kammeraten, tog saa Tag i Kjolekraven i Nakken, En i hver Haand og drog dem henover Tunet til Vedskaalen; der kastede han dem ind. »No fær de sova godt til i Morgo tidlegt,« sagde han. Saa gik han roligt ind i Huset, vaskede Blodet af sit Ansigt, badede Mærkerne efter Tydskernes Næver; men fortalte Ingen om det Forefaldne.

Fem og Tyvende Kapitel.

Mødet i Arnbjørndalen. Tydskerne jages.

Morgenen efter saa man et underligt Syn. Stille kom Bønder dragende paa alle Veie og nedover alle Lier. De fleste af dem var til Hest og fuldt be-

væbnede. De kom fra Syd og Nord, fra Øst og Vest. Mange havde reist hele Natten. De undgik at ride i Flokke, En for En kom de sigende. Ligesom om Vaaren Regnbækkene siver som usynlige Traade næsten nedover mod Elven og bringer denne til at svulme, saaledes seg alle disse enkelte Mænd sammen, til der var mange hundrede af dem samlede i Arnbjørndalen.

Bønderne havde forstaaet, hvad det gjaldt; ved Gudstjenesten om Søndagen havde de desuden faaet Anledning at træffes og tale hemmeligt sammen. Budstikken havde gaaet fra Granne til Granne saa forsigtigt, at hverken Presten, Fogden eller nogen af de tydske Herrer havde Anelse om den Fare, der truede dem. Aftalen var, at Bønderne i Seljord, Flatdal, Hjartdal og Bygderne østenfor skulde jage ud Tydskerne paa Guldnes, mens de fra Lardal, Vinje, Grungedal og deromkring skulde tage paa sig dem i Fyrisdal. Taust satte de Retten i Skogen bent over Øen, hvor Dale Arnbjørns Haug var. Alle vore gamle Kjendinge var der: Paal Aabø, Ditlef med sin berygtede Oksepeis, Bendik Natadal, Guldnesbonden og Bjørgulf Bø med sit flagsende Ravnevinge-Haar. De havde just samlet sig i en Ring og valgt sin Høvidsmand, — Paal Aabø blev valgt — da de saa Lars Prestesøn komme dragende ned igjennem Lien med to Stakkere efter sig, der havde Armene surrede bag paa Ryggen og desuden var bundne til hverandre. Lars hilste:

»Godmorgon, Godtfolk! eg visste de var her og skulde tyna Tyskarar. Sjaa her hev de tvo aa byrja med.« Et Glædeshyl hilsede disse Ord, og under Latter og Haan blev de to Stakkere dragne ind i Ringen.

»Er det Spursmaal um, kven som skal tyna dei, so er eg reide,« raabte Bjørgulf Bø og sprang ind i Kredsen, svingende sin Øks, som var skarp sleben for Leiligheden. Paal Aabø gav et Vink med Haanden, at han vilde tale, og der blev stille:

»Daa de valde meg til Hovding paa denne Ferdi, var det vel Meiningi, at de vilde lyda meg og ikkje mukka. Eg vil vita det fyrst, fyrr me gjeng herifraa.«

»Jau, jau me vil lyda deg,« raabte Bønderne.

»So er det min Vilje, at den, som drep nokon Mann i Dag, han skal sjølv døy. Me er ikkje komne her te aa gjera ilt og brenna og herja; men me er komne te aa verja oss, verja vaar Eigedom og vaar Rett. Desse Tyskarar stel fraa oss, trælka oss, jagar oss fraa Gararne vaare og no hev dei voldteket ei 'tav Gjentorne vaare. Detta kann aldri Kongen meina er Rett, og naar me no jagar dei og tek Lovnad av dei, at dei ikkje skal koma att meir, so maa Kongen segja, at det ikkje er meir enn rimelegt. Me er so mannsterke, at det er snøgt gjort, og det tarvst ikkje noko Blodspilla. Me vil ikkje leggja os ut med Kongen og Øvregheiti, naar det ikkje er Naud paa Ferde, me vil berre reinska

Bygdi fyr Fant. Og no er det heppelegt, at me fekk Tak i desse tvo Tyskararne so paa Fyrhand. Dei kann segja oss, kva Tid alt Folket er ned i Gruvorne, og kva Teiknet er, som kann bringa dei uppatt. So ringar me berre Opningi paa Gruva og tek dei Mann paa Mann, ettersom dei kjem ut. Dei kann daa faa velja, anten dei vil lata seg slaa ihel elder dei vil ganga sin Veg, og kjenner eg dei rett, so er det ikkje mange, som vil lata seg slaa ihel. Men desse Kararne her skal me ikkje Skade gjera. Tvertum skal me giva dei noko aa eta og drikka, og so skal dei fylgja med oss. Lat oss løysa dei av Bandi. Ikkje sant, de er samse med meg i detta?«

»Jau, jau, du er god, Paal! — han Paal er ein klok Ka'r! — det er ikkje verdt aa leggja seg ut med Kongen! — det er ikkje verdt aa koma i Skuld fyr Manndrap!« saaledes lød det rundt om fra Bønderne. Somme var alt ifærd med at løse Baandene, andre drog frem sine Lommeflasker med Øl, andre rakte Brød og Spegekjød til Tydskerne; thi Bønderne havde forsynet sig med Niste.

»Eg kunde gjerna latet Øksi mi standa heima daa,« sagde Bjørgulf Bø, »naar me berre skal jaga dei med Nevarne som Sauder.«

»Det vert klen Bot fyr Herdis detta,« murrede Guldnesbonden.

»Dei, som er misnøgde, er det bedst skil seg ifraa med det same,« sagde Paal Aabø. »Vert det for mange Kokkar um Supa, vert det berre Søl.«

»Nei, me vil lyda deg, Paal — det er best aa tenkja paa, at det kjem ein Dag etter denne og.«

Der blev endnu aftalt, hvordan hver skulde forholde sig, og hele Flokken satte sig i Marsch med de to Tydskere mellem sig. De, som ikke havde Hest, fik sidde paa med dem, som havde. Da de var komne over Aasen, som skiller Arnbjørndalen fra Flatdal, delte de sig. Den ene Flok drog gjennem Manndalen, den anden gjennem Flatdal, Seljord og Kivledal. De var ikke visse paa paa det ene Sted at finde Færger nok til at fragte dem over til Guldnes Verk.

Mødet havde været ved Daggry; nu var Solen kommen op og skinnede paa Buerne, paa Pilespidserne, paa Økserne og Knivene til de brunbarkede sterke Mænd, som uden at tale et Ord drog sig i stille Tog op imellem Løvbuske og Stene. Med det samme Toget skulde sætte sig i Gang, havde Lars raabt Ditlef hen til sig.

»Du, Ditlef, du kann likso godt vera atter her, — du fær so ikkje Bruk fyr Oksepeisen din lel.«

»Eg ikkje med? Er du galen?«

»Du høyrde Preika til Fa'r vaar igaar. Der er Faare fyr Bernardo. Han maa koma seg burt, um det var i Kveld, og du maa hjelpa meg.«

»Eg?«

»Ja, kven skulde vera nærmare til det? Du trur daa ikkje noko av det Vaset, som Fa'r vaar rallad um? Og du hev no voret liksom ein Fa'r

fyr desse heimlause Stakkarne og hjelpt dei te Rettes baade med det eine og med det andre.«

»Det er sant det,« svarede Ditlef og drog lidt paa det, »men um eg no hadde gjort galet? Um eg no fær te Helvites berre fyr detta?«

»Helvites?« raabte Lars haanligt.

»Du meinar, eg kjem der lel,« svarede Ditlef, »kann gjerna henda; men so er det no noko, Ein gjerna vil sparka mot i lengste Laget.«

»Du, Ditlef, um du hjelper meg um Haukelidfjellet med Bernardo og Maria, skal du faa hundrad Dalar,« hviskede Lars.

»Av deg?«

»Nettupp av meg!«

»Jau, daa kann eg vera viss paa dei,« svarede Ditlef haanligt og lo.

Lars greb i Lommen sin og tog op en Næve med Guldpenge.

»Vil du sjaa,« sagde han bare overlegent.

Ditlef gloede med Forfærdelse paa Guldpengene.

»Er det sant, han kann gjera Gull daa?« hviskede han. »Og du vil taka mot slike Syndepengar? sleng dei, Gut, dei svid Hol paa Luma di.«

»Ikkje endaa,« svarede Lars og lo. Saa hviskede han noget i Øret paa Ditlef.

Ditlef gloede paa Lars, som han saa en Aabenbarelse.

»No lyg du fyr meg!« sagde han.

»Nei, det er verkeleg Sanning. Kom upp med paa Garen, skal du sjaa. Det vert ikkje Moro lel aa fara etter desse Tyskararne i Sumarhiten, naar du ikkje fær Lov te aa banka dei, og eg hev so vel Bruk fyr deg no.«

Ditlef betænkte sig lidt; men Nysgjerrigheden efter at faa se Arnbjørnskatten var for stor. Saa svingede han sig paa Hesten og red med Lars op til Bernardos Hus.

Ud paa Eftermiddagen saa man ham lige saa ivrig som Lars ifærd med at stuve ned alle Bernardos Samlinger i Kasserne, hvori de var komne. Bare Synet af Bernardo og et Blik af Maria var nok til at stryge alle Betænkeligheder af Ditlefs Sind. Hans gode Hjerte løb af med ham. Han havde ogsaa faaet fat paa en Hest til, som nu stod bunden sammen med hans egen oppe i Skogen. De blev heftede af den gale Magnhild, som kom sin sædvanlige Tur ned til Maria. Hun vilde absolut, som hun pleiede stundom, faa klæde sig i en af Marias Kjoler, og man maatte føie hende for at faa Fred. Hun gik nu og puttede alle Ting, hun fik fat i, ned paa gale Steder, og lo og dansede for dem.

Imidlertid havde Bønderne fortsat sit Tog over Fjeldet. Den første, de mødte, var den velærværdige Hr. Hans Glaser, som var redet afsted for at møde Fogdens Udsendinge og sammen med dem gribe Bernardo og hans Datter. Han holdt Hesten an og stirrede paa Bønderne i stum Forundring. I et

Nu var han omringet og revet af Hesten. Det blev betydet ham, at hvis han vilde beholde Livet, maatte han for det Første sværge høit og dyrt straks at reise fra Landet og aldrig komme tilbage; dernæst maatte han vende om og blive med Bønderne sammen med Vagten, han havde sat for Bernardos Hus. Han skulde give Signal til Vagterne ved Indgangen til Verket, at de skulde lade Bønderne uhindret passere, og selv ride i Spidsen for Toget. Hans Glaser betænkte sig lidt. Det var ydmygende dette; men det var ogsaa den eneste Maade, hvorpaa han kunde hindre Blodsudgydelse mellem sine Landsmænd; thi Modstand vilde være ganske unyttig i dette Tilfælde, saa mandstærke som Bønderne var, og saa lidet belavede Tydskerne var paa Overrumpling.

Det gik som Paal Aabø havde tænkt.

Glaser maatte selv besørge Overfarten paa Tydskernes Færger. Guldnes Verk faldt uden et Sværdslag. Som Rotter i en Fælde blev Tydskerne tagne En for En, eftersom de steg op af Gruben. De ansøgte om at faa gaa hjem og sanke sammen de Eiendele, de kunde faa baaret med sig; men dette blev ikke indvilget; thi da kunde de faa fat paa Vaaben og kanske bryde sit Løfte. Som de stod og gik maatte de vandre afsted, og Bønderne vilde jage dem i Flok og Følge som Sauer opefter Lien. Paal Aabø kjendte sine Teledøler. At lade det Hele

gaa hen uden en eneste Moro engang vilde vække for stor Misnøie hos de urolige Aander. Saa blev det aftalt, at man skulde skræmme Tydskerne lidt. Man havde sluppet de overrumplede Bergfolk løs og saa dem drage modløse opefter Fjeldmarken. Bønderne stod opmarscherede i en lang Linje, fulgte langsomt efter og vogtede dem. Da reiser Bønderne pludselig paa et givet Tegn et forfærdeligt Krigshyl, svinger sine Økser og Kniver og farer i fuldt Sprang efter Tydskerne. Tydskerne satte i et Rædselsskrig og sprang, sprang for Livet, sprang, saa de laa flade bort efter Marken, sprang, saa Tungen hang ud af Halsen paa dem, og Bønderne, som pludselig havde standset, lo, saa de var færdige at revne.

Dette var det sidste Møde mellem Bønderne og de tydske Bergfolk. Men denne Moro løb ikke af uden alvorlige Følger. Thi Bjørgulf Bø havde — rent af Vanvare, sagde han — kløvet Bagho'det paa en af Tydskerne, og Tomas havde ikke kunnet holde sig fra at bore Kniven i Hjertet paa ham, som var mistænkt for at have voldtaget Herdis.

Paal foreslog ogsaa, at de skulde samle sammen Tydskernes efterladte Eiendele og sende dem til Øvrigheden, at den kunde se, at alt var gaaet til i sømmelig Orden; men dette blev overstemt. Lidt maatte de nu have til Gjengjæld for al den Umage, de havde havt. I det hele var Disciplinen brudt

nu, da Værket var gjort, og snart saa man Bønderne, iførte Bergmandsbluser og Hatte, leirede rundt om de Mad- og Øllevninger, de havde fundet paa Verket, raabende, syngende og hujende.

Seks og Tyvende Kapitel.

Heksebaalet. Reddet som gjennem Ild.

Det var sent paa Kveld den samme Dag, og Skumringen faldt paa. Lars og Ditlef var endnu i fuldt Arbeide med Pakning, da de hørte en vild Hujen og Larm nede paa Veien, og der kom en Pil susende og traf Begindfatningen i Ruden, saa det ene Glas faldt singlende paa Gulvet. Bernardo og Ditlef blev staaende stumme af Forbauselse; men Lars sprang hurtig nedover Stien. Han saa en Flok Bønder, fulde af Tydskernes Øl, komme hujende og raabende og svingende sine Knive. I Spidsen for dem red Bjørgulf Bø, han kunde kjende ham paa det lange, flagrende Ravnehaaret.

»Lat oss no tyna denne Kjættaren deruppe og Heksi, Dotter hans, med det same,« raabte Bjørgulf.

»Lat oss brenna heile Reiret, so slepp me baade Skrymt og Djevelens Kunster,« raabte en Anden.

»Me gjer upp ein Varme, og so skyt me Piler med brennande Never i uppunder Take, so skal me røykja Reven ut!«

»De høyrde vel, kva Presten sagde um honom igaar var?«

»Ein gjerer seg til Vens med Kongen, um Ein tyner honom!« Saaledes tog det ene Ord det andet. Bønderne var øiensynlig ophidsede og lystne paa Blod, Tydskertoget havde været for tomt for dem.

De gjorde Holdt nede paa Veien og lagede sig straks til at fuldføre sit Forsæt.

De turde ikke komme Huset for nær, de var rædde, at Djævelen da skulde spille dem et eller andet Puds.

Snart luede en Varme, gjort op af Mos og Ener nede ved Veien. Lars havde hørt nok. Han skyndte sig op igjen, alt hvad Remmer og Tøi kunde holde.

»Ditlef, kom med Hesten din fort, — du maa berga Maria og Bernardo upp til Haatveit og gjøyma dei so lenge. Signor Bernardo — stig til Hest — tak Maria frampaa Sadlen — det gjeld Livet — Bønderne er etter dykk — nei, nei, de kann ingenting taka med, eg skal koma etter med Godset.« Ditlef kom springende med den ene Hesten, og Lars tog Bernardo i Armen og formelig drog ham ud. Lars hjalp ham i Sadlen, og baade Ditlef og han løftede Maria op i Armen hans. De kunde høre den hujende Pøbelhoben komme nærmere.

»Ditlef, du lyt vera med og syna dei stuttaste Vegen; det er skumt no.« Ditlef sprang bare ind efter Oksepeisen sin; derinde gik Magnhild endnu og tussede. Han kom ud, og uden at sige et Ord gav han Hesten et Smæk og løb saa bagefter.

Bondehoben var kommen nær Huset; men de vovede sig ikke altfor nær.

»Kom ut no du Satans Handlangar,« skraalte de, »lat oss sjaa, um du er hard fyr Skot.« Og for at give sine Ord mere Klem sendte de nogle Pile ind igjennem Ruden og i Væggen. De ventede en Stund; men Ingen viste sig. Da raaber pludselig En:

»Er det ikkje han, som rid uppigjenom Lidi med Heksi frampaa Sadlen! Du skal sjaa Djevelen hev ført honom dit gjenom Lufti!«

Et Dusin Pile, hvislende imellem Træerne, var Svaret. Den ene Pil traf og borede sig i Marias Bryst. Med et Suk sank hun tilbage mod Faderens Skulder.

»Maria! Maria!« raabte han i Sjæleangst. Maria aabnede ikke sine Øine.

»Hun dør! Maria dør!« stønnede Faderen. »Stans! — stop Hesten!«

Et nyt Smæk af Oksepeisen var Ditlefs Svar.

»Fram maa me, fram, anten ho er daud elder levande.«

Bønderne var alt efter dem opover Lien, da de blev stansede ved et eiendommeligt vildt Hyl fra

Huset. De vendte sig, og der stod en Skikkelse oppe paa Taget, som lo og dansede og slog med Armene, lig en stor Fugl. Det var Magnhild — iført Marias Dragt, som var krøben op gjennem Ljoren.

»Sjaa dar er Heksi, eg kjenner Kjolen atter — no driv ho paa og manar og skal venda Vind og Veir. Ja, so maa Fa'ren vera inne ogso — det maa hava voret Vardyvle sitt, han hev sendt uppetter Lidi til at bægja os undan. Men denne Gongen skal det ikkje nytte honom. Fort, Karar, legg Eld kring dette fordømde Reiret og lat oss røykja Fanden ut!« Det var Bjørgulf Bø, som raabte dette, og Svaret var, at Pile med brændende Næver og Ener blev skudt ind under Røstet. Snart havde det fattet i det knusktørre Tømmer, og Luerne begyndte alt at slikke opefter Taget Igjennem Røgen kunde de se Omridset af Magnhild, som for og bar sig og dansede oppe paa Tagryggen.

»Hui! dykk dernede!« raabte hun. »Kan de taka meg no? er Viking dernede millom dykk, so send honom upp! Sjaa! sjaa! upp paa Himmelen — der kjem ho Brynhild Haugene jagande paa ein svart Hest. Det gneistar Eld af Naserne hans, og den svarte Hunden hennar flyg fyre — Hui! kor det gjeng! skal du henta meg no, Brynhild?«

Saaledes raabte Magnhild oppe paa Taget og svingede med Armene, men der var slik Larm og Knitren i den tørre Veden, at Bønderne ikke kunde

høre, hvad hun sa! De hørte bare som en vild Sang deroppefra og saa Omridset af Skikkelsen, naar Luen slog i Veiret, og Vinden drev Røgen lidt tilside. Det knitrede stærkere og stærkere. Luen greb mere og mere om sig — et skjærende Hvin, og der styrtede Taget ned med et Brag. Luerne slog i Veiret, og snart var hele det fortryllede Slot i Arnbjørndalen forvandlet til et lysende Jonsokbaal, der sendte sit Gjenskin vidt over den øde Dal. Det blev ganske stille derindefra — ikke en Lyd hørte man mere.

»Høyrde du, kor Heksi skreik?« sagde En af Bønderne — de havde leiret sig rundt Huset i Frastand; de turde ikke gaa fra Varmen, før den var sluknet, for at den ikke skulde tænde Ild paa Skogen.

»Men no skrik ho ikkje meir,« svarede en Anden, »ho bleiv der no.«

»Aa, ho skrik vel endaa verre no, naar Sjæli er i Helvites Eld, og dei klyp henne me Tenger,« svarede en Tredie. Bønderne ventede, til Huset var saapas nedbrændt, at der ingen Fare mere var for Skogen. Saa drog de videre med lettede Hjerter, Nu havde de rigtig rensket Bygden for alt stygt.

Til Prestegaarden var Rygtet alt kommet om Tyskernes Nederlag og den fredelige Seier, og Hr. Lars var saa meget Patriot, at han i sit Hjerte glædede sig over Resultatet, skjønt han frygtede Følgerne.

Men Mor Sidsel gav sit Hjerte Luft uden Hensyn:

»Tilpass te dei Skadyri! det var bra, me vart kvitte dei. Hadde dei no teket han Talienaren og Dotter hans med det same, hadde det voret endaa betre.«

Tjenestegutten kom styrtende ind:

»Det brenn i Arnbjørndalen segjer dei. Dei kann sjaa Lysningi uppe paa Fjellet.«

»No, Gudskelov!« sagde Mor Sidsel, »so er det kanskje Von um, at Lusi der ogso brenn.«

»Du bør ikke tale saaledes, Sidsel, om dine Medmennesker,« sagde Hr. Lars værdigt.

»Du snakkad finare um dei igaar i Kyrkja, du, kanskje, daa du baade steikte og brende og klypte dei,« svarede Mo'r Sidsel. »Aa nei, Lars, tak no ikkje paa deg Heilagbuksa di og skjem ut det, som du preikad igaar.«

»Det var Guds Ord og Kongens Lov, som dømte dem, og ikke jeg,« svarede Hr. Lars.

»Ja so, du er ein annan til Kvardags enn til Sundags, du,« tog Mor Sidsel kvast i. »Daa er det bedst, du dreg paa deg Sundagsbuksa, so du ikkje reint vert som ein blaut Fisk.«

De blev afbrudte i denne hyggelige ægteskabelige Samtale med en heftig Banken paa Døren, som af noget haardt, og næsten før de fik raabe: »kom ind«, rev Ditlef op Døren og steg ind med Oksepeisen i Haanden.

»Du fær ruska paa deg litt, Mo'r, og koma med meg strakst,« sagde han. »Det er ein Stakkar,

som hav skadt seg, fenget ei Pil i seg, og me kann ikkje faa henne ut.«

»Kven er det?«

»Aa, Namnet kann vel vera det same, naar Skaden fyrst er gjort, og Pili sit vel lika fast, anten det er Per Haukelid elder Per Brandelid, som er skoten. Du lyt taka alle Salvekrukkorne dine med deg, og kva du ellest hev. Og kom so fort — eg hev Hest med Kvinfolkesadel standande ute.«

Mor Sidsel fandt frem sine Medikamenter og sin Kaabe, og mens gik Ditlef ud og vendte Hesten. Hr. Lars fulgte ham.

»Mener du, den Syge trænger aandelig Trøst,« spurgte han, »saa er jeg villig at være med.«

»Eg trur ikkje, du er rette Mannen,« svarede bare Sønnen og hjalp Mo'r Sidsel op i Sædet. Saa ruslede de af Gaarde saa fort, som Hesten bare kunde rende.

Oppe paa Stabburet paa Haatveit, paa det øvre Rum og i den bedste Seng, man kunde skaffe, som var baaret hidop, fordi der skulde være mest Ro for den Syge, laa Maria dødbleg, den fine Krop sitrende af Smerte, med Pilen endnu stikkende op af sit Bryst. Paa en Krak ved Sengefoden sad Bernardo, sammensunken i Fortvivlelse. Han var næsten lige bleg som Datteren og hans ludende Øine vendte sig en og anden Gang mod hende for atter at søge Gulvet. Han syntes mindst 10 Aar ældre end siden igaar. Ved Hovedgjærdet sad

Ragnhild. Hun havde stelt saa kjærligt om den Syge som muligt, men sad ogsaa nu raadvild og ventede paa Ditlef. Da hørte de Hestetramp ude paa Tunet, og de hørte Fodtrin i Trappen; nu kom Hjælpen. Ragnhild reiste sig fra Krakken og lukkede op Døren. Sidsel og Ditlef traadte ind.

»Godkveld! er Sjuklingen heroppe paa Buret?« sagde Sidsel og knappede op Kaaben.

»Ja, her er ho,« svarede Ditlef og traadte med Moderen hen til Sengen. Maria aabnede Øinene ved Larmen og kastede et halvt bange, halvt bønligt Blik paa Mo'r Sidsel. Denne havde traadt freidigt frem; nu skvat hun rent tilbage, da hun saa, hvem det var. Hun blev ganske bleg, og et stygt Træk gled omkring hendes Mund.

»Og de vil, at eg skal hjelpe denne Heksi, ho som hev forgjort og øydelagt den stautaste Son min,« raabte hun, »eg tenkjer det er bedst, de sender etter einannan Doktor daa.« Og Mo'r Sidsel vendte sig og greb efter Kaaben sin. De andre saa raadvilde paa hverandre undtagen Bernardo, der sad som lammet af Sorg. Da ved man ikke Ordet af, før Ditlef tar sin Mor i begge Armene og sætter henne i Væg, saa det knaker.

»Og eg segjer, du skal hjelpa,« skrek han. »Um du var hundrad Gonger Mo'r mi, slær eg deg kvekk ihel, um du ikkje vil hjelpa.« Mor Sidsel saa paa det vilde, flammende Ansigt til Sønnen sin; hun kjendte det fra før, at det ikke var at spøge med.

»Logna deg, Ditlef, er du og forgjord?« svarede Mo'r Sidsel roligt. »Losna disse Smietengerne dine, so skal eg freista.«

Ditlef slap Taget, men fulgte hver Bevægelse af Moderen, som atter gik hen til Sengen. Man havde skaaret op Marias Kjole for at komme til Saaret uden at plage hende for meget

»For eit fint litet Bryst!« sagde Mo'r Sidsel og rystede paa Ho'det, da Kjolen var brættet tilside.

»Kan du gjøre mig god igjen, saa gjør det — for Fa'rs Skyld,« stammende Maria med svag Røst. Mor Sidsel havde alt Tag i Pilen og forsøgte forsigtigt at rykke den ud. Maria udstødte et Smerteskrig, der bragte Bernardo til at se sig fortvivlet om. Saa besvimede hun.

»Ho døyr!« raabte Ragnhild

»Aa, nei, ho berre uvitar, og det er bra, so kjenner ho ikkje Verken,« svarede Mo'r Sidsel. »Fort kom med Balberkniven din, Ditlef, me lyt skjera her.«

Ditlef kom med Kniven, og Mor Sidsel skar varligt som en øvet Saardoktor i det ophovnede Kjød. Saa rykkede hun Pilen ud og saa paa Spidsen mod Lyset.

»Fin og blank og rein, finst ikkje Rustflekker der; det var ei Guds Lukka, for so gror det lettare. »Hun vaskede Saaret omhyggeligt og lagde paa en Salve af kjølende Urter. »Dette Saaret er ikkje djupt«, sagde hun, »og hev ikkje skoret yver nokor

av dei faarlege Aadrarne. Ho vil faa litt Saarfeber; men er ho sterk, so stend ho honom«. Ditlef vendte sig og klappede Bernardo paa Skulderen med straalende Øine.

»Høyrer du, kva Mo'r mi segjer? — det er ikkje faarlegt med Maria. Maria vil leva«. Bernardo saa paa ham med et sløvt Blik. Saa rystede han paa Hovedet.

»Alle mine Børn vil dø i Nat,« svarede han sagte, »og det er vel bedst saa. Da blir der Fred for mig ogsaa, og da samles vi i Guds Hus, hvor Ingen mere vil forfølge os.«

Ditlef saa ængsteligt paa ham.

»Du snakkar yver deg no, Bernardo — du veit, du hev ikkje fleire Born leivt enn denne her.«

»Mine Tankebørn, Ditlef, mine Tankebørn,« svarede Bernardo. »De, som er avlede af min Længsel og mit Mod og fødte under Anfægtelse og Taarer og Forfølgelse og modnede i Fængsel og Landflygtighed. Alt, jeg har arbeidet for, Bøgerne, som jeg drømte skulde forløse Verden — brændt — alt brændt. Mit Liv har været forgjæves!«

Ditlef vidste ikke, hvad han skulde svare til det, han fulgte sin Moders Undersøgelser med spændt Opmærksomhed.

»Ragnhild, du fær ganga ned og setja litt paa Bordet til Mo'r mi, ho kann vera baade trøytt og svolti. So kanskje ho vert sitjande her litt.«

»Eg sit her i all Nat,« svarede bare Mo'r Sidsel.

»Og eg skal halda deg med Selskap,« sagde Ditlef.

»Det trengst ikkje,« svarede Mo'r Sidsel, »dess minder Folk, dess betre. Og du skal ikkje vera rædd fyr, at eg skal gjera henne noko ilt.«

Ragnhild var om at gaa, da de atter hørte en Hest komme og bindes i Tunet samt Lyden af Varer, der blev aflæssede. Saa kom En op Trappen som dragende Noget efter sig Ragnhild aabnede Døren, og ind tumlede Lars slæbende paa en stor Sæk. Men hvor han saa ud! Haaret og Øienbrynene afsvidt, Ansigtet sotet og store Brandsaar paa Hænder og Hals. Han drog Sækken hen for Bernardos Fødder.

»Sjaa her hev eg bergat det, eg visste du kjærde mest um,« sagde Lars, — her er Bøkerne og Papiri dine — eg trur ikkje eit Blad er mist.«

Der fór som et Glimt i Bernardos Øine. Han lagde sig paa Knæ paa Gulvet og rev op Sækken; han drog frem den ene Bogrulle efter den anden. Han aabnede dem, han kyssede dem, saa faldt han over Sækken og hulkede:

»Store Gud!« raabte han, »alle mine Børn frelste! Nu Maria, nu ved jeg, du og skal blive frelst. Endnu skal det spørges, at Ochino er til!« Han reiste sig, han aabnede Armene mod Lars.

»Min Søn, min Redningsmand! hvor skal jeg fuldtakke dig!«

»Men alle Blomarne vaare rauk med og Insekterne, og alt det, som Ditlef og eg spikrad ned i Kassar,« sagde Lars.

»Men Kjolen min, der som de fleste af mine Guldstykker var indsyede — den er vel bjerget?« spurgte Bernardo.

»Honom kom eg ikkje i Hug,« svarede Lars, »han er stroken med!«

»Saa sidder jeg alligevel bunden her og kan ikke komme afsted, et Offer for Kongens Mænd — det var alt, jeg eiede og havde,« sukkede Bernardo.

»Syt ikkje fyr det,« svarede Lars overlegent rolig; »eg skal nog kosta baade deg og Dotter di og meg sjølv yver til Holland.«

Bernardo saa forundret paa ham.

»Du?« sagde han.

»Ja, undrast du paa det?« svarede Lars, »det er gamle Dale Arnbjørn, som betaler si Skuld,« lagde han hviskende til. »Men seg meg, — er her svart herinne, — det svimrar fyr Augo mine. Trur eg ikkje, eg uvitar som eit anna Kvinfolk — —«.

Dermed stupte Lars bent ned paa Gulvet.

Syv og Tyvende Kapitel.

Straffen.

Teledølernes Glæde over at have rensket Bygden for Fant blev af kort Varighed, og den fik sit Efterspil, som ikke blev saa behageligt.

Peder Hansson, Høvedsmand paa Akershus, meldte Sagen til Kongen og fortalte tillige, at Bønderne havde »besvoret sig tilhobe«, at de ikke vilde betale Kongen den »Rente og det Sagefald,« som de var vante at betale Biskopen, da de, som de sagde, ingen Biskop havde længer. Kongen blev lynende vred og gav Peder Hansson og Klaus Bilde, Høvedsmand paa Bohus, Ordre til, at de med samlet Krigsmagt skulde begive sig ind i Telemarken for at tugte Bønderne, samt at Thor Rudt, Høvidsmand paa Bergenhus, skulde med sine Krigsfolk holde sig færdig paa Grænsen for at støde til fra den anden Side, om det behøvedes. »Det er vor Vilje«, skrev han, »at Bergverkerne skulle have sin Fremgang, og dersom Bønderne ikke ville tilstede det, da ville vi saa lade straffe derover og lade straffe dennem den Stund, der er En uskikkelig; thi os ikke lideligt er at tilstede saadanne oprørske og uhørsomme Underdaner at bo i vore Riger og Lande.«

Klaus Bilde og Peder Hansson sendte straks Krigsmagten afsted. En Tydsker eller Hollænder, Hans von Dresyel, anførte Hæren. Da det rygtedes, kom den gamle Harme op i Teledølerne. Budstikken gik atter rundt, og forsynede med Økser, Buer og Pile samlede de sig i sit gamle trygge Rede Arnbjørndalen. Nu vilde de kjæmpe med Odd og Egg for sin gamle Frihed.

Da Kongens Folk fik høre, at Bønderne stængte Veien for dem i Arnbjørndalen, standsede de og holdt Raad. De vidste, Teledølen ikke var at spøge med, naar han blev vred. Der blev sendt Bud til Bønderne, at hvis de nedlagde sine Vaaben, og kom uden dem til Tings, skulde Sagerne ordnes i Mindelighed og ingen Skade ske. Bønderne skilte sig i flere Flokke. Bjørgulf Bø med flere andre vilde, man skulde slaaes; Paal Aabø raadede til, at man i længste Laget skulde undgaa Blodsudgydelse. En maatte da kunne stole paa, at Kongens Folk vilde holde Ord, naar de havde lovet det. Skulde Kongen svige, saa var det ikke værdt at leve i Landet. Andre af Bønderne berettede ogsaa, at Kongens Folk havde med af de samme lange Fyrrør, som Bergfolkene havde havt, hvormed de uforvarende kunde stjæle Livet af Folk, og dette satte Skræk i Bønderne. Enden paa Forhandlingerne var, at man skulde modtage Kongens Tilbud og nedlægge Vaabnene.

Bogaliden hedder endnu det Sted, hvor Bønderne nedlagde sine Buer. Kongens Mænd tog da først og grov Vaabnene ned og kastede Haug over dem, og da dette vel var gjort, omringede de Bønderne og tog dem til Fanger. Der blev ikke Tale om nogen Underhandling her, det blev Lov og Dom med det samme. Men dette skammelige Forræderi i Kongens Navn glemte ikke Bønderne. Det lærte dem at mistro og hade alle Embedsmænd, alle, som var udenfor deres egen Stand. Paa Hjartdals Prestegaard blev Retten sat. Foruden Hr. Lars var to andre Prester tilstede; men det nyttede dem lidet at gaa i Forbøn for sine Sognebørn. Der blev udtaget 16 Mænd, der skulde betragtes som Høvdinger for Komplottet, og af disse igjen blev 6 af de værste, som havde ophidset til Drab, erklæret at have sit Liv forbrudt; de andre skulde faa løse sit Liv med 1040 Lod Sølv samt Gaarden Sundsbarm, hvor Guldnes Verk laa, og som nu skulde tilskjødes Kongen. Dog kunde En af de 6 Dødsdømte faa berge sig, om han vilde paatage sig at være Bøddel for de andre. Desuden skulde hver Mand i de to Prestegjæld, der blev anseet som de værste, bøde hver 1 Ko, 2 Sauder, 1 B℔ Smør, en Tønde Malt eller Mel og 2 Lod Sølv, og hvis de var Gaardmænd — 4 Lod Sølv. Desuden skulde de arbeide 4 Dage paa Verket, naar dette blev gjenoptaget. Ja, ovenpaa al denne Ydmygelse maatte Bønderne underskrive en ydmyg Afbigt i en Deklaration, hvori

de lovede Kongen Forbedring. Brevet blev udfærdiget samme Dag paa Hjartdals Prestegaard og paa Almuens Vegne undertegnet af Lensmand og 5 Mand af hvert Prestegjæld, samt af de 3 tilstedeværende Prester. I Brevet maatte de kalde Kongen »deres allerkjæreste, naadige Herre«. Paal Aabø negtede bestemt at tegne sit Navn under. Han angrede nu bare paa, at han ikke havde ophidset Bønderne til at værge sig.

Paal havde sluppet med Livet. Det blev oplyst, at han altid havde raadet til fredelig Fremgangsmaade; men Guldnesbonden, Tomas og Bjørgulf Bø var mellem de Dødsdømte.

Af det ydmygende Dokument hidsættes følgende:

»Saa bekjende vi fattige Mænd, at vi have været forførte af onde Førere og onde Stemplinger imod samme Bergmænd, og for vor store Forsømmelses og Brøsts Skyld have vi begjæret og begjære for Guds Skyld, at kongelig Majestæt, vor kjæreste naadige Herre, vilde mildelig og naadig anse vor store Samvittighed og Brøst, at hans Naade vilde mildelig og naadig tage os under sin Gunst og Naade igjen og os ei for haardeligen straffe, som vor Forskyldning og Brøst befinder.

Vi forpligte os Alle og Enhver i Særdeleshed ved vor Ære, Liv og Odels Fortabelse, at vi i sligt Oprør eller andre utilbørlige Stykker aldrig skulle lade os findes efter denne Dag imod hans Naade eller Nogen af hans Naades Undersaatter,

Bergmænd eller Andre. Den, som sig herimod fordrister, han skal have forgjort Fe og Fred, Land og Løsøre og aldrig blive Bodsmand mere, og skulle vi alle forpligtet være at tilhjælpe at bringe saadan Mand i Kongens Jern og Hegtelse, som sig imod denne vor Forpligtelse forbryder.

Item som ærlige velbyrdige Mænd, Hr. Klaus Bilde og Peder Hansson have berørt for os den store Brøst, som findes hos os, at vi ei skulle ville lide vore Fogeder, Lagmænd eller Lensmænd her inde hos os som anden Steds er udi Norge, hvilke skulle hjælpe os til Lov og Ret og udi al anden Maade undervise og lære os vort Gavn og Bedste — saa forpligte vi os herudi paa lige Maade, som foran skrevet staar, at saadant herefter ei skal findes hos os; men vi skulle fordre og fremme dem til det Bedste og være dem hørige og lydige. Og desligeste, dersom de Nogen ville gribe eller fange formedelst Misgjerninger, da skulle vi være dem dertil behjælpelige og ikke modstaa paa nogen Maade.

Desligeste skulle vi gjøre og give vore Provster og Prester al den Del og Rettighed, som os bør at gjøre.

Desligeste skulle vi ikke hyse eller gjemme nogen fredløs Mand, som kommer fra andre Fylker eller Hereder; men vi skulle undervise vore Fogder og Lensmænd, at de kunne forfare, om han er en

saadan Mand, paa det at vi ikke skulle fortabe vort Gods og vore Penge efter Loven, om vi ham hyse eller gjemme og skulle vi lade os efter denne Dag udi ingen Maade uvillige findes.« *)

Otte og Tyvende Kapitel.

Vikings Hevner. Slutning.

Ditlef Haatveit viste sig at være rette Manden, til hvem Bernardo kunde betro sig. Der var Ingen, som anede, at han og Datteren var gjemte paa Stabburet. Og selv Mo'r Sidsel, der trofast vandrede op og ned for at se til sine Syge, holdt ren Mund, enten det nu var, fordi Ditlefs Trudsler endnu sad hende i Mindet, eller fordi hendes Kvindehjerte, naar det kom til Stykket, ikke var saa haardt endda. Hun havde maattet betro sig til sin Mand, Hr. Lars; men det var ogsaa, som om Bitterheden mod Bernardo havde givet sig noget selv hos ham efter hans Udgydelse i Kirken og

*) De historiske Dokumenter i dette Kapitel er nedtegnede efter Landstads: Sagn om Hjartdølerne.

hans sidste Samtale med Sønnen. Ja, Hr. Lars lod sig forlyde med, at han gjerne vilde hjælpe til at faa Bernardo ud af Landet, saa var man da kvit ham paa en lempelig Maade.

Ditlef havde været borte i Arnbjørndalen og rodet i Gruset for at se, hvad der kunde være levnet. Han fandt forkullede Levninger af Bernardos kostelige vævede Tapeter, af Marias store Vævramme, halvsmeltede Klumper af de 5 Sølvlysestager, ja selv en Del af Bernardos Dukater. Han stoppede altsammen i en Sæk og bragte det hjem.

Bernardo bad Ditlef beholde det som et Minde om disse sørgelige Dage og som en ringe Tak for hans Gjestfrihed. Han havde jo faaet igjen sine Tankebørn, sine Manuskripter; han havde faaet igjen Maria; saa kunde det være det samme med alt det andet. Han havde været vant til at være fattig fra før af; det havde enten været paa Bølgetoppen eller i Bølgedalen med ham bestandig.

Maria havde ligget og raset i Saarfeber i flere Dage. I den Tid veg ikke Mo'r Sidsel fra hendes Seng. Havde hun nu først paataget sig at gjøre Heksen god, saa var det hendes Doktorære, som stod paa Spil, om hun ikke gjorde det. Og saa havde hun jo Øiestenen sin, Lars, liggende der paa den anden Seng ved Væggen, og hun kunde jo ikke godt gaa fra ham. Og da nu Feberen var over, og Maria begyndte at komme sig hurtigt, var hun saa taalmodig og taknemmelig og sød, ligesom

Faderen, Bernardo, var saa ydmyg og tjenstvillig og opmærksom mod hende, at hun i sit Hjerte begyndte at tænke, at dette Troldpakket dog var som andre Folk og lidt bedre til, og at det kanske var Tull og Tøv altsammen med Hr. Lars's Præken. Da denne Tanke først var modnet hos hende, gav hun det glatte Lag til Hr. Lars en Nat, de var vel fortøiede i sin brede Ægteseng, og Hr. Lars følte sig ikke modigere efterpaa.

Hvor Bernardo og hans væne Datter var blevne af, var der Ingen, som vidste. Han var borte af Bygden; det saa man, og det var nok. Men Sagnet udspredte sig, at Djævelen, hans Herre, havde taget ham lyslevende til Helvede, og at man havde hørt Skriget baade af ham og Datteren, da de foor. Andre sagde, at det var Brynhild Haugene, som var kommen med den svarte Hunden sin og havde revet ham med sig op i Skyerne for at faa ham i Aasgaardsreien.

En anden og sørgelig Levning, som Ditlef havde havt hjem med sig fra Arnbjørndalen, var de forkullede Levninger af stakkels Magnhild, hende, som uden at tænke større paa det, havde givet Livet hen for Maria og Bernardo. Ditlef havde spigret sammen en Kiste, og hendes Ben var i Stilhed bragte over paa Kirkegaarden. Men dermed var ogsaa Ditlefs Tanker mere end ellers bragte hen paa Viking og sit Løfte til ham. Hvorledes havde han holdt det? Viking laa endnu uhevnet, og Bjørg-

ulf Bø gik endnu kjæphøi omkring. Ja, det var ham, som havde hidset Bondeflokken op til at brænde ned Huset i Arnbjørndalen og derved myrde ogsaa Magnhild. Ditlef levede opigjen Scenen ved Stabburet paa Bø. Han saa Vikings blaablege Hoved staa der paa Stake; han huskede, hvor han lagde den Lilles tre Fingre op i den Dødes Mund. Hvad Hevn kunde man vente sig af denne Vesle, der saavidt kunde gaa. Bjørgulf kunde være baade død og begraven, før han blev voksen Kar. Nei, skulde Løftet holdes, fik det nok være Ditlef, som indfriede det. Ditlef gik og brødes med disse Tanker, mens man hemmelig forberedte Bernardos og Marias Afreise. Lars var kommen sig af sine Brandsaar og lagede alt istand til at komme afsted. Hver Dag, som gik nu, kunde bringe med sig Opdagelse og dermed Ulykke.

»Kanskje eg vert med eg og«, havde Ditlef sagt en Dag, »Ingen veit, kva som kann henda.«

Alle, som hørte det, havde seet paa Ditlef forundrede; men han gav ikke mere Besked, og saa blev det med det. Der var kommet noget saa hemmelighedsfuldt over Ditlef.

Den Dag, da Bondehæren var samlet i Arnbjørndalen for at prøve Dysten med Kongens Folk, var ogsaa Bernados Afreise bestemt. Man vidste, at Gaardene da mest stod folketomme for Mænd og Veiene var øde. Da var der lettest Leilighed til at slippe uset frem. Bernardo var klædt som en

Teledøl og Maria som Bondegjente, Lars fik Lov at være sig selv han. Dale-Arnbjørns Penge laa indsyede dels i et Skindbelte, han havde om Livet rundt bare Kroppen, dels paa Indsiden af hans Kufte. En Del af Ringene og Sylgjerne var overladte til Ditlef og Ragnhild, de eneste, som vidste om Hemmeligheden.

Det var en underlig Afsked, da de 5 Heste stod opsadlede paa Haatveittunet, en til Bernado, en til Maria, en til Lars, en til Gutten, som skulde tage Hestene med hjem igjen og en til Reisegodset og Nisten, som var kløvjet i to Meiser.

Lars saa udover Bygden, som han kanske skulde se for sidste Gang. Der laa det stupbratte Berg ligeoverfor med steile Styrtninger og med Skog lige til Toppen og stængte for alt Vidsyn. Romberggaarden laa der paa Kammen som før. Nede i Dalen skummede Elven. Hans Øie fulgte Strygene nedunder Prestegaarden, der laa med flade Marker omkring sig. Et Stykke derifra smøg den veirbrunede Kirke sig ind i et lidet Skogholt. Hvor ofte havde han ikke leget der som Gut, vaaget sig paa løse Isflak udover Elven, eller rullet sig ned over Bakkerne om Sommeren. Det var som disse Minder nu pludselig dukkede op og stod og vinkede paa ham. Dernede paa Prestegaarden skulde nu hans gamle Fa'r og Mo'r, hun, som saa trofast havde pleiet baade ham og Maria, sidde alene og stræve i sin Fattigdom. Nu vilde han reise fra

dem. Han var ikke god til at se did nedover længer; han maatte snu sig. Bag ham løftede Haatveitaasen sig i Veiret som en toppet Skogkoll. Tilhøire paa den anden Side Elven laa hele Hjartdals Storbygd, Gaard favnende Gaard hele Hvælvet nedover. Der var Hovdegjorde, der var Risvold, der var Særisland og Aabø og mange andre. Bag dem Aabøaasen og Hovdegjordsnuten og Kvamstuenuten.

I Gapet mod Arnbjørndalen mødte Skorvefjeldet og stængte. Arnbjørndalen med det fortryllende Slot, som nu var Aske, og hvor han havde oplevet de forunderligste Eventyr, skulde han aldrig se den mere? Taarer fyldte hans Øine og dog var der inden i ham en jublende Glæde over at komme ud til Kundskab, til Frihed, til større Forholde. Og saa havde han jo Maria.

Bernado rakte Haanden til Mo'r Sidsel og Ragnhild, og Maria kyssede dem endog paa Kinden. Bernado lyste Guds Velsignelse over Hjemmet, som havde aabnet sig for ham i hans saareste Stund, over Dalen, hvor han havde fundet Hvile, i allefald for en Tid. Ditlef stod med Armen over Ryggen paa Bernados Hest.

»Nu, blir du med os, Ditlef?« spurgte Bernardo.

»Kanskje ser de meg ut paa Dagen«, svarede Ditlef, »du fer um Ramnedjuvet, gjerer du ikkje, Lars?« dermed vendte han sig og gik bort.

Det stille Tog satte sig i Gang bortunder Lien. Snart havde man tabt dem af Syne mellem Træerne.

Nede paa Hjartdals Prestegaard var imidlertid Retten i fuld Gang. Der er en Vold, som hører Prestegaarden til, og som kaldes Braadaraaker. Den skraaner venligt ned mod Elven. Der var det bestemt, at Henrettelsen af de Dødsdømte skulde foregaa. De sad i en Ring paa Jorden med bundne Arme og rundt om dem en Mandgard af Kongens Soldater. Udenfor denne igjen sad de øvrige Bønder, berøvede sine Vaaben og med Harme brændende i sine Hjerter. Endnu en Gang blev Proklamationen læst, at den af de seks, som vilde være Bøddel for de andre, skulde kunne løse sit Liv. De Dødsdømte saa paa hverandre. Ingen rørte sig Da reiste sig endelig en af dem, en høi mager Kar med langt sort Haar liggende nedover Skuldrene. Det var Bjørgulf Bø.

»Livet er kjært,« sagde han, »og eg hev ein Gong fyrr løyst Livet mitt paa same Maaten. Det kann vel ikkje vera verre andre Gongen.«

Et Hyl af Harme reiste sig fra Bønderne ved disse Ord, og Stene begyndte at flyve efter Bjørgulf. »Tvi vore deg, din Judas!« lød det rundt om. Soldaterne maatte holde Sværmen tilbage, at de ikke skulde rive Bjørgulf sønder mellem Hænderne sine. Bjørgulf bare stod og gliste til dem.

»Eine Ramnen pikkar Auga ut paa den andre, er det ikkje so, det alstødt hev voret i Telamork?« raabte han.

Soldaterne løste hans Hænder og fidde ham Bøddeløksen. Bjørgulf saa paa den. »Likte betre mi eigi,« sa' han, »og ho var kvass nok, for ho var brynt til Skallarne dykkar.« Og Bjørgulf gren til Soldaterne. »Men no de hev gjøymt henne, fær eg nøgja meg med denne.« Soldaterne bar frem en Skarpretterblok.

»Tak bort Hoggestabben,« skreg Bjørgulf, «eg bruker mi eigi Vis!« Dermed rystede han sin vilde Manka, svingede Øksen, sprang som en Rasende ind paa den Første og kløvede hans Pande, saa den Anden, saa den Tredie, hele Raden nedover og uden at puste imellem. Uden et Suk sank de bundne Bønder for den tunge Øks. Et Rædselsskrig reiste sig fra Kvinder og Mænd, og de slog op med Armene. Ingen havde under Larmen lagt Mærke til, at en Mand var kommen ridende nedover Lien, havde bedet En holde Hesten sin ved den yderste Ringen, og nu borede sig gjennem Mængden Han havde en diger Oksepeis med Sølvholk i Haanden.

Bjørgulf stod efter fuldendt Verk, hvilte sig paa sin Øks og pustede.

»Utor Vegen her fyr Vikings Hemnar«, lød der et kvast Maal og ind mellem Soldaterne albuede Manden sig, sprang uden at sige mere lige paa Bjørgulf og gav ham et Slag i Planeten, der kunde fældet den stærkeste Okse. Bjørgulf sank til Jorden med et Brøl, Manden gjorde et Sprang over Hoderne paa de nærmeste Soldater, Bønderne jubled,

aabnede Vei for ham og stængte for Soldaterne, som vilde gribe ham, og før man kunde rigtig sanse sig, var Manden alt paa Hesteryggen og sprængte afsted alt, hvad Remmer og Tøi kunde holde henimod Arnbjørndalen.

Da Lars og hans Følge var komne op i Grungedal, hørte de en Rytter i raskt Trav komme efter sig og blev ikke lidet overrasket ved at se Ditlef. Han fortalte Intet, bare smilte og sagde, at han »fekk Hug te aa vera med«.

De Reisende kom lykkelig og vel ned til Odda i Hardanger, sendte derifra Hestene hjem og tog Baadskyds udover Fjorden. Den speilblanke Fjord omgiven af de himmelstormende Fjelde med solbeskinnet Sne paa Toppen, Følelsen af at være udenfor den første Fare lagde som mere Ro over de Flygtendes Sind. Maria sang for dem i Baaden; thi hendes Luth, saavelsom Bernardos Kikkert havde Lars reddet. De kom uden videre Eventyr til Bergen, fik der vekslet hos Guldsmedene de gamle Mynter og Ringe i Kongens Guld samt udenlandske Penge og fik tinget sig Overfart med et Skib, der skulde til Holland. Da Tiden nærmede sig, at de skulde gaa ombord, blev Ditlef betænkelig taus. Sidste Kvælden traf endog Lars ham siddende alene paa en Kiste i Logishuset med Ansigtet begravet i Hænderne, og da saa Lars, at Taarerne tippede ned mellem Fingrene hans.

»Dei fær i Guds Namn taka Hovedet mitt«, sagde han, »men heim maa eg. Eg lengtar for mykje etter henne Ragnhild og Haatveit«.

Ingen Overtalelser kunde hjælpe. Ditlef stod fast ved sit, og en Morgen tidligt nogle Uger efter, da Ragnhild stod og knadede Deigen til Brød, blev hun ikke lidet forundret ved at se Ditlef rolig stige ind, give hende Haanden og sige:

»God Dag, Raghild! Takk fyr sist!«

Ditlef gav sig selv op til Øvrigheden og erklærede sig villig til at betale Mandebod for at faa Landefred. Bøderne blev saa svære, at han for at udrede dem maatte sælge Gaarden Haatveit. Siden fik de bygslet en liden Gaard høit op i Fjeldet, som hedder Stutthus, og der levede de i Fred sine øvrige Dage. De var ofte over paa Natadal og besøgte Ingeborg og Bendik. Paal Aabø maatte ogsaa sælge Halvparten af Gaarden sin forat klare Bøderne, og det var i det Hele som Teledølernes Mod var brudt ved Kongsmændenes skjændige Forræderi. Det blev mere kvalmt og stille i Bygderne, men ogsaa mere fredeligt.

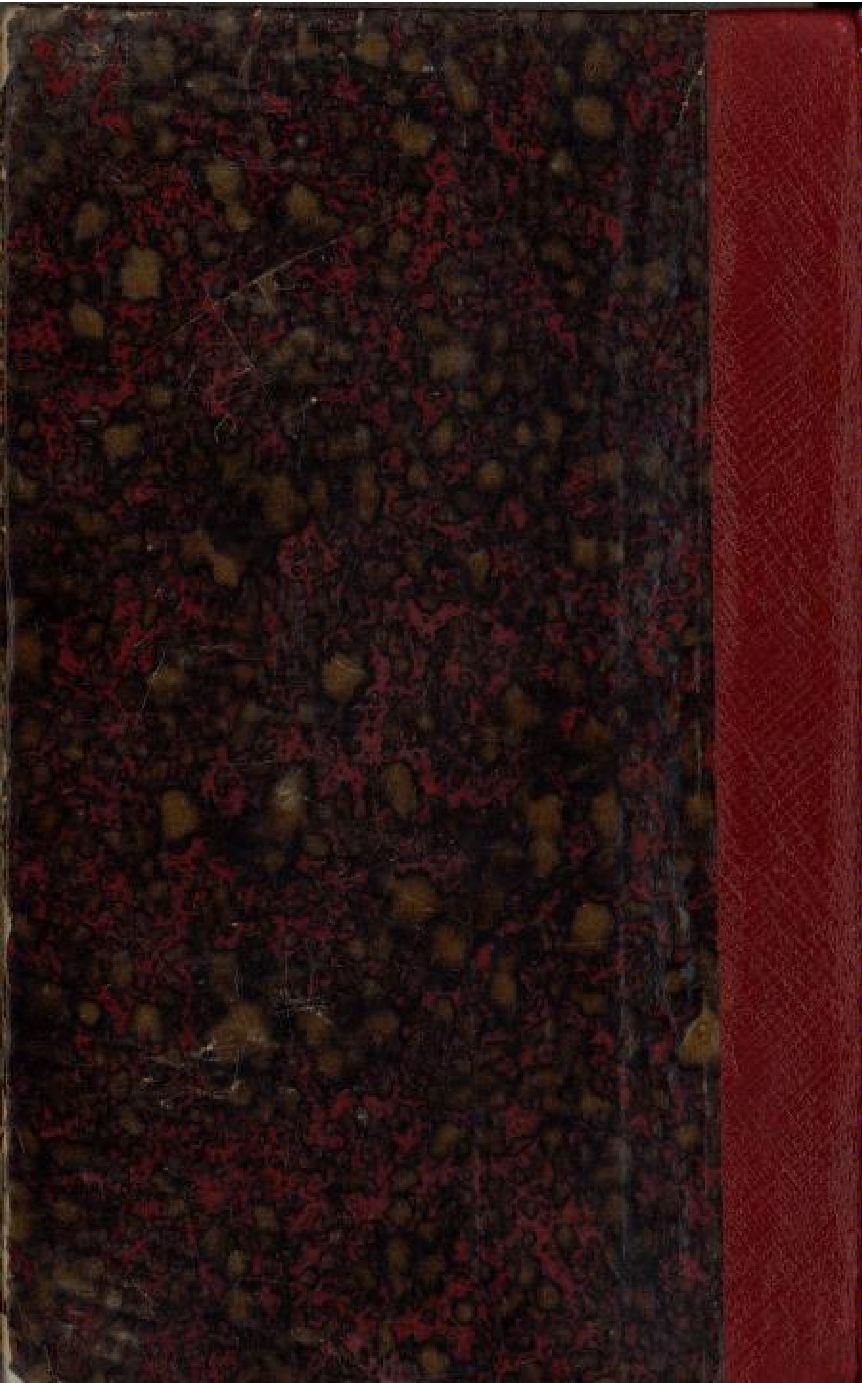
Bønderne lærte at mistænke og hade hver byklædt Person. Om Braadaraaker begyndte der snart at gaa dunkle Sagn. Man havde seet blaa Lys brænde der især ved Olsoketider, og Folk i røde Vamper hugges og svinge Sværdene mod hverandre. Man var ræd for at gaa forbi der om Natten.

Bernardo og hans Datter skulde endnu opleve mange Eventyr og megen Forfølgelse. I Aaret 1564 var de begge saa lykkelige at blive bortrevne af Pesten i den lille By Slaucow i Mähren. Om Lars melder Krøniken Intet. Han kom aldrig tilbage til Norge. Der var dem, som vilde vide, at han i Udlandet havde sluttet sig til en Sekt, som kaldtes Socinianere, og arbeidet ivrig blandt dem. Vi kan være visse paa, at hvor han end har levet og virket, har hans friske, livlige Aand, tændt og udviklet under en saadan Mester, sat sit Mærke i Tiden og Omgivelserne.

Hr. Lars døde meget fattig, og Mo'r Sidsel flyttede da ud til Saudland og tog Langeleken med. Der boede hun i et gammelt Størhus og levede i stor Fattigdom til sin Død. Sønnerne synes ikke at have brytt sig om hende stort undtagen Kristian, som sendte hende Ost og Smør og anden Madvare. Han syntes aldrig at kunne glemme sin Taknemmelighed mod Faderen, fordi denne manede Djævelen ud af gamle Brynhild, saa hun slog sig ihjel.

Hermed ender Sagaen om de Fredløse.

Kr. Janson.

De

Fredløse.

Bergen 189[illegible]